

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”

Cu titlu de manuscris

CZU: 343.98:343.13(043.3)

BOTNARI ILIE

TEMEIURILE ȘI CONDIȚIILE DE EFECTUARE A MĂSURILOR SPECIALE DE
INVESTIGAȚII

SPECIALITATEA 554.04 - CRIMINALISTICĂ, EXPERTIZĂ JUDICIARĂ,
INVESTIGAȚII OPERATIVE

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

GHERMAN Marian, doctor în drept,
conferențiar universitar

Autor:

BOTNARI Ilie

CHIȘINĂU, 2022

© Botnari Ilie, 2022

PLANUL TEZEI

ADNOTARE (în limbile: română, rusă și engleză).....	4	
LISTA ABREVIERILOR	9	
INTRODUCERE	10	
 I. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIU		
1.1. Retrospectiva reglementărilor cu privire la temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații – elemente de drept comparat.....	20	
1.2. Analiza materialelor științifice la nivel național și internațional în domeniul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații.....	39	
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	47	
 II. ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND TEMEIURILE ȘI CONDIȚIILE EFECTUĂRII MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII ȘI CONȚINUTUL LOR		
2.1. Noțiunea de „temei” și cea de „condiție” a efectuării măsurilor speciale de investigații raportată la scopul și esența MSI.....	51	
2.2. Analiza destinației și conținutului măsurilor speciale de investigații.....	68	
2.3. Criteriile de clasificare a măsurilor speciale de investigații.....	88	
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	94	
 III. TEMEIURILE DISPUNERII MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII		
3.1. Temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal.....	96	
3.2. Temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal.....	115	
3.3. Concluzii la capitolul 3.....	130	
 IV. CONDIȚIILE DE EFECTUARE A MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII		
4.1. Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații – garant al respectării principiului legalității.....	133	
4.2. Condițiile generale de efectuare a măsurilor speciale de investigații.....	135	
4.3. Condițiile speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații.....	143	
4.4. Concluzii la capitolul 4.....	158	
 CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI		160
BIBLIOGRAFIE		169
ANEXĂ		181
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII		191
CV-UL AUTORULUI		192

ADNOTARE

Ilie Botnari „Temeiurile și condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații”,
Teză de doctor în drept la specialitatea 554.04: *criminalistică, expertiză judiciară, investigații operative*, Chișinău, 2022.

Teza cuprinde introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 163 de titluri, 193 pagini. Rezultatele obținute sunt publicate în 11 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: activitate specială de investigații, măsuri speciale de investigații, subdiviziuni specializate, proces penal, teme, condiție, bănuială rezonabilă, restrângere, drepturi fundamentale, acte procesuale, proporționalitate, autorizație.

Domeniul de studiu. Lucrarea științifică este consacrată studierii temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în procesul penal prin prisma dreptului procesual-penal și a activității speciale de investigații

Scopul tezei de doctorat constă în cercetarea teoretico-practică a temeiurilor și condițiilor efectuării măsurilor speciale de investigații în vederea identificării și înaintării propunerilor pentru modificarea și completarea textului Legii nr. 59/2012, dar și a Codului de procedură penală, pe segmentul ce abordează temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații. (Secțiunea a 5-a, Activitatea specială de investigații)

Obiectivele: studierea temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații din perspectiva reglementărilor legislative internaționale și naționale, precum și a conceptelor și ideilor fundamentale din teoria generală a statului și dreptului, dreptului procesual-penal, activității speciale de investigații, criminalisticii și altor discipline juridice care oglindesc problematica investigată.

Noutatea și originalitatea științifică. Valoarea novatoare constă în fundamentarea științifică, în premieră pentru Republica Moldova, atât ca problematică, cât și ca volum, a conținutului temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, constituind un prim pas în examinarea complexă a problematicii activității speciale de investigații raportată la esența și necesitățile procesului penal, intenționând a formula un cadru normativ consecvent care să poată fi aplicat uniform de către toate organele de drept vizate.

Problema științifică importantă rezolvată rezidă în fundamentarea științifică a conținutului temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, aspecte care au permis elaborarea unor recomandări privind interpretarea corectă a normelor de drept, precum și aplicarea uniformă a legislației speciale de investigații pe acest segment.

Importanța teoretică este marcată de faptul că în cadrul tezei de doctorat sunt supuse cercetării conceptele doctrinare ce privesc esența și conținutul juridic al temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, fiind o lucrare care examinează materia juridică aflată la hotarele dintre procesul penal și activitatea specială de investigații.

Valoarea aplicativă a tezei constă în redarea unor concepte, soluții, propuneri, teze noi, atât sub aspect procesual-penal, cât și special de investigații, în vederea eficientizării procesului de efectuare a măsurilor speciale de investigații în orice fel de împrejurări și necesități practice.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării se materializează prin publicarea a 11 lucrări științifice pe tema tezei. Lucrarea dată poate avea un caracter de recomandare pentru instanțele judecătorești, organele de urmărire penală și subdiviziunile care efectuează activitate specială de investigații. Având un caracter didactico-practic lucrarea poate fi studiată de către studenți, audienți, masteranzi, cât și de practicieni în procesul instruirii profesionale continue.

АННОТАЦИЯ

Илья Ботнарь, «Основания и условия для проведения специальных розыскных мероприятий»,

Диссертация на соискание учёной степени доктора наук по специальности «554.04: криминалистика судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность», Кишинёв, 2022 год.

Диссертация включает введение, 4 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из 163 наименований, всего – 193 страниц. Полученные результаты были опубликованы в 11 научных работах.

Ключевые слова: специальная розыскная деятельность, специальные розыскные мероприятия, специализированные подразделения, уголовное судопроизводство, основания, условия, обоснованное подозрение, ограничение, основные права, процессуальные документы, пропорциональность, разрешение.

Область исследования. Научная работа посвящена изучению оснований и условий для проведения специальных розыскных мероприятий в уголовном судопроизводстве сквозь призму уголовно-процессуального права и специальной розыскной деятельности.

Цель докторской диссертации состоит в теоретико-практическом исследовании оснований и условий проведения специальных розыскных мероприятий для выявления и внесения предложений по изменению и дополнению текста Закона №. 59/2012, но и Уголовно-процессуального кодекса, в части касающейся оснований и условий проведения специальных розыскных мероприятий.

Задачи: изучение оснований и условий для проведения специальных розыскных мероприятий сквозь призму международных и национальных законодательных положений, а также основных концепций и идей общей теории государства и права, уголовно-процессуального права, специальной розыскной деятельности, криминалистики и других юридических дисциплин, отражающих исследуемую проблематику.

Новизна и научная оригинальность. Новаторская значимость заключается в научном обосновании – впервые в Республике Молдова, как с точки зрения проблематики, так и объёма – содержания оснований и условий для проведения специальных розыскных мероприятий, что является первым шагом в комплексном исследовании проблематики специальной розыскной деятельности соотносительно с сутью и потребностями уголовного судопроизводства, с целью формулирования последовательной нормативной базы, которая могла бы равным образом применяться всеми компетентными правоохранительными органами.

Важная решённая научная проблема заключается в научном обосновании содержания оснований и условий для проведения специальных розыскных мероприятий. Именно данные аспекты позволили разработать рекомендации по правильному истолкованию норм права и равномерному применению специального розыскного законодательства в данной сфере.

Теоретическая важность заключается в том, что в данной докторской диссертации исследуются доктринальные концепции, касающиеся сути и содержания оснований и условий для проведения специальных розыскных мероприятий, то есть это работа, в которой рассматривается юридический вопрос, находящийся на стыке уголовного судопроизводства и специальной розыскной деятельности.

Прикладная значимость диссертации заключается в передаче определённых новых концепций, решений, предложений и тезисов, как с точки зрения уголовного судопроизводства, так и с точки зрения специальной розыскной деятельности, для повышения эффективности процесса проведения специальных розыскных мероприятий в любых обстоятельствах и при любых практических нуждах.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования нашли своё воплощение в публикации 11 научных работ по теме настоящей диссертации. Данная работа может носить рекомендательный характер для судебных инстанций, органов уголовного преследования и подразделений, осуществляющих специальную розыскную деятельность. Поскольку данная работа носит учебно-практический характер, то её могут изучать студенты, слушатели, студенты магистратуры, а также практики, занимающиеся процессом непрерывного профессионального образования.

ABSTRACT

Ilie Botnari, ‘Bases and Conditions for Undertaking Special Investigative Measures’,
Ph.D. thesis in the specialty ‘554.04: Criminalistics, Forensic Expert Examination, Operative Investigations’, Chisinau, 2022.

This thesis comprises an introduction, 4 chapters, general conclusions and recommendations, references including 163 titles, in total – 193 pages. The obtained results have been published in 11 scientific works.

Key words: special investigative activities, special investigative measures, specialised units, criminal proceedings, bases, conditions, reasonable suspicion, constraints, fundamental rights, procedural documents, proportionality, authorisation.

Field of study. This scientific work is dedicated to studying the bases and conditions for undertaking special investigative measures within the criminal proceedings, through the prism of criminal procedure law and special investigative activities.

Goal of the Ph.D. thesis: consists in the theoretical-practical research of the grounds and conditions for undertaking special investigative measures, in order to identify and submit proposals for amending and supplementing the text of Law no. 59/2012, but also of the Code of Criminal Procedure, on the field that addresses the grounds and conditions for undertaking special investigative measures.

Objectives: studying the bases and conditions for undertaking special investigative measures, through the prism of international and national legislative regulations, of fundamental concepts and ideas of the General Theory of State and Law, Criminal Procedure Law, Special Investigative Activities, Criminalistics and other legal subjects of study that reflect the range of problems under research.

Novelty and scientific originality. The innovative value hereof lies in scientific substantiation, for the first time in the Republic of Moldova, of the contents of the bases and conditions for undertaking special investigative measures, both from the point of view of the range of problems and scope thereof. So, this is the first step in complex examination of the range of problems of special investigative activities as correlated with the essence and needs of criminal proceedings, with the aim of formulating a consequent regulatory framework that can be applied uniformly by any and all envisaged law enforcement authorities.

Important scientific problem that was settled herein, lies in scientific substantiation of the contents of the bases and conditions for undertaking special investigative measures. Namely these aspects allowed us developing some recommendations for correct interpretation of the rules of law, and applying uniformly the special investigative laws in this field.

Theoretical significance lies in the fact that this Ph.D. thesis examines the doctrinal concepts of essence and legal contents of the bases and conditions for undertaking special investigative measures. So, this is a thesis that studies the legal matter, which is found at the confluence of criminal proceedings and special investigative activities.

Applied value of this Ph.D. thesis lies in presenting certain new concepts, solutions, proposals and points both from the aspect of criminal proceedings and special investigations, with the aim of increasing the efficiency of the process of special investigative measures under any circumstances and practical needs.

Implementation of scientific results. The results of this research are embodied in publications of 11 scientific works on the topic of this Ph.D. thesis. This work may be used as a recommendation for courts, criminal prosecution authorities and units that carry on special

investigative activities. Since this thesis has a didactical and practical nature, it may be studied by students, trainees, master's degree students and practical workers of the continuous professional training process.

LISTA ABREVIERILOR

ASI – Activitatea specială de investigații
AOI – Activitatea operativă de investigații
alin. – alineat
art. – articol
CA – Curtea de Apel
CE – Consiliul Europei
CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CC – Codul civil
CP – Codul penal
CRM – Constituția Republicii Moldova
CSI – Comunitatea Statelor Independente
CPP – Codul de procedură penală
CSJ – Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova
DEX – Dicționar explicativ al limbii române
HG – Hotărârea Guvernului
HP – Hotărârea Plenului
lit. – literă
MAI – Ministerul Afacerilor Interne
MSI – Măsurile speciale de investigații
n.a. – nota autorului
IGP – Inspectoratul general al poliției
ONU – Organizația Națiunilor Unite
pct. – punct
p. – pagină
RM – Republica Moldova

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Efectele negative ale faptei infracționale impun la realizarea diferitor măsuri destinate identificării, demonstrării vinovăției și tragerii la răspundere penală a făptuitorului. Respectiva activitate este extrem de anevoioasă, fiind necesar a se desfășura cu o deosebită atenție pentru a nu se depăși cumva limitele ei, în condițiile în care dreptul la viață privată, la respectarea demnității umane, inadmisibilitatea imixtiunii în viața personală, au atins cote la înălțimea standardelor internaționale proclamate de veacuri. Pe de altă parte, legiuitorul, dar și toate organele de drept, trebuie să țină cont de complexitatea măsurilor speciale de investigații și a celor procesuale ce se cer a fi realizate în vederea asigurării bazei probatoare necesare incriminării faptei, misiune încredințată organelor judiciare cu un statut aparte, special, altfel spus. Or, prevenirea și descoperirea infracțiunilor constituie o activitate distinctă, indiferent dacă se desfășoară în cadrul unui proces penal sau în afara lui. Doar aceasta se alcătuiește dintr-un șir de măsuri speciale de investigații și alte activități în vederea constatării indicilor comiterii infracțiunii, acumulării probelor și stabilirii tuturor persoanelor implicate în comiterea ei.

Deci măsurile speciale de investigații constituie o activitate distinctă, iar în unele cazuri sunt parte componentă a cercetării infracțiunii. Prin urmare, măsurile speciale de investigații joacă un rol important în stabilirea adevărului în procesul cercetării infracțiunilor, dar nu numai, în prevenirea și surprinderea comiterii lor în fazele inițiale. De altfel, măsurile speciale de investigații sunt destinate să asigure nu doar cunoașterea în detaliu a evenimentelor care au avut loc în trecut, dar și a celor care se află în curs de pregătire sau de desfășurare, precum și a celor care datorită unor situații favorabile activității infracționale pot să survină pe viitor.

Anume acest ultim aspect tinde a fi elucidat în lucrarea de față, constituind și problematica actuală a activității speciale de investigație venită pe fondul restrângerii câmpului de acțiune prin „legarea” ei, în mare parte de procesul penal, unde temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigație depind preponderent de prevederile procesului penal. Conceptul în jurul căruia stau astăzi temeiurile dispunerii și efectuării măsurilor speciale de investigații, formulat și folosit la baza adoptării Legii nr. 59/2012, s-a dovedit a fi unul greșit, fapt demonstrat de scăderea în intensitate a măsurilor speciale de investigații și de opinia subiecților ASI [21].

Acest fapt este confirmat și de rapoartele anuale prezentate Comisiei securitate națională, apărare și ordine publică, în conformitate cu prevederile articolului art. 38, alin. (3) al Legii nr. 59/2012, de către Procurorul General. Astfel, potrivit raportului final al Procuraturii Generale

privind activitatea specială de investigații pe parcursul anului **2014**, de către **judecătorii de instrucție au fost autorizate 14 557 măsuri**, iar de către **procurori – 6636**. Spre comparație, în anul **2017**, în cadrul cauzelor penale, de către **judecătorii de instrucție au fost autorizate doar 4367 măsuri**, iar de **procurori – 581**. Toate subdiviziunile specializate în efectuarea activității speciale de investigații în Republica Moldova au înaintat **în cadrul dosarelor speciale**, în anul 2017, **doar 19** demersuri privind autorizarea efectuării măsurilor speciale de investigații de procuror [101, p. 66-67]. În anul **2018**, în cadrul cauzelor penale, de către **judecătorii de instrucție au fost autorizate 5512 măsuri** și de **procurori – 1480**, iar **în cadrul dosarelor speciale au fost autorizate de procuror doar 10** măsuri speciale de investigații [102 p. 105-106]. Potrivit raportului Procuraturii Generale privind activitatea specială de investigații pe parcursul anului **2019** se prezintă din nou o scădere a indicatorilor în activitatea specială de investigații, și anume faptul că **judecătorii de instrucție au autorizat doar 4233 măsuri** și **procurorii – 1586**, iar **în cadrul dosarelor speciale au fost autorizate de procuror 26** de măsuri speciale de investigații [103, p. 110-111]. În anul **2020** de către procurori, în cadrul cauzelor penale din gestiune, **au fost înaintate judecătorilor de instrucție 3941 de demersuri de autorizare a măsurilor speciale de investigații**. În urma examinării demersurilor judecătorii de instrucție au refuzat autorizarea înfăptuirii măsurilor speciale de investigații în 49 de cazuri. Analizând practica examinării demersurilor procurorilor de autorizare a măsurilor speciale de investigații, **se atestă în anul 2020 o reducere a numărului de demersuri** înaintate cu privire la anumite măsuri speciale de investigații, în comparație cu anul 2019 [104, p. 76].

Realitatea actuală ne demonstrează că acest fapt s-a întâmplat nu datorită scăderii ratei criminalității, ci anume din cauza birocratizării temeiurilor de dispunere a măsurilor speciale de investigații, impunerea respectării exagerate a formalităților sau a regulilor prevăzute în Codul de procedură penală și Legea nr. 59/2012 [21].

Ce este mai rău, ne-am pomenit în asemenea împrejurări, tocmai atunci când securitatea statelor, sub toate aspectele ei, se află în plină amenințare, fie de terorismul internațional, fie de organizațiile criminale ce promovează fraudă informatică, atacurile cibernetice, traficul de ființe umane, corupție, droguri și transportul ilicit de deșeuri toxice.

În contextul de față, actualitatea subiectului cercetat devine vizibilă prin argumentele înaintate de legiuitorul autohton pentru a-l îndupleca să treacă la o altfel de abordare a problemei, lărgind sfera de aplicare a măsurilor speciale de investigații care să surprindă intențiile criminale a celor ce pregătesc săvârșirea unor infracțiuni, să garanteze securitatea statului, prin stabilirea unor temeiuri noi de dispunere a măsurilor speciale de investigații, revizuirea celor deja existente, uniformizarea cadrului legislativ în materie, dar și oferirea de noi

soluții pentru practicienii ce le dispun, le autorizează și, nu în ultimul rând, pentru cei care le aplică.

În același timp, ținând cont de gradul de ingerință a măsurilor speciale de investigații, de eventualitatea atingerilor aduse valorilor umane, de necesitatea asigurării unui echilibru între nevoia de ocrotire permanentă a cetățenilor și imperativul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, se impune în plan legislativ identificarea unor noi pârgii ce ar face posibilă supravegherea strictă a modului de aprobare și efectuare a lor.

Toate aceste considerente, dar și faptul că la această dată doctrina noastră nu cunoaște o abordare multidimensională a instituției temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, ne-au determinat să elaborăm prezentul studiu, ce o abordează în toată complexitatea sa de fapt și de drept.

Decizia de a alege tema studiului nostru științific a fost puternic influențată de activitatea profesională desfășurată de-a lungul anilor, unde am avut oportunitatea să înțelegem adevăratul sens și rol al fiecărei condiții în care se realizează măsurile speciale de investigații, a instrumentelor prin care acestea pot contribui la sporirea eficienței în activitatea cu caracter special, fără a se depăși în același timp limitele impuse de principiul legalității, respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor supuse unor asemenea măsuri.

În contextul dat, considerăm că actualitatea temei rezultă și din nevoia de cunoaștere a dimensiunilor aplicării legale a măsurilor speciale de investigații împotriva politicii infracționale ce atentează vădit la securitatea statului.

Scopul lucrării constă în cercetarea teoretico-practică a temeiurilor și condițiilor efectuării măsurilor speciale de investigații în vederea identificării și înaintării propunerilor pentru modificarea și completarea textului Legii nr. 59/2012, dar și a Codului de procedură penală, pe segmentul ce abordează temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații. (Secțiunea a 5-a, Activitatea specială de investigații).

Obiectivele cercetării. Pentru atingerea scopului stabilit au fost propuse următoarele obiective:

- analiza cadrului doctrinar și legislativ atât la nivel național, cât și pe plan internațional în materia reglementării temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații;

- clarificarea sensului și esenței unor termeni utilizați în procesul descrierii și legiferării temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații;

➤ formularea unor noțiuni proprii, cum ar fi: „măsuri speciale de investigații”, „temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații”, „condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații”;

➤ clasificarea după noi criterii a temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații;

➤ completarea listei temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal;

➤ stabilirea limitelor aplicabilității unor temeiuri și condiții de efectuare a măsurilor speciale de investigații în afara sau în cadrul procesului penal;

➤ verificarea compatibilității unor condiții și temeiuri, actualmente reglementate de Codul de procedură penală, cu esența și scopul procesului penal.

Ipoteza de cercetare o constituie tendința identificării unui nou concept de utilizarea a măsurilor speciale de investigații în cadrul activității speciale de investigații și este determinată de necesitatea căutării prin cercetare a unor soluții la problemele ce afectează cadrul juridic de reglementare a temeiurilor și condițiilor dispunerii măsurilor speciale de investigații. Argumentarea existenței unor deficiențe la baza conceptului actual de reglementare a temeiurilor și condițiilor efectuării MSI urmează să-l convingă pe legiuitor ca să recurgă la ideea extinderii câmpului de aplicare, iar odată cu aceasta și a temeiurilor dispunerii lor.

În strictă interdependență cu obiectivele trasate, au fost formulate câteva întrebări al căror răspuns urmează a fi găsit prin cercetare, și anume:

Întrebări:

1. Care ar fi cauzele ce determină impedimentele și dificultățile în activitatea subiecților ce desfășoară măsuri speciale de investigații față de reglementările actuale ce le dă temei/motive să recurgă la ele?

2. Care sunt lacunele activității speciale de investigații sesizate de practicieni după adoptarea Legii speciale nr.59/2012?

3. Care este cauza diminuării numărului de măsuri speciale autorizate în timp ce fenomenul criminalității înregistrează tendințe de creștere?

Întrebările puse în fața studiului au condus la formularea următoarelor ipoteze pe care se va axa întreaga activitate de cercetare:

Ipoteza 1. Limitarea prin legea actuală a temeiurilor efectuării măsurilor speciale de investigație obstrucționează posibilitățile subiecților activității speciale să acționeze eficient în prevenirea și descoperirea infracțiunilor.

Ipoteza 2. Neclaritățile generate de termenii utilizați cu sensuri diferite în reglementarea domeniului temeiurilor și condițiilor efectuării MSI fac dificilă aplicarea uniformă a legislației în domeniu.

Ipoteza 3. Există o contradicție de viziune asupra apartenenței juridice a unor temeuri și condiții de efectuare a măsurilor speciale de investigații - sunt de drept material sau de drept procesual?

Ipoteza 4. În ultimul deceniu metodele, mijloacele și progresul tehnologic care influențează direct ritmul de comitere a infracțiunilor ar permite lumii criminale de a ieși din vizorul subiecților ce realizează activitatea specială de investigații.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificare a metodelor de cercetare alese constituie șirul metodelor, astăzi unanim recunoscute după eficiența lor, utilizate în cursul întregii cercetări, dintre acestea enumerăm: metoda istorică (folosită pentru redarea evoluției în reglementarea și cercetarea domeniului supus cercetării); metoda logică; metoda sistemică; metoda analizei; metoda sintezei; metoda deducției, metoda comparativă (utilizată în procesul comparării legislației altor state pe segmentul reglementării temeiurilor și condițiilor MSI); metoda statistică (necesară obținerii și analizei dinamicii de efectuare a măsurilor speciale de investigații în perioada ultimilor cinci ani); metoda empirică (pe larg utilizată la examinarea situației practice/ aplicative în materie; examinarea practicii judiciare în vederea analizei modului de respectarea a condițiilor impuse la efectuarea MSI în cadrul activității speciale de investigații, deopotrivă, și activității procesual penale).

Noutatea științifică a lucrării se evidențiază prin fundamentarea doctrinară, la nivel național, a conceptului de temeuri și condiții ale efectuării MSI, unde în plan teoretic s-a reușit formularea unui șir de noțiuni specifice domeniului studiat, cum ar fi: „temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații”, „condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații”; s-au clasificat după un nou criteriu măsurile speciale de investigații, dar și temeiurile, respectiv, condițiile de dispunere și de efectuare a lor. Sub aspect legislativ s-a propus și argumentat științific necesitatea consacrării juridice a unui nou temei de dispunere a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal.

Problema științifică importantă soluționată vizează fundamentarea științifică necesară inițierii procesului de revizuire a cadrului juridic în materia temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, ce ar oferi subiecților ASI o gamă largă de posibilități și pârgii în lupta cu criminalitatea, prevenirea faptelor infracționale ce atentează la securitatea statului și siguranța actualei societăți.

Semnificația teoretică a lucrării se identifică prin volumul, conținutul și multidimensionalitatea abordării doctrinare a instituției temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații.

Valoarea aplicativă constă în contribuția adusă prin multitudinea recomandărilor și ideilor novatoare ce pot fi preluate de legiuitor în vederea unor eventuale modificări ale legislației de profil, unele din ele fiind acceptate deja în fază de proiect (Proiectul de modificare și completare a Codului de procedură penală și a Legii nr. 59/2012). De asemenea, concluziile teoretice și recomandările practice propuse sunt expuse într-un șir de articole, publicate în diferite culegeri științifice din țară și de peste hotare, iar unele viziuni pot fi împărtășite în timpul prelegerilor desfășurate în cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic.

Aprobarea rezultatelor. Rezultatele cercetării au fost examinate în ședințele Catedrei „Activitatea specială de investigații și anticorupție” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI și în seminarul științific organizat în cadrul aceleiași instituții. De asemenea, rezultatele cercetării de față sunt reflectate în conținutul diferitor lucrări cu prilejul unor manifestări științifice naționale și internaționale, din care menționăm pe cele mai relevante:

1. Ilie Botnari. The legal framework of the normative regulation of special investigative measures, În: Fiat Iustitia. Nr.1/ 2019, Cluj-Napoca, România, p.60-70. (0.7 c.a.). SSN 1224-4015.

2. Ilie Botnari. Condițiile speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal, În: Polish Science Journal. Nr.4/2018, Warsaw, Poland, p.69-77. (0.7 c.a.). ISBN 978-83-949403-4-8.

3. Ilie Botnari. Nomenclatorul, criteriile de clasificare și categoriile măsurilor speciale de investigații, În: Legea și viața. Nr.3 (315), Chișinău, 2018, p.40-43. Categoria – C. (0.4 c.a.), ISSN 1810-309X.

4. Ilie Botnari. Aspecte conceptuale privind măsurile speciale de investigații, În: Legea și viața. Nr.4 (316), Chișinău, 2018, p.20-23. Categoria – C. (0.5 c.a.). ISSN 1810-309X.

5. Ilie Botnari. Elemente de drept comparat în domeniul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal. În: Jurnalul Juridic Național. Nr.3 (31), Chișinău, 2018, p.39-43. Categoria – C. (0.5 c.a.). ISSN 2345-1130.

6. Ботнаръ Илие. Общие понятия о специальной следственной деятельности. *Актуальные научные исследования в современном мире*. În: Conferința științifică internațională. Ediția a XLIX-a, 26-27.05.2019, nr.5 (49), части 6, Переяслав-Хмельницкий, Украина, 2019, p.29-35. (0.5 c.a.). ISSN 2524-0986.

7. Botnari Ilie. Rolul investigatorului sub acoperire la efectuarea măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal. *Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare*. În: Conferința internațională științifico-practică din 2-3 noiembrie 2018, Chișinău, 2018, p.174-179. (0.4 c.a.). ISBN 978-9975-3222-0.

8. Botnari Ilie, coautor Gherman Marian. Aspecte teoretice privind măsurile speciale de investigație în procesul de combatere a criminalității transfrontaliere. *Criminalitatea transnațională: tendințele și forme actuale de manifestare, probleme de prevenire și combatere*. În: Conferința internațională științifico-practică din 26 iunie 2018, Chișinău, 2018, p.120-127. (0.6 c.a.). ISBN 978-9975-121-48-4.

Sumarul compartimentelor. În plan structural, teza se alcătuiește din introducere, patru capitole, concluzii și recomandări, bibliografia din 164 de titluri, 167 de pagini text de bază, anexă – chestionar al consultării opiniei subiecților activității speciale de investigație, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Capitolul 1, intitulat: „*Analiza situației în domeniu*” este destinat, în linii generale, studierii sub aspect comparat a evoluției reglementărilor în materia temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații. Decizia noastră de a iniția studiul anume de la examinarea respectivului subiect se întemeiază pe ideea că nu poate fi realizată cu succes nici o cercetare în domeniul juridic fără a examina și trecutul reglementărilor ce fac obiectul studiului, în intenția de a descoperi pașii evoluției lor, iar cu această ocazie, a eficienței, dar și eșecurilor de care au dat dovadă, încercând a oferi soluții viabile întru redresarea și sporirea calității lor, făcându-le să corespundă tuturor exigențelor actuale. De altfel, nu puteau fi formulate, inventate altfel spus, măsurile speciale de investigații dacă în spatele lor nu ar fi existat unele motive, juridic numite astăzi- temeiuri de efectuare a MSI.

În același compartiment, au fost supuse analizei și reglementările internaționale, ținând cont de aspirațiile statului nostru în a-și asuma rolul de stat european, unde trebuie să dea dovadă, pe lângă atingerea altor obiective de natură legislativă, de cunoaștere, capacitatea de adaptare și abilitatea de implementare a standardelor internaționale în ceea ce privește condițiile și temeiurile de efectuare a MSI. Or, măsurile speciale de investigații sunt aplicabile în toată lumea civilizată, fiind recunoscute drept activități legale utilizate în procesul investigării infracțiunilor. De fapt, pentru creșterea eficienței MSI realizate la nivel internațional este necesară, înainte de toate, crearea unei baze legislative favorabile la nivel național, ținându-se cont în permanență de particularitățile legislației statelor străine, tocmai de aceea că legislațiile naționale ale statelor, conceptele ce stau la temelia reglementării temeiurilor și condițiilor de efectuare a MSI, nu întotdeauna sunt abordate uniform.

De asemenea, aflându-ne în fața unui subiect mai puțin abordat în literatura de specialitate, tot în capitolul I am analizat constatările și concluziile ce caracterizează, în materie doctrinară, condițiile și temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații atât în cadrul procesul penal, cât și în afara lui. Scopul central al examinării doctrinare propuse în compartimentul de față este de a profila esența condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, iar sursele științifice ne vor permite să abordăm problematica evoluției în cercetare.

Totodată, ținem să amintim că în doctrina autohtonă lipsesc lucrări monografice de o asemenea amploare ce ar aborda aspectul teoretic al temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații bazate anume pe legislația procesual-penală și cea specială de investigații în mod concomitent. La fel, nu este tratată interdependența dintre aspectele procesual-penale și cele speciale de investigații în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații.

În capitolul II, cu genericul: *„Aspecte conceptuale privind temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații și conținutul lor”*, înainte de a formula noțiunile de „temei” și cea de „condiție” a efectuării măsurilor speciale de investigații, raportată la scopul și esența MSI, am considerat necesar să pregătim „câmpul științific” în care să descriem toate elementele din care, ulterior unei chibzuite aranjări, să obținem o noțiune pe cât de posibil adecvată domeniului descris. În calitate de elemente ale noțiunilor avute în vedere se impun a fi scopul, esența și chiar însăși noțiunea măsurilor speciale de investigații. Or, această decizie a noastră se impune în condițiile în care literatura autohtonă de specialitate oferă prea puține noțiuni în definirea MSI, iar noțiunile ce privesc temeiurile efectuării MSI, condițiile realizării MSI aproape că lipsesc. Pe de altă parte, literatura străină de specialitate se străduiește a formula propriile noțiuni adaptate la specificul MSI reglementate prin legislația lor.

Tot în acest compartiment, am analizat destinația și conținutul măsurilor speciale de investigații considerând că nu ar fi posibilă cunoașterea aprofundată a esenței și particularității temeiurilor și condițiilor dispunerii măsurilor speciale de investigații fără a cunoaște destinația lor, ce scop urmăresc, ce influențe negative pot genera asupra normelor de conviețuire socială, care este impactul lor în lupta cu criminalitatea, dar și alți parametri ce pot fi înțeleși doar în urma unei analize multidimensionale a conținutului lor.

La baza clasificării măsurilor speciale de investigații, dar și a temeiurilor dispunerii lor, am încercat să punem alte criterii decât cele expuse în literatura de specialitate, care ar facilita verificarea corespunderii lor cu scopul autorizării, respectiv, cu proporționalitate ingerinței în viața privată a celui ce urmează a fi supus măsurii.

Capitolul III, „*Temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații*” continuă argumentarea poziției noastre de a aduce alte criterii la baza clasificării măsurilor speciale de investigații, dar se completează și cu descrierea fiecărei teme în parte, intenționând a clarifica esența și particularitatea fiecărei circumstanțe necesar a fi luate în considerare atât de către subiectul dispunerii, cât și de subiectul autorizării lor. Decizia noastră de a tălmăci la nivel științific esența fiecărei teme în parte, se naște din realitatea în care subiecții vizați, astăzi, mai întâmpină dificultăți de înțelegere a destinației și influenței măsurilor speciale de investigații ce urmează a le aproba, a consecinței lor și împrejurărilor în care trebuie aplicate.

Cu ocazia examinării subiectului de față, am observat că la această dată (2019-2021) proiectul Legii RM pentru modificarea unor acte legislative, printre care CPP și Legea nr. 59/2012, urmărește redresarea situației, prin lărgirea câmpului de aplicare a măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal, având drept teme garantarea securității persoanelor ce realizează aceste măsuri, a celor ce aplică legea, dar în mod prioritar, asigurarea securității statului. Or, de secole sunt percepute măsurile speciale de investigații drept o formă concretă de exercitare a activității speciale de investigații de către ofițerii de investigații în temeiul și consecutivitatea prevăzută de lege, cu scopul obținerii informațiilor de valoare, pentru lupta cu criminalitatea, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, statului și societății în ansamblu.

Tot în acest compartiment am decis să analizăm în detaliu temeiurile dispunerii și efectuării măsurilor speciale de investigație în cadrul procesului penal, sub aspect de particularitate, încercând a clarifica și arăta doar temeiurile MSI ce sunt compatibile cu procesul penal, în contextul în care suspectăm neconcordanțe ale CPP. Totodată, considerăm că lista temeiurilor actualmente recunoscute de legea procesual penală ar putea fi completată cu alte circumstanțe sau, mai bine zis, în legătură cu necesități de asigurare a protecției unor subiecți ce beneficiază de aceasta prin lege specială.

Ultimul capitol al lucrării intitulat: „*Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații*” este consacrat în totalitate examinării condițiilor de efectuare a MSI. Prin intermediul acestui compartiment, ne-am propus să clarificăm care ar fi rostul impunerii unor condiții la efectuarea măsurilor speciale de investigații, dacă această decizie a legiuitorului vine să pună în aplicare principiul legalității sau doar să asigure protecția persoanelor contra ingerinței organelor polițienești în viața privată. De asemenea, aici va fi exprimată opinia noastră referitoare la modul de clasificare a condițiilor efectuării MSI, în condițiile în care doctrina raportează o divergență de viziuni în acest sens. Chiar dacă unii autori susțin că activitatea specială de investigații poate fi privită doar ca activitate de stat de sine stătătoare și nu ca parte componentă a procesului penal, în timp ce legiuitorul nostru o percepe ca pe o activitate procesual-penală, considerăm că și în contextul legislației noastre este posibilă divizarea

condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în *condiții generale* și *condiții speciale*. Tot aici, am recurs la examinarea multidimensională a condițiilor speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații, fiind determinați de realitatea în care literatura de specialitate, astăzi, mai arată unele divergențe de clasificare și raportare la șirul principiilor menite să asigure respectarea drepturilor fundamentale și limitarea lor cu aducerea unor atingeri minime și ne semnificative, proporționale cu scopul lor.

I. ANALIZA SITUAȚIEI ÎN DOMENIU

1.1. Retrospectiva reglementărilor cu privire la temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații – elemente de drept comparat

Asigurarea ordinii de drept, atât de necesară fiecărui stat, presupune în mod incontestabil combaterea eficientă, pe baza și în spiritul legii, a faptelor antisociale, cu prioritate a celor pe care societatea a înțeles să le sancționeze prin prevederile normelor sale penale. Or, asigurarea securității și ordinii publice constituie o sarcină fundamentală a statului, soluționarea căreia impune aplicarea măsurilor de contracarare a tuturor faptelor ce atentează la valorile unanim recunoscute.

Cu această ocazie, măsurile de protecție a valorilor umane, după cum e și firesc, trebuie să pornească de la construcția unui sistem legislativ capabil să reprime și să sancționeze ceea ce nu este permis sau considerat periculos pentru om și pentru existența sa într-un anturaj prielnic. Rațiunea de a fi a legii penale este aceea de a se realiza scopul ei, de a ocroti valorile sociale fundamentale necesare pentru existența statului de drept și pentru propășirea acestuia [7. p.47].

Cu toate acestea, chiar și cel mai perfect sistem juridic de protecție este insuficient fără conceperea unui mod de acțiune specific în vederea descoperirii actului ilicit și a celor ce l-a săvârșit. La rândul său, mecanismul de acționare despre care discutăm nu poate veni de la sine, decât prin îndelungate cercetări, experimentări, simulări și alte metode de cercetare științifică prin care s-ar găsi formula ideală de aplicare a legilor în scopul obținerii scopului urmărit prin elaborarea lor.

De aceea, încă de la început, o serie de profesioniști ai domeniului au înțeles că pentru soluționarea cauzelor penale, dar nu numai, simpla aplicare a regulilor de drept este insuficientă.

Promotorii dreptului modern au argumentat cu succes că trebuie să se recurgă la diverse metode de investigare a realității, inclusiv cele științifice, precum și la reguli tactice de efectuare a unor acte procedurale.

În acest fel a devenit necesară crearea unui sistem științific coerent, destinat studierii mecanismului săvârșirii faptelor antisociale, având în vedere că eficiența oricărei structuri de contracarare este măsurată, în primul rând, după gradul de cunoaștere a manifestărilor criminalității, a persoanelor și grupărilor criminale implicate, care sunt impenetrabile din exterior și riguros compartimentate în interior. Iată de ce structurile de combatere a criminalității trebuie să individualizeze și să lovească în mod organic grupările criminale, patrimoniul acestora, filialele și zonele de acțiune [80, p.73], fapt ce nu ar putea fi realizat fără cunoașterea unor

măsurile speciale de investigații realizate, evident, în limitele legii și ale temeiurilor bine argumentate.

Așadar, din toate împrejurările descrise, observăm că un loc aparte în lupta cu criminalitatea îl ocupă activitatea *specială de investigații*, indiferent cum a fost intitulată de-a lungul istoriei (activitate operativă, activitate investigativ-operativă, activitate specială etc.).

Menționăm aceasta, ținând cont de faptul că în compartimentul de față vom mai utiliza și termeni folosiți anterior odată ce examinăm istoricul evoluției reglementărilor în materia măsurilor speciale de investigații și a temeiurilor inițierii lor. Or, nu poate fi realizată cu succes nici o cercetare în domeniul juridic fără a examina și trecutul reglementărilor ce fac obiectul studiului. Cu această ocazie intenționăm a descoperi pașii evoluției lor, a eficienței, dar și eșecurilor pe care le-au suferit, încercând a oferi soluții viabile în redresarea situației.

Cu atât mai mult, istoria apariției și reglementării juridice a temeiurilor efectuării măsurilor speciale de investigații este strâns legată, chiar determinantă în apariția însăși a MSI. Or, nu puteau fi formulate, inventate altfel spus, măsurile speciale de investigații dacă în spatele lor nu ar fi existat unele motive, *juridic numite astăzi temeiuri de efectuare* a MSI. Respectiv, de fiecare dată, mai întâi se naște un temei al realizării unor măsuri speciale (circumstanțe necunoscute sau cunoscute despre săvârșirea unei anume infracțiuni), iar mai apoi, în funcție de neclaritatea (care este un temei al efectuării MSI) în privința faptei săvârșite, în curs de pregătire sau săvârșire, apare și ideea realizării unei măsuri speciale îndreptate spre a aduce claritatea de care au nevoie organele ce înfăptuiesc justiția în vederea aplicării legii penale.

Așadar, activitatea specială de investigații și măsurile speciale de investigații ca element component al acesteia reprezintă un fenomen istoric pronunțat, o activitate care a apărut odată cu nașterea fenomenului criminalității [146, p.44].

Despre metodele de investigare, care stau la temelia activității speciale de investigații, se amintește încă în monumentele de drept, în Vechiul și Noul Testament, în lucrările filosofilor și gânditorilor din antichitate [125, p.3].

Deși a apărut cu peste 2500 de ani în urmă, opera generalului chinez Sun-Tzu este studiată cu interes în toate marile centre de învățământ militar din Europa și Statele Unite ale Americii. Sun-Tzu era convins că pentru apărarea statului, acesta trebuie să dispună de un serviciu de spionaj puternic, trebuie să aibă spioni atât în statele dușmane, cât și în cele prietenoase [49, p.14].

Există mărturisiri despre utilizarea largă a metodelor confidențiale de pătrundere în tabăra inamicilor sau a răufăcătorilor, acumularea informației în mediul lor, utilizarea confidențelor în acest scop, analogic actualei investigații sub acoperire, de către Mitridates al VI-lea, regele

Pontului, de către Alexandru Macedon- regele Macedoniei, de către generalul cartaginez Hannibal din orașul-stat Cartagina și alții. Pe lângă observări, urmăriri, convorbiri speciale, examinări, atragerea de partea sa a aliaților, se mai folosea și pătrunderea (infiltrarea) cercetașilor cu înfăptuirea ulterioară a acțiunilor de cercetare în mediul ce prezintă interes. Istoricii antici descriu că nemijlocit Hannibal aplica acest procedeu și, deghizându-se cu perucă și barbă falsă, pătrundea în tabăra romanilor pentru acumularea informației despre inamic și aprecierea situației [130, p.1-2].

Către secolul al VI-lea, metodele speciale de investigații erau folosite pe larg de Imperiul Bizantin și țările arabe, în scopul acumulării informațiilor despre planurile dușmanilor și campaniile de cucerire. În perioada medievală, folosirea agenților secreți a căpătat o răspândire largă în Anglia, când în timpul luptei pentru tron din perioada domniei regelui Henry al VII-lea Tudor, a fost dezvoltată o rețea ramificată de informatori cu scopul culegerii de informații despre dușmanii săi [130, p.3].

Ulterior această formă de culegere a informației a fost preluată în dotare de către majoritatea țărilor europene, inclusiv biserica, instituție care avea rețeaua sa informativă aproape în toate țările europene.

Veacurile Evului Mediu erau nesigure și voievozii români de multe ori s-au apărat cu spada, dar cel mai adesea au reușit să supraviețuiască nu datorită vitejiei, ci mai ales a unui sistem de spionaj și contraspionaj bine pus la punct. Oameni năimiți mergeau sub masca solilor sau chiar a ciobanilor și hoților prin țările vecine sau chiar la Istanbul pentru a furniza informații prețioase cu privire la eventualii pretendenți, comploturi boierești sau chiar invazii militare. Un caz relevant a avut loc în timpul domniei lui Alexandru cel Bun care a folosit spionii săi pentru a intercepta niște scrisori secrete de la Guillebert de Lannoy, agent al ducelui de Burgundia. Voievodul a pus la cale jefuirea acestuia de nouă tâlhari, care ulterior au fost prinși, iar după ce aruncase un ochi peste aceste documente, au fost întoarse burgundului. În realitate acești „tâlhari” făceau parte din serviciul de contraspionaj al voievodului moldovean și îl țineau la curent cu acțiunile îndreptate împotriva sa, cu evenimentele politice de pe continentul european [108].

Cu siguranță, la etapa inițială, nu existau forme fixe ale activității speciale de investigații, dar nașterea lor ține evident și de munca informativă de pe timpuri. Domnitorii români aveau servicii de spionaj, cunoscând o dezvoltare deosebită sub domnia lui Ștefan cel Mare, care, înțelegând pericolul acțiunilor de recunoaștere, organiza și utiliza serviciul de informații într-un mod foarte eficient. Bunele rezultate ale acestui serviciu au contribuit cel mai mult la succesele războaielor lui Ștefan cel Mare și o pildă o avem în 1497, când, dacă nu ar fi fost informat precis

de intențiile rele ale regelui Ioan Albert, ar fi concentrat oastea pe Dunărea de Jos, cum cerea regele polon și nu ar fi aprovizionat Suceava, cum a făcut, ceea ce ar fi îngăduit polonilor ocuparea Moldovei [19, p.251-252].

Cu timpul, stabilirea răufăcătorilor și acumularea probelor a fost pusă în sarcina persoanelor cu funcții de răspundere ale organelor judiciare, publicitatea și oralitatea investigațiilor a fost înlocuită cu confidențialitatea și scriptura procedurii. Acest fapt a fost justificat prin faptul că: criminalitatea a căpătat astfel de proporții, iar acțiunile infractorilor a devenit atât de sofisticate, încât pentru relevarea și depistarea lor era nevoie de metode corespunzătoare de reacționare. Din aceste considerente, utilizarea metodelor secrete în depistarea infractorilor, relevarea și cercetarea infracțiunilor, stabilirea persoanelor căutate, au căpătat o largă răspândire. Acest fapt a contribuit la apariția și elaborarea combinațiilor speciale, a activității cu colaboratorii confidențiali și la infiltrarea în mediul criminal a personalului scriptic.

Ținem să menționăm că pe toată perioada istorică de utilizare a metodelor secrete de acumulare a informației nu au existat reglementări juridice care ar conține anumite reguli și restricții de efectuare a măsurilor secrete. Și numai în secolul XX au avut loc primele legiferări ale activității secrete, fiind impuse anumite reguli de exercitare a ei.

În ceea ce privește Republica Moldova, istoria reglementării juridice a activității speciale de investigații în general, și a condițiilor și temeiurilor de efectuare a MSI în special, urmează a fi dezvăluită în raport cu parcursul istoric al statului.

Deci din punct de vedere istoric, evoluția reglementării juridice în materia activității speciale de investigații este strâns legată de actele normative ale Rusiei țariste, care în anul 1812 a cucerit teritoriul Basarabiei, acordându-i statut de gubernie.

În perioada 1918-1940, Basarabia revine în componența României, iar apoi în temeiul înțelegerilor conținute în pactul Molotov-Ribbentrop din 1940, este anexată la Uniunea Sovietică.

Din cauza acestor evenimente istorice, indiferent de voința poporului băștinaș, parcursul reglementărilor în domeniul activității speciale de investigații din Republica Moldova urmează a fi examinat reieșind din evoluția reglementărilor pe teritoriul Federației Ruse.

Astfel, autorii ruși C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A. Iu. Șumilov evidențiază trei perioade de bază ale evoluției reglementărilor în domeniul activității speciale de investigații, petrecute în istoria Rusiei:

1) Perioada reglementării de drept a muncii informative în Imperiul Rus (sec. XVIII- începutul sec. XX);

2) Reglementarea juridică a activității investigativ-operative în perioada sovietică (mijlocul anului 1918- august 1991);

3) reglementarea juridică a activității speciale de investigații în perioada actuală (martie 1991- prezent).

La rândul său, autorul O.G. Kovaliov, examinând etapele dezvoltării reglementărilor juridice în domeniul activității speciale de investigații, evidențiază șapte etape:

Prima etapă (1892- 1914) a fost marcată de adoptarea unui șir de instrucțiuni care reglementau activitatea conducătorilor subdiviziunilor de securitate cu utilizarea colaboratorilor confidențiali;

Etapa a doua (1914- 1918) este caracterizată prin perfecționarea continuă și detaliată a legiferării diferitor aspecte ce țin de calitatea activității investigativ-operative, precum și a divizării funcțiilor între jandarmerie și agențiile de investigație polițienești;

Etapa a treia (1918- mijlocul anilor 1930) este calificată drept etapă de transformare treptată a activității speciale de investigații într-un domeniu specializat al organelor afacerilor interne, și se caracterizează prin crearea subdiviziunilor Poliției Judiciare;

Etapa a patra (mijlocul anilor 1930- 1958) se caracterizează prin crearea în martie 1937 a serviciului pentru combaterea furturilor proprietății socialiste și divizarea funcțiilor speciale de investigare între funcționarii serviciului dat și Poliția Judiciară;

Etapa a cincea (1958- 1973) este caracterizată prin legalizarea activității investigativ-operative și adoptarea principiilor fundamentale ale procedurii penale a Uniunii Sovietice și a republicilor unionale. În același timp, savanții din domeniul teoriei ASI încep să realizeze cercetări științifice pe problemele teoretice ale activității investigativ-operative (A.I. Alexeev, D.V. Grebelski, A.G. Lekar, V.V. Sergeev, G.K. Sinilov);

Etapa a șasea (1973- 1992) se caracterizează prin perfecționarea cadrului legal și a celui departamental de reglementare a activității investigativ-operative, precum și prin efectuarea cercetărilor active în domeniul teoriei activității speciale de investigații;

Ultima etapă, a șaptea (1992- prezent) este legată de fortificarea legislativă în cadrul unei legi speciale a activității speciale de investigații, care creează premise pentru perfecționarea reglementărilor departamentale și deschide noi orizonturi pentru cercetări științifice în acest domeniu [146, p.70-75], inclusiv cel legat de MSI și temeiurile realizării lor.

Astfel, având la bază parcursul istoric al Republicii Moldova, anume cel aflat sub jurisdicția sovietică, prin analogie, putem evidenția următoarele etape de dezvoltare a reglementărilor juridice în materia activității speciale de investigații ce în mod evident include măsurile speciale și temeiurile desfășurării lor:

- 1) reglementarea muncii informative în perioada Imperiului Rus (1812-1918);
- 2) reglementarea muncii informative în perioada unirii Basarabiei cu România (1918-1940);
- 3) reglementarea juridică a activității investigativ-operative în perioada sovietică (1944-1991);
- 4) reglementarea juridică a activității speciale de investigații din momentul declarării independenței Republicii Moldova (27.08.1991-prezent).

Odată cu anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, pe teritoriul dintre râurile Prut și Nistru a fost implementată legislația Imperiului Rus. Printre cele mai importante acte normative pot fi menționate „Statutul polițistului”, adoptat în anul 1782, care prevedea reguli importante în ceea ce privește organizarea Poliției și competențele organelor polițienești.

În viziunea multor savanți, anume Statutul polițistului a delimitat puterea judecătorească de cea de urmărire și investigare, ultima fiind transmisă Poliției generale. Statutul polițistului nu și-a pierdut valoarea nici la începutul secolului al XIX-lea.

Vorbind de evoluția reglementării statutului subiecților ce realizează măsuri speciale de investigații, dar și a structurilor instituționale, merită să menționăm că încă în anul 1802 în urma implementării unui șir de reforme au fost create ministerele, printre care și Ministerul Afacerilor Interne, astfel fiind creat organul de conducere care a reunit Poliția la nivel de stat. Diversitatea sarcinilor care stăteau în fața ministerului în cauză crea dificultăți privind dirijarea activității Poliției, fapt care a determinat crearea la data de 17 august 1810 a Ministerului Poliției, ca minister de sine stătător. În cadrul acestui minister a fost creată o structură organizatorică în vederea efectuării urmăririlor politice. Pe cale de consecință, la etapa inițială, activitatea de investigare a Ministerului Afacerilor Interne a fost îndreptată în primul rând spre soluționarea sarcinilor legate de combaterea criminalității politice.

La începutul secolului al XIX-lea, până la reforma juridică din anii 1960, au fost adoptate primele acte normative care într-o oarecare măsură reglementau activitatea informativă: „Despre mijloacele pentru ajutorarea Poliției în orașe”, „Institutul și indicațiile ministrului Poliției”, „Dispoziții referitoare la Poliția de zemstvă”. În această perioadă reglementarea juridică a activității de investigare rămâne slab evidențiată.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și până la începutul sec. al XX-lea se evidențiază două valuri de reforme normative ale sistemului polițienesc care au influențat organizarea activității de investigare: reformele din anii 1862 și 1880.

După crearea în 1860 a Institutului anchetatorilor judecătorești și delegarea către acest organ a funcției cercetării prealabile din competența Poliției, această reorganizare a fost

consolidată prin Statutele judecătorești în anul 1864. Odată cu primirea lor în competența Poliției din cadrul funcțiilor procesual-penale a rămas numai obligativitatea de efectuare a cercetării.

Un interes deosebit, în contextul temei investigate, o are faptul adoptării la 6 iulie 1908 a Legii privind organizarea urmăririi penale. Această lege are o importanță majoră pentru istoria activității speciale de investigații, deoarece pentru prima dată la nivel legislativ această activitate a fost evidențiată în calitate de funcție de sine stătătoare a organelor de drept. Desigur, legea în cauză nu reglementa toate relațiile obștești din cadrul acestei activități, însă în pofida acestui fapt, în legea dată erau prevăzuți nu numai subiecții care exercitau activitatea investigativ-operativă, ci se stabileau și reguli de realizare a MSI, inclusiv temeuri concrete de inițiere a lor, care, din păcate, în timpul regimului sovietic erau neglijate total. Astfel, legea obliga subiecții acestei activități să efectueze urmărirea confidențială și nu le acorda dreptul de aplicare a măsurilor de constrângere. De asemenea, legea prevedea controlul din partea procurorilor asupra subdiviziunilor de urmărire, atribuindu-le dreptul de a da indicații și însărcinări funcționarilor subdiviziunilor de urmărire în vederea efectuării căutării.

În acest fel, perfecționarea activității de urmărire a condus la necesitatea reglementării relațiilor în cadrul activității investigativ-operative la nivel legislativ [150, p.12-20], iar odată cu aceasta și a cadrului normativ ce susținea juridic realizarea măsurilor speciale de investigații stabilind temeuri și condiții clare în care trebuiau să se desfășoare.

Cu toate acestea, spre marele nostru regret, după 86 de ani practica aplicării activității speciale de investigații dă temei și legislatorului din Republica Moldova să tragă aceleași concluzii.

Unirea Basarabiei cu România a determinat necesitatea implementării unui șir de reforme legislative, în vederea integrării teritoriilor dintre râurile Prut și Nistru. După cum remarcă istoricul Mihail Bruhiș: „Întreaga istorie a Basarabiei între anii 1918-1940 este plină de fapte care confirmă că inițiatorii și inspiratorii luptei împotriva autorităților române, pentru ieșirea Basarabiei din componența României, erau, în principal, fie cei originari din mediul jumătății nemoldovenești a populației, fie oameni pregătiți special și strecurați din Rusia în Basarabia” [14, p.1].

După unirea Basarabiei cu România la 27 martie 1918, structurile Ministerului de Interne de la București, pe lângă alte instituții ale statului, și-au extins treptat activitatea în teritoriul dintre Prut și Nistru. La 22 iunie 1919, a avut loc prima reorganizare a Ministerului de Interne, iar structurile ministerului s-au extins asupra întregului teritoriu al României Mari [5, p.149]. Ulterior, la 18 septembrie 1919, în baza unui decret-lege, inspectorii, subinspectorii, șefii și

subșefii Serviciilor de Siguranță și Poliție erau investiți în funcția de ofițeri ai Poliției judiciare în toată țara [50, p.90].

După anul 1944 temeiurile principale de realizare a măsurilor speciale de investigații se axează pe problema de asigurare a securității statului contra crimelor împotriva poporului, economiei și securității politice.

În acest sens, autorii S. Carp și Iu. Larii susțin că în perioada totalitară comunistă are loc instrumentalizarea justiției și a dreptului, transformarea absolută a lor într-o armă eficientă de luptă, cel mai important rol al acestora fiind cel represiv [20, p.4].

În perioada anilor 1960-1970, reglementarea juridică a activității investigativ-operative se caracterizează prin renunțarea treptată a puterii de stat la practica vicioasă de întărire legislativă a samavolniciei în cadrul activității respective. În acea perioadă MSI se considerau parte componentă a activității de contraspionaj, având deci un singur temei de realizare, iar al doilea temei de bază în desfășurarea măsurilor de căutare, efectuate predominant prin metode și mijloace secrete, îl constituia prevenirea, descoperirea infracțiunilor și căutarea infractorilor care se eschivau de la răspunderea penală.

Începând cu mijlocul anilor 1970 și până la destrămarea Uniunii Sovietice, legiferarea activității investigativ-operative se caracterizează prin stabilizarea reglementărilor în domeniu, creându-se condiții favorabile pentru implementarea schimbărilor radicale în ceea ce privește diversificarea măsurilor speciale de investigații. Pe cale de consecință, în pofida multitudinii de acte normative, lipsei de coerență în realizarea MSI, a birocrăției, dezvățului și abuzurilor din partea lucrătorilor operativi, s-a reușit aprinderea primelor scânteii ce aveau mai târziu să determine legiuitorul sovietic la formarea bazei normative prielnice apărării drepturilor și intereselor persoanelor ce urmau a fi supuse diferitor măsuri speciale, și anume stabilirea clară a temeiurilor și condițiilor de realizare a lor.

Perioada actuală, după proclamarea independenței Republicii Moldova, poate fi considerată cea mai importantă în ceea ce privește reglementarea ASI, a măsurilor speciale de investigații, precum și a temeiurilor și condițiilor de realizare a lor. Anume reglementările departamentale în domeniul ASI sunt acelea ce au asigurat saltul pentru progresul măsurilor speciale de investigații, fiind adoptată la 12 aprilie 1994 Legea nr. 45-XIII privind activitatea operativă de investigații. Din acel moment a început să se dezvolte simțitor baza legislativă națională în domeniul investigațiilor operative. Deci actul legislativ menționat oferea deja noțiunea activității operative de investigații, determina sarcinile și principiile acesteia, prevedea lista exhaustivă a măsurilor operative de investigații, precum și temeiurile și condițiile de efectuare a lor. O atenție deosebită din partea legiuitorului, la elaborarea legii, s-a acordat

determinării nomenclatorului măsurilor speciale de investigații, temeiurilor și condițiilor de efectuare a lor. Prin urmare, articolul 8 al Legii nr. 45/1994 care reglementa condițiile și modul de desfășurare a măsurilor operative de investigații a căpătat o nouă redacție. Respectiv, desfășurarea măsurilor operative de investigații ce violau drepturile ocrotite de lege se admiteau numai în scopul culegerii informațiilor despre persoanele care pregătesc, comit sau au comis infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave și doar în baza deciziei conducătorului organului care exercită ASI și a încheierii judecătorului de instrucție.

Totodată, a fost reglementată și o excepție: „În cazul apariției pericolului pentru viața, sănătatea, proprietatea unor persoane aparte, la cererea lor sau cu acordul lor în scris, se permite interceptarea convorbirilor prin telefonul acestora sau prin alte aparate de intercomunicații în baza hotărârii aprobate de conducătorul organului care exercită activitate operativă de investigații cu înștiințarea prealabilă a procurorului” [72, art.8].

Astfel, Legea nr. 45/1994 în redacția de după anul 2003 asigura baza juridică pentru un șir lung de tehnici de investigații în scopul depistării și investigării infracțiunilor penale, activități considerate legitime de către un șir de instrumente europene și internaționale, obliga organele care exercitau activitatea operativă de investigații să respecte standardele drepturilor omului la efectuarea măsurilor operative de investigații, realizarea lor doar în baza temeiurilor legiferaute, cerea autorizația judecătorească celor mai intruse măsuri, determina categoriile de infracțiuni pentru prevenirea și investigarea cărora puteau fi desfășurate măsurile operative de investigații legate de limitarea inviolabilității vieții private și pătrunderea în încăpere fără înștiințarea persoanelor care locuiesc în ea.

În ceea ce privește temeiurile de efectuare a măsurilor operative de investigații, în redacția nouă a Legii privind activitatea operativă de investigații, articolul 7 nu a suferit modificări esențiale, rămânând practic aceleași.

Din cele menționate mai sus, tragem concluzia că Legea nr.45/1994, în noua sa redacție, se alinia deja în mod sigur standardelor europene în ceea ce privește condițiile și temeiurile de efectuare a măsurilor operative de investigații. Cu toate acestea, în pofida diverselor soluții ce se puneau la dispoziția practicienilor odată cu modificarea legislației de profil, regimului juridic privind efectuare a măsurilor operative de investigații au mai raportat și unele deficiențe de aplicare, pe care amendamentele propuse nu le reflectă pe deplin, fapt care ne-a determinat să realizăm studiul pe segmentul respectiv. Or, cu această ocazie Curtea Europeană a Drepturilor Omului, examinând aceste tehnici, recunoaște că mijloacele speciale de investigații sunt necesare atunci când urmează a fi abordată adecvat problema combaterii criminalității. De asemenea, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu exclude

sau interzice aplicarea tehnicilor speciale de investigare, însă se cere ca „amestecul în viața privată și gradul acestui amestec să fie în măsura în care acesta este prevăzut de lege și constituie, într-o societate democratică, o măsură necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protecția sănătății, a moralei, a drepturilor și a libertăților altora” [35, art.8]. Și totuși ea cere ca amestecul în viața privată și gradul acestui amestec să fie necesar și proporțional, să dispună de garanții procedurale suficiente în vederea asigurării că rezultatele obținute nu sunt utilizate în mod arbitrar și necontrolat. De fapt, aceste considerente au determinat legiuitorul autohton să recurgă la modificări radicale în legislația cu privire la măsurile speciale de investigații și pe segmentul temeiurilor și condițiilor de efectuare a lor.

Prin urmare, odată cu implementarea politicii de aderare la Uniunea Europeană, în Republica Moldova s-au depus eforturi esențiale îndreptate spre perfecționarea cadrului normativ în domeniu, prin racordarea la exigențele și standardele europene. Mai mult, necesitatea revizuirii conceptului privind temeiurile și condițiile dispunerii măsurilor speciale de investigații au fost determinate de cauza Iordachi c. Moldovei, unde Curtea a admis că un reclamant se poate considera victima unei încălcări cauzate de simpla existență a unor măsuri de supraveghere secretă sau a unei legislații ce autorizează asemenea măsuri [44, p.439].

În acest context, la data de 29.03.2012 a fost adoptată Legea Republicii Moldova nr.59/2012 privind activitatea specială de investigații, iar la 05.04.2012 în Codul de procedură penală a fost introdusă Secțiunea a 5-a intitulată: „Activitatea specială de investigații”. Prin această tactică de reglementare realizarea activității speciale de investigații s-a aliniat la standardele mondiale, din punctul de vedere al temeiurilor și condițiilor de inițiere a procedurii de efectuare și utilizare a rezultatelor.

Astfel, la momentul de față temeiurile și condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt prevăzute atât în Codul de procedură penală, cât și în Legea privind activitatea specială de investigații.

Potrivit Legii nr.59/2012, „ASI reprezintă o procedură cu caracter secret și/sau public, efectuată de autoritățile competente, cu sau fără utilizarea echipamentelor tehnice speciale, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor” [65, art.1].

În contextul noilor reglementări, activitatea specială de investigații reprezintă activitatea subdiviziunilor specializate, a ofițerilor de investigații desfășurată în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală și a Legii privind activitatea specială de investigații, ce are drept

scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale. Subdiviziunile specializate și ofițerii de investigații din cadrul lor în procesul exercitării acestei activități sunt obligate să activeze în astfel încât nici o persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nici o persoană să nu fie supusă, în mod arbitrar sau fără necesitate, măsurilor speciale de investigații.

Astfel, potrivit articolului 19 al Legii nr.59/2012: Temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt:

- 1) circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale;
- 2) informațiile, devenite cunoscute, privind:
 - a) fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o;
 - b) persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale;
 - c) persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor neidentificate;
 - d) circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului;
 - e) circumstanțele ce pun în pericol securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestuia;
- 3) actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;
- 4) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- 5) raportul ofițerului de investigații privind circumstanțele ce pun în pericol securitatea proprie, a familiei sale și a persoanelor apropiate lui.

Din alineatul 2 al aceleiași norme distingem condițiile ce urmează a fi întrunite pentru efectuarea MSI. Astfel, măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășurează în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului; și
- b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Având în vedere că potrivit voinței legislatorului un șir de măsuri speciale de investigații se efectuează numai în cadrul unui proces penal, în conformitate cu prevederile articolului 132¹

din Codul de procedură penală, măsurile speciale de investigații se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

- 1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;
- 2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;
- 3) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

De asemenea, în cadrul unui proces penal, conform art. 132³ CPP, în calitate de temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt considerate:

- 1) actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;
- 2) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- 3) cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Aspectul comparat al legislației naționale cu cea a altor state în domeniul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații

Ținând seama de realitatea în care răspândirea fenomenului criminalității nu cunoaște granițe, aplicarea unor standarde unice pentru efectuarea activităților de investigare pentru statele lumii aflate în diferite regiuni geopolitice nu ar fi posibilă fără optimizarea normelor în direcția stabilirii unor condiții unice de realizare a activităților de documentare a faptelor infracționale, inclusiv a măsurilor speciale de investigații.

În contextul actual al globalizării ce afectează și favorizează inclusiv criminalitatea, care a ieșit din hoaterele naționale și prezintă un pericol real nu numai pentru un stat aparte, ci și pentru întreaga comunitate internațională, asistența juridică internațională devine mult mai importantă, având ca scop crearea mecanismelor necesare pentru lupta împotriva acestor fenomene infracționale, pentru unificarea legislațiilor naționale, precum și prin colaborarea efectivă în cadru bilateral și multilateral [53, p.7].

În vederea îndeplinirii rolului de stat european, Republica Moldova trebuie să dea dovadă de cunoaștere, capacitate de adaptare, abilitate de implementare a standardelor internaționale în ceea ce privește condițiile și temeiurile de efectuare a MSI. Or, măsurile speciale de investigații sunt aplicabile în toată lumea civilizată, fiind recunoscute drept activități legale utilizate în procesul investigării infracțiunilor. De aceea legislațiile actuale ale majorității statelor

reglementează procedura utilizării MSI în cadrul unui proces penal și în afara lui, determinând anumite condiții și temeiuri de efectuare a lor.

De fapt, pentru creșterea eficienței MSI realizate la nivel internațional, este necesară, înainte de toate, crearea unei baze legislative favorabile la nivel național, ținându-se cont în permanență de particularitățile legislației statelor străine, tocmai de aceea că legislațiile naționale ale statelor, conceptele ce stau la temelia reglementării temeiurilor și condițiilor de efectuare a MSI nu întotdeauna sunt abordate analogic.

Din respectivele considerente, credem că până la formularea unui cadru normativ compatibil cu cel internațional este necesară realizarea unei cercetări științifice multidimensionale sub aspect comparat, fapt pe care vom încerca a-l face în subiectul de față, dar și pe parcursul lucrării, nu înainte de a analiza legislația diferitor state în parte pe segmentul temeiurilor și condițiilor de efectuare a MSI.

Astfel, în unele state, atât măsurile speciale de investigații, cât și condițiile și temeiurile de efectuare a lor sunt reglementate de CPP, iar legislația altor state reglementează condițiile și temeiurile de efectuare în legi organice.

Analizând cadrul normativ din Marea Britanie, observăm că acesta se referă la măsurile speciale de investigații care limitează drepturile constituționale ale cetățenilor, iar folosirea surselor speciale de informații a fost codificată prin adoptarea Actului despre reglementarea atribuțiilor de cercetare din anul 2000. Documentul în cauză a anulat o serie de reglementări din alte acte, implementând o ordine unică de înfăptuire a MSI, ce restrâng drepturile constituționale.

Astfel, interceptarea convorbirilor telefonice, controlul comunicărilor poștale, telegrafice și electronice sunt înfăptuite în scopul apărării naționale, prevenirii și identificării infracțiunilor grave, asigurarea bunăstării economice a Marii Britanii. Termenul-limită de efectuare a acestor măsuri este 6 luni – în scopul apărării securității naționale și păstrării bunăstării economice, iar în scopul combaterii criminalității – 3 luni. Fiecare autorizare pentru înfăptuirea de către organele de ocrotire a normelor de drept a MSI legate de limitarea drepturilor constituționale intră în vigoare numai după aprobarea persoanei special împuternicite, numite de către prim-ministru, iar serviciile de recunoaștere și contrarecunoaștere nu au nevoie de o atare aprobare. Împuterniciții speciali (Commissioner) pentru fiecare serviciu sunt numiți de către prim-ministru din rândul judecătorilor, având atribuții în vederea asigurării respectării legislației în procesul efectuării MSI.

În Marea Britanie, un organ cu atribuții importante în domeniul supravegherii legalității efectuării MSI este Tribunalul, în competența căruia intră examinarea plângerilor cetățenilor, care consideră că în privința lor au fost efectuate MSI în mod ilegal. La constatarea ilegalităților,

Tribunalul poate dispune anularea sancțiunii de efectuare a MSI, nimicirea rezultatelor obținute și compensarea prejudiciului cauzat prin acestea. Deci tribunalul este unica instanță unde se poate adresa cetățeanul în legătură cu încălcarea drepturilor sale constituționale, înainte de a se adresa la CEDO.

Legea Germaniei din 13.08.1968 despre limitarea secretului corespondenței, comunicărilor telefonice, poștale și telegrafice determină două temeuri de limitare a drepturilor constituționale prin efectuarea în privința unei persoane a MSI, și anume:

1) prezența suficientelor dovezi referitoare la o persoană care planifică, comite sau a comis o infracțiune;

2) ordinea exclusivă este aplicată în vederea acumulării informațiilor necesare pentru depistarea la timp a unui posibil atac asupra securității Germaniei și necesitatea preîntâmpinării acestuia.

Potrivit legislației Germaniei, MSI pot fi efectuate atât până la pornirea urmăririi penale, cât și în cadrul ei. Astfel, până la pornirea urmăririi penale, MSI pot fi efectuate numai de către Serviciul Federal de Pază al Constituției, Serviciul Federal de Recunoaștere și Serviciul militar de contrarecunoaștere.

După cum observăm, din această listă nu face parte Poliția, care are competențe de a efectua măsurile speciale de investigații numai în cadrul urmăririi penale, în baza Codului de procedură penală. Până la pornirea urmăririi penale, MSI sunt autorizate în baza demersului șefului subdiviziunii, de către ministrul federal împuternicit de către cancelarul federal.

În cazul pornirii urmăririi penale, MSI se înfăptuiesc în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, cu autorizarea judecătorului. În cazuri excepționale, MSI pot fi autorizate și de procuror, cu primirea în termen de 3 zile a confirmării în scris de la judecător.

Totodată, în Germania, efectuarea măsurilor speciale de investigații este admisă doar cu condiția că: există bănuieli fondate, bazate pe fapte și informații concrete, precum că un individ a comis personal o infracțiune gravă, în calitate de executor sau participant, a întreprins o tentativă de astfel de infracțiune, dacă tentativa se pedepsește sau a pregătit comiterea unei asemenea infracțiuni prin acțiuni culpabile de răspundere penală; fapta infracțională este gravă; investigarea circumstanțelor sau stabilirea locului aflării învinuitului prin alte modalități s-ar complica în mod semnificativ sau nu ar avea o șansă de succes [25, capitolul 8].

În Codul de procedură penală al Republicii Federale Germane sunt reglementate numai MSI care limitează drepturile constituționale ale cetățenilor, celelalte fiind reglementate de acte normative departamentale. La fel, ținem să precizăm că în legislația procesual-penală a

Germaniei, pentru fiecare MSI este determinată lista exhaustivă a infracțiunilor pentru investigarea cărora poate fi utilizată.

În Franța, până în anul 1990, domeniul utilizării MSI nu a fost supus reglementării legislative cu caracter public, existând în acest sens un șir de acte normative secrete.

Primul pas în vederea legiferării utilizării MSI a fost făcut prin adoptarea la 10 iulie 1991 a Legii Republicii Franceze nr. 91-646 ce se referea la secretul corespondenței, reglementând ascultările telefonice, creându-se astfel baza legală pentru activitatea Grupării Interministeriale de Control (GIC) și interceptărilor.

În temeiul legii menționate se autorizează două categorii de interceptări, și anume:

1) Interceptările judiciare- în scopul luptei cu criminalitatea, fiind prevăzute și reglementate la art. 100 și la art. 107 ale Codului de procedura penală. Această categorie de interceptări sunt autorizate de judecătorul de instrucție în cadrul unei urmăririi penale când necesitatea culegerii de informații este stringentă, iar pedeapsa prevăzută de legea penală pentru fapta investigată este mai mare de 2 ani de închisoare. Decizia judecătorului de instrucție, scrisă și stabilită pentru o durată inițială de maxim 4 luni de zile, poate fi prelungită prin reluarea întregii proceduri. Judecătorul de instrucție sau ofițerul Poliției judiciare însărcinat de acesta poate cere agenților calificați în domeniu să procedeze la instalarea dispozitivului de interceptare. Ulterior urmează să se întocmească un proces-verbal pentru fiecare operațiune de ascultare și înregistrare (în procesul-verbal va menționa data și ora începutului și sfârșitul operațiunii). Informațiile obținute, dar numai „actele de informare utilă în aflarea adevărului” se transcriu într-un proces-verbal. Înregistrările se păstrează sub sigiliu și sunt distruse la dispoziția Parchetului, după expirarea duratei acțiunii publice efectuate de organele judiciare. Interceptarea unei linii telefonice a cabinetului unui avocat, ori a domiciliului acestuia trebuie să facă obiectul unei informări, de către judecătorul de instrucție, decanului baroului din care face parte avocatul respectiv.

2) Interceptările administrative sunt interceptările telefonice de securitate, autorizate cu titlu de excepție de către primul-ministru, care trebuie să aibă ca obiect investigarea unor informații privind: „siguranța națională, securitatea potențialului științific și economic, prevenirea terorismului, a criminalității organizate, precum și a activităților extremiste”. Raportul întocmit ca rezultat al activității de interceptare administrativă se află sub controlul Comisiei specializate pentru Drepturile Omului [80, p.98].

În legislația din România măsurile speciale de investigații sunt prevăzute în CPP din 01.07.2010, Titlul IV, Capitolul IV, „Metode speciale de supraveghere sau cercetare” [28]. După cum observăm din analiza legislației României ce privește domeniul cercetat, în special din

modul de sistematizare a temeiurilor și condițiilor dispunerii a măsurilor speciale de investigații, pentru fiecare măsură în parte sunt prevăzute procedura de autorizare, subiecții cu drept de autorizare, temeiurile și condițiile realizării lor. În opinia noastră, o astfel de formulă utilizată de către legiuitorul român la reglementarea MSI nu este tocmai cea mai potrivită, deoarece generează impresia unei „umpluturi” fără rost a textului ce reglementează domeniul în discuție. Da, este de apreciat faptul că s-a evitat generalizarea temeiurilor de efectuare a MSI așa cum se face în legislația Republicii Moldova, în sensul că unele temeiuri pot fi folosite pentru toate MSI, însă mai simplu era dacă se grupau toate temeiurile după trăsături comune determinate de categoria infracțiunilor săvârșite sau în curs de pregătire ori după circumstanțele în care pot fi realizate (în cadrul procesului penal, în afara procesului penal etc.) sau chiar după subiecții ce le autorizează.

Codul de procedură penală al Turciei reglementează efectuarea măsurilor speciale de investigații în cadrul cauzelor penale, care sunt efectuate cu autorizarea judecătorului de instrucție sau, în cazuri ce nu suferă amânarea, în temeiul deciziei procurorului. Similar legislației române, legiuitorul turc a indicat expres infracțiunile, în cadrul cercetării cărora pot fi aplicate măsurile speciale de investigații. [29, art. 135-140]

Reforma procesului penal în spațiul postsovietic în perioada anilor 1990-2000 a condus la faptul că sub influența instituțiilor internaționale și a standardelor elaborate în vederea îndeplinirii obligațiilor sale în fața Consiliului Europei și Uniunii Europene în Estonia, Lituania, Letonia și Ucraina MSI au devenit parte a dreptului procesual- penal.

Trebuie remarcat faptul că indicii arătați corespund în mod clar standardelor internaționale în domeniul respectării drepturilor omului, în special dreptul la respectarea vieții private, de familie, a domiciliului și a corespondenței. De fapt, aceste standarde au determinat și legiuitorii unui șir de țări să recurgă la reforme cardinale în ceea ce privește regimul juridic al MSI, indiferent dacă sunt realizate în cadrul unui proces penal sau în afara lui.

Potrivit legislației letone, activitățile speciale de investigații se desfășoară dacă este necesar să se obțină informații cu privire la fapte sau circumstanțe care trebuie dovedite în cadrul procedurilor penale fără a informa persoanele implicate în procesul penal.

Acțiunile speciale de investigații sunt dispuse numai la obținerea informațiilor în legătură cu cercetarea infracțiunilor mai puțin grave, grave sau deosebit de grave, cu condiția că sunt:

- 1) necesare pentru stabilirea circumstanțelor care trebuie dovedite în cadrul procedurilor penale;
 - 2) indică comiterea unei alte infracțiuni sau circumstanțele comiterii acesteia;
 - 3) necesare pentru prevenirea unei amenințări semnificative imediate la adresa securității publice
- [24, art.210-211].

În calitate de temeiuri pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, Codul de procedură penală eston prevede:

- 1) Necesitatea acumulării informațiilor privind pregătirea infracțiunii, în vederea identificării și curmării ei;
- 2) Executarea ordonanței privind darea în căutare;
- 3) Necesitatea acumulării informațiilor în cadrul procedurii de confiscare;
- 4) Necesitatea acumulării informațiilor despre infracțiune în cadrul procesului penal [23, art.126²].

Alături de temeiurile enunțate, Codul de procedură penală al Estoniei mai prevede și lista exhaustivă a infracțiunilor pentru cercetarea cărora pot fi efectuate MSI, precum și în privința căror persoane pot fi realizate asemenea activități.

În ce privește condițiile realizării MSI, Codul de procedură penală al Estoniei în Capitolul 3¹ „Măsurile speciale de investigații” prevede următoare condiții generale:

1) măsurile speciale de investigații se efectuează numai în baza temeiurilor prevăzute de Cod, dacă acumularea informațiilor prin alte activități, ori acumularea probelor prin alte acțiuni de urmărire penală este imposibilă, la timpul convenit, sau este dificilă sau poate aduce prejudiciu intereselor procesului penal;

2) MSI nu pot amenința viața și sănătatea persoanelor, amenința neîntemeiat averea și mediul înconjurător, precum și a încălca neîntemeiat alte drepturi ale omului;

3) Informațiile obținute în urma efectuării MSI pot fi utilizate în calitate de probe dacă au fost autorizate și efectuate cu respectarea legalității [23].

În coformitate cu prevederile legislației Lituaniei, activitățile speciale de investigații pot fi desfășurate atunci când:

1) sunt disponibile informații despre pregătirea, tentativa sau comiterea unei infracțiuni deosebit de grave, grave sau mai puțin grave, în temeiul Codului penal lituanian, prevăzute în lista de articole;

2) persoana suspectă, acuzată sau condamnată se ascunde;

3) persoana este dispărută fără urmă;

4) se efectuează protecția persoanelor împotriva activităților penale [62, art.8].

Codul de procedură penală al Republicii Kazahstan, la fel, prevede un șir de MSI care se efectuează în coformitate cu prevederile legii procesual-penale, fiind definite ca acțiuni confidențiale de urmărire penală. Pentru efectuarea acestora sunt prevăzute un șir larg de temeiuri și condiții prevăzute în acte legislative, ce urmează a fi întrunite [26, art.232].

Analizând legislația din Kazahstan în materia temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, identificăm un spectru mai larg de temeiuri privind inițierea MSI, dar în același timp, și un surplus de reglementare atunci când se enumeră toți subiecții în privința cărora acestea pot fi dispuse. Or, dacă în legislația noastră sau cea a altor state nu se arată exhaustiv această listă, nu înseamnă că există riscul de a fi afectat interesul altor persoane sau cercul subiecților supuși la MSI s-ar restrânge, ci dimpotrivă, permite ca aceste măsuri să fie aplicate în privința oricui, evident dacă există un temei bine argumentat. Dacă e să mergem după legislația Kazahstanului, atunci de fiecare dată când persoana ce deține informații relevante pentru soluționarea procesului penal sau informații referitoare la pregătirea unei infracțiuni, nu se regăsește în listă, în privința ei nu putem dispune realizarea acestor măsuri.

Potrivit Codului de procedură penală al Ucrainei, acțiunile confidentiale de urmărire penală reprezintă o varietate a acțiunilor de urmărire penală, datele despre faptul și metoda de efectuare a cărora nu pot fi divulgate, cu excepția cazurilor prevăzute de Cod [30, art.246].

Analizând cadrul juridic de reglementare al măsurilor speciale de investigații al Federației Ruse, în plan structural constatăm că acestea sunt prevăzute de legea specială, iar Codul de procedură penală prevede posibilitatea utilizării rezultatelor măsurilor speciale de investigații în procesul penal în calitate de probe dacă corespund cerințelor Codului [157, art.89].

În calitate de condiții ale efectuării măsurilor speciale de investigații sunt:

1. Cetățenia, naționalitatea, genul, domiciliul, starea materială, oficială și socială, apartenența la organizațiile obștești, atitudinea față de religie și viziunile politice nu servesc drept obstacol pentru înfăptuirea măsurilor speciale de investigații în privința lor pe teritoriul Federației Ruse, dacă altceva nu este prevăzut de legislație;

2. Efectuarea măsurilor speciale de investigații (inclusiv informația computerizată), care limitează drepturile constituționale ale omului și cetățeanului la secretul corespondenței, convorbirilor telefonice, comunicărilor telefonice, telegrafice și altor comunicări precum și dreptul la inviolabilitatea domiciliului, se admite în baza hotărârii instanței de judecată.

3. Interceptarea convorbirilor telefonice și altor convorbiri se admite numai în privința persoanelor, bănuite sau învinuite în comiterea infracțiunilor grave și deosebit de grave, precum și în privința persoanelor care pot dispune de informații referitoare la infracțiunile indicate.

4. Achiziția de control sau livrarea controlată a obiectelor, materiei și producției, realizarea liberă a cărora este interzisă sau circulația cărora este limitată, precum și experimentul operativ sau infiltrarea operativă se efectuează doar în baza ordonanței aprobate de către conducătorul organului care exercită ASI [158, art.8].

Legislația specială de investigație a Republicii Belarus prevede în calitate de temeiuri de efectuare a MSI diferite informații ce presupun un pericol la adresa persoanei, statului, securității economice, ecologice și sociale a statului, racordate la cerințele tratatelor internaționale la care este parte Republica Belarus, precum și la principiul reciprocității în activitatea ASI [138, art.16]. În calitate de condiții generale de efectuare a MSI, legislația specială de investigații a Republicii Belarus prevede că MSI se efectuează în baza ordonanței, însărcinării speciale, la decizia persoanei cu funcții de răspundere care exercită ASI.

De asemenea, în calitate de condiție de efectuare a MSI, legislatorul belarus prevede și necesitatea motivării emiterii ordonanței de efectuare [138, art.19].

Legislația specială de investigații a Republicii Kârgâzstan prevede temeiuri de efectuare a MSI analogice legislației din Belarus, Rusia, însă în ceea ce privește condițiile de efectuare a MSI [137, art.272], legiuitorul kârgâz s-a inspirat din legislația Federației Ruse acordând competența autorizării MSI care lezează drepturile ocrotite de lege, instanței de judecată cu înștiințarea procurorului de supraveghere [137, art.19].

Legea privind ASI a Republicii Uzbekistan, prevede aceleași temeiuri de efectuare a MSI [141, art.15], însă atribuie procurorului competența de autorizare a măsurilor ce lezează drepturile persoanei legate de inviolabilitatea vieții private, a domiciliului etc.

În calitate de condiții speciale, legea prevede că cercetarea spațiilor rezidențiale și a altor spații, clădiri, edificii, terenuri, vehicule, monitorizarea operativă, culegerea de informații de pe canalele tehnice de comunicare, utilizarea altor mijloace tehnice de primire a informației și controlul trimitărilor poștale, de curier, telegraf și alte comunicări, ascultarea convorbirilor purtate prin intermediul telefoanelor și altor dispozitive de comunicare se efectuează ca măsuri excepționale, dacă prin alte mijloace nu este posibil de a obține probe pentru protecția personalității, intereselor publice și de stat împotriva atentatelor criminale [141, art.19].

În ceea ce privește Codul de procedură penală al Republicii Uzbekistan, el nu reglementează anumite temeiuri și condiții de efectuare a MSI, fiind dată posibilitatea utilizării rezultatelor MSI în calitate de probe, numai în cazul verificării și evaluării lor în conformitate cu normele Codului de procedură penală [156, art.82].

De asemenea, Codul prevede și posibilitatea de efectuare a MSI în vederea acumulării probelor [156, art.87], nefiind reglementate temeiuri și condiții de efectuare.

Aceleași temeiuri și condiții de efectuare a MSI (analogice celor din Uzbekistan) prevede și legislația specială de investigații a Republicii Tadjikistan [140, art.7], fiind reglementate numai condițiile speciale de efectuare a MSI care lezează drepturile constituționale ale cetățenilor legate de secretul corespondenței, al convorbirilor și comunicărilor telefonice etc.

Conform legiuitorului tadjic, asemenea măsuri pot fi efectuate numai în cazul dispunerii informațiilor:

a) privind semnele de pregătire, comitere sau ale faptei ilegale deja comise, pentru care efectuarea anchetei preliminare este obligatorie;

b) privind persoanele care pregătesc, comit sau au comis acțiuni ilegale pentru care efectuarea anchetei preliminare este obligatorie;

c) privind evenimentele sau acțiunile care pun în pericol securitatea economică, ecologică, informațională și militară a Republicii Tadjikistan [140, art.8].

În concluzie, examinând în detaliu sistemele de reglementare a măsurilor speciale de investigații ale diferitor state, constatăm că acestea sunt neuniforme, legiferând neuniform în partea ce ține de ierarhia aplicării MSI, precum și al temeiurilor dispunerii lor. Astfel, în unele state (Germania, Estonia, România, Kazahstan, Tadjikistan, Kârgâzstan, Uzbekistan), măsurile speciale de investigații sunt reglementate de Codurile de procedură penală, în alte state (Franța, Federația Rusă, Belarus,) de legile speciale, iar în unele (cazul Republicii Moldova) atât în legea specială, cât și în Codul de procedură penală.

1.2. Analiza materialelor științifice la nivel național și internațional în domeniul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații

După cum este caracteristic fiecărui domeniu de cercetare și în cazul examinării temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, un aport deosebit îl au cercetările științifice la nivel național și internațional care au abordat direct sau tangențial problematica în cauză. Cu toate acestea, studiul abordărilor doctrinare nu poate fi o activitate de simplă cunoaștere a viziunilor savanților pe segmentul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, ci o cale anevoioasă de a căuta cele mai inspirate teze, de a le prelua și continua munca științifică în vederea valorificării lor, experimentării și racordării la necesitățile actuale. De altfel, doctrina se răsfoiește în căutarea unor adevăruri, idei, ipoteze din care să se tragă învățăminte, concluzii sau unele sfaturi practice. Orice abordare doctrinară este în mod necesar complexă și continuă, cu atât mai mult cu cât ea se referă la noțiuni cu contururi elucidate, la terminologii specifice, la concepte fundamentale ale sistemului supus cercetării.

Aflându-ne în fața unui subiect mai puțin abordat în literatura de specialitate, vom încerca în demersul nostru să redăm constatările și concluziile evidențiate în cadrul studiului și anume cele ce caracterizează în materie doctrinară condițiile și temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații atât în cadrul procesul penal, cât și în afara lui.

Scopul principal al examinării doctrine propuse în compartimentul de față este de a profila esența condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, iar sursele cu caracter științific ne vor permite să abordăm problematica evoluției în cercetare.

Reieșind din cele expuse, cercetarea condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații a fost realizată prin prisma unui șir de surse științifice, cum ar fi manuale, cursuri didactice, compendii, monografii, articole științifice în reviste.

Totodată, ținem să amintim că în doctrina autohtonă lipsesc lucrări monografice ce ar aborda aspectul teoretic al temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații bazate anume pe legislația procesual-penală și cea specială de investigații în mod concomitent. De asemenea, nu este tratată interdependența aspectelor procesual-penale cu cele speciale de investigații la efectuarea măsurilor speciale de investigații.

În pofida acestui fapt, merită a fi arătate în textul ce urmează eforturile multor autori ce s-au străduit a examina prin lucrările lor, deși în multe cazuri tangențial, temeiurile și condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații.

Printre autorii autohtoni poate fi remarcat profesorul Igor Dolea, care într-un șir de lucrări ale sale a abordat problema condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații posibile a fi realizate în cadrul procesului penal. Prin urmare, în „Manualul judecătorului pentru cauzele penale”, Titlul 4, Controlul judiciar al procedurilor prejudiciale, autorii C. Gurschi și Ig. Dolea abordează aspecte privind procedura efectuării cercetării domiciliului. Considerând necesară emiterea unei ordonanțe motivate în vederea efectuării măsurii în cauză, autorii accentuează necesitatea de a indica alături de temeiul de efectuare a cercetării, scopul acestei acțiuni, numele investigatorului, aparatul care va fi utilizat și alte date relevante, inclusiv faptul că prin alte acțiuni procesuale nu pot fi obținute rezultatele preconizate [97, p. 246].

De asemenea, în lucrarea sus numită autorii abordează și aspectele privind respectarea secretului convorbirilor în procesul efectuării interceptării și înregistrării comunicărilor sau a imaginilor. Autorii mai susțin că în vederea aplicării corecte a prevederilor normelor legislației naționale o importanță deosebită o are practica Curții Europene a Drepturilor Omului, practică de care trebuie să țină seamă toate autoritățile cu atribuții de interceptare și înregistrare a comunicărilor, inclusiv corespondența electronică.

O altă lucrare a autorului Igor Dolea, Dumitru Roman și alții este „Drept procesual-penal”, unde autorii abordează pe lângă alte mijloace de probă, și aspectele privind utilizarea unor rezultate ale măsurilor speciale de investigații în procesul administrării probelor [43, p.509].

Printre autorii din Republica Moldova dedicați domeniului studiat merită a fi menționați Victor Mîrzac și Boris Glavan, care prin lucrarea lor intitulată: „Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații” prezintă un studiu detaliat al utilizării mijloacelor tehnice în cadrul efectuării măsurilor speciale de investigații, bazat pe rigorile legislației internaționale și, în același timp, ale legislației naționale. Autorii descriu o clasificare a MSI în baza mai multor criterii și după regimul juridic prevăzut în Legea nr. 59/2012. În lucrare, autorii au mai prezentat și un algoritm al efectuării interceptărilor și înregistrărilor comunicărilor și imaginilor, având la bază Codul de procedură penală al Republicii Moldova [81, 60-64].

Un rol deosebit de important pentru doctrina autohtonă în planul studierii MSI l-a jucat și autorul V. Moraru care, în una [42, 167-170] din lucrările sale, a descris cu lux de amănunte esența, conținutul și particularitatea efectuării măsurilor speciale de investigații.

O contribuție însemnată la dezvoltarea cadrului doctrinar autohton în materia activității speciale de investigații, iar în mod special, a măsurilor speciale, îi revine autorului Dumitru Roman care prin lucrarea sa a reușit într-o manieră destul de inspirată să redea esența, particularitatea, temeiurile și condițiile realizării măsurilor speciale de investigații. Aici autorul explică în detaliu regulile de dispunere, autorizare și efectuare a MSI, menționând faptul că „pe lângă *temeiurile juridice* ale efectuării măsurilor speciale de investigații sunt necesare, de asemenea, și anumite *temeiuri faptice*, adică cumulum de informații, elaborate de practică, referitoare la evenimentele și acțiunile incluse în obiectul activității speciale de investigații, de prezența căruia depinde efectuarea măsurii speciale de investigații în cauză. Astfel, temeiurile faptice pot fi determinate ca fiind suficiența și plenitudinea informațiilor necesare efectuării măsurii speciale de investigații corespunzătoare” [106, p.115]. Potrivit autorului, „sursele informațiilor despre faptele ce constituie temei pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, de obicei, sunt: aprecierea și analiza situației operative; studierea modului de viață al persoanelor predispuse la comiterea infracțiunilor, reieșind din comportamentul premergător; examinarea cauzelor și condițiilor infracțiunilor deja comise și aflate în proces de cercetare; studierea și analiza materialelor cauzelor penale; comunicările mijloacelor de informare în masă; rezultatele măsurilor speciale de investigații; rezultatele activității altor autorități ale statului etc” [106, p.115-116].

Tot autorul Dumitru Roman divizează temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații în ***temeiuri formale***- cele prevăzute la art. 132³ CPP, iar ***temeiurile mixte*** sunt prevederi cu caracter asemănător, dar oarecum mai extinse, care rezultă și din prevederile art.19 al Legii privind ASI. Analiza normelor de procedură penală ne permit să stabilim că termenul

„temei” este utilizat de legiuitor și în raport cu bănuiala rezonabilă sau presupuneri întemeiate ale unor circumstanțe de fapt, necesare pentru efectuarea unor anumite măsuri de cercetare.

La fel, autorul Dumitru Roman în opera sa a menționat că prin condiții ale îndeplinirii MSI se subînțelege „cumulul de principii și reguli care asigură, pe de o parte, echilibrul intereselor persoanei, care are dreptul la secretul vieții personale, iar, pe de altă parte- cel al societății interesate în eficiența luptei cu infracționalitatea, în depistarea oportună a infracțiunilor, în prevenirea și combaterea lor” [106, p.117].

Despre eforturile recente, deși tangențiale cu temeiurile și condițiile efectuării MSI, merită a fi menționat și autorul Ion Covalciuc cu lucrarea sa de doctorat cu genericul: „Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal”. Din această lucrare considerăm de mare valoare analiza raportului dintre *temei* și cel de *bănuială*, dedus din contextele și expresiile utilizate în normele din domeniu, de genul „*dacă există temeiuri de a considera că...*”, „*dacă există temeiuri rezonabile de a presupune că*”, „*dacă sunt temeiuri verosimile*” [37, p.93].

Dintre autorii români preocupați de domeniul investigațiilor speciale, merită atenție deosebită M. Udriș, R. Slăvoiu și O. Predescu, care au depus eforturi colosale în elaborarea monografiei pe tema „Tehnici speciale de investigare în justiția penală”. Monografia dată reprezintă o abordare amplă a tuturor aspectelor utilizării tehnicilor speciale de investigații în procesul investigării infracțiunilor, prin prisma reglementărilor din CPP al României.

Cu toate că la momentul actual Codul de procedură penală al României a suferit un șir de modificări, monografia în cauză oferă un vast material empiric privitor la noțiunea de tehnici speciale de investigații și sintagmele conexe acestora. În monografie este examinată fiecare tehnică de investigare în parte prin prisma conținutului ei, condițiilor de efectuare, procedurii de autorizare și valorificare a rezultatelor obținute [117, p.79].

În literatura rusă de specialitate conținutul condițiilor și temeiurilor de efectuare a MSI este abordat numai prin prisma legilor speciale care reglementează activitatea specială de investigații. Cu toate acestea, în multe lucrări ale savanților ruși se regăsesc și viziuni asupra condițiilor și temeiurilor de efectuare a MSI, care în legislația Republicii Moldova sunt conținute în CPP și Legea nr. 59/2012.

Așadar, în cele ce urmează vom analiza materialele doctrinare ruse care abordează direct sau tangențial subiectul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații.

O deosebită contribuție la studierea problematicii temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații a avut-o manualul sub redacția lui C.C. Goreainov, V.S.

Ovcinski, A.Iu. Șumilov cu denumirea „Оперативно-розыскная деятельность” [129, p.326-344].

Studiul realizat de autori este unul amplu, cuprinzând importante aspecte teoretice și practice ale activității speciale de investigații, în general, iar în mod special, a conținutului temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații.

Analizând problemele teoretice și practice de exercitare a activității speciale de investigații, autorii evidențiază două grupe de temeiuri de efectuare a MSI: la prima grupă ei atribuie temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații de caracter juridico-penal, iar la a doua grupă atribuie temeiurile de caracter mixt.

La prima categorie sunt atribuite următoarele temeiuri de efectuare a măsurilor speciale de investigații:

- prezența dosarului penal;
- informațiile devenite cunoscute subdiviziunilor specializate;
- însărcinările anchetatorilor, organului de cercetare penală, indicațiile procurorului

sau deciziile instanțelor de judecată pe dosarele penale, aflate în procedura lor.

În viziunea autorilor, faptul pornirii urmăririi penale indică asupra existenței datelor suficiente pentru aceasta, ceea ce se reflectă în ordonanța de pornire a urmăririi penale. În caz contrar, se ia decizia de refuz în pornirea urmăririi penale. Cu toate acestea, refuzul pornirii urmăririi penale nu exclude prezența temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, fiind o decizie procesuală pe un caz concret. Pornirea urmăririi penale obligă subdiviziunile specializate să întreprindă toate măsurile necesare pentru relevarea infracțiunilor și a persoanelor care le-au comis, stabilirea faptelor de comitere a infracțiunilor și a altor particularități, care necesită a fi dovedite în cadrul urmăririi penale. Cine a pornit urmărirea penală nu are relevanță.

Vorbind despre informațiile devenite cunoscute subdiviziunilor specializate, autorii menționează că, de regulă, informațiile privind fapta prejudiciabilă și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o, dar care sunt insuficiente pentru pornirea urmăririi penale, se obțin pe calea: analizei și aprecierii situației operative create pe teritoriul sau linia de activitate deservită de ofițerul de investigații; studierii modului de viață al persoanelor care sunt predispuse la comiterea infracțiunilor, reieșind din comportamentul lor anterior; studierii cauzelor și condițiilor care au contribuit la comiterea infracțiunilor descoperite; analizei materialelor cauzelor penale; publicărilor în mass-media; rezultatelor măsurilor speciale de investigații; precum și comunicărilor persoanelor care colaborează în mod confidențial cu subiecții activității speciale de investigații. După cum menționează autorii, pentru ca informațiile de acest gen să

constituie temei de efectuare a măsurilor speciale de investigații, este nevoie ca ele să poarte haina unui document.

Cât privește informațiile despre persoanele care se ascund de organele de cercetare penală și judecată, sau care se eschivează de la executarea pedepsei penale, autorii C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov sunt de părerea că asemenea informații constituie temei de efectuare a MSI, numai în cazul documentării lor în conformitate cu prevederile CPP prin emiterea de către ofițerul de urmărire penală a ordonanței de dare în căutare sau încheierea instanței judecătorești.

În privința însărcinărilor anchetatorilor, indicațiilor procurorului sau deciziilor instanțelor de judecată, autorii menționează că aceste decizii pot constitui temei de efectuare a măsurilor speciale de investigații dacă îndeplinesc un șir de condiții, și anume, sunt luate în cadrul cauzelor penale aflate în procedura lor, sunt indicate motivele ce determină necesitatea efectuării respectivelor acțiuni.

La a doua categorie, autorii C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov atribuie următoarele temeiuri:

1. interpelările subiecților activității speciale de investigații;
2. ordonanța privind luarea măsurilor de protecție în privința persoanelor protejate;
3. interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state;
4. prezența informațiilor despre evenimente și fapte care pun în pericol securitatea statului;
5. informațiile, devenite cunoscute, privind persoanele dispărute și pentru stabilirea identității cadavrelor [129, p.327-333].

În viziunea acestor autori, interpelările subiecților ASI reprezintă expedierea unui document oficial unui alt subiect al ASI, care posedă sau poate poseda informații, care au importanță pentru soluționarea sarcinilor ASI. Substanțial, interpelarea reprezintă o modalitate de culegere a informației. La rândul ei, ordonanța privind luarea măsurilor de protecție în privința persoanelor protejate servește temei pentru luarea măsurilor de protecție și efectuare a MSI în cazurile prezenței informațiilor despre amenințările asupra securității persoanelor respective.

Cât privește noțiunea condițiilor de efectuare a MSI, autorii menționați propun următoarea definiție: *condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigație reprezintă totalitatea regulilor speciale impuse de legiuitor, îndeplinirea necondiționată a cărora este impusă de pregătirea și efectuarea MSI concrete, care sunt chemate să sporească eficacitatea lor și să garanteze respectarea principiilor ASI la efectuarea lor*[129, p.334].

În comentariul teoretico-practic «Федеральный закон об оперативно-розыскной деятельности» sub redacția lui V.V. Nikoliuk, autorul, cu ocazia analizei conținutului temeiurilor de efectuare a MSI, menționează că în cadrul dosarului penal, MSI pot fi efectuate atât în baza însărcinărilor ofițerului de urmărire penală, cât și în lipsa lor, iar însărcinările ofițerului de urmărire penală nu trebuie să conțină indicații referitoare la efectuarea unor MSI concrete, a locului, timpului și tacticii de efectuare, toate aceste decizii aparținând în exclusivitate ofițerului de investigații [152, p.72].

În ce privește cercetările care au drept obiect de studiu nemijlocit măsurile speciale de investigații, merită a fi menționată și lucrarea autorului S.I. Zaharțev „Оперативно-розыскные мероприятия. Общие положения”, care este consacrată studierii aspectelor teoretico-practice legate de semnele și esența MSI, principiile și clasificarea, temeiurile și condițiile de efectuare a lor, precum și conținutul măsurilor speciale de investigații.

Abordând problema temeiurilor de efectuare a MSI, autorul S.I. Zaharțev susține că trei din temeiurile de efectuare a MSI trebuie aplicate ținându-se cont de cerințele CPP. La aceste temeiuri se atribuie: prezența dosarului penal intentat; informațiile privind persoanele care se ascund de urmărirea penală, judecată sau se sustrag de la executarea pedepsei penale și însărcinările anchetatorilor, organului de cercetare penală, indicațiile procurorului sau deciziile instanțelor de judecată pe dosarele penale aflate în procedura lor. La rândul lor, aceste temeiuri uneori generează multe semne de întrebare practicienilor, dar și teoreticienilor dedicați domeniului.

Potrivit autorului, pe de o parte, acestea sunt două temeiuri de sine stătătoare și în cazul prezenței oricăruia din ele pot fi efectuate MSI. Adică, dacă este pornit dosarul penal, pot fi efectuate MSI și fără însărcinările anchetatorului. Însă potrivit legislației procesual-penale acțiunile de anchetă și MSI în cadrul dosarului penal pot fi efectuate numai la indicațiile anchetatorului. Reieșind din cele expuse, autorul conchide că numai prezența dosarului penal nu reprezintă un temei de efectuare a MSI în formă pură. În același timp, deoarece și pornirea dosarului penal și însărcinările privind efectuarea MSI sunt reglementate de CPP, este necesar de condus, în cazul de față, de prevederile Codului.

În privința interpelărilor organizațiilor de drept internaționale și ale organelor de drept ale altor state, S.I. Zaharțev menționează că o condiție obligatorie pentru îndeplinirea unor asemenea interpelări o constituie corespunderea lor prevederilor tratatelor internaționale la care statul este parte. Totodată, autorul mai determină și unele condiții de executare a interpelărilor- îndeplinirea în scris a acestora și prezența informației suficiente [142, p.67].

Condițiile de efectuare a MSI sunt determinate de S.I. Zaharțev drept reguli de efectuare a MSI. În viziunea lui condițiile de efectuare a MSI, la fel pot fi divizate în două categorii-generale și special prevăzute. Condițiile generale se referă la toate MSI. Pe lângă aceasta, luând în considerare faptul că MSI sunt diferite din punctul de vedere al esenței de efectuare a lor, limitarea drepturilor omului, fixarea rezultatelor, pentru efectuarea unora din ele există reguli special prevăzute. În acest fel, autorul susține că acele condiții speciale prevăzute sunt condițiile care determină reguli speciale de efectuare a unor MSI.

În același timp, după cum afirmă S.I. Zaharțev, MSI reprezintă una din garanțiile respectării legalității de către deputați, judecători, procurori sau alte persoane în privința cărora sunt stabilite anumite limitări ce privesc efectuarea MSI. Astfel, el susține ideea permisiunii efectuării MSI în privința acestor categorii de persoane, indiferent dacă este pornit sau nu un dosar penal în privința lor. La condițiile speciale prevăzute, autorul atribuie „condițiile de efectuare a MSI ce violează drepturile ocrotite de lege cum ar fi decizia instanței de judecată și prezența informației despre: acțiunea în curs de pregătire, comitere sau comisă; persoanele care o pregătesc, o comit sau au comis-o; evenimentele care pun în pericol securitatea statului” [142, 75].

O altă lucrare importantă în materie de temeuri și condiții ale efectuării măsurilor speciale de investigații o reprezintă monografia autorilor O.A. Vaghin, A.P. Isicenko, G.H. Șabanov „Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие”.

Analizând temeurile și condițiile de efectuare a MSI, autorii O.A. Vaghin, A.P. Isicenko, G.H. Șabanov propun definiția: „În calitate de temei pentru efectuarea MSI sunt acele date faprice, care sunt suficiente pentru a presupune comiterea unui act care cade sub incidența unei sau altei componente de infracțiune, sau despre evenimentele sau acțiunile care constituie pericol pentru securitatea statului, cea militară, economică sau ecologică”[125, p.43-44]. Autorii susțin că după natura lor, datele care constituie temei pentru efectuarea MSI pot fi obținute în cadrul unui proces penal, în procesul realizării ASI, precum și pe alte căi [125, p.44-46].

Acestea fiind spuse, considerăm că un rol deosebit în elaborarea și consolidarea particularităților efectuării MSI în procesul penal revine altor științe juridice, în special științei dreptului procesual-penal, precum și legislației în acest domenii. Tezele fundamentale, principiile acestei științe determină scopurile urmăririi penale și implicit obiectivele MSI.

În primul rând, legislația procesual-penală stabilește procedura de autorizare a unui șir de măsuri speciale de investigații, la care pot apela cei investiți să investigheze faptele infracționale.

Or, prevederile actuale ale legislației procesual-penale constituie puncte de plecare pentru ASI în general, și pentru fiecare măsură specială de investigații în special.

În al doilea rând, legislația în vigoare, dar și doctrina dreptului procesual-penal stabilesc temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații, care pot și trebuie efectuate de către subdiviziunile specializate la investigarea infracțiunilor în vederea cunoașterii și probării adevărului.

1.3. Concluzii la capitolul I

Analiza aprofundată și detaliată a cadrului normativ și a celui doctrinar cu privire la MSI, iar în mod deosebit, cel cu privire la temeiurile și condițiile de efectuare a lor ne permite să identificăm un spectru larg de concluzii și învățăminte, și anume:

1. Activitatea specială de investigații particularizată prin măsurile speciale de investigații realizate, la rândul lor, doar în baza anumitor temeiuri și numai cu respectarea unor condiții, reprezintă un fenomen istoric bine pronunțat. Este o activitate care a parcurs o evoluție istorică plină de evenimente, de experimentări legislative, modificări de concepte, formularea și implementarea diferitor concepte noi, influențarea de curente legislative străine, uneori impuse, alteori necesare și benevol transpuse. Impunerea unor reguli și restricții în efectuarea măsurilor speciale secrete are loc abia la începutul secolului al XX-lea, iar întreaga istorie a reglementării ASI, în general, și a condițiilor și temeiurilor de efectuare a lor, în special, se înscrie prin raportare la parcursul istoric al statului nostru;

2. Istoria apariției și reglementării juridice a temeiurilor efectuării măsurilor speciale de investigații este strâns legată, chiar determinată de apariția însăși a MSI. Or, nu puteau fi formulate, inventate altfel spus, măsurile speciale de investigații dacă în spatele lor nu ar fi existat unele motive, *juridic numite astăzi- temeiuri de efectuare* a MSI. Respectiv, de fiecare dată, mai întâi se naște un temei al realizării unor măsuri speciale (circumstanțe necunoscute sau cunoscute despre săvârșirea unei anume infracțiuni), iar mai apoi, în funcție de neclaritatea (care este un temei al efectuării MSI) în privința faptei săvârșite, în curs de pregătire sau săvârșire, apare și ideea realizării unei măsuri speciale îndreptate spre a aduce claritatea de care au nevoie organele ce îndeplinesc justiția în vederea aplicării legii penale;

3. Analizând la modul superficial esența și conținutul temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, reglementate până la anii 1994, 2003 și 2012, atunci prin comparație cu cele în redacția actuală nu identificăm prea multe diferențe, fiind doar extinsă categoria de informații cunoscute în calitate de temeiuri ale efectuării MSI (ce pun în pericol

ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului, securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestuia);

De asemenea, condițiile efectuării MSI, în redacția anterioară (de până la anii 1994, 2003 și 2012), se refereau la subiecții ce le autorizează, iar altele la scopurile efectuării (realizarea măsurilor care afectează valorile protejate de stat legate de secretul corespondenței, convorbirilor telefonice, precum și dreptul la inviolabilitatea domiciliului, se admite numai *pentru acumularea informațiilor despre persoanele care pregătesc sau întreprind tentative de comitere a infracțiunilor grave*, numai nu la condițiile ce urmau a fi întrunite pentru admiterea efectuării măsurilor speciale de investigații).

4. Legea nr. 45/1994 în redacția de după anul 2003 asigură baza juridică pentru un șir larg de tehnici de investigații în scopul depistării și investigării infracțiunilor penale, activități considerate legitime de către un șir de instrumente europene și internaționale, obliga organele care exercitau activitatea operativă de investigații să respecte standardele drepturilor omului la efectuarea măsurilor operative de investigații, realizarea lor doar în baza temeiurilor legiferaute, cerea autorizația judecătorească celor mai intruse măsuri, determina categoriile de infracțiuni pentru prevenirea și investigarea cărora puteau fi înfăptuite măsurile operative de investigații legate de limitarea inviolabilității vieții private a persoanei. Cu toate acestea, în pofida diverselor soluții ce se puneau la dispoziția practicienilor odată cu modificarea legislației de profil, regimului juridic privind efectuarea măsurilor operative de investigații a mai raportat unele deficiențe de aplicare, pe care amendamentele propuse nu le reflectă pe deplin, fapt care ne-a și determinat să realizăm studiul pe segmentul respectiv.

De fapt, toate aceste considerente au impus legiuitorul autohton să recurgă la modificări radicale în legislația cu privire la măsurile speciale de investigații și, în principal, pe segmentul temeiurilor și condițiilor de efectuare a lor;

5. Examinând în detaliu sistemele de reglementate a măsurilor speciale de investigații ale diferitor state, constatăm că acestea sunt neuniforme, legiferând neuniform din punctul de vedere al ierarhiei aplicării MSI, precum și al temeiurilor dispunerii lor. Astfel, în unele state (Germania, Estonia, România, Kazahstan, Tadjikistan, Kârgâzstan, Uzbekistan) măsurile speciale de investigații sunt reglementate de Codurile de procedură penală, în alte state (Franța, Federația Rusă, Belarus)- de legile speciale, iar în unele (cazul Republicii Moldova) atât în legea specială, cât și în Codul de procedură penală.

După cum observăm din analiza legislației României privitoare la temeiurile și condițiile dispunerii măsurilor speciale de investigații, în special din modul de sistematizare a acesteia,

pentru fiecare măsură în parte sunt prevăzute procedura de autorizare, subiecții cu drept de autorizare, temeiurile și condițiile realizării lor.

În opinia noastră, o astfel de formulă utilizată de către legiuitorul român la reglementarea MSI nu este tocmai cea mai potrivită, deoarece generează impresia unei „umpluturi” fără rost a textului ce reglementează domeniul în discuție. Da, este de apreciat faptul că s-a evitat generalizarea temeiurilor de efectuare a MSI așa cum se face în legislația Republicii Moldova, în sensul că unele temeiuri pot fi folosite pentru toate MSI, însă mai simplu era dacă se grupau toate temeiurile după trăsături comune determinate de categoria infracțiunilor săvârșite sau în curs de pregătire ori după circumstanțele în care pot fi realizate (în cadrul procesului penal, în afara procesului penal etc.) sau chiar după subiecții ce le autorizează. Și legislația Kazahstanului, după părerea noastră, nu stă mai bine la capitolul reglementării temeiurilor și condițiilor realizării măsurilor speciale de investigații. Aici identificăm un spectru mai larg de temeiuri privind inițierea MSI, dar în același timp, și un surplus de reglementare atunci când se enumeră toți subiecții în privința cărora acestea pot fi dispuse. Or, dacă în legislația altor state nu se arată exhaustiv această listă, nu înseamnă că există riscul de a fi afectat interesul altor persoane sau cercul subiecților supuși la MSI s-ar restrânge, ci dimpotrivă, permite ca aceste măsuri să fie aplicate în privința oricui, evident dacă există un temei bine argumentat. Dacă e să urmărim legislația Kazahstanului, atunci de fiecare dată când persoana ce deține informații relevante pentru soluționarea procesului penal sau informații referitoare la pregătirea unei infracțiuni, nu se regăsește în listă, în privința ei nu putem dispune realizarea acestor măsuri;

6. Legislația actuală a Republicii Moldova la capitolul reglementării temeiurilor și condițiilor de efectuare a MSI își are locul atât în Codul de procedură penală, urmărind scopul soluționării problemelor procesului penal, prin asigurarea probațiunii urmăririi penale, cât și în Legea specială nr.59/2012. Cu toate acestea, astăzi cadrul aplicativ al normelor conținute în aceste legi mai raportează un șir de neclarități, dar și lacune, fapt ce determină realizarea unor cercetări ample cu tendința de a identifica soluții ce ar asigura perfecțiunea și compatibilitatea acestora cu normele internaționale ce reglementează același domeniu;

7. În plan științific și doctrinar, cea mai pronunțată problemă în domeniul jurisprudenței în Republica Moldova este insuficiența de literatură juridică complexă care ar aborda aspectele teoretico-practice referitoare la condițiile și temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații. În același context, ținem să amintim că în doctrina autohtonă nu s-a scris prea multe despre temeiurile și condițiile efectuării MSI. Acest fapt este dovedit de lipsa lucrărilor monografice ce ar aborda sub aspect multidimensional aspectul teoretic al temeiurilor și condițiilor de efectuare a MSI, bazate anume pe legislația procesual-penală și cea specială de investigații în

mod concomitent. Reieșind din acest fapt, cercetarea condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în compartimentul de față a fost realizată prin prisma unui șir de surse științifice naționale ce abordează tangențial problema, cum ar fi manuale, cursuri didactice, compendii, monografii, articole științifice în reviste de profil, dar și cadrul doctrinar al statelor europene, americane, asiatice și altele.

II. ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND TEMEIURILE ȘI CONDIȚIILE EFECTUĂRII MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII ȘI CONȚINUTUL LOR

2.1. Noțiunea de „temei” și cea de „condiție” a efectuării măsurilor speciale de investigații raportată la scopul și esența MSI

Înainte de a formula noțiunile propuse în titlul compartimentului de față, considerăm necesară pregătirea „câmpului științific” în care să așternem toate elementele din care, ulterior unei chibzuite aranjări, să obținem o noțiune adecvată domeniului descris. În calitate de elemente ale noțiunilor avute în vedere se impun a fi scopul, esența și chiar însăși noțiunea măsurilor speciale de investigații. Or, această decizie a noastră se impune în condițiile în care literatura autohtonă de specialitate nu ne oferă asemenea noțiuni, iar cea străină caută a formula propriile noțiuni adaptate la specificul MSI reglementate prin legislația lor.

De asemenea, nu putem trece la definirea unei instituții juridice până nu cunoaștem în detaliu semnificația și destinația sa, cu atât mai mult, a denumirii sale corecte date prin termeni adecvați domeniului, unanim recunoscută și care o identifică, o face inconfundabilă cu altele.

Așadar, dată fiind importanța activității speciale de investigații în lupta cu criminalitatea, de la bun început ținem să facem lumină în ceea ce privește corectitudinea utilizării unor termeni, sensul lor și contextele în care urmează a fi utilizați. După cum spuneam, este vorba aici de termenii „activitate operativă de investigații”, „activitate specială de investigații”, „măsurile operative de investigații”, „măsurile speciale de investigații”, iar mai nou, astăzi la nivel de proiect, „metode speciale de investigație” [100]. Recurgem la aceasta, din considerente ce se impun în materia corectitudinii de exprimare, de înțelegere a sensului lor adevărat, dar și din rațiunile în care până nu de mult, legislația noastră, respectiv și specialiștii în domeniu, au folosit toți acești termeni în diferite perioade, alții mai operând și astăzi cu ei. Or, după cum susține Curtea europeană a drepturilor omului în cauza Iordachi c. Moldovei, *„legislația internă trebuie să fie suficient de clară în terminologia sa pentru a oferi cetățenilor un indiciu adecvat cu privire la împrejurările și condițiile când și cum autoritățile publice sunt împuternicite să recurgă la oricare din aceste măsuri”* [56, pct. 39].

Problema utilizării rezultatelor activității speciale de investigații în calitate de probe în cadrul cauzelor penale se datorează caracterului specific, format din 1917 ca model național special al procedurii preliminare, care integra parțial atribuțiile de anchetă și polițienești, prin urmare, presupunând necesitatea unei linii clare și tangibile între anchetă ca formă de activitate procesual-penală și activități neprocedurale de recunoaștere ale agenților de aplicare a legii [126, p.8-9].

Fiind folosit pentru prima dată în Bazele procedurii penale a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, adoptată la 25 decembrie 1958, potrivit art. 29, organul de cercetare prealabilă era obligat să întreprindă *măsurile operative de investigații* necesare în scopul depistării semnelor infracțiunii și persoanelor care le-au săvârșit. La rândul său, art. 100 din Codul de procedură penală al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din 24 martie 1961 stipula că: „pe seama organelor de cercetare penală se pune luarea unor măsuri operative-investigative, inclusiv folosirea imprimărilor video și sonore, filmării, fotografierii în scopul descoperirii indicilor infracțiunii și a persoanelor care au săvârșit-o, identificării datelor faptice, care pot fi folosite în calitate de probe după verificarea lor, în conformitate cu prevederile legislației de procedură penală”.

Așa se face că pentru prima dată la nivel legislativ a fost formulat și utilizat în toate actele normative de specialitate, termenul „*măsură investigativ-operativă*”.

Luând în considerare faptul că la acea perioadă activitatea operativă de investigații era reglementată de acte normative departamentale secrete, în ele erau utilizați pe larg termenii „lucrul operativ”, „lucrul operativ cu agentura”, „metode operative de investigații”, „măsuri operative de investigații”.

Deja în anul 1994, odată cu adoptarea Legii privind activitatea operativă de investigații a fost legiferat termenul „activitate operativă de investigații” și termenul „măsură operativă de investigații”. Termenii dați au fost utilizați de către juriști până în anul 2012, când a fost adoptată Legea Republicii Moldova nr.59/2012 privind activitatea specială de investigații, iar odată cu acest fapt, abrogată Legea premergătoare privind activitatea operativă de investigații.

În Legea nr.59/2012 sunt utilizate sintagmele „activitate specială de investigații”, „măsură specială de investigații”, „subdiviziune specializată”, „ofițer de investigații”, înlocuind corespunzător termenii „activitate operativă de investigații”, „măsură operativă de investigații”, „subdiviziune operativă”, „ofițer operativ”.

În ce privește intenția legiuitorului autohton de a înlocui termenul „măsură” cu cel de „metodă” specială de investigație, manifestăm față de aceasta o atitudine critică. Or, însăși în nota informativă la Proiectul de modificare a legislației speciale de investigații autorii își argumentează decizia prin faptul că *metoda include mai multe măsuri, prima fiind o noțiune mai complexă care constă din mai multe măsuri ce necesită a fi întreprinse întru realizarea scopului pentru care a fost autorizată* [87, p.2]. Însă, după natura lor, măsurile speciale de investigații presupun anumite acțiuni ce urmează a fi reglementate, respectiv, studiate în mod individual și nu grupate în sensul formării unei metode, pentru că există MSI ce pot fi realizate în baza anumitor temeuri cu un anumit scop, în anumite circumstanțe aparte, dar nu pot fi utilizate în

toate cazurile. Intenția de a se trece la acest termen ar fi fost ghidată de experiența României, unde este utilizat termenul „metode speciale de investigații”. De aceea considerăm necesar a se rămâne la denumirea de măsuri speciale de investigații în calitate de acțiuni, care exprimă sensul de a acționa în vederea obținerii a ceva (informații, date, despre ceva sau cineva) și nu metode în calitate de tactici de acțiune, acestea fiind considerate tehnici de a realiza măsura specială, nefiind însăși măsura specială de investigații. Spre exemplu, prin analiza măsurii speciale prevăzute la art. 18 alin. (1), pct. 1), lit. a) ne dăm seama că *cercetarea domiciliului* este o *măsură specială de investigații* îndreptată spre un scop anume, iar *metodele de realizare* a acestei măsuri ar fi: prin modalitatea pătrunderii în domiciliu sub un anumit pretext cu intenția de a vedea ce este în el, prin modalitatea instalării în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, prin modalitatea efectuării ce are caracter public, cifrat sau secret etc. Deci măsura este o acțiune ce urmează a fi realizată cu utilizarea unor metode (în cazul de față, cercetarea domiciliului în calitate de MSI poate fi realizată prin modalitatea publică, legendară sau secretă). Prin urmare, vedem că situația e inversă, adică nu metoda include mai multe măsuri, ci o măsură specială de investigație, pentru realizarea ei, atrage folosirea mai multor metode.

Așadar, măsura specială de investigații nu trebuie confundată cu metoda de realizare a ei, deoarece, chiar și în plan semantic ele nu coincid – măsura nu poate fi sinonimă cu metoda, pe când metoda, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române este un procedeu sau ansamblu de procedee folosite în realizarea unui scop, în cazul nostru, scopul efectuării măsurii speciale de investigații.

În consolidarea poziției noastre, aducem și opinia autorilor ruși O.A. Vaghin, A.P. Isichenko, G.H. Șabanov referitoare la faptul că măsurile speciale de investigații sunt acțiunile sau totalitatea lor, în cadrul cărora se utilizează forțe, mijloace și **metode** publice și confidentiale, îndreptate spre soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații [125, p.5-6].

Prin urmare, sugerăm legiuitorului să renunțe la ideea înlocuirii, în textul Legii nr.59/2012, a termenului de „măsură” cu cel de „metodă” specială de investigație, deoarece măsura în sine presupune acțiuni ce urmează a fi întreprinse cu folosirea unor metode ce ar contribui la eficiența, respectiv, atingerea scopului urmărit prin realizarea măsurii. Deci termenul de „măsură specială de investigație” are un înțeles mai larg, cuprinzând și metodele de realizare a ei, ceea ce în sens invers nu se întâmplă. Or, metodele se aplică doar cu ocazia realizării unei măsuri, primele constituind anumite repere, tactici sau combinații utilizate în scopul realizării cu succes a măsurilor speciale de investigații.

Acestea fiind precizate, în tot cuprinsul lucrării, în special începând cu următorul capitol, vom face uz doar de termenii reglementați de legislația în vigoare.

Noțiunea de „măsuri speciale de investigații”

Totuși suntem de părerea că nu ar fi posibil să formulăm o noțiune potrivită temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, fără a examina literatura de specialitate pe segmentul definirii însăși a MSI. Or, temeiurile și condițiile de realizare a acestora sunt strâns legate de esența, destinația și conținutul MSI, fapt de care urmează a se ține cont în studiul de față.

Așadar, după cum afirmă și autorul S.I. Zaharțev, măsurile speciale de investigații se află într-o corelație strânsă cu activitatea specială de investigații, ca o parte dintr-un întreg [142, p.14]. Cu toate acestea, nici Legea nr.59/2012 și nici Codul de procedură penală din 14.03.2003 nu definesc noțiunea de „măsură specială de investigații”. De cealaltă parte, determinarea conceptului de MSI are o importanță teoretică și practică covârșitoare pentru a stabili temeiurile și condițiile realizării lor. În consecință, lipsa unei definiții privează oamenii de știință de punctul de pornire, generează diferențe în perceperea esenței MSI de către practicieni, fapt care determină inevitabil apariția erorilor în activitate. Mai mult, lipsa unei noțiuni de bază nu putea să nu se răsfrângă și asupra calității cercetărilor științifice, dar și cadrului juridic de reglementare în domeniu.

Din păcate, actualmente noțiunea de MSI o găsim doar în literatura de specialitate, și pe cale de excepție, în Legea privind ASI a Republicii Kazahstan, care la pct. 1 al art. 11 prevede în calitate de MSI acțiunile organelor care efectuează ASI, în limita competenței lor, îndreptate spre soluționarea sarcinilor ASI, prevăzute de lege [139, art.11].

Din această cauză poate și astăzi problema definirii noțiunii de „măsuri speciale de investigații” este una din cele mai controversate în teoria activității speciale de investigații.

Baza metodologică ce ar sta la îndemâna analizei noțiunilor de MSI existente în literatura de specialitate și elaborarea unei noțiuni proprii se constituie din reglementările legislative și regulile logice, având în vedere că în ASI, după cum este specific și altor științe, doar prin operațiuni logice este posibilă elucidarea conținutului ei.

După cum menționează autorul rus E.A. Ivanov, dacă conținutul oricărei definiții îl formează semnele esențiale ale obiectelor realității, atunci formularea ei constă în descrierea esenței obiectului ce-i corespunde [144, p.71].

Încercări de a identifica o noțiune adecvată MSI găsim în lucrările unui șir de autori, dintre care menționăm pe V.V. Diukov, Iu.P. Dubeaghin, O.P. Dubeaghin, E.A. Mihailăcev, V.I. Elinski, A.S. Bakotin, A.M. Efremov, I.N. Zubov, D.V. Rivman, A.E. Cecetin, C.C. Goreainov,

Iu.F. Kvaşa, C.V. Surkov, O.A. Vaghin, A.P. Isichenko, G.H. Şabanov, V.Iu. Golubovski, V.S. Ovcinski, A.Iu. Şumilov, V.Iu. Alferov, A.I. Grişin, N.I. Iliin, N.S. Jelezneak, A.N. Kozârina etc. Fiecare din noţiunile expuse se caracterizează prin diverse abordări, iar eforturile autorilor în soluţionarea problemei în cauză conţin un vast material empiric, care determină necesitatea continuării cercetărilor ştiinţifice în acest domeniu.

Una din primele definiţii ale MSI în teoria ASI a fost propusă de savantul rus V.V. Diukov, care a atribuit MSI la unul din elementele tactice de bază şi a expus următoarea definiţie: *„MSI reprezintă o sistemă combinată de acţiuni interdependente a ofiţerilor de investigaţii cu utilizarea forţelor şi mijloacelor publice şi secrete, pentru soluţionarea unei sarcini tactice concrete”*[135, p.85].

Deci definiţia propusă de către V.V. Diukov tinde să atribuie MSI la elementele sale tactice, practic echivalându-le cu acestea, iar o astfel de abordare în definire îngustează volumul noţiunii de MSI, deoarece exclude toată activitatea organizatorică, mai cu seamă, exclude temeiurile şi condiţiile impuse faţă de realizarea lor. Iată de ce susţinem că MSI nu pot fi definite fără a menţiona temeiurile efectuării ei, iar la rândul ei, noţiunea temeiurilor şi condiţiilor de realizare a MSI nu poate fi formulată fără a cunoaşte esenţa însăşi a măsurilor speciale ce se justifică prin existenţa temeiurilor iniţierii lor.

Cu toate acestea, din definiţia analizată putem distinge un şir de elemente ce caracterizează măsurile speciale de investigaţii, şi anume:

- 1) prezenţa unei serii sau a unui sistem de acţiuni interdependente;
- 2) direcţionarea lor spre soluţionarea unei sarcini tactice concrete;
- 3) subiectul special al acţiunii în persoana ofiţerului de investigaţii;
- 4) utilizarea forţelor şi mijloacelor publice şi secrete.

Fiecare măsură este alcătuită dintr-o totalitate de acţiuni simple, bine organizate, având un scop determinat, iar cel de-al doilea element indică scopul care poate fi atins în urma efectuării MSI, mai având şi în vedere că ele reprezintă elementul structural al activităţii speciale de investigaţii, prin intermediul lor fiind posibilă soluţionarea anumitor sarcini tactice concrete.

O noţiune mai largă a MSI este propusă de către autorii ruşi D.V. Rivman şi I.E. Hrabrov încercând a o defini *„drept un complex de acţiuni publice şi secrete, reglementate, ordonate organizatoric, destinate pentru soluţionarea sarcinilor concrete în vederea combaterii criminalităţii, realizate de către subiecţi determinaţi normativ, cu utilizarea metodelor şi mijloacelor speciale şi care au restricţii stricte procedurale, tactice şi spaţio-temporare, excluzând pătrunderea nesancţionată în domeniul drepturilor constituţionale ale omului, încălcarea intereselor obşteşti şi de stat, precum şi riscul operativ neîntemeiat”*[154, p.134].

Examinând noțiunea arătată, putem afirma că spre deosebire de autorul V.V. Diukov, autorii D.V. Rivman și I.E. Hrabrov atribuie corect măsurilor speciale de investigații caracterul organizațional, care include elemente de dirijare și coordonare, precum și caracterul special al acțiunilor care constituie MSI. Mai mult, în noțiune se mai specifică și condițiile în care MSI urmează a fi realizate, atunci când se referă la *„restricții stricte procedurale, tactice și spațio-temporale, excluzând pătrunderea nesancționată în domeniul drepturilor constituționale ale omului, încălcarea intereselor obștești și de stat, precum și riscul operativ neîntemeiat”*.

În sens critic, considerăm că includerea în exces a elementelor MSI în conținutul noțiunii nu are decât să diminueze din calitatea ei, legiuitorul respectă stilul lacunar în reglementare, fapt care e și firesc, specific și recomandabil.

Autorii ruși Iu.P. Dubeaghin, O.P. Dubeaghina, E.A. Mihailăcev, prin măsuri speciale de investigații înțeleg „acțiunile efectuate confidențial, sub aspect organizatoric și tactic, prin intermediul cărora se realizează activitatea specială de investigații” [134, p.14].

Autorul rus A.S. Bakotin prin MSI „consideră acțiunile concrete, determinate exhaustiv de Legea privind ASI, efectuate în procesul realizării activității speciale, reprezentând elementele ei structurale care toate împreună formează ASI” [123, p.14].

Examinând aceste două noțiuni, ținem să menționăm din start că nu le susținem, deoarece astăzi deja este bine cunoscut faptul că măsurile speciale de investigații reprezintă doar un element structural al ASI și nu trebuie confundate cu însăși aceasta.

O altă noțiune a MSI ne este oferită și de un grup de autori ruși sub conducerea lui I.N. Zubov, prin care înțeleg „elementul structural al ASI, constând dintr-o totalitate de activități legate între ele, îndreptate spre soluționarea unor sarcini concrete” [143, p.48].

Autorul A.E. Cecetin definește „MSI drept elementul structural al ASI întărit legislativ, care constă dintr-un ansamblu de acțiuni interdependente, cu caracter de investigare și căutare, îndreptate spre soluționarea unor sarcini tactice concrete (identificarea informației despre persoanele care pregătesc, intenționează sau comit infracțiuni, despre prezența urmelor materiale ale infracțiunilor)”. A.E. Cecetin mai adaugă că MSI poartă un caracter de cercetare și sunt îndreptate spre relevarea informației despre persoanele care intenționează, pregătesc și comit infracțiuni, despre prezența urmelor materiale ale activității infracționale, locul aflării persoanelor care se eschivează de la urmărirea penală și judecată, precum și a celor dispărute fără urmă [159, p.53]. Aceeași viziune este împărtășită și de savantul rus M.P. Smirnov [155, p.150].

Examinând conținutul noțiunilor de mai sus, putem menționa cu certitudine că orice MSI se alcătuiește dintr-un șir de acțiuni de căutare, care conțin anumite procedee tactice și sunt

îndreptate spre acumularea informației despre persoanele care intenționează, pregătesc sau au comis infracțiuni.

După V.I. Elinski, „MSI sunt totalitatea acțiunilor ofițerilor de investigații și a altor participanți la ASI, reglementate, unite printr-o intenție tactică unică, îndreptate spre soluționarea sarcinilor, care stau în fața subdiviziunilor specializate” [136, p.136]. Deci autorul include pe bună dreptate în rândul elementelor noțiunii reglementarea MSI, însă definiția propusă merită unele concretizări, având în vedere că legislația reglementează MSI și nu totalitatea acțiunilor.

Savanții ruși C.C. Goreainov, Iu.F. Kvașa și C.V. Surkov au propus două noțiuni a măsurilor speciale de investigații. La început autorii tratează MSI în calitate de „modalități de relevare și verificare a informației, necesare pentru soluționarea sarcinilor ASI” [127, p.10]. Ulterior, definesc MSI drept „un complex de acțiuni optimal coordonate în timp, unite prin scopul căutării probelor care demonstrează faptul comiterii infracțiunii, care indică vinovații de comitere și care permit demascarea lor” [127, p.200].

Merită a fi apreciată și noțiunea dată de autorul rus V.Iu. Golubovski, care consideră MSI „totalitatea acțiunilor ofițerului de investigații și ale altor participanți la ASI, unite printr-o intenție tactică unică, îndreptate spre soluționarea sarcinii impuse de situația creată”. Fiind una din cele mai reușite, noțiunea în cauză nu conține toate semnele distinctive ale MSI, lipsind un element obligatoriu cum ar fi indicarea nomenclatorului MSI.

Autorii C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov definesc noțiunea de „măsurile speciale de investigații” drept „o totalitate de activități social utile, intenționate și confidențiale, prin intermediul cărora se realizează sarcinile și scopul activității speciale de investigații” [128, p.302]. Ulterior autorii menționați completează definiția propusă cu un element cum ar fi utilizarea forțelor, mijloacelor și metodelor publice și confidențiale [128, p.281]. Fiind, de asemenea, o noțiune destul de reușită, autorii au omis totuși din vedere unele elemente obligatorii cum ar fi reglementarea normativă și subiecții care le efectuează.

O altă noțiune este dată de autorul rus A.N. Kozârin, care definește „MSI drept un sistem de acțiuni legate între ele, îndreptate spre relevarea datelor de fapt, care vorbesc despre pregătirea și comiterea infracțiunilor, despre persoanele care intenționează, pregătesc sau le-au comis, despre prezența urmelor materiale ale activității infracționale, locul aflării persoanelor bănuite de comiterea lor sau care se eschivează de la urmărirea penală, precum și pentru soluționarea altor sarcini, în baza temeiurilor și procedurii prevăzute de lege” [148, p.94-95].

După cum observăm, noțiunea propusă de A.N. Kozârina conține, și pe bună dreptate, obligativitatea prezenței temeiurilor și procedurii de efectuare a MSI, fapt pe care îl susținem întru totul, fiind un element de bază al noțiunii.

De asemenea, un șir de noțiuni relevante care exprimă aceeași direcție de abordare sunt formulate în literatura rusă de specialitate de o categorie largă de autori, printre care îi menționăm pe V.G. Bobrov [124, p.4], V. Iu. Alferov, A.I. Grișin și N.I. Iliin [121, p.65].

După părerea noastră, autorii amintiți propun una dintre cele mai reușite noțiuni ale MSI, încercând să includă în conținutul lor cele mai importante elemente, însă cu toate acestea evită mențiunea despre temeiurilor și condițiile de efectuare a lor.

Pornind de la conținutul și esența pe care o exprimă noțiunile examinate în cadrul lucrării, constatăm că în literatura străină de specialitate nu există un concept unic ce ar sta la baza definirii MSI, iar în ce privește decizia unor doctrinari de a include în textul noțiunii a elementului ce vizează obligativitatea existenței temeiurilor și necesitatea realizării lor în strictă concordanță cu rigorile impuse de lege, aproape că nu este susținută.

În contextele arătate, ne vedem datori și noi să formulăm o noțiune proprie măsurilor speciale de investigații nu înainte de a consulta și viziunea autorilor din Republica Moldova în această privință, precum și a face precizarea că, actualmente, MSI sunt caracterizate printr-un dualism în reglementare, fiind prevăzute în Legea nr. 59/2012, dar și în Codul de procedură penală, ce urmăresc evident aflarea adevărului, respectiv soluționarea procesului penal.

Prin urmare, susținem că măsurile speciale de investigații, indiferent dacă sunt realizate în cadrul procesului penal sau în afara lui, trebuie să fie definite pornind de la esența activității speciale și nu de la scopul, subiecții, metodele prin care sunt realizate, dispuse sau autorizate, evident cu mențiunea că trebuie să fie inițiate doar în prezența unor temeiuri și condiții strict stabilite de textul legii. Or, în tot cazul scopul desfășurării MSI este același fie în cadrul procesului penal sau în afara lui (aflarea adevărului, prevenirea sau descoperirea infracțiunilor), de asemenea, subiecții realizării sunt, în toate cazurile, ofițerii de investigații, metodele fiind publice, cifrate sau secrete, în ambele situații.

Potrivit doctrinei naționale în materia definirii măsurilor speciale de investigație, atragem atenția asupra noțiunii date de autorul autohton Ion Covalciuc, în viziunea căruia MSI reprezintă un sistem de „*procedee probatorii cu regim juridic special, autorizate în modul prevăzut de lege (de procuror sau în funcție de caz de judecătorul de instrucție), realizate, de regulă, în mod secret de ofițeri de investigații în cadrul urmăririi penale, care este începută și desfășurată numai privitor la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, atunci când pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor, iar realizarea acestora este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului*”[37, p.21].

În doctrina noastră, identificăm, de asemenea, un șir de noțiuni atribuite MSI, iar pe cele mai relevante le considerăm cele formulate de autorii D. Roman și V. Moraru.

Potrivit autorului Dumitru Roman, *„măsurile operative de investigații sunt acțiuni procesual penale, iar în cazuri prevăzute de lege- acțiuni extraprocesuale, cu caracter secret și/sau public, efectuate de subiecți împuterniciți, cu sau fără utilizarea echipamentelor tehnice speciale, în scopul culegerii de informații necesare pentru prevenirea și combaterea criminalității, asigurarea securității statului, a ordinii publice, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, precum și pentru evaluarea integrității instituționale”*[106, p.51].

Distinsul autor autohton Victor Moraru consideră că *„măsurile speciale de investigații pot fi definite ca acțiuni extrajudiciare, strict determinate prin lege, care constau în aplicarea de către subiecții împuterniciți a forțelor, mijloacelor și metodelor publice și confidențiale, cu respectarea regulilor de conspirație, în vederea realizării scopului și sarcinilor AOI”* [42, p.204].

Deci consultând și viziunea altor autori autohtoni referitoare la noțiunea măsurilor speciale de investigații, spunem că merită atenție noțiunea propusă de autorii Victor Mîrzac și Boris Glavan care prin măsură specială de investigații înțeleg *„o acțiune de urmărire penală și/sau extrajudiciară strict limitată și determinată de legislație, care se efectuează de către subiecții ASI doar cu autorizările respective, numai în cazurile și condițiile prevăzute de legislație, prin aplicarea forțelor, mijloacelor și metodelor publice și/sau secrete, în scopul colectării probelor pentru soluționarea cauzelor penale, precum și în scopul culegerii de informații pentru soluționarea sarcinilor ASI”*. Într-o altă lucrare a autorului Boris Glavan, măsurile speciale de investigații sunt definite ca *„acțiuni strict reglementate de legislație, aplicate autorizat și confidențial de către autoritățile competente în cadrul sau în afara procesului penal, în scopul strângerii de informații necesare pentru realizarea sarcinilor activității speciale de investigații”* [52, p.206].

Având ca bază noțiunile menționate, vom încerca să formulăm propria noțiune a măsurilor speciale de investigații, cu includerea ei în conținutul art. 18 din Legea nr.59/2012 cu următorul text: *„Măsurile speciale de investigații constituie acțiuni cu caracter public, și/sau secret, cifrat, efectuate de către ofițerii de investigații cu utilizarea unor metode și mijloace tehnice speciale, în temeiurile și condițiile strict stabilite de prezenta lege”*.

Reieșind din cele spuse mai sus, conchidem că MSI au un caracter pronunțat de căutare și investigare. Acest fapt este determinat, în primul rând, de caracterul tainic, camuflat al acțiunilor infractorilor, a activității lor în condiții neevidente, fără a exclude și caracterul lor public influențat de acțiuni deschise, dar care urmăresc un scop camuflat, secret. Cu alte cuvinte, într-un

sens mai restrâns, dar în același timp plin de înțeles, măsurile speciale de investigație pot fi definite și ca *modalități de relevare, acumulare, verificare și valorificare a informației privind faptele, evenimentele și persoanele ce prezintă interes pentru activitatea specială de investigații sau pentru soluționarea procesului penal*.

În scopul identificării tuturor elementelor ce urmează a fi întrebuințate la definirea temeiurilor și condițiilor măsurilor speciale de investigații, considerăm necesar să înțelegem, înainte de toate, esența, scopul, limitele ingerinței pe care o produce în viața omului, precum și modul de afectare a drepturilor fundamentale, raportate la condițiile actuale.

Așadar, prin esența lor, măsurile speciale de investigații reprezintă forma externă de realizare a ASI, în conformitate cu legislația specială de investigații, în scopul relevării informațiilor de interes pentru prevenirea și investigarea infracțiunilor.

Toate evenimentele, faptele și persoanele ce prezintă interes în procesul de combatere a criminalității, au un caracter tainic, necunoscut, atât față de ofițerii de investigații, cât și față de cei ce înfăptuiesc justiția, iar MSI au menirea de a releva informațiile care dau posibilitate de a le afla, a le acumula și de a surprinde aceste persoane în momentul săvârșirii lor.

După cum am menționat, MSI au un pronunțat caracter de cercetare, căutare, răscolire, iscodire, iar acestea sunt condiționate de faptul că, adesea, activitatea infractorilor este camuflată, desfășurată în condiții latente, sunt pregătite minuțios, se manifestă prin impertinență, cruzime, urmele faptelor ilegale fiind deseori distruse.

În esență, toate MSI sunt îndreptate spre dobândirea informațiilor despre infracțiunile tănuite, despre evenimentele care pun în pericol securitatea statului, despre faptele activității infracționale și subiecții acestora, căutarea persoanelor dispărute sau a celor care se eschivează de răspundere penală, depistarea și colectarea probelor despre bunurile dobândite din activități infracționale.

Măsurile speciale de investigații sunt instrumente vitale în lupta contra criminalității organizate, respectiv la investigarea infracțiunilor grave și deosebit de grave. În mod firesc, acestea presupun, prin modalitatea lor de aplicare, ingerințe în viața privată, fiind astfel necesar a fi respectate standardele europene prevăzute în art. 8 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.

Bunăoară, supravegherea prin mijloace tehnice a activităților unei persoane, a comunicărilor telefonice și cercetarea corespondenței acesteia constituie o ingerință în viața privată. Pe de altă parte, simpla monitorizare în spații publice a activităților unei persoane, care se petrece pe o durată scurtă de timp, fără efectuarea înregistrărilor de imagini sau video, nu constituie tocmai o ingerință în viața privată.

În cadrul urmăririi penale, MSI „constituie ingerințe ale autorității în exercițiul unor drepturi fundamentale ale individului, având, pe cale de consecință, un caracter de excepție. Introducerea acestor excepții de la inviolabilitatea convorbirilor telefonice și a comunicațiilor, de la respectarea vieții private și familiale, a domiciliului și a corespondenței, dacă măsurile sunt necesare pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, este prevăzută și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului” [111, p.397].

De asemenea, Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu exclude sau interzice aplicarea tehnicilor speciale de investigare, însă se cere ca amestecul în viața privată și gradul acestui amestec să fie în măsura în care acesta este prevăzut de lege, să fie necesar și proporțional. La fel se cere ca amestecul în viața privată să fie însoțit de garanții procesuale suficiente la autorizarea și efectuarea lor, în vederea asigurării că rezultatele obținute nu sunt folosite imprevizibil sau arbitrar. Datorită caracterului intrus al tehnicilor speciale de investigații, aplicarea lor determină necesitatea respectării principiilor stricte ale legalității, proporționalității și ale garanțiilor procedurale.

Astfel, pentru efectuarea eficientă a acestor măsuri în corespundere cu standardele europene în domeniul protecției drepturilor omului a apărut necesitatea elaborării unui cadru juridic corespunzător care să cuprindă mecanisme de control. Acest fapt a determinat necesitatea unui nivel înalt de armonizare a normelor legislative din Republica Moldova, fiind înaintate un șir de cerințe ce derivă din diferite instrumente juridice internaționale, recomandări, studii referitoare la cadrul juridic și instituțional care reglementează temeiurile și condițiile de aplicare a tehnicilor speciale de investigații:

- determinarea categoriilor de infracțiuni acceptabile a fi investigate prin intermediul tehnicilor speciale de investigații;
- necesitatea includerii garanțiilor în vederea asigurării limitării aplicării tehnicilor speciale de investigații la cazurile când asemenea utilizare este proporțională și necesară în raport cu gravitatea infracțiunii, dificultățile și pericolele legate de identificarea și acumularea informațiilor și probelor prin alte mijloace;
- implementarea unor garanții procedurale privind aplicarea tehnicilor speciale de investigare;
- specificarea naturii și sferei de aplicare a anumitor tehnici speciale de investigare;
- specificarea condițiilor de desfășurare a diferitor tehnici speciale de investigare, arătând infracțiunile care determină necesitatea aplicării lor, durata permisă, modul de realizare;
- determinarea garanțiilor privind respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului etc.

Totodată, Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale reglementează dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, dar nu exclude sau interzice aplicarea tehnicilor speciale de investigare, stipulând ca „amestecul în viața privată și gradul acestui amestec să fie în măsura în care acesta este prevăzut de lege” [35, art.8].

Mai mult, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prevede că ingerința nu poate fi arbitrară în viața particulară, domiciliul sau asupra onoarei și reputației persoanei [93, art.17]. Astfel, statul se poate implica în viața privată și de familie a unei persoane, nu numai în baza unei proceduri și temeiuri legale, dar și numai în cazurile în care acest lucru este justificat de obiectivele securității naționale sau de siguranță publică (inclusiv în scopul prevenirii și investigării infracțiunilor).

După cum se menționează în Comentariul nr. 16 (1988), al Comitetului pentru Drepturile Omului privind dreptul la viața privată de familie, în conformitate cu paragraful 4 al articolului 40 al Pactului internațional, introducerea conceptului de arbitrar este destinată să garanteze ca ingerința prevăzută de lege să corespundă prevederilor, scopurilor și obiectivelor Pactului și, în orice caz, să fie întemeiată în circumstanțe concrete.

Este evident că are dreptul să afle ce este rezonabil într-o anumită situație, doar o entitate dezinteresată, care este instanța de judecată. Aceasta este esența primului indicator, care mai sus a fost numit controlul judecătoresc asupra acțiunilor confidențiale de urmărire penală.

Anume pe necesitatea controlului judecătoresc se pune accent în toate deciziile fundamentale ale Curții Europene a Dreptului Omului, care interpretează sensul art. 8 al Convenției și care, respectiv, pot influența modul de reglementare a temeiurilor și condițiilor MSI din partea fiecărui stat, începând de la definirea lor.

Noțiunea de „temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații”

Înainte de a recurge la definirea noțiunii de „temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații”, considerăm necesar a pune în discuție corectitudinea expresiei pe care intenționăm a o defini. Adică, urmează să stabilim dacă e corect să spunem „temei pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații”, așa cum se exprimă legiuitorul în textul ce intitulează norma de la art. 19 din Legea nr. 59/2102 sau poate e mai corect și adecvat circumstanțelor descrise în tot conținutul normei, să spunem „temei de dispunere a măsurilor speciale de investigații”.

Evident, dacă am inițiat această discuție, înseamnă că înclinăm spre o altă poziție în acest sens, încercând a aduce și argumentele necesare, rațiunile din care s-ar deduce că cel mai corect este să spunem: „temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații”.

De ce anume așa?

În primul rând, la drept vorbind, în toate cazurile, temei de a începe, la modul practic, efectuarea unei măsuri speciale de investigații, indiferent care ar fi ea, este nevoie de autorizația conducătorului subdiviziunii, a procurorului sau a judecătorului de instrucție ce se materializează sub formă de rezoluție, ordonanță, demers și, respectiv, încheiere. Deci temei al efectuării propriu-zise a măsurilor speciale de investigații servește actul prin care se autorizează efectuarea acestei măsuri, fiind un act de autorizare a unei măsuri și nu un act de dispoziție. Or, mai bine să abordăm situația în felul următor: dacă cineva l-ar întreba pe ofițerul de investigații, în ce temei efectuează o măsură specială de investigații, în mod normal ar trebui să răspundă că o face în temeiul autorizației date de subiecții sus-numiți. La rândul său, atunci când conducătorul subdiviziunii autorizează efectuarea măsurilor speciale de investigații prin rezoluție, procurorul prin ordonanță, iar judecătorul de instrucție prin încheiere, au la bază (în calitate de temei al autorizării)- raportul ofițerului de investigații, demersul sau ordonanța ofițerului de urmărire penală și, respectiv, la baza încheierii judecătorului de instrucție este ordonanța și demersul procurorului. Continuând în aceeași consecutivitate, spunem că actul de dispoziție pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații este raportul ofițerului de investigații sau demersul ofițerului de urmărire penală înaintat procurorului sau ordonanța procurorului care, de fapt, cere autorizarea efectuării măsurii și nu dispunerea ei, iar temeiurile dispunerii (emiterii raportului, demersului, ordonanței) sunt tocmai acele temeiuri prevăzute la art. 19 din Legea nr. 59/2012.

Prin urmare, este corect să spunem că pentru a emite actul de dispoziție în vederea autorizării măsurilor speciale de investigații este necesară existența anumitor temeiuri, iar acestea sunt temeiuri ale dispunerii MSI și nu ale efectuării lor, până la efectuare mai sunt necesare anumite proceduri, condiții care le pot lipsi de posibilitatea efectuării.

În al doilea rând, existența unui temei pentru dispunerea (inițierea) măsurilor speciale de investigații nu este suficient pentru a spune că aceasta se va efectua la modul practic. Or, pot exista, în același timp, și motive care ar determina judecătorul de instrucție să refuze autorizarea măsurii speciale de investigații sau încetarea ei atunci când a fost autorizată de către procuror prin ordonanță (art. 132⁴ alin. 6 CPP), având suficiente argumente că realizarea scopului procesului penal este posibil pe altă cale care nu prezintă pericol pentru securitatea statului (art. 19 alin. (2), lit. a) din Legea nr. 59/2012). Spre exemplu: în apartamentul în care locuiește bănuitul mai locuiește și un funcționar public ce are acces la informația care constituie secret de stat sau alte cazuri. În acest caz nu se întrunește una din condițiile efectuării MSI, deși temei există. Deci este prematur să spunem că existența unor temeiuri în tot cazul va duce la efectuarea MSI, deși acestea în mod sigur permit dispunerea lor, dispunerea fiind o primă etapă a întregului proces de autorizare. Prin urmare, temeiurile enumerate la art. 19 din Legea nr. 59/2012, sunt

mai degrabă temeiuri ale dispunerii măsurilor speciale de investigații și nu temeiuri ale efectuării lor. Or, ele se pot realiza cu respectarea anumitor reguli, restricții, condiții și nu cu respectarea unor temeiuri, iar temeiul ce permite efectuarea lor este doar autorizația dată de organul competent. Ba mai mult, dacă e să analizăm textul ce intitulează art. 132³ din CPP (Temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații) în raport cu temeiurile enumerate în textul normei, atunci observăm că acestea nu se referă la circumstanțe, informații cunoscute etc., cum se spune în legea specială, ci la **acte procesuale, interpelări și cererile de comisie rogatorie**, ceea ce considerăm că este mai corect, deoarece acestea sunt acte ce dau temeiul autorizării și efectuării MSI, iar ele au avut la baza emiterii lor alte temeiuri și, anume acelea despre care se vorbește în conținutul art. 19 din Legea nr. 59/2012, constituind temeiuri ale emiterii actelor de dispoziție, deci dispunerii și nu temeiuri ale efectuării măsurilor speciale de investigații.

În respectiva consecutivitate a expunerii propunem redenumirea art. 19 din Legea nr. 59/2002 din „*temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații*” în „***temeiurile de dispunere și efectuare a măsurilor speciale de investigații***”.

Pe cale de consecință, ar urma ca alineatul (1) al art. 19 din Legea nr. 59/2012 să reglementeze „*temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații*”, iar alin. (3) să fie redactat și să legifereze „*temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații*”.

Totodată, considerăm că punctul 3 de la alin. (1) al art. 19 din Legea nr. 59/2012 să fie exclus, deoarece actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție nu sunt temeiuri ale dispunerii MSI, ci deja ale efectuării lor care, iar la baza emiterii lor au avut alte temeiuri ce se regăsesc în aceeași normă (art. 19 alin. (1) din Legea nr. 59/2012).

Trecând la formularea noțiunii de „temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații” și ținând cont de faptul că legislația, dar și doctrina autohtonă evită să ofere o asemenea noțiune, în studiul nostru vom porni de la consultarea sensului semantic al termenului „temei”, precum și a unor noțiuni întâlnite în literatura rusă de specialitate.

Așadar, potrivit Dicționarului explicativ al limbii române noțiunea de temei presupune: *motiv, pricină, bază reală, cauză sau prilej* care provoacă sau determină apariția efectului.

Prin raportarea respectivelor sensuri la esența măsurile speciale de investigații, putem deduce cu ușurință că, la modul general, temeiul înfăptuirii lor nu este altceva decât motivul care determină a se recurge la ele.

De aceea considerăm că noțiunea de temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații ar trebui să exprime la modul general cauza generală a dispunerii lor prin cuprinderea în sine a tuturor motivelor grupate pe categorii, cum ar fi: *circumstanțele* care determină necesitatea

înfăptuirii măsurilor speciale de investigații; *informația* acumulată despre evenimentele ce nu sunt pe deplin relevate și verificate; *faptele* persoanelor care constituie sau încă nu obiectul activității speciale de investigații sau a celei de urmărire penală; *evenimentele* sau acțiunile care constituie pericol pentru securitatea economică, militară, ecologică sau de altă natură a statului.

Dacă am vorbi în mod separat doar despre temeiurile efectuării MSI în afara procesului penal, am spune că motivele (temeiurile) realizării lor constituie acele informații care, de regulă, sunt perfectate documentar, prevăzute în legislația specială de investigații sau în actul normativ al serviciului specializat, parvenite la ofițerul de investigații, care trebuie să conțină date veridice despre temeiurile realizării măsurilor speciale de investigații. Însă, având în vedere că măsurile speciale de investigații nu trebuie să capete înfățișări diferite în funcție de împrejurările în care se realizează, atâta timp cât ele formează obiectul activității speciale de investigații, se realizează după tactici și metode speciale, de către subiecții cu statut special (ofițerii de investigații), nici temeiurile efectuării lor nu ar trebui să fie definite distinct.

Acestea fiind precizate, propunem încorporarea în textul art. 19 din Legea nr.59/2012 a noțiunii de „*temeiuri ale dispunerii măsurilor speciale de investigații*” în următoarea redacție: **„temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații sunt motivele din care urmează a se recurge la ele în vederea stabilirii circumstanțelor și informațiilor despre faptele persoanelor care constituie obiectul activității speciale de investigații, precum și evenimentele ce prezintă pericol pentru securitatea statului, ordinea publică și drepturile și interesele legitime ale omului”**.

Totodată, după cum se observă din noțiune, ne exprimăm cu sintagma „*motivele din care urmează a se recurge la ele*” atunci când se putea de exprimat: „*motivele din care se recurge la ele*” din raționamentul în care definim noțiunea de „***Temeiuri ale dispunerii măsurilor speciale de investigații***” intenționând a arăta că ele se vor efectua doar după autorizare, fiind temeiuri ale dispunerii și nu ale efectuării MSI. În eventualitatea în care defineam temeiurile efectuării MSI atunci se potrivea a doua variantă, adică „*motivele din care se recurge la ele*”, având în vedere aici actele ce autorizează efectuarea măsurilor speciale de investigații.

De asemenea, propunem înlocuirea în textul art. 20, alin. (2), lit. e) al Legii nr. 59/2012 a sintagmei „***motivul efectuării măsurii speciale de investigații***” cu sintagma „***temeiul dispunerii măsurii speciale de investigații***”.

Această decizie a noastră se întemeiază pe raționamentul în care orice text de lege atunci când descrie anumite proceduri în partea dreptului procesual, trebuie să utilizeze aceiași termeni, aceleași sintagme și în partea dreptului material. Respectiv, dacă în textul normei ce enumeră temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații se exprimă cu sintagma „***temeiurile***”,

atunci pentru a nu crea confuzii, în norma ce descrie procedura autorizării MSI este necesară exprimarea cu același termen.

Printre altele, acest stil greșit de formulare a textului legii a adus după sine confuzii și la elaborarea conținutului normei de la art. 132⁴ alin. (8) din CPP, în care legiuitorul se referă la *temeiuri* deopotrivă cu *motive* (temeiurile și motivele). De aici s-ar deduce că pe lângă temeiurile dispunerii MSI ar exista și motivele efectuării măsurilor speciale de investigații. Or, acest lucru se lasă dedus din textului normei avute în discuție „*Procurorul este obligat să dispună încetarea măsurii speciale de investigații de îndată ce au dispărut **temeiurile și motivele** care au justificat autorizarea ei, fără dreptul de a dispune reluarea efectuării măsurii*”.

Acestea fiind constatate, propunem excluderea din textul normei de la art. 132⁴ alin. (8) din CPP a sintagmei: „***motivele***”.

De remarcat că obligația încetării imediate a măsurii speciale de investigații în cazul dispariției temeiurilor, care au determinat dispunerea și efectuarea măsurilor incumbă atât ofițerului de investigații, cât și ofițerului de urmărire penală. Acești doi subiecți procesuali sunt ținuti să informeze imediat procurorul despre lipsa temeiurilor de continuare a măsurii, ultimul, la rândul său, este obligat să emită neîntârziat ordonanța de sistare sau încetare a măsurii speciale de investigații [88, p.36] .

Noțiunea condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații

Din titlul subiectului preconizat, ne prezentăm pentru ideea de a rămâne la expresia „*condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații*” și nu insistăm ca în cazul temeiurilor să ne exprimăm prin sintagma „*condițiile dispunerii măsurilor speciale de investigații*”, deoarece nu avem motive pentru aceasta. Or, condițiile sunt reguli, împrejurări care preponderent trebuie luate în considerare la autorizarea MSI, respectiv la efectuarea lor, deși nu s-ar exclude că trebuie luate în considerare și în momentul adoptării deciziei de dispunere a lor. În acest sens, observăm că legiuitorul se exprimă corect în textul art. 19, alin. (2) din Legea nr. 59/2012, atunci când menționează că „*Măsurile speciale de investigații se **autorizează și se înfăptuiesc** în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții*” și nu spune că „*Măsurile speciale de investigații se **dispun...***”.

În rest, având la bază aceleași realități similare temeiurilor dispunerii măsurilor speciale de investigații, atât în plan legislativ, cât și cel doctrinar, la formularea noțiunii de condiții ale efectuării MSI ne vom ghida de sensul termenului „*condiție*” pus la dispoziție de Dicționarul explicativ al limbii române, dar și de unele noțiuni identificate în literatura rusă de specialitate.

Așadar, DEX definește noțiunea de *condiție* drept „un fapt, împrejurare de care depinde apariția unui fenomen sau care influențează desfășurarea unei acțiuni, putând-o frâna sau stimula”.

Într-un alt sens găsim termenul de condiție drept *clauză obligatorie de care depinde validitatea unui act*. Anume acest ultim sens ar fi mai adecvat domeniului pe care-l cercetăm în speranța găsirii unor puncte de pornire în demersul nostru de a identifica o noțiune adecvată instituției condiției de efectuare a MSI. Or, după cum se exprimă și legiuitorul prin textul art. 19 alin. (2) din Legea nr. 59/2012, „*Măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășurează în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții*”. Adică, actul de dispunere a MSI este valabil, deci urmează a fi autorizat de către subiecții responsabili în acest sens, urmând a fi valabil doar în cazul în care acesta corespunde condițiilor impuse de lege.

Consultând și opiniile autorilor ruși în materia definiției condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, constatăm că după O.A. Vaghin, A.P. Isichenko, G.H. Șabanov, acestea semnifică reguli stabilite în anumite domenii de activitate sau cerințe pe care trebuie bazat la efectuarea MSI [125, p.55].

În aceeași direcție definesc noțiunea de condiții ale efectuării MSI și autorii ruși C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov. Potrivit lor, „*condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigație reprezintă totalitatea regulilor speciale impuse de legiuitor, îndeplinirea necondiționată a cărora este impusă de pregătirea și efectuarea MSI concrete și care sunt chemate să sporească eficacitatea lor și să garanteze respectarea principiilor ASI la efectuarea lor*” [130, p.314].

Reieșind din noțiunea dată, dar și din reglementările naționale în materie, am ajuns la următoarea concluzie: „*condițiile efectuării măsurilor speciale de investigații reprezintă un șir de împrejurări, reguli speciale, stabilite prin lege (atât de Codul de procedură penală, cât și de Legea nr. 59/2012), de care se impune a se ține cont la autorizarea și efectuarea MSI*”.

Prin urmare, considerăm necesară definirea noțiunii de condiții de efectuare a MSI în conținutul unei norme separate (alin. (1) al art. 19¹ din Legea nr.59/2012), intitulat: „*condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații*”, în textul ce urmează:

Articolul 19¹. Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații

(1) Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt acele împrejurări și reguli distincte, stabilite prin lege, care trebuie cumulativ îndeplinite la autorizarea și efectuarea măsurilor speciale de investigații.

2.2. Analiza destinației și conținutului măsurilor speciale de investigații

Încă de la începutul examinării problematicei ce face obiectul compartimentul de față credem de cuviință să precizăm că nu ar fi posibilă cunoașterea aprofundată a esenței și particularității temeiurilor și condițiilor dispunerii măsurilor speciale de investigații fără a cunoaște destinația lor, spre ce scop sunt îndreptate, ce consecințe negative pot genera asupra normelor de conviețuire socială, care este impactul lor în lupta cu criminalitatea, dar și alți parametri ce pot fi înțeleși doar în urma unei analize multidimensionale a conținutului lor.

Vorbind despre destinația MSI, trebuie să începem de la teza, astăzi unanim recunoscută, că activitatea specială de investigații are drept sarcină primordială aflarea adevărului despre o infracțiune, pentru a trage la răspundere penală persoana vinovată de săvârșirea ei. În viziunea noastră, activitatea specială de investigații constituie mijlocul principal de relevare și investigare a infracțiunilor, astfel fiind realizată sarcina de tragere la răspundere penală a persoanei vinovate prin aplicarea echitabilă a legii penale.

Dreptul penal nu-și poate atinge scopul numai prin incriminarea faptelor prejudiciabile, sub sancțiunea pedepsei. De aceea, este necesară implementarea un mecanism procesual eficient pentru realizarea acestui drept.

De rând cu aceasta, după cum menționează autorul rus S.A Șeifer, activitatea specială de investigații și urmărirea penală au unele particularități comune [160, p.99].

Într-adevăr, un șir de măsuri speciale de investigații prevăzute la art. 18 din Legea nr. 59/2012, posedă anumite asemănări cu acțiunile de urmărire penală. Cu această ocazie, presupunem întemeiat că o astfel de asemănare nu trebuie să provoace confuzie între ele sau să le facă identice, deoarece acțiunile de urmărire penală nu pot fi efectuate în mod secret, această activitate fiind reglementată de Codul de procedură penală. În pofida acestui fapt, rezultatul ASI poate și trebuie activ utilizat de către ofițerul de urmărire penală în procesul probatoriu necesar soluționării procesului penal. Această admisibilitate se datorează tocmai comunității metodelor în activitatea specială de investigații și procesul penal. De aceea faptul dat a determinat legiuitorul să acorde activității speciale de investigații un nou statut juridic în cadrul procesului penal.

Așa s-a statuat că actualmente legislația Republicii Moldova în domeniul activității speciale de investigații să recunoască CPP în calitate de element al bazei juridice de reglementare a acesteia, aducând efectul aplicării lui în zona de cuprindere a scopului ASI.

De fapt, această teză este susținută și de doctrina activității speciale de investigații, în persoana autorului rus V.G. Samoilov, menționând că activitatea specială de investigații contribuie semnificativ la realizarea cu succes a activității procesual-penale.

Prin urmare, analiza scopurilor și sarcinilor activității speciale de investigații ne permite să concluzionăm că aceasta este destinată, în mare parte soluționării problemelor procesului penal prin asigurarea probațiunii urmăririi penale. Acest fapt a și determinat legiuitorul autohton ca odată cu elaborarea noii legi speciale de investigații să reglementeze condițiile și temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații, atât în conținutul Legii nr. 59/2012, cât și în conținutul Codului de procedură penală. Cu toate acestea, nu trebuie să se creadă că temei juridic al efectuării măsurilor speciale de investigații constituie doar procesul penal, mai bine zis circumstanțele ce urmează a fi clarificate în cadrul lui, ci și alte circumstanțe, adevăruri ce necesită a fi elucidate și în afara procesului penal. Este cazul verificării integrității profesionale, verificarea unor informații despre infracțiuni, combaterea criminalității organizate, etc. De aceea, în textul de mai sus menționam că MSI sunt *destinate, în mare parte, soluționării problemelor procesului penal*, lăsând loc a se înțelege că acestea au și altă destinație decât soluționarea procesului penal. Or, astăzi acest fapt este dedus din chiar din conținutul Legii nr. 59/2012, spunând clar că *rezultatele MSI pot fi utilizate*: „drept temei pentru efectuarea altor măsuri speciale de investigații în scopul prevenirii criminalității și asigurării securității statului, ordinii publice, precum și în calitate de probe dacă au fost efectuate în cadrul unei cauze penale” [65, art.24].

Pe de altă parte, și Codul de procedură penală reglementează la art. 93, alin. (2), pct. 8 că în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin „actele procedurale în care se consemnează rezultatele măsurilor speciale de investigații și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele”. De asemenea, și la alin. (4) se arată că „datele de fapt obținute prin activitatea specială de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin. (2), în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți, autorizată de către instanța de judecată”.

Toate aceste considerente au permis legiuitorului să formuleze o noțiune distinctă activității speciale de investigații desfășurate în cadrul procesului penal, încorporată în conținutul Codului de procedură penală la art. 132¹ potrivit căreia, „*Activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret efectuate de către ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzut de prezentul de Cod*”[27, art.132¹].

Prin urmare, într-un fel sau altul, legislația procesual-penală acordă măsurilor speciale de investigații statut de acțiuni de urmărire penală efectuate public și/ori secret, deși toate acestea se

realizează prin metode confidențiale, scopul lor fiind confidențial, în caz contrar, am vrea noi sau nu, pot prejudicia mersul urmăririi penale.

Așadar, suntem de acord cu „*acest concept al reglementării măsurilor speciale de investigații*”, și anume, cele realizate în cadrul procesului penal, dar până în punctul în care „*acestea sunt descrise în Codul de procedură penală aproape cuvânt cu cuvânt cu cele din Legea nr. 59/2012*”. Da, suntem de acord cu legiuitorul atunci când a încorporat în Codul de procedură penală temeiurile și condițiile măsurilor speciale de investigații, procedura de autorizare a lor, însă nu putem fi de acord cu descrierea în detaliu a fiecărei măsuri în parte, mai ales atunci când definește noțiunea de ASI. Or, aceasta deja este misiunea legii speciale în domeniu (Legea nr. 59/2012). Prin urmare, observăm o depășire a cadrului juridic în reglementare, o dublare a conținutului și esenței legii speciale, o diminuare a importanței și rolului ei în cadrul activității speciale de investigații. Or, aceasta este o lege specială destinată, în mare parte, ofițerilor de investigații, care trebuie să le ghideze modul de realizare a activității lor, evident, cu luarea în considerare și a altor legi (CPP) care reglementează tangențial unele aspecte ale ASI realizate doar în cadrul procesului penal. Mai mult, obligațiile, competențele și atribuțiile ofițerilor de investigații pe segmentul efectuării activității speciale de investigații trebuie să fie reglementată doar de legea specială, aceștia având statut special, iar la elaborarea ei trebuie să se țină cont și de activitatea în cadrul procesului penal pentru a o putea simula și pe aceasta și nu invers.

De fapt, toate aceste considerente ne impun a propune legiuitorului să-și revadă conceptul de reglementare a conținutului fiecărei măsuri speciale de investigații în plan structural, pentru a nu se repeta, deoarece fiecare măsură specială de investigație se realizează după aceleași tactici, metode, cu aplicarea acelorași tehnici și mijloace, de aceiași subiecți (deși aici mai încapă îndoială odată ce la art. 132⁹ din CPP se spune că interceptarea și înregistrarea comunicărilor se efectuează de către *organul de urmărire penală* sau de către *ofițerul de investigații*), fie că această MSI se desfășoară în cadrul procesului penal, ori în cadrul verificării integrității profesionale sau în alte situații aflate în afara procesului penal.

Bunăoară, adresăm întrebarea: prin ce se deosebește urmărirea vizuală prevăzută la 134⁶ din CPP, realizată în cadrul procesului penal, de cea prevăzută la art. 29 din Legea nr. 59/2012 care se efectuează și în afara sa. Prin nimic. Și în genere, mai este paradoxal că unele măsuri speciale de investigații ce sunt stipulate în Codul de procedură penală, chiar în planul modului de desfășurare, nu se regăsesc în Legea nr. 59/2012.

Așadar, Legea specială ar trebui să fie actul normativ *de bază* care să prevadă conținutul tuturor măsurilor speciale de investigații, indiferent că sunt efectuate în cadrul procesului penal

sau în afara lui, iar diferitele legi ce reglementează domenii care au nevoie de rezultatul ASI (Legea nr. 325 din 23.12.2013 cu privire la integritatea profesională, Legea nr. 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate sau CPP) să facă trimitere la legea specială.

Toate acestea se impun în condițiile în care conceptul dispunerii și realizării MSI se modifică esențial, chiar la nivel global, fapt determinat de dezvoltarea fenomenului terorismului, atentatelor la securitatea cibernetică, economică și ecologică a statelor.

În mod evident, legile enumerate pot conține reglementări de natură procedurală, să indice subiecții sau structurile împuternicite pentru a realiza MSI, modul de colaborare și livrare a rezultatului obținut în urma realizării cu succes a măsurilor speciale de investigații, dar să nu descrie în detaliu conținutul fiecărei măsuri, această misiune revenindu-i Legii nr. 59/2012.

Acestea fiind concretizate, în cele ce urmează vom recurge la analiza succintă a **conținutului măsurilor** speciale de investigație, urmărind cu atenție compatibilitatea și interconexiunea lor la temeiurile și condițiile de realizare stabilite de legislația actuală.

După cum afirmam și cu alte ocazii, măsurile speciale de investigații constituie un element al ASI, realizate de către ofițerii de investigații în baza temeiurilor și cu respectarea condițiilor prevăzute de legislație, în scopul stabilirii informațiilor de valoare, pentru lupta cu criminalitatea, apărării drepturilor și libertăților persoanei, a societății și statului.

În contextul dat, cunoașterea conținutului MSI este fundamentală pentru cunoașterea esenței, temeiurilor, dar și a condițiilor de dispunere și aplicare.

De la început, ținem să precizăm că în acest compartiment nu ne vom expune viziunile asupra aspectelor tactice de realizare a MSI, limitându-ne numai la abordarea legislativă și doctrinară a conținutului lor, deoarece considerăm că elucidarea problematicii legate de condițiile și temeiurile de efectuare nu ar fi posibilă fără cunoașterea însăși a conținutului lor, ne mai vorbind de faptul că atât CPP, cât și Legea nr. 59/2012 prin normele care reglementează conținutul MSI prevede expres și un șir de condiții de efectuare a lor, cum ar fi identificarea categoriilor de infracțiuni pentru investigarea cărora poate fi efectuată o anumită MSI.

După cum susțin autorii ruși O.A. Vaghin, A.P. Isichenko, G.H. Șabanov, scopurile, sarcinile și conținutul fiecărei MSI nu pot și nu trebuie să coincidă atât între ele, cât și cu scopurile și sarcinile activității speciale de investigații, la general. Fiecare măsură specială de investigații are posibilitățile și limitele sale, respectiv, destinația și temeiurile aplicării ei, în caz contrar, noțiunea de activitatea specială de investigații și măsură specială de investigații ar coincide [125, p.14].

Din aceste considerente, credem că înțelegerea conținutului măsurilor speciale de investigații devine posibilă doar după analiza reglementărilor conținute în Codul de procedură penală al Republicii Moldova și Legea nr. 59/2012, precum și a noțiunii măsurilor speciale de investigații, temeiurilor și condițiilor de îndeplinire a lor și ale altor reglementări prevăzute în alte acte legislative și normative.

Așadar, în cele ce urmează vom strădui a arăta în mod succint principalele trăsături de conținut și esență ale măsurilor speciale de investigații, fără a ține cont de legea care le prevede, cazurile de aplicare a lor sau subiecții ce le autorizează, acestea fiind criterii de clasificare a lor, despre care vom discuta în subiectul imediat următor.

Cu toate acestea, ținând seama de faptul că cele mai multe dintre ele sunt conținute în CPP, deoarece se realizează cu preponderență în cadrul procesului penal, deși nu prea suntem de acord cu asemenea stil de reglementare, vom începe a le examina în ordine prevăzută de CPP, adăugându-le spre final și pe cele prevăzute la art. 18 din Legea nr. 59/2012.

Deci potrivit art. 132² CPP al RM „în vederea descoperirii și cercetării infracțiunilor se efectuează următoarele măsuri speciale de investigații”:

Cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat care „presupune accesul secret sau cifrat în interiorul domiciliului, fără înștiințarea proprietarului, posesorului, în scopul studierii acestuia pentru descoperirea urmelor activității infracționale, persoanelor aflate în căutare, pentru obținerea altor informații necesare probării circumstanțelor faptei, precum și pentru observarea și înregistrarea evenimentelor care se produc în domiciliu” (art. 132⁶, alin. (1) din CPP).

După cum rezultă din conținutul măsurii examinate, cercetarea domiciliului și instalarea în el a tehnicii speciale, constă din două acțiuni:

- 1) cercetarea domiciliului;
- 2) instalarea în domiciliu a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat.

Dacă e să analizăm aspectul semantic al termenului „cercetare”, constatăm că acesta semnifică examinarea cu atenție- în a observa, a controla, precum și a căuta să afle, a se informa, a iscodi. Astfel, putem conchide că acțiunea de cercetare presupune efectuarea examinării, observării, controlului unor obiecte, în vederea aflării sau informării despre anumite circumstanțe.

Având clarificat sensul termenului de „cercetare”, în literatura de specialitate identificăm o varietate largă de noțiuni a acesteia în contextul calității ei de MSI.

După cum susține savantul rus S.I. Zaharțev, „cercetarea domiciliului constituie o măsură ce presupune acumularea informației pe calea examinării operative a obiectelor cercetării” [142, p.379].

La rândul lor, autorii ruși C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov, prin cercetarea domiciliului înțeleg „MSI care constă dintr-o totalitate de acțiuni îndreptate spre penetrarea unui obiect material (construcție, porțiuni de teren, mijloc de transport etc.) și examinarea lui din interior în scopul identificării urmelor infracțiunii, obiectelor comiterii infracțiunii sau a altor obiecte, materiale sau documente, care, probabil, au legătură cu comiterea infracțiunii, precum și pentru soluționarea altor sarcini” [129, p.379].

O noțiune analogică este formulată și de autorul V.V. Nikoliuk, care la obiectele cercetării adaugă „documentele, lucrurile personale, hainele, animalele sau omul, pe corpul căruia se găsesc urmele infracțiunii” [152, p.58] .

În viziunea autorilor ruși V.M. Meșkov și V.L. Popov, „cercetarea încăperilor, clădirilor, construcțiilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport reprezintă o examinare operativă în scopul căutării datelor de interes pentru ofițerul de investigații (urmele activității infracționale, obiectele comiterii infracțiunii, persoanelor căutate), precum și pentru obținerea altei informații, importante atât pentru soluționarea sarcinilor ASI, cât și pentru realizarea urmăririi penale”.

După cum observăm, spre deosebire de alți autori, aceștia indică în noțiune și posibilitatea utilizării rezultatelor măsurii în cauză la soluționarea procesului penal [150, p.36].

O versiune detaliată, care în mare măsură coincide cu conținutul MSI prevăzute în CPP al RM, aparține autorilor ruși O.A. Vaghin, A.P. Isicenکو și Gh.H. Șabanov, care prin „cercetarea încăperilor, clădirilor, construcțiilor, porțiunilor de teren și mijloacelor de transport înțeleg examinarea și studierea vizuală nemijlocită sau mediată (prin intermediul mijloacelor tehnice) a obiectelor cercetării în scopul identificării persoanelor, faptelor și circumstanțelor, care au importanță pentru soluționarea sarcinilor ASI” [125, p.25]. Astfel, utilizarea acestei MSI permite relevarea și fixarea datelor care dovedesc pregătirea sau comiterea infracțiunii și persoanele implicate, permite soluționarea problemelor legate de cercetarea completă și sub toate aspectele a infracțiunilor, acestea și fiind, de fapt, temeiurile efectuării măsurii respective.

Totodată, prin obiectul cercetării nu trebuie înțeles în sens strict doar domiciliul persoanei, ci și toate obiectele aflate în el, pe teritoriul amplasării lui sau în sensul legislației civile, locul aflării persoanei al cărei domiciliu urmează a fi supus cercetării. Acesta poate fi și domiciliul persoanei sau orice loc în care aceasta s-a aflat temporar. Or, din anul 2019, legislația civilă definește după un alt concept domiciliul persoanei, nu așa cum era definit anterior ca fiind *locul unde acesta își are locuință statornică sau principală* [22, art.30], ci ***locul unde aceasta își***

are reședința obișnuită (art. 38, alin. (1) Cod civil). În continuarea sensului definit, legiuitorul menționează la alineatul (2) al aceleiași norme că „*reședința obișnuită demonstrează o legătură apropiată și stabilă a persoanei fizice cu locul vizat. La determinarea reședinței obișnuite se iau în considerare toate elementele de fapt relevante, în special durata și regularitatea prezenței persoanei în locul vizat, precum și condițiile și motivele acestei prezențe*”.

Cu atât mai mult, legea procesual-penală prevede drept domiciliu: „locuința sau construcția, destinată pentru locuirea permanentă sau temporară a unei sau a mai multor persoane (casă, apartament, vilă, cameră la hotel, cabină pe o navă maritimă sau fluvială), precum și încăperile anexate nemijlocit la acestea, constituind o parte indivizibilă (verandă, terasă, mansardă, balcon, beci, un alt loc de uz comun). De asemenea, prin noțiunea de domiciliu, se înțelege și orice teren privat, automobil, navă maritimă și fluvială, birou” [27, art.6].

În contextul regimului juridic al cercetării domiciliului prezintă interes viziunea autorilor O.A. Vaghin, A.P. Isicenکو, Gh.H. Șabanov care susțin că „nu constituie încălcarea inviolabilității domiciliului efectuarea cercetării domiciliului, legată de intrarea în el cu permisiunea și în prezența administrației hotelurilor, sanatoriilor, caselor de odihnă, pasionatelor, camping-urilor, bazelor turistice, altor instituții de acest gen, dacă această MSI nu este legată de căutarea, cercetarea lucrurilor, obiectelor ce aparțin persoanelor care locuiesc permanent sau temporar și dacă intrarea în încăpere în lipsa lor a reprezentanților administrației este prevăzută de regulile de aflare (domicilierea, regimul intern) sau de condițiile contractului (deservirea încăperii, repararea tehnicii sanitare etc.)” [125, p.27].

În ce privește metoda cercetării domiciliului, deși în literatura de specialitate [143, p.58] întâlnim trei modalități de efectuare (public, cifrat, secret), legislația autohtonă recunoaște doar două metode, și anume: secretă și cifrată, conform prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova, alin. (1), art. 132⁶.

Astfel, cercetarea secretă a domiciliului se desfășoară în taină față de proprietarii și persoanele interesate de obiectul cercetat. Or, după cum menționează autorii Victor Mîrzac și Boris Glavan, „cercetarea secretă constă în realizarea anumitor acțiuni de studiere a domiciliului în lipsa și fără știrea proprietarului sau a posesorului acesteia” [81, p.37]. De aceea cercetarea secretă a domiciliului are la bază o procedură specială de realizare, prevăzută în acte normative departamentale, în cazul legislației Republicii Moldova, în conținutul Regulamentului interdepartamental care poartă parafă secretă.

Cercetarea secretă a domiciliului se realizează de către ofițerii de investigații cu utilizarea forțelor și mijloacelor special-tehnice, în multe cazuri cu participarea inițiatorului măsurii.

Spre deosebire de cercetarea secretă, cercetarea cifrată (legendată- cum o numește legea procesual-penală) se realizează în prezența proprietarului ori a posesorului domiciliului sub o anumită legendă fără a demasca scopul adevărat al acțiunilor efectuate și apartenența departamentală a persoanelor implicate [81, p.18].

În cazul cercetării legenerate a domiciliului, de regulă, ofițerul de investigații ascunde scopul real al cercetării și apartenența sa la subdiviziunea specializată ce efectuează ASI. Tot în procesul cercetării legenerate se utilizează posibilitățile mijloacelor tehnice ascunse care permit fixarea în secret a anturajului. Drept scop al acestei cercetări poate fi verificarea aflării în încăpere a infractorului dat în căutare, prezența lucrurilor furate etc. [150, p.36-37], fapt ce corespunde temeiurilor efectuării ei.

Supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea video presupune „monitorizarea domiciliului din exterior, fără acordul proprietarului sau posesorului, dacă există temeiuri de a considera că acțiunile, convorbirile, alte sunete sau evenimente ce se produc în acel domiciliu pot conține informații despre circumstanțele faptei care urmează a fi probate” [27, art.132⁷].

Supravegherea domiciliului poate fi o acțiune ulterioară cercetării domiciliului efectuată în scopul obținerii în secret a informațiilor de natură sonoră, vizuală sau de altă natură, în vederea păstrării și redării lor ulterioare.

Măsura în cauză constă în perceperea vizuală sau de altă natură a evenimentelor, acțiunilor, proceselor ce au loc în interiorul domiciliului persoanelor bănuite de comiterea infracțiunilor. Supravegherea domiciliului se realizează prin intermediul mijloacelor tehnice speciale, predestinate în mod special în acest scop și constă în controlul și/sau fixarea acțiunilor, evenimentelor, faptelor, anturajului în scopul acumulării informației de valoare probatorie sau de altă natură, identificării semnelor activității infracționale, precum și stabilirii identității persoanelor care vizitează domiciliul (obiectul) supus supravegherii.

În mare măsură supravegherea domiciliului este analogică urmăririi vizuale. Această viziune este împărtășită de mulți autori care au abordat problemele teoretico-practice privind efectuarea MSI și pe bună dreptate. Consultând Dicționarul explicativ al limbii române, verbul a supraveghea are mai multe sinonime printre care a veghea, a observa, a urmări, a monitoriza care, la rândul lor, sunt sinonime cu termenul a vizualiza.

Deci supravegherea domiciliului și urmărirea vizuală, în principiu, reprezintă una și aceeași acțiune, diferența dintre ele fiind făcută doar de caracterul lor, prima fiind una cu caracter privat, iar cea de-a doua, cu caracter public. De aceea Legea privind activitatea investigativ-operativă a Federației Ruse, prevede numai măsura specială de investigații – supravegherea. Cu

toate acestea, doctrina de specialitate evidențiază trei modalități de realizare a supravegherii: fizică, electronică și complexă (mixtă) [143, p.56; 150, p.33; 129, p.376].

Modalitatea fizică de realizare se autorizează de conducătorul subdiviziunii specializate, iar cea electronică și cea complexă (mixtă) sunt legate de limitarea drepturilor cetățenilor la inviolabilitatea domiciliului și se efectuează în baza hotărârii instanței de judecată.

În privința rigorilor de autorizare a respectivei măsuri, în doctrina rusă viziunile sunt împărțite. Unii autori susțin [143, p.57; 150, p.33] că „supravegherea electronică limitează drepturile constituționale ale cetățenilor legate de inviolabilitatea domiciliului, de aceea poate fi efectuată numai în baza hotărârii instanței de judecată”, iar alții [129, p.377] sunt de părerea că „supravegherea legată de pătrunderea în domiciliu determină necesitatea respectării a două condiții, care limitează efectuarea ei – primirea autorizației de la instanța de judecată și prezența informației (temeiului) care determină necesitatea efectuării ei”.

Cum s-a ajuns la o asemenea diviziune de opinii în condițiile în care legea trebuie să fie echivocă și unică pentru toți subiecții care o aplică, vom încerca să explicăm în câteva cuvinte.

Deci legea privind activitatea investigativ-operativă a Federației Ruse nu prevede nemijlocit o clasificare a măsurilor speciale de investigații după subiectul autorizării. Chiar dacă în legea nominalizată este prevăzut că MSI ce limitează drepturile constituționale ale cetățenilor se efectuează cu autorizarea instanței de judecată, nu este clar care anume măsuri.

În această ordine de idei, considerăm poziția legiuitorului din Republica Moldova ca una corectă, în ce privește delimitarea supravegherii domiciliului de urmărirea vizuală. În așa fel, s-a făcut o diferențiere între aceste două măsuri, prin delimitarea strictă a locului supus supravegherii. În primul caz domiciliul, în al doilea caz – locul public. Aceasta oferă o claritate atât pentru stabilirea regimului juridic de realizare a măsurii în cauză, cât și pentru aspectele organizatorico-tactice de efectuare a lor.

Acestea fiind clarificate, ținem să mai precizăm că, în calitate de obiect al supravegherii prin intermediul mijloacelor tehnice audio/video pot fi atât încăperi (casă, apartament, vilă, cameră de hotel, birou, automobil etc.), cât și locurile deschise care cad sub incidența noțiunii de domiciliu (verande, terase, mansardă, balcoane, sectoare de pământ private, ogrăzi ale caselor private etc.).

Interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor

Vorbind despre raționamentele, justificarea și legalitatea aplicării măsurii speciale examinate, raportată la temeiurile și condițiile dispunerii ei, nu poate fi contestată, deoarece, așa cum susține autorul român I. Gârbuleț, posibilitatea interceptării sistemelor de telecomunicații este prevăzută în legislația tuturor statelor democratice [47, p.359].

Cu toate acestea, reglementările naționale ale fiecărui stat nu trebuie să intre în contradicție cu cele ale Convenției Europene pentru Drepturile Omului, unul din exemplele constatate de CEDO fiind cauza Iordachi și alții c. Moldovei, prin care s-a considerat că „legislația Moldovei nu oferă protecție adecvată împotriva abuzurilor autorităților în sfera interceptării convorbirilor telefonice” [56, pct.53], recomandările date fiind ulterior transpuse în Legea nr. 59/2012.

Potrivit autorului român Tudorel Toader, „secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace de comunicare este inviolabil. Prin incriminarea violării secretului corespondenței, legiuitorul consacră garanții pentru exercitarea libertății persoanei sub aspectele arătate” [113, p.120].

În conformitate cu prevederile CPP, interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor presupune „folosirea unor mijloace tehnice prin intermediul cărora se poate afla conținutul unor convorbiri între două sau mai multe persoane, precum și interceptarea imaginilor transmise, iar înregistrarea acestora presupune stocarea informațiilor obținute în urma interceptării pe un suport tehnic” [27, art.132⁸].

Potrivit reglementărilor actuale: „la mijloace tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației sunt atribuite mijloacele tehnice și/sau de program, proiectate, modificate sau programate pentru captarea, obținerea, interceptarea, culegerea, ascultarea, înregistrarea și transmiterea semnalelor informaționale de natură sonoră, vizuală, electromagnetică sau de altă natură, inclusiv din rețelele de comunicații electronice, în scopul obținerii accesului ascuns la informația străină” [59, art. 2].

În opinia savantului român Grigore Theodoru, „interceptarea constituie intervenția organelor autorizate în orice fel de convorbiri sau comunicații telefonice sau orice mijloc electronic de comunicare, care implică ideea confidențialității între cei care le efectuează” [112, p.387].

Aceeași viziune în materia definirii noțiunii de interceptare este împărtășită și de alți autori români, menționând că interceptarea reprezintă „operațiunea prin care, cu utilizarea mijloacelor tehnice, sunt surprinse și luate sub control comunicările confidențiale dintre două sau mai multe persoane” [116, p.17-18].

Autorii ruși, de asemenea, au definit interceptarea convorbirilor telefonice în calitate de măsură specială, spunând că aceasta presupune „obținerea confidențială a informațiilor transmise de persoanele bănuite de comiterea infracțiunilor pe liniile telefonice de abonament” [143, p.61]; „primirea informațiilor prin intermediul liniilor telefonice în urma ascultării convorbirilor persoanelor implicate în pregătirea sau săvârșirea infracțiunii” [161, p.123]; „controlul auditiv

confidențial și fixarea convorbirilor telefonice ale persoanelor cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale, în scopul identificării informațiilor despre activitatea ilegală a persoanei, relevarea legăturilor infracționale și soluționarea altor sarcini ale ASI” [123, p.57]; „măsură specială de investigații efectuată în baza deciziei instanței de judecată cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale și care constă în controlul auditiv, precum și fixarea convorbirilor persoanelor fizice, efectuate prin intermediul liniilor telefonice” [125, p.40]; „măsură specială care cuprinde obținerea informației de valoare indiferent de tipul legăturii telefonice utilizate, fie liniile telefonice, canalele radiotelefonice, legătura mobilă sau legătura cosmică” [121, p.90].

În ce privește obiectul ce poate fi supus interceptării sunt convorbirile realizate prin intermediul telefonului de la domiciliu, serviciu sau telefonului public cu utilizarea liniilor telefonice, legăturii cosmice sau mobile [153, p.79].

În calitate de comunicări și imagini sunt considerate informațiile de orice natură (verbală, scrisă, gesticulată, fotografiată, filmată, scanată etc.), transmise de o persoană către altă persoană sau grup de persoane prin intermediul rețelelor de telefonie (fixă sau mobilă), mijloacelor tehnice (audio, video sau mixte), radio comunicațiilor (stație radio), rețelelor de comunicații electronice (Internet, Intranet etc.) și altele, astfel încât, reieșind din caracteristicile tehnice ale acestora, ele pot fi însoțite de o reprezentare auditivă, vizuală sau mixtă.

Confidențialitatea convorbirilor telefonice sau a altor servicii de comunicații electronice, efectuate/furnizate prin rețelele de comunicații electronice, este asigurată de Constituția Republicii Moldova și de alte legi. Restricții pot fi admise doar în situații legate de securitatea statului, apărare, securitatea și sănătatea publică [71, art.4, 5].

Prin înregistrare se înțelege consemnarea, înscrierea, însemnarea, notarea, fixarea și imprimarea prin metode electromagnetice sau optice pe un suport tehnic (magnetic, optic sau digital) a comunicărilor sau a imaginilor, precum și a informațiilor generate sau desfășurate în procesul furnizării serviciilor de comunicații electronice, astfel încât să fie accesibile ulterior pentru reascultare și transmitere.

Reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale. În cazul prezenței temeiurilor rezonabile de a presupune că trimiterile poștale primite sau expediate de către bănuț, învinut pot conține informații ce ar avea importanță probatoare în cauza penală pe una sau mai multe infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave și dacă prin alte procedee probatoare nu pot fi obținute probe, organul de urmărire penală este în drept să efectueze reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale ale persoanelor indicate [27, art.133].

Cu toate că măsura specială examinată se regăsește în legislația specială de investigații a multor țări, totuși noțiunea ei o găsim numai în literatura juridică de specialitate.

Astfel, în viziunea autorului rus S.I. Zahartev, controlul trimiterilor poștale, al comunicărilor telegrafice și al altor comunicări reprezintă MSI care constă în acumularea informației pe calea citirii confidențiale a comunicărilor poștale și a altor comunicări [142, p.90], același sens fiind împărtășit de alți autori ruși dedicați domeniului [159, p.90].

O serie de autori [125, p.38; 152, p.59; 129, p.392] definesc controlul trimiterilor poștale, al comunicărilor telegrafice și al altor comunicări ca MSI, ce se efectuează în baza deciziei judecătorești și care constă în selectarea și studierea trimiterilor poștale, a corespondenței telegrafice, prin telefax sau a mesajelor telefonice în scopul obținerii informațiilor, care prezintă interes în vederea soluționării sarcinilor ASI, în instituțiile de transmitere și primire a corespondenței.

Și totuși, considerăm că cea mai amplă noțiune a MSI în cauză este propusă de autorii ruși V.Iu. Alferov, A.I. Grișin, N.I. Iliin, care consideră în calitate de control al trimiterilor poștale, al comunicărilor telegrafice și al altor comunicări obținerea informației pe calea verificării sau citirii confidențiale de către subiectul ASI a trimiterilor poștale, a comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, transmise pe liniile de legătură electrică și poștală, în scopul soluționării sarcinilor activității speciale de investigații și menționează că această MSI este efectuată numai în baza deciziei corespunzătoare a instanței judecătorești [121, p.88].

În ceea ce privește tipul trimiterilor poștale, ținem să apreciem decizia legislatorului din Republica Moldova, care a stabilit expres categoria trimiterilor ce pot fi cercetate, percheziționate sau ridicate, și anume: *scrisori, telegrame, radiograme, banderole, colete, containere poștale, mandate poștale, comunicări prin fax și prin poșta electronică*.

Cât privește obiectul cercetării, ținem să precizăm că pot fi supuse reținerii, cercetării, percheziționării sau ridicării trimiterile poștale, care sunt primite sau expediate de către bănuít, învinuit și ar avea importanță probatoare în cauza penală pe una sau mai multe infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave [27, art.133].

Monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice și a altor comunicări constă „în accesul și verificarea fără înștiințarea expeditorului sau destinatarului a comunicărilor ce au fost transmise instituțiilor care prestează servicii de livrare a corespondenței electronice sau a altor comunicări și a apelurilor de primire și ieșire ale abonatului” [27, art.134¹].

În literatura de specialitate, măsura în cauză o găsim sub o altă denumire, și anume culegerea de informații de pe canalele tehnice de legătură. Spre exemplu, în viziunea autorilor

O.A. Vaghin, A.P. Isicenco, Gh.H. Șabanov, culegerea de informații de pe canalele tehnice de comunicare reprezintă o măsură specială de investigație efectuată în baza deciziei instanței judecătorești, cu utilizarea mijloacelor tehnice speciale, îndreptată spre controlul confidențial și fixarea informației deschise, transmisă de persoanele verificate pe canalele tehnice de legătură [125, p.41].

Colectivul de autori ruși sub redacția profesorului V.V. Nikoliuk definesc culegerea informației de pe canalele tehnice, ca măsura specială, care „constă în interceptarea prin intermediul mijloacelor tehnice speciale a informației deschise (necifrate), transmise de persoanele verificate pe canalele tehnice de legătură” [152, p.63]. Același stil în definire este utilizat și de alți doctrinari, identificat în distinsele lor lucrări științifice [131, p.29; 142, p.133; 151, p.157; 129, p.388, 121, p.92].

În același timp, considerăm inacceptabilă părerea autorilor O.A. Vaghin, A.P. Isicenco, Gh.H. Șabanov, a grupului de autori sub redacția profesorului V.V. Nikoliuk, A.N. Gușcin, N.A. Gromov, P.N. Țareova V.Iu. Alferov, A.I. Grișin și N.I. Iliin, potrivit căreia culegerea de informații de pe canalele tehnice de legătură constă în interceptarea informației deschise, adică necifrate. Deci considerăm că autorii îngustează măsura în cauză, deoarece culegerea de informații are loc indiferent de faptul dacă este această informație deschisă sau cifrată.

Sub aspect practic, susținem că monitorizarea conexiunilor comunicațiilor electronice și a altor comunicări se prezintă ca una dintre cele mai de perspectivă MSI. Or, actualmente, metodele tehnice de legătură, cum ar fi prin intermediul rețelei Internet, cu utilizarea aplicațiilor Viber, Skype, WhatsApp, Messenger, Telegram, Signal și altele, devin tot mai răspândite, iar odată cu acestea se dezvoltă activ și alte mijloace tehnice de legătură care nu pot fi monitorizate dintr-o țară anume. În aceste condiții, monitorizarea conexiunilor comunicațiilor electronice necesită utilizarea unor mijloace tehnice speciale adaptate la progresul tehnologic actual.

Monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară reprezintă „operațiunile prin care se asigură cunoașterea conținutului tranzacțiilor financiare efectuate prin intermediul instituțiilor financiare sau al altor instituții competente ori obținerea de la instituțiile financiare a înregistrărilor sau informațiilor aflate în posesia acestora referitoare la depunerile, conturile sau tranzacțiile unei persoane” [27, art.134²].

În sistemul activităților de combatere a criminalității, un rol deosebit îl joacă metodele și mijloacele tehnice moderne. Progresul tehnico-științific a determinat utilizarea tehnologiilor moderne și în procesul exercitării activității speciale de investigații, fiind chemate să asigure soluționarea sarcinilor respectivei activități.

Astfel, datorită progresului tehnico-științific din ultima perioadă, au apărut mai multe procedee și instrumente, bazate pe noile tehnologii, precum sunt sistemele informaționale bancare prin care se raportează instituțiilor din domeniu combaterii spălării banilor despre tranzacțiile financiare înregistrate, care pot fi utilizate în cadrul ASI.

Documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice constituie una din măsurile speciale de investigații care se înfăptuiește cu utilizarea tehnologiilor informaționale moderne. Măsură în cauză constă în „relevarea și fixarea acțiunilor persoanelor, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte utilizând aparate tehnice de înregistrare” [27, art.134³].

În cazul localizării sau urmăririi prin sistemul de poziționare globală (GPS) pot fi aplicate dispozitive care identifică locul aflării persoanei sau obiectului utilizat. GPS reprezintă abrevierea din limba engleză a sistemului de poziționare globală - Global Positioning System, fiind conceput de Forțele Armate ale SUA și apreciat ca cel mai important sistem de poziționare prin satelit. Sistemul are capacitatea de localizare a unui obiect pe întregul glob pământesc, la echiparea acestuia cu dispozitivul destinat funcționării sistemului. Pe lângă SUA, în Uniunea Europeană se aplică sistemul GALILEO, în Rusia- GLONASS, iar în China- BEIDOU, COMPASS [147].

După cum menționează autorul moldovean Igor Dolea, „temeiul documentării cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice prevăzute în articolul 134³ CPP este compatibil cu rigorile articolului 8 al Convenției Europene. Bunăoară, în hotărârea „Uzun vs. Germania”, nr.35623/05, din 2 septembrie 2010, CEDO s-a pronunțat referitor la posibilitatea supravegherii prin intermediul GPS-ului a unei persoane bănuite de comiterea unor infracțiuni grave. Curtea a stabilit că supravegherea efectuată prin intermediul GPS-ului cu referire la deplasările în public și cea efectuată prin alte mijloace vizuale sau acustice diferă, deoarece prima surprinde mai puține particularități cu privire la conduita, opiniile sau sentimentele persoanei urmărite. În consecință, ingerințele în dreptul persoanei la respectarea vieții private prin utilizarea GPS-ului sunt mai puțin semnificative” [44, p.472].

Colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice constă în „colectarea de la instituțiile de telecomunicații, de la operatorii de telefonie fixă sau mobilă, de la operatorii de internet a informațiilor transmise prin canale tehnice de telecomunicații, fixarea secretă a informațiilor transmise sau primite prin intermediul liniilor tehnice de legături de telecomunicații de către persoanele supuse măsurii speciale de investigații, precum și obținerea de la operatori a informației deținute despre utilizatorii serviciilor de telecomunicații, inclusiv de roaming, și despre serviciile de telecomunicații prestate” [27, art.134⁴].

Identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic constă în „solicitarea de la un furnizor de servicii electronice de a identifica abonatul, proprietarul sau utilizatorul unui sistem de telecomunicații, al unui mijloc de telecomunicații ori al unui punct de acces la un sistem informatic sau de a comunica dacă un anumit mijloc de comunicații sau punct de acces la un sistem informatic este folosit sau este activ ori a fost folosit sau a fost activ la o anumită dată” [27, art.134⁵]. Măsura în cauză se autorizează de către procuror din oficiu, la demersul ofițerului de urmărire penală sau al ofițerului de investigații în cadrul unei cauze penale sau dosar special înregistrat în cadrul subdiviziunilor specializate care efectuează ASI. Persoanele care conlucrează cu organele de urmărire penală sunt obligate să păstreze secretul acțiunilor efectuate, iar în cazul încălcării acestei obligații poate surveni răspunderea penală.

Urmărirea vizuală reprezintă „relevarea și fixarea acțiunilor persoanei, a unor imobile, a mijloacelor de transport și a altor obiecte” [65, art.29]. Apelând la experiența teoreticienilor și practicienilor expusă în vastul material bibliografic de care am dispus, vom încerca să prezentăm principalele probleme și implicații ale urmăririi vizuale în procesul exercitării ASI. Deci în doctrina activității speciale de investigații nu există o viziune unică referitoare la definirea respectivei MSI, în schimb, întâlnim diferite opinii și considerări despre aceasta. Prin urmare, colectivul de autori, sub redacția profesorului rus V.V. Nikoliuk, definește măsura în cauză ca „supravegherea confidențială după persoanelor bănuite de desfășurarea de activități infracționale, a mijloacelor de transport utilizate de ei, a locurilor de aflare a lor, în scopul obținerii informațiilor despre semnalmente comiterii infracțiunilor, posibili complici, locurile de păstrare a mijloacelor de comitere a infracțiunilor și a obiectelor sustrase” [152, p.56].

Un stil aparte de definire a măsurii speciale de investigații discutată îl identificăm în noțiunea dată de colectivul autorilor C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov, în sensul perceperii secrete, sistematice, nemijlocite și directe vizuale sau indirecte (cu ajutorul mijloacelor tehnice) a acțiunilor persoanei și a evenimentelor care au importanță pentru soluționarea sarcinilor activității investigativ-operative, fixarea și înregistrarea lor [129, p.375].

În rest, toate noțiunile formulate și de alți autori ruși [142, p.107; 125, p.22; 127, p.210] prezintă același înțeles, doar că sunt caracterizate prin expunerea ideilor în ordine diferită.

Reieșind din cele expuse, un lucru este evident și clar, urmărirea vizuală în calitate de măsură specială de investigații reprezintă „relevarea și fixarea în mod criptic a acțiunilor persoanei, a mijloacelor de transport, a unor imobile și a altor obiecte”.

Temeiul principal ce dă dreptul de a se recurge la efectuarea acestei măsuri este dobândirea sau confirmarea informațiilor, care favorizează preîntâmpinarea sau investigarea

infracțiunilor, căutarea persoanelor ce se ascund de urmărirea penală sau de judecată, stabilirea locului aflării persoanelor dispărute fără urmă sau stabilirea împrejurărilor neclarificate în cadrul cauzelor penale, acumularea informațiilor cu privire la eventualele activități ce ar putea pune în pericol securitatea statului. Această măsură specială presupune „efectuarea supravegherii vizuale, electronice sau complexe ce permite controlul sau fixarea acțiunilor, evenimentelor, faptelor, circumstanțelor cu scopul obținerii informațiilor despre semnalmentele activității infracționale, legăturile supravegheatului, ale rutelor de deplasare, a locurilor de păstrare a averii sustrase și a altor informații necesare pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații” [125, p.23]. De regulă, urmărirea vizuală se realizează în mod tainic, confidențial, însă în practică sunt admise și cazuri de urmărire vizuală publică [142, p.112].

În calitate de obiect al urmăririi vizuale pot fi anumite evenimente și acțiuni, inclusiv cele îndreptate spre experimentarea rezultatelor lor în procesul apariției urmelor [152, p.55].

Controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, estorcate sau oferite prevede „înmânarea sau predarea de bunuri, bancnote sau documente persoanei care pretinde sau le acceptă, sub supraveghere și cu documentarea acestor acțiuni. Controlul transmiterii banilor sau a altor valori materiale extorcate, deși formal cade sub incidența infracțiunii, în mod separat nu constituie infracțiune și se realizează doar în scopul identificării intențiilor și verificării comunicării cu privire la infracțiunea de corupere sau de șantaj, care a început până la sau în afara implicării organelor respective” [27, art.135].

În conformitate cu prevederile alin. (4) al articolului 18 din Legea nr. 59/2012, această măsură specială de investigații „se efectuează doar de către subdiviziunile specializate ale Ministerului Afacerilor Interne și ale Centrului Național Anticorupție”, iar potrivit alin. (3) al aceluiași articol, măsura „se efectuează numai în cadrul unui proces penal, conform Codului de procedură penală al Republicii Moldova”.

Totuși legiuitorul autohton a prevăzut și o excepție de la această normă care permite efectuarea acestei MSI „în afara unui proces penal, în cadrul testului de integritate profesională, cu autorizarea judecătorului, în condițiile Legii nr.325 din 23 decembrie 2013 privind evaluarea integrității instituționale” [65, art.18, alin. (3¹)].

De aceea măsura în discuție se efectuează atât în cadrul cauzei penale, cât și în afara lui în cazul verificării integrității instituționale (testarea integrității profesionale), fiind realizată de către angajații CNA cu participarea, după caz, a specialistului subdiviziunii tehnice care posedă cunoștințe necesare în domeniul supravegherii și documentării cu mijloace tehnice.

Investigația sub acoperire. În afară de noțiunea dată investigatorului sub acoperire că „este persoană oficială care exercită confidențial o activitate specială de investigații, precum și altă persoană care colaborează confidențial cu organele de urmărire penală” [27, art.6], CPP nu oferă o noțiune respectivei măsuri speciale de investigații. De aceea, în căutarea unei noțiuni adecvate domeniului, este necesară consultarea viziunilor savanților care au abordat problema în lucrările de profil.

Așadar, în opinia autorilor O.A. Vaghin, A.P. Isicenko, G.H. Șabanov investigația sub acoperire reprezintă „măsura specială de investigații care constă în infiltrarea legendată a angajaților special desemnați ori a persoanelor antrenate (colaboratori confidențiali) pentru efectuarea unei MSI concrete, în mediul criminogen sau la obiectele corespunzătoare, cu scopul obținerii informației despre persoanele, evenimentele, faptele și circumstanțele, ce prezintă interes, influența asupra anumitor persoane, precum și implicarea conspirativă în soluționarea sau contribuirea la soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații” [125, p.28]. De asemenea, în literatura străină, dar și cea autohtonă mai sunt întâlnite și alte noțiuni, într-un final ele exprimând același sens [152, p.64; 123, p.62; 81, p.34].

Totodată, în legislația Republicii Moldova, măsura specială de investigații poate fi întâlnită și sub o altă denumire- *încadrarea controlată în grupul sau organizația criminală* care, după esență, scop și tactică de realizare nu se deosebește cu nimic de infiltrarea operativă [64, art.12]. Aici concluzionăm că nu se deosebește cu nimic de infiltrarea operativă, având în vedere că și în cadrul infiltrării operative pot fi implicate persoane pentru anihilarea sau dezmembrarea grupului criminal, reorientarea activității membrilor lui pentru debusolare, eșuarea intențiilor criminale, fapt prin care se urmărește un vădit scop de prevenire a infracțiunilor și de anihilare a grupărilor criminale.

Acest fapt este susținut și de unii autori dedicați domeniului, subliniind că investigația sub acoperire se efectuează nu numai pentru acumularea informației, dar și pentru alte scopuri, cum ar fi: exercitarea influenței asupra membrilor grupărilor criminale sau a mediului criminogen pentru încetarea activității infracționale [142, p.135].

Supravegherea transfrontalieră. În conformitate cu prevederile art. 14 din Convenția de cooperare polițienească pentru Europa de Sud-Est, dar și a art. 138¹ din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, „reprezentanții organului de urmărire penală al unui stat care, în cadrul urmăririi penale, supraveghează pe teritoriul altui stat o persoană presupusă a fi participat la săvârșirea unei infracțiuni, pentru care este permisă extrădarea, sau o persoană față de care există motive întemeiate a se crede că poate duce la identificarea ori localizarea presupusului participant la săvârșirea infracțiunii, sunt autorizați, în baza unei cereri prealabile de asistență

juridică, să continue această supraveghere pe teritoriul Republicii Moldova. La cerere, supravegherea poate fi exercitată de autoritățile competente ale Republicii Moldova. Supravegherea poate avea loc doar în privința infracțiunilor considerate grave, deosebit de grave și excepțional de grave, potrivit Codului penal al Republicii Moldova și numai în cadrul unui proces penal” [27, art.138¹].

În contextul temei pe care o cercetăm, ținem să precizăm că supravegherea transfrontalieră poate fi efectuată în unele condiții ce nu sunt specifice tuturor MSI și va înceta de îndată ce partea contractantă pe teritoriul căreia are loc efectuarea MSI o solicită ca urmare a notificării la care se face referire.

Livrarea controlată reprezintă „circulația sub supraveghere a obiectelor, a mărfurilor ori a altor valori (inclusiv substanțe, mijloace de plată sau alte instrumente financiare), care provin din săvârșirea unei infracțiuni sau care sunt destinate comiterii unei infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova sau în afara frontierelor ei, având drept scop investigarea unei infracțiuni sau identificarea persoanelor implicate în săvârșirea acesteia, dacă exista o bănuială rezonabilă cu privire la caracterul ilicit al deținerii sau obținerii acestora” [27, p.138²].

Noțiunea livrării de control se regăsește, de asemenea, și în alte acte normative. Spre exemplu, în art. 225 al Codului vamal se spune că: *„în scopul combaterii traficului ilicit internațional de substanțe narcotice și psihotrope și al depistării persoanelor implicate în astfel de operațiuni, organele vamale ale Republicii Moldova folosesc, pentru fiecare caz aparte în conformitate cu acordurile bilaterale, cu participarea organelor vamale și a altor organe competente din țările respective, metoda livrării controlate, adică permit introducerea, scoaterea sau transmiterea, sub supravegherea lor, prin Republica Moldova a substanțelor narcotice și psihotrope incluse în trafic ilicit”*.

O vastă paletă de noțiuni ale livrării controlate o identificăm și în literatura rusă de specialitate, fiind considerată „un sistem de măsuri speciale de investigații și acțiuni efectuate cu consimțământul și sub controlul organului operativ în vederea permiterii circuitului obiectelor sau al mărfurilor a căror comercializare liberă este interzisă sau limitată, precum și obiectele obținute pe cale criminală sau care păstrează pe ele amprenteile infracțiunii, de asemenea armele și mijloacele săvârșirii infracțiunii, în scopul hotărârii efective a sarcinilor activității speciale de investigații, precum și descoperirea, preîntâmpinarea și cercetarea infracțiunilor” [163, p.72; 151, p.10; 142, p.135; 160, p.99].

De asemenea, o noțiune relevantă a livrării de control o găsim și în Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000, unde este prevăzută livrarea supravegheată ca metodă care „constă

în permiterea trecerii pe teritoriul unuia sau a mai multor state a unor expedieri ilicite ori suspecte de a fi ilicite, cu știrea și sub controlul autorităților competente ale acestor state, în vederea anchetării unei infracțiuni și identificării persoanelor implicate în săvârșirea ei” [36, art.2, lit. i)].

Reieșind din cele examinate, considerăm că „livrarea controlată este o măsură specială de investigații care constă în transportarea obiectelor, substanțelor și producției, comercializarea liberă a cărora este interzisă sau circuitul cărora este limitat, sub controlul confidențial al ofițerilor de investigații, cu scopul relevării și acumulării informației, despre fapte, evenimente și persoane bănuite de comiterea unor infracțiuni”.

Achiziția de control constă în „cumpărarea de servicii sau bunuri aflate în circulație liberă, limitată sau interzisă, pentru efectuarea unor constatări tehnico-științifice sau expertize judiciare ori pentru investigarea unei infracțiuni sau identificarea făptuitorilor” [27, p.138³].

Noțiunea de „achiziție de control” o găsim și în doctrina care abordează conținutul măsurilor speciale de investigații, constând în realizarea unei afaceri fictive de vânzare-cumpărare cu persoana bănuită, de regulă, de înșelarea cumpărătorilor sau de comercializarea obiectelor, mărfurilor interzise în circulația civilă [150, p.30; 125, p.19; 152, p.54; 142, p.109; 121, p.79].

O altă definiție relevantă a achiziției de control este că reprezintă „totalitatea activităților în vederea creării de către subdiviziunea specializată (ofițerii de investigații) a situației de vânzare-cumpărare (frauduloasă), în care se procură oneros marfă sau obiecte sub controlul subdiviziunii specializate, fără scop de folosire sau realizare, de la persoane, întemeiat bănuite de comiterea infracțiunilor în sfera financiară, de afaceri sau comercială, cu scopul obținerii informației despre eventuala activitate infracțională, precum și pentru soluționarea altor sarcini ale activității speciale de investigații” [129, p.372]. Rezultatele ei se consemnează prin nota informativă a lucrătorului operativ, iar în caz de necesitate, prin explicațiile persoanelor implicate în realizarea ei [152, p.54]. Cu toate acestea, trebuie precizat că legislația Republicii Moldova admite realizarea acestei măsuri speciale de investigații numai prin procurarea mărfii, obiectelor și a materiei prime, a serviciilor, interzicând vânzarea obiectelor achiziției. Ofițerul de investigații sau alt subiect poate fi cumpărător și nu poate fi vânzător. În același timp, achiziția de control poate avea loc și pe calea schimbului, gajului sau prin închiriere. După temeiul și scopul realizării ei, achiziția de control se efectuează întru dobândirea datelor despre activitatea ilegală a agenților economici, a persoanelor care pregătesc, comit sau au comis infracțiuni, precum și pentru obținerea mostrelor pentru cercetarea comparată.

Colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată. Potrivit art. 31 din Legea nr. 59/2012, colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată constă în depistarea, ridicarea fizică și conservarea suportului material de informație (obiecte, substanțe) în scopul comparării acestor mostre cu materialele de care deja dispun subdiviziunile specializate sau în scopul depistării ulterioare a obiectelor identice cu obiectele ce prezintă interes special.

Cercetarea obiectelor și documentelor constă în aprecierea acestora, din punct de vedere științific, pentru a depista semnele activității criminale, în studierea conținutului, în contrapunerea cu alte obiecte și acte necesare pentru determinarea realității obiective.

Chestionarea este o măsură specială de investigație autorizată de conducătorul subdiviziunii ce constă în comunicarea nemijlocită a ofițerului de investigații și a altor persoane împuternicite de către acesta cu persoanele care posedă sau care dispun de informații despre fapte, evenimente, circumstanțe sau persoane care prezintă interes.

În cadrul efectuării măsurii speciale de investigații - chestionarea, poate fi aplicat detectorul comportamentului simulat în conformitate cu prevederile Legii privind testarea poligraf, pentru detectarea psihofiziologică a simulării în scopul verificării informației obținute.

Culegerea informației despre persoane și fapte constă în dobândirea informației despre persoane fizice și juridice, despre faptele, evenimentele, circumstanțele care prezintă interes prin studierea nemijlocită a documentelor, a materialelor, a bazelor de date, prin întocmirea de solicitări adresate persoanelor fizice și juridice care posedă sau care dispun de informația menționată. Realizarea acestei măsuri este inițiată de către ofițerul de investigații al subdiviziunii specializate prin adresarea unui demers către persoanele fizice și juridice care dispun sau pot dispune de date, în afară de cazurile când este stabilită o altă ordine de obținere a datelor necesare.

Identificarea persoanei constă în stabilirea persoanei după semnalmente statice (amprente digitale, componența sângelui și a salivei, urme de miros și urme lăsate la locul infracțiunii) și dinamice (mers, gesticulare, mimică etc.), precum și prin intermediul foto-robotului și al altor metode ce dau posibilitate de a stabili persoana cu o probabilitate sporită.

Pentru identificarea persoanei pot fi utilizate metodele criminalistice, sisteme informaționale, se recurge, de asemenea, la ajutorul victimelor, martorilor care pot recunoaște infractorii căutați în locurile aglomerate. Efectuarea identificării persoanei se dispune prin rezoluție de către conducătorul subdiviziunii specializate. Informația primită în procesul efectuării identificării este consemnată printr-un raport care se prezintă conducătorului subdiviziunii specializate.

2.3. Criteriile de clasificare a măsurilor speciale de investigații

În principiu, exercitarea activității speciale de investigații urmărește relevarea și acumularea informației care, inițial, nu ar avea nici o legătură cu evenimentele verificate, însă prin suprapunerea ei devine posibilă obținerea datelor noi, a presupunerilor întemeiate, a concluziilor, înaintarea versiunilor, care necesită verificare și, în mod corespunzător, înfăptuirea măsurilor speciale adăugătoare. În asemenea condiții, realizarea măsurilor speciale de investigații întotdeauna capătă temei juridic [129, p.301-304].

Obținerea informației inițiale este posibilă din orice sursă, inclusiv din surse care nu sunt legate de activitatea specială de investigații. Asemenea categorie de informații poate fi obținută din sesizările cetățenilor, documentele anexate la ele, autodenunțurile, publicațiile în sursele mass-media, materialele verificărilor pe cauzele contravenționale, precum și primite de la colaboratorii confidențiali.

În fiecare caz de realizare a măsurilor speciale de investigații sau pentru investigarea unei infracțiuni concrete, ori pentru relevarea și acumularea informațiilor de interes operativ, este necesară prezența temeiurilor de înfăptuire a lor, dar și temeiuri care nu sunt legate de măsurile speciale de investigații, ba chiar în general, de activitatea specială de investigații.

Informația de interes operativ poate fi obținută atât pe calea realizării unor măsuri speciale de investigații, cât și din surse oficiale, fiind privită în calitate de rezultat al efectuării măsurilor speciale de investigații sau premisă pentru înfăptuirea lor. În mod corespunzător, dacă sunt temeiuri pentru realizarea unei asemenea măsuri speciale de investigații, în urma rezultatului obținut pot apărea temeiuri pentru efectuarea altor măsuri în privința altor obiecte.

Totodată, în cazul în care din informația parvenită se extrag date despre circumstanțele care exclud pornirea urmăririi penale, acest fapt nu exclude și prezența temeiurilor de înfăptuire a măsurilor speciale de investigații. Dacă informația devenită cunoscută subdiviziunilor specializate se atribuie la infracțiunile pe care se pornește urmărirea penală numai în baza plângerii victimei, atunci măsurile speciale de investigații pe aceste cazuri se desfășoară în mod general, inclusiv în lipsa sesizării din partea victimei. Acest fapt este legat de necesitatea stabilirii particularităților infracțiunii comise, stabilirea motivului refuzului de sesizare, stabilirea eventualelor amenințări în adresa victimei sau a rudelor, a altor informații referitoare la infracțiunea comisă și urmările survenite. În alte cazuri, măsurile speciale de investigații urmează a fi realizate pentru obținerea unor informații suplimentare despre veridicitatea datelor privind săvârșirea infracțiunilor, pentru concretizarea unor circumstanțe neclare, alteori pentru surprinderea unor acțiuni infracționale în faza de pregătire. De aceea considerăm că nu ar fi

posibil de clasificat temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații fără o clasificare a înseși măsurilor după categoriile și modul lor de realizare.

După cum se știe, potrivit reglementărilor actuale, măsurile speciale de investigații au atât un caracter procesual penal, cât și un caracter extrajudiciar.

Pe cale de consecință, nomenclatorul larg al măsurilor speciale de investigații a determinat și problema criteriilor de clasificare a lor, iar importanța acestei clasificări raportată la importanța clasificării temeiurilor și condițiilor de realizare, se datorează faptului că distingerea categoriilor măsurilor speciale permite de a stabili mai ușor care este regimul juridic în parte al dispunerii acestora, al autorizării, realizării, dar cu preponderență și a temeiurilor ce au stat la baza dispunerii lor, respectiv și condițiile de efectuare.

Cu toate acestea, în doctrină teoreticienii nu au exprimat niciodată o viziune unică referitoare la clasificarea MSI, fiecare autor clasificându-le după cum a găsit de cuviință, bazându-se pe propria experiență.

Așadar, o variantă de clasificare a măsurilor speciale de investigații este propusă de către V.G. Bobrov [124, p.23-24], care le sistematizează în funcție de:

- timpul (durata) desfășurării;
- forma realizării;
- necesitatea autorizării.

În funcție de durata desfășurării lor, măsurile speciale de investigații pot fi realizate de o singură dată (chestionarea; culegerea informației despre persoane și fapte; identificarea persoanei; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată) și prelungite (interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor; reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice).

În funcție de forma (metoda) realizării, măsurile speciale de investigații pot fi publice și secrete, înfăptuite cu cifrarea scopului lor sau fără. În cazul formei publice a măsurilor speciale de investigații, de regulă, nu se ascunde faptul efectuării ei. Or, la realizarea chestionării la fața locului, cu scopul stabilirii martorilor și a circumstanțelor comiterii infracțiunii, ofițerul de investigații nu ascunde acțiunile sale, dar el poate să cifreze scopul lor. Este cazul cercetării obiectelor și documentelor, colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată, culegerea informației despre persoane și fapte etc.

Metoda secretă a măsurilor speciale de investigații presupune înfăptuirea lor în secret față de alte persoane, în primul rând față de persoanele verificate, investigate operativ, învinuite etc.

După criteriul *necesității autorizării*, autorul V.G. Bobrov divizează măsurile speciale de investigații în alte două subcategorii, și anume MSI care:

- *nu necesită autorizare judecătorească*- chestionarea, culegerea informației despre persoane și fapte, identificarea persoanei etc.;
- *necesită autorizare judecătorească*- cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat, interceptarea și înregistrarea comunicărilor și imaginilor etc.

De fapt, modul și criteriile de clasificare arătate sunt susținute de unii autori ruși cum ar fi M.V. Remizov și R.N. Lastocikina, apreciind că pentru verificarea legalității efectuării MSI este comodă clasificarea lor în funcție de necesitatea autorizării lor [153, p.54].

Un alt doctrinar rus- A.I. Șumilov [163, p.9-10], divizează măsurile speciale de investigații în trei categorii:

➤ *care nu limitează drepturi ocrotite de lege*- chestionarea, culegerea informației, urmărirea vizuală, colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă, achiziții de control, cercetarea obiectelor și actelor, identificarea persoanei, cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport;

➤ *care limitează drepturi ocrotite de lege și care se efectuează numai în cadrul procesului special de investigații în vederea soluționării sarcinilor legate de limitarea unui drept constituțional al persoanei pentru identificarea infracțiunii, pornirea urmăririi penale, relevarea informațiilor despre evenimentele sau acțiunile care creează pericol pentru securitatea statului.* La această categorie el atribuie controlul comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, interceptarea convorbirilor telefonice și a altor convorbiri, culegerea informației de la instituțiile de telecomunicații.

➤ *experimentul operativ.* În viziunea autorului, această măsură specială de investigație este îndreptată spre contracararea infracțiunilor deosebit de grave și excepțional de grave.

În alte lucrări ale sale, același autor propune și alte clasificări ale măsurilor speciale de investigații, cum ar fi: *măsurile tehnice, măsurile speciale și celelalte măsuri* [162, p.79-81].

Un stil cu totul deosebit utilizat la clasificarea măsurilor speciale de investigații este implementat de autorii ruși C.C. Goreainov, Iu.F. Kvașa și C.V. Surkov, divizându-le în:

➤ *metodele criminalistice adaptate pentru investigațiile speciale*- chestionarea, culegerea informației, urmărirea vizuală, colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă, achiziții de control, cercetarea obiectelor și actelor, identificarea persoanei, cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport, experimentul operativ;

➤ *măsurile investigative caracteristice numai activității speciale de investigații*- controlul comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, interceptarea convorbirilor telefonice și a altor convorbiri, culegerea informației de la instituțiile de telecomunicații;

➤ *operațiuni investigative*- livrarea controlată, achiziția de control și investigația sub acoperire [127, p.197-198].

O clasificare mai largă a MSI este realizată de autorii ruși O.A. Vaghin, A.P. Isichenko, G.H. Șabanov [125, p.11-14], care le divizează în funcție de următoarele criterii:

- nivelul pătrunderii în mediul criminogen: profunde și superficiale;
- durata efectuării: în măsuri de scurtă durată și măsuri de lungă durată;
- subiectul care le efectuează: efectuate de către toți subiecții ASI și cele efectuate doar de către subiecți determinați de lege;
- gradul de lezare a drepturilor și libertăților omului: MSI care lezează drepturile și libertățile persoanei și cele care nu lezează asemenea drepturi;
- condițiile de efectuare: MSI care nu cer autorizare și MSI care necesită autorizarea din partea conducătorului subdiviziunii specializate sau a instanței de judecată;
- nivelul conspirației: publice, confidențiale și cifrate;
- intensitatea utilizării mijloacelor tehnice: MSI special-tehnice și MSI care nu au conținut preponderent sau exclusiv tehnic;
- combinarea diferitor MSI: MSI autonome și MSI combinate.

În ce privește acest mod de clasificare, ținem să ne exprimăm dezacordul, deoarece orice măsură specială de investigație are potențialul de a identifica și valorifica informații în vederea soluționării sarcinilor ASI, iar în cazul efectuării lor în cadrul urmăririi penale – în vederea soluționării scopului procesului penal. De aceea ni se pare incorect să spunem că o măsură sau alta este mai profundă sau mai superficială.

Tot astfel, clasificarea MSI în funcție de nivelul conspirației, în publice, confidențiale și cifrate, de asemenea, ni se pare inoperantă, deoarece măsurile speciale de investigații efectuate în cadrul urmăririi penale poartă un caracter conspirat sau în cel mai rău caz, în anumite situații – cifrat. Chiar și în cazul aplicării modalității cifrate, se ascunde faptul efectuării măsurii și scopul ei, în caz contrar, realizarea acesteia în cadrul urmăririi penale ar fi lipsită de eficiență.

O altă clasificare este propusă de autorul S.I. Zaharțev [142, p.55], având la bază considerentul că măsurile speciale de investigație urmează a fi clasificate după următoarele criterii:

- limitarea drepturilor constituționale ale persoanei (omului);
- condițiile și particularitățile efectuării;

- reglementarea MSI;
- documentarea MSI și utilizarea rezultatelor.

În partea ce ține de utilizarea rezultatelor ASI în calitate de probe pe cauzele penale, S.I. Zaharțev divizează MSI în măsuri care se utilizează în probatoriu și măsurile, al căror rezultat nu poate fi utilizat în calitate de probe. Ținem să menționăm că deși această clasificare, în aparență, pare destul de logică în contextul legislației speciale de investigații a RM, o asemenea clasificare este inutilă, deoarece majoritatea MSI sunt reglementate atât de Legea nr. 59/2012, cât și de CPP, având în cadrul urmăririi penale statut de acțiune de urmărire penală, iar conform prevederilor art. 93 al CPP, *„în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul actelor procedurale în care se consemnează rezultatele MSI și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele”*.

Dintre autorii autohtoni ce s-au preocupat de clasificarea măsurilor speciale de investigații, merită atenție domnii Victor Mîrzac și Boris Glavan, care le divizează convențional după următoarele criterii:

- după modul de realizare al acestora (public/secret);
- după subiectul autorizării (judecător de instrucție, procuror, conducător al subdiviziunii specializate);
- după gradul de lezare a drepturilor și libertăților omului (nu duc la încălcarea drepturilor constituționale/încalcă aceste drepturi);
- după intensitatea utilizării mijloacelor tehnice speciale (măsuri speciale tehnice; preponderent cu utilizarea mijloacelor tehnice; fără aplicarea echipamentelor tehnice) [81, p. 15].

În ce privește viziune noastră asupra criteriilor de clasificare a măsurilor speciale de investigații utilizate de autorii V. Mîrzac și B. Glavan, considerăm că doar două din ele corespund realității împrejurărilor în care se impun: 1) după subiectul autorizării și 2) după intensitatea utilizării mijloacelor tehnice speciale. Dacă e să vorbim despre clasificarea în funcție de modul de realizare, atunci spunem că măsurile speciale de investigație, ținând cont de esența și scopul lor, mai ales de persoana în privința căreia sunt aplicate, toate sunt efectuate în secret. Or, față de presupusul infractor, bănuît sau alți subiecți supuși investigării, măsurile speciale de investigații sunt secrete. Chiar și în cazul chestionării, scopul acestei măsuri este ascuns, deci este secret (eventual cifrat), iar întrebările adresate camuflează adevărul, celui chestionat i se prezintă o anumită legendă, pentru că de altfel nu afli ceea ce te interesează. De asemenea, clasificarea după gradul de lezare a drepturilor nu este corect percepută. Or, prin aplicarea măsurilor speciale de investigații ce presupun ingerințe în viața privată nu lezează drepturile persoanei, în cazul dat ar trebui să urmeze și sancțiunea, însă dreptul devine în cazul aplicării

măsurii, unul limitat, limitare pe care persoana trebuie să o tolereze. Această măsură este justificată tot de lege, deci, este legală. Asemenea situație se creează și în cazul privațiunii de libertate, persoana este limitată în mișcare, libertate, aceasta fiind pedeapsa suportată, dar nu spunem că este lipsită întru totul de libertate sau lezată în dreptul de a fi liberă.

După părerea noastră, clasificarea măsurilor speciale de investigații ar trebui să fie operată în funcție de două criterii esențiale:

- subiecții ce o autorizează;
- destinația efectuării.

Ultimul criteriu, de fapt, pregătește câmpul teoretico-doctrinar, dar și legislativ al clasificării temeiurilor de dispunere și realizare a măsurilor speciale de investigații, având în vedere că ultimele vin pentru o anumită destinație.

Având în vedere faptul că atât nr. 59/2012, cât și CPP divizează cu claritate subiecții cu drept de autorizare a măsurilor speciale de investigații, ne rămâne doar să prezentăm varianta noastră de clasificare a lor în funcție de destinația efectuării, în:

- ***Măsuri speciale de investigații efectuate doar în cadrul procesului penal***- cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat; supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea; interceptarea și înregistrarea comunicărilor sau a imaginilor; reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice; monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară; documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice; controlul transmisei sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; supravegherea transfrontalieră; livrarea controlată.

- ***Măsuri speciale de investigații efectuate doar în afara procesului penal*** – chestionarea; culegerea informației despre persoane și fapte; identificarea persoanei.

- ***Măsurile speciale de investigații efectuate atât în cadrul procesului penal, cât și în afara procesului penal (acoperirea unor necesități comune)*** – identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; investigația sub acoperire; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; cercetarea obiectelor și documentelor; achiziția de control.

2.4. Concluzii la capitolul 2

1. În literatura autohtonă de specialitate nu există o noțiune a temeiurilor și nici a condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, iar cea străină încearcă, în mod constant de ceva ani, de aceea este nevesar de a formula propriile noțiuni adaptate la specificul MSI reglementate prin legislația lor.

2. Legea RM nr. 59/2012, dar nici Codul de procedură penală nu definesc noțiunea de „*măsură specială de investigații*”, în timp ce determinarea conceptului de MSI are o importanță teoretică și practică covârșitoare pentru a stabili temeiurile și condițiile de efectuare a lor. Pe cale de consecință, lipsa unei definiții privează oamenii de știință de punctul de pornire, generează diferențe în perceperea esenței MSI de către practicieni, fapt care inevitabil determină apariția erorilor în activitate. Mai mult, lipsa unei noțiuni de bază nu putea să nu se răsfrângă și asupra calității cercetărilor științifice, dar și cadrului juridic de reglementare în domeniu. Actualmente, noțiunea MSI o întâlnim doar în literatura de specialitate, și cu titlu de excepție, în Legea privind ASI a Republicii Kazahstan, care la pct. 1, art. 11, prevede în calitate de MSI acțiunile organelor care efectuează ASI, în limita competenței lor, îndreptate spre soluționarea sarcinilor ASI prevăzute de lege. Din această cauză, astăzi problema definirii noțiunii de „măsură specială de investigații” este una din cele mai controversate în teoria activității speciale de investigații.

3. Formularea unei noțiuni relevante, potrivite și adecvate temeiurilor și condițiilor de dispunere și efectuare a măsurilor speciale de investigații, nu este posibilă fără cunoașterea esenței și particularităților de realizare a MSI. Or, temeiurile și condițiile de realizare a acestora sunt strâns legate de esența, destinația și conținutul MSI, fapt de care urmează a se ține cont în studiul de față. Iată de ce și susținem că MSI nu pot fi definite fără a menționa despre temeiurile dispunerii și efectuării ei, iar la rândul ei, noțiunea temeiurilor și condițiile de realizare a MSI nu poate fi formulată fără a cunoaște esența însăși a măsurilor speciale de investigații ce se justifică prin existența temeiurilor inițierii lor.

4. Pornind de la esența pe care o exprimă noțiunile examinate în cadrul studiului de față, constatăm că în literatura străină de specialitate nu există un concept unic ce ar sta la baza definirii măsurilor speciale de investigații, iar în ce privește decizia unor savanți și practicieni de a include în textul noțiunii a elementului ce vizează obligativitatea existenței temeiurilor și necesitatea realizării lor în strictă concordanță cu rigorile impuse de lege, aproape că nu este susținută.

5. Analiza scopurilor și sarcinilor activității speciale de investigații ne permite să concluzionăm că aceasta este destinată, în mare parte, soluționării problemelor procesului penal prin asigurarea probațiunii urmăririi penale. Acest fapt a și determinat legiuitorul nostru ca odată

cu elaborarea unor noi modificări ale legislației din domeniul studiat să reglementeze condițiile și temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații, atât în conținutul Legii nr. 59/2012, cât și în conținutul Codului de procedură penală. Cu toate acestea, nu trebuie să se creadă că temei juridic al efectuării măsurilor speciale de investigații constituie doar procesul penal, mai bine zis circumstanțele ce urmează a fi clarificate în cadrul lui, ci și alte circumstanțe, adevăruri ce necesită a fi elucidate și în afara procesului penal. Este cazul verificării integrității profesionale, verificarea unor informații despre infracțiuni, combaterea corupției, criminalității organizate etc. Toate aceste considerente, chiar au permis legiuitorului să formuleze o noțiune distinctă a activității speciale de investigații desfășurate în cadrul procesului penal, încorporată în conținutul Codului de procedură penală la art. 132¹ potrivit căreia, „*activitatea specială de investigații reprezintă totalitatea de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret efectuate de către ofițerii de investigații în cadrul urmăririi penale numai în condițiile și în modul prevăzut de prezentul Cod*”, **omițând sarcinile principale ale ASI în afara procesului penal**. Prin urmare, într-un fel sau altul, legislația procesual-penală acordă măsurilor speciale de investigații statut de acțiuni de urmărire penală cu caracter public și/sau secret, cifrat, deși toate acestea se realizează prin metode confidențiale, scopul lor fiind confidențial, în caz contrar, am vrea noi sau nu, pot prejudicia mersul urmăririi penale.

6. Majoritatea conceptelor utilizate la baza clasificării MSI atât de doctrina străină, cât și de cea autohtonă urmează o direcție greșită, iar în final această clasificare devine una pur teoretică, lipsită de utilitate practică. Cu toate acestea, deși asta ar fi menirea unei clasificări, insistăm a ne impune prin ideea că utilitatea clasificării măsurilor speciale de investigație poate fi sesizată doar în procesul reglementării, atunci când sistematizarea normelor în funcție de criteriul ce indică subiecții autorizării, temeiurile și condițiile dispunerii și efectuării se impune accesibilitatea înțelegerii sensului normelor ce reglementează acel domeniu.

III. TEMEIURILE DISPUNERII MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII

3.1. Temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal

În continuarea cercetării științifice a criteriilor ce au stat la baza clasificării măsurilor speciale de investigații, ne propunem a supune clasificării și temeiurile dispunerii efectuării lor. După părerea noastră, clasificarea temeiurilor dispunerii măsurilor speciale de investigații, deși o astfel de diviziune nu este întâlnită nici în doctrina autohtonă și nici în legislație, cu toate că analizând temeiurile din Legea nr. 59/2012 cu cele din CPP, observăm între ele o diferență esențială, ce prezintă importanță teoretică, dar și practică.

Din punct de vedere teoretic, clasificarea temeiurilor dă posibilitatea la nivel cognitiv de a le distinge și de a cunoaște împrejurările și necesitățile la care pot răspunde fiecare din ele.

La nivel legislativ, divizarea temeiurilor de dispunere a măsurilor speciale de investigații, de asemenea prezintă interes, având în vedere că se face o sistematizare a lor în funcție de circumstanțele ce se cer a fi clarificate (în cadrul soluționării procesului penal sau asigurării securității statului, ordinii publice sau siguranței unor categorii de persoane).

Sub aspect aplicativ, distingerea dintre temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigație direct în textul legii ar facilita verificarea corespunderii lor cu scopul MSI ce se cere a fi autorizată, respectiv, cu proporționalitatea ingerinței în viața privată a celui ce urmează a fi supus măsurii concrete. Or, dacă se cere autorizarea măsurii *de cercetare a domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio, ale celor de fotografiat și de filmat* nu se poate invoca în actul de dispoziție al procurorului, prezentat spre autorizare judecătorului de instrucție, temeiul indicat la lit. c) a pct. 2, alin. (1), art.19 din Legea nr. 59/2012 – *persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor necunoscute* sau alte scopuri ce pot fi atinse pe alte căi, decât prin aplicarea măsurii în discuție.

Prin urmare, având în vedere că măsurile speciale de investigații se realizează în funcție de împrejurările în care se cere a aduce claritate, securitate, prevenție etc., adică în cadrul sau în afara unui proces penal, considerăm că și temeiurile dispunerii și efectuării lor pot fi divizate după aceleași criterii, respectiv în:

➤ *temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal:*

- informațiile, devenite cunoscute ofițerului de investigații, privind:

- fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere, precum și acțiunile persoanelor care o pregătesc sau o comit;
- persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor necunoscute;

- circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului;

- circumstanțele ce pun în pericol securitatea ofițerului de investigații, investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestora;

- interpelările venite de la organizațiile internaționale și de la alte autorități de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

➤ *temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal:*

- circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale;

- actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;

- informațiile, devenite cunoscute ofițerului de investigație, privind:

- fapta prejudiciabilă comisă;

- persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale;

- circumstanțelor care prezintă un pericol real pentru viața, sănătatea și patrimoniul participanților în procesul penal sau rudelor acestora.

- cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

În continuare, vom cerceta și descrie fiecare temei în parte, intenționând de a clarifica esența și particularitatea fiecărei circumstanțe care urmează a fi luată în considerare atât de către subiectul dispunerii, cât și de subiectul autorizării lor. Decizia noastră de a tălmăci la nivel științific esența fiecărui temei în parte se naște din realitatea în care subiecții vizați, astăzi, mai întâmpină dificultăți de înțelegere a destinației și influenței măsurilor speciale de investigații ce urmează a le aproba, a consecinței lor și a împrejurărilor în care trebuie aplicate.

Demersul nostru științific de a arăta diviziunea dintre temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal și cele *anterioare* inițierii sau chiar cele *ulterioare* lui, precum și a *altor circumstanțe ce nu au legătură cu procesul penal* se impune în condițiile în care după abordarea noului concept ce a stat la baza elaborării Legii nr. 59/2012, specialiștii în domeniu percep că marea majoritate a măsurilor speciale de investigații se realizează doar în cadrul procesului penal, fiind urmăriți de frica de a nu încălca cumva drepturile fundamentate ale celui supus măsurii speciale de investigații.

Într-adevăr, conceptul ce a stat la baza actualelor reglementări a urmărit scopul consolidării mecanismului legislativ ce ar asigura protecția persoanei contra abuzurilor din partea organelor de drept, respectarea principiului legalității și democrației, limitarea ingerinței în viața privată etc., însă la implementarea acestui concept s-a omis faptul că securitatea statului și siguranța persoanelor trebuie să fie pusă în fața oricăror priorități, în condițiile în care fenomenul

terorismului, atentatelor la securitatea informațională și economică a statelor a luat amploare [21].

Din considerentele respective, la această dată (2019-2020) Proiectul Legii pentru modificarea unor acte legislative, printre care Codul de procedură penală și Legea nr. 59/2012, urmărește redresarea situației, prin lărgirea câmpului de aplicare a măsurilor speciale de investigație în afara procesului penal având drept temei asigurarea securității persoanelor ce realizează aceste măsuri, celor ce aplică legea, dar în mod prioritar asigurarea securității statului. Or, de secole sunt percepute măsurile speciale de investigații drept o formă concretă de exercitare a activității speciale de investigații de către ofițerii de investigații în temeiul și consecutivitatea prevăzută de lege, cu scopul obținerii informațiilor de valoare, pentru lupta cu criminalitatea, apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, statului și societății în ansamblu. Iată de ce în compartimentul de față ne vom referi la un șir mai extins de temeiuri ale aplicării MSI în afara procesului penal începând cu descrierea:

Circumstanțelor neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale

De la început, ținem să sugerăm legiuitorului nostru înlocuirea sintagmei de la pct. 1 al alin. (1) de la art. 19 al Legii nr. 59/2012: „*circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale*” cu sintagma: „***Circumstanțele neclare privind existența faptului infracțiunii***”.

Unicul și principalul argument al nostru este acela că mai corect este a fi supusă verificării prin MSI unele *circumstanțe ce presupun existența unei infracțiuni*, adică a unei fapte, decât *circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale*, pentru că pot exista situații în care se poate porni urmărirea penală fără a fi necesară clarificarea unor circumstanțe faptice, acestea fiind concretizate, dovedite și incriminate doar în cadrul procesului penal. Ar fi cazul aici, când există o persoană bănuită de săvârșirea unei infracțiuni și denunțată, existând temei al pornirii urmăririi penale fără a fi necesară și clarificarea înaintea pornirii penale și a circumstanțelor neclare în care aceasta s-a săvârșit. Deci temei al recurgerii la măsuri speciale de investigații în afara procesului penal ar fi neclaritatea referitoare la fapta care ulterior clarificării ar deschide dreptul la intentarea procesului penal și nu la persoana care a săvârșit-o (denunțată), pentru că aceste circumstanțe se clarifică deja în cadrul procesului penal. Teza înaintată încearcă a arăta că circumstanțele ce s-ar înțelege în calitate de temei invocat prin norma în discuție, anume în redacția actuală, poate genera o confuzie, atunci când nu va fi sigură persoana celui ce a săvârșit infracțiunea, când în realitate aceste circumstanțe neclare se referă la însăși fapta infracțională sau, mai bine zis, dacă ea este o infracțiune sau nu. De aceea considerăm mai inspirat modul de exprimare a legiuitorului în Proiectul legii privind completarea și modificarea Legii nr. 59/2012, adică: „*circumstanțele neclare privind existența faptului infracțiunii grave*,

deosebit de grave sau excepțional de grave”, deși mai avem și aici unele rezerve pe care le vom arăta mai târziu.

Este necesar de cunoscut că în realitatea practică a activității speciale de investigații nu toate informațiile parvenite de la persoane, informatori sau alți colaboratori confidențiali constituie temei al inițierii procesului penal, decât în urma unei verificări prealabile a tuturor circumstanțelor invocate în calitate de pretinse infracțiuni, fapt ce se realizează doar în baza unei documentări speciale. Prin urmare, documentarea reprezintă un mijloc de cunoaștere a adevărului, constituie baza informațională a activității speciale de investigații menită să asigure atingerea scopurilor și sarcinilor prestabilite.

Teoria documentării ca parte componentă a ASI este chemată să studieze și să descopere legitățile de cunoaștere a adevărului, realizabil în procesul activității speciale de investigații. Or, obiectul documentării prin investigarea realizată atât în cadrul procesului penal, cât și în afara lui, îl formează schimbările uniforme în realitatea obiectivă, cauzate de acțiunile sau inacțiunile infracționale, adică datele de fapt, legate de presupusa infracțiune ce se cere a fi investigată în prealabil.

Astfel, drept temei de înfăptuire a măsurilor speciale de investigații, în compartimentul examinat, constituie informațiile ce impun a se presupune comiterea unor activități, care întrunesc elemente constitutive ale unei infracțiuni sau care prezintă pericol pentru securitatea economică, ecologică, militară sau de altă natură a Republicii Moldova. Anume necesitatea clarificării veridicității și circumstanțelor acestor activități constituie temei al recurgerii la dispunerea măsurilor speciale de investigații, nu în cadrul procesului penal, deoarece despre acesta încă nu se poate vorbi, ci în cadrul ASI, realizate pe cale neprocesuală [129, p.333].

De altfel, stabilirea faptului infracțiunii și cunoașterea lui, se efectuează prin acumularea de informații. Această categorie de informație trebuie înțeleasă în sensul unui complex de date emise de conștiința persoanelor care au săvârșit infracțiunea sau care cunosc despre aceasta (victime sau martori).

Este de observat că în redacția actuală a Legii nr. 59/2012, legiuitorul nu stabilește limitări sau criterii de calificare a informației în scopul atribuirii ei la o categorie de infracțiune ce se presupune că a fost comisă și care ar da temei aplicării MSI.

Adică, temei al recurgerii la efectuarea măsurii speciale de investigații ar exista în cazul presupunerii că a fost săvârșită o infracțiune indiferent de gravitatea ei, fie ea ușoară, mai puțin gravă sau gravă, fapt care ne face să recunoaștem că o asemenea abordare din partea legiuitorului este mai corectă în comparație cu cea pe care o promovează în Proiect prin expresia: „*circumstanțele neclare privind existența faptului **infracțiunii grave, deosebit de grave sau***

exceptional de grave”. Or, dacă infracțiunea ce se pretinde a fi săvârșită este una mai puțin gravă, ar exclude posibilitatea recurgerii la efectuarea măsurilor speciale de investigații, lucru cu care nu suntem de acord, deoarece toate faptele despre infracțiune urmează a fi verificate până a se constata că aceasta în fapt este o infracțiune. Evident, ne referim aici la posibilitatea inițierii MSI pentru clarificarea circumstanțelor ce privesc existența oricărei fapte penale, indiferent de gravitatea ei, doar în afara procesului penal, măsuri ce pot fi autorizate de conducătorul subdiviziunii potrivit reglementărilor actuale. Or, dacă examinăm cu atenție conținutul alin. (2) al art. 8 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului, constatăm că *este admis amestecul autorităților publice în exercitarea dreptului la respectarea vieții private, în măsura în care acesta este prevăzut de lege și necesar pentru prevenirea faptelor penale etc.* Deci, atenție, nu doar existenței unei infracțiuni, ci chiar prevenirii unei fapte penale (aici se are în vedere toate faptele penale, nu doar cele grave, deosebit de grave și excepțional de grave).

Prin urmare, considerăm că pentru recurgerea la MSI sunt destule numai presupunerile referitoare la pregătirea sau comiterea infracțiunilor în baza prezenței unor indici aparte, care indică asemenea activități sau persoanele care le pregătesc, le comit sau le-au comis, chiar dacă se va constata ulterior că aceasta este o infracțiune deosebit de gravă sau mai puțin gravă, o astfel de presupunere purtând un caracter de ipoteză, bazată pe anumite fapte.

Reieșind din cele expuse, pentru soluționarea sarcinilor ASI este necesară prezența presupunerii bine determinate privind participarea persoanei la comiterea infracțiunii, despre semnele infracțiunii, despre evenimentele care poartă un caracter ipotetic periculos. În cazul când persoana se ascunde de urmărirea penală și de judecată, deja acest fapt constituie temei de soluționare a unei sarcini a procesului penal, fapt realizabil doar prin înfăptuirea măsurilor speciale de investigații.

Totodată, circumstanțele neclare în privința faptului infracțiunii constituie un temei ce poate avea multe asemănări cu altele din categoria celor aflate în afara procesului penal. Ar fi cazul necesității prevenirii infracțiunilor sau executării interpelărilor venite din alte state în legătură cu verificarea informațiilor neclare despre existența unei infracțiuni.

Așadar, în urma precizărilor făcute, putem conchide că temeiurile efectuării măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal sunt formate dintr-o totalitate de cauze și motive la care atribuim:

- necesitatea soluționării sarcinii de prevenire și descoperire a infracțiunilor;
- prezența informației despre comiterea unei infracțiuni;
- necesitatea respectării tratatelor internaționale la care RM este parte.

Deci circumstanțele neclare despre infracțiuni, în calitate de temei al dispunerii și efectuării măsurilor speciale de investigații sunt acele informații care, de regulă, sunt perfectate documentar, prevăzute în legislația specială de investigații sau în actul normativ al serviciului specializat, parvenite la ofițerul de investigații, care trebuie să conțină date concrete ce indică temeiurile înlăptuirii măsurilor speciale de investigații.

Pe segmentul relevant, în activitatea specială de investigații se identifică două categorii de surse care generează circumstanțe neclare despre existența faptei infracționale:

- informațiile obținute de către subiecții ASI;
- informațiile obținute de la alți subiecți.

La informațiile obținute de către subiecții activității speciale de investigații se atribuie:

- ✓ interpelările organelor care exercită ASI;
- ✓ prezența dosarelor speciale;
- ✓ prezența deciziei conducătorului subdiviziunii specializate;
- ✓ prezența documentului de serviciu, aflat în gestiunea ofițerului de investigații;
- ✓ prezența comunicării colaboratorului confidențial.

La informațiile obținute de la alți subiecți se atribuie:

- ✓ actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală în cauzele penale aflate în procedura lui
- ✓ actele procesuale ale procurorului în cauzele penale aflate în procedura lui;
- ✓ actele procesuale ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura lui [129, p.327].

Informațiile, devenite cunoscute privind fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere, precum și acțiunile persoanelor care o pregătesc sau o comit

De la început, ținem să propunem includerea în textul ce intitulează măsura specială de investigație prevăzute în legea ASI nr.59/2012 [art. 19, alin. (1), pct. 2] a sintagmei: „**ofițerului de investigații**” din următorul considerent: având în vedere că acesta este temeiul realizării unei măsuri în afara procesului penal, în mod firesc, informația poate fi cunoscută doar ofițerului de investigații, solicitând autorizarea unor MSI în vederea confirmării ei, prevenirii săvârșirii infracțiunii sau curmarea realizării ei până la capăt. Or, această informație nu se referă la cazul când este cunoscută de o persoană terță care a venit să denunțe săvârșirea sau pregătirea unei infracțiuni, aceasta fiind calificată drept denunț ce poate servi ca temei pentru inițierea urmăririi penale doar după verificarea ei de către ofițerul de investigații în cel mai apropiat timp, chiar până la începerea urmăririi penale. Însă informațiile devenite cunoscute, în calitate de temei al inițierii MSI sunt anume acele informații devenite cunoscute ofițerului de investigații, parvenite din prima sursă: colaboratori confidențiali, investigatori sub acoperire sau chiar cele aflate direct

de către ofițerul de investigații și care impun, în timp scurt, realizarea unor măsuri speciale de investigații destinate preîntâmpinării infracțiunii sau stopării cursului săvârșirii ei.

De regulă, pregătirea și comiterea infracțiunilor intenționate au un caracter conspirat destul de înalt, fapt care a determinat societatea și statul nu numai să accepte folosirea împotriva acțiunilor periculoase a persoanelor, a sistemului legal de măsuri speciale de investigație, dar și a impus unele organe de stat să efectueze aceste activități, deoarece prin altă modalitate ar fi fost destul de dificil a le curma, iar pe cale de consecință, a evita necesitatea aplicării răspunderii penale față de persoanele care au comis infracțiuni în mod tainic, cu diferite viclesuguri etc.

Deși în actuala reglementare temeiurile efectuării MSI s-au diversificat, acoperind și situația investigatorului sub acoperire, în esență rămân aceleași cu unele modificări ce ne determină a le critica. Spre exemplu, în redacția anterioară a art. 7 alin. (2) se indicau subiecții pentru care sunt cunoscute anumite informații despre infracțiuni sau pregătirea comiterii lor (organelor care exercită activitate operativă de investigații), ceea ce nu se specifică în actuala lege, iar acest fapt ar da temei inițierii MSI chiar și în baza unor informații neverificate de ofițerii de investigații, ceea ce ar periclita drepturile subiecților supuși acestor măsuri. Or, chiar și în cazul în care unele informații ar deveni cunoscute pentru organul de urmărire penală, ele nu trebuie să constituie temei pentru efectuarea MSI fără o verificare a veridicității acestei informații, persoanei de la care provine, relațiile acesteia cu presupusul făptuitor etc., fapt ce poate fi realizat doar de ofițerii de investigații, iar atunci când informația este cunoscută de ei ca fiind una reală, veridică, apare și temeiul efectuării MSI.

În ce privește conținutul și sensul temeiului dispunerii și efectuării măsurilor speciale de investigații la care ne referim, la prima vedere ni s-ar părea că în textul normei de la art. 19 alin. (1), pct. 2, lit. a) din Legea nr. 59/2012- *fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o*, sintagmele: „sau comisă”, respectiv, „au comis-o”, sunt de prisos, deoarece acestea generează o dublare în reglementare. Or, în cazul în care a fost comisă o infracțiune, de fiecare dată, dispunerea și efectuarea măsurilor speciale de investigație va avea drept temei norma art. 19, alin. (1), pct. 3 din Legea nr. 59/2012- *actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora*.

Deci comiterea infracțiunii constituie un temei legal al pornirii urmăririi penale, iar în cadrul procesului penal inițiat urmează, deja, să fie realizate toate MSI în vederea identificării făptuitorului și tragerii lui la răspundere penală, având drept temei procesul penal cercetat. În același timp, comiterea infracțiunii în calitate de temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații nu trebuie să se regăsească în același text de lege cu pregătirea infracțiunii, acesta constituind un temei al efectuării MSI în afara procesului penal.

Cu toate acestea, pentru a înțelege esența expresiilor examinate, mai trebuie clarificat, înainte de toate, ce are în vedere legiuitorul prin *informația cunoscută despre comiterea infracțiunii*. Considerăm că aceasta se referă la situațiile în care ofițerul de investigații primește informații despre comiterea unei infracțiuni sau obține această informație în timpul realizării altor MSI, iar autorizarea unor noi măsuri este necesară anume pentru stabilirea faptului infracțional, mai bine zis, pentru a se convinge că informația obținută despre comiterea unei infracțiuni este veridică. Deci, în acest caz, solicitarea autorizării unor MSI ar avea drept temei *presupunerea comiterii unei infracțiuni* și nu *comiterea ei la propriu*, pentru că dacă era cunoscut faptul comiterii infracțiunii, deja urma a fi pornită urmărirea penală.

De aceea, pentru a evita orice confuzie, propunem modificarea textului de la art. 19, alin. (1), pct. 2, lit. a) din Legea nr. 59/2012- *fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau presupusă a fi comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori se presupun că au comis-o*.

Persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale

Temeiul analizat este unul ce determină realizarea măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal, deși în majoritatea cazurilor are o strânsă legătură cu procesul penal. Aici vom exemplifica prin cazurile când persoanele se ascund de organele de urmărire penală (eventual Procuratură) și astfel se eschivează de la urmărirea penală sau de acele persoane care se ascund de instanța de judecată, iarăși urmărind un scop, care contravine legii, de a se eschiva de la răspunderea penală.

În primul caz, de regulă, Procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală sesizează subdiviziunea specializată în efectuarea ASI despre faptul eschivării unei anumite persoane de la urmărirea penală, cu solicitarea inițierii investigațiilor în vederea căutării bănuțului sau învinutului, la care se anexează ordonanța de dispunere a investigațiilor, ordonanța de reținere sau, după caz, mandatul judecătoresc de arest, precum și alte acte relevante privind identitatea persoanei, faptele imputate etc. Aici deja, în funcție de circumstanțele fiecărui caz în parte, subdiviziunea specializată în efectuarea ASI inițiază un dosar special de căutare a persoanei, cu darea ei în căutare locală, interstatală (spre exemplu, CSI) sau internațională.

În cazul eschivării unei anumite persoane de a se prezenta în fața instanței de judecată, de regulă, judecătorul inițial sesizează prin adresare (citare spre aducerea forțată) subdiviziunea teritorială a Poliției pentru asigurarea prezenței persoanei la ședința de judecată planificată, iar în cazul prezenței informațiilor că această persoană se eschivează neîntemeiat (cu rea-voință) de la prezentare, se inițiază aceleași proceduri menționate mai sus, de sesizare a subdiviziunii specializate în efectuarea ASI (de regulă, IGP), cu solicitarea inițierii investigațiilor în vederea căutării inculpatului.

O procedură diferită are loc în cazul persoanelor care se eschivează de la executarea pedepsei penale, deoarece aici poate fi cazul când persoana a fost condamnată la pedeapsa penală sub formă de detenție și nu se prezintă la instituția penitenciară pentru ispășirea ei, precum și cazul când a evadat din penitenciar, astfel eschivându-se de la executarea pedepsei.

Așadar, în cazul în care persoana nu se prezintă pentru ispășirea pedepsei, la sesizarea instanței de judecată, a Procuraturii sau din oficiu, subdiviziunea specializată în efectuarea ASI inițiază aceleași proceduri descrise mai sus de investigații în vederea căutării condamnatului.

Diferit este cazul când persoana a evadat din penitenciar, deoarece aceste acțiuni prezintă elementele constitutive ale infracțiunilor prevăzute de Codul penal al Republicii Moldova la articolul 317 „Evadarea din locurile de deținere” și la articolul 319 „Eschivarea de la executarea pedepsei cu închisoare”, în cazul eschivării de la executarea pedepsei a condamnatului căruia i s-a permis să plece pe scurtă durată din locurile de deținere. Respectiv, în astfel de cazuri urmează a fi pornită urmărirea penală, iar în cadrul cauzei penale vor fi inițiate investigațiile în vederea căutării condamnatului.

Informațiile, devenite cunoscute ofițerului de investigații, privind persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor neidentificate

Chiar dacă informația cu privire la persoanele dispărute fără urmă sau la cadavrele cu identitatea necunoscută poate fi recepționată inițial de alți subiecți decât ofițerul de investigație (ofițerul unității de gardă, inspectorul de sector etc.), în ultimă instanță aceasta oricum devine cunoscută și ultimului, atâta timp cât măsurile speciale de investigații ce se cer a fi întreprinse urmează a fi inițiate și efectuate tot de către acesta.

După cum vedem, temeiul analizat este unul ce determină realizarea măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal. Or, este cazul când o persoană a dispărut fără urmă sau a fost găsit un cadavru cu identitatea necunoscută și, atenție, nu prezintă semne de moarte violentă, pentru că în acest caz ar urma să fie intentată o cauză penală, având deja drept temei norma de la art. 19, alin. (1), pct. 3 din Legea nr. 59/2012.

În mod evident, ofițerul de investigații nu este în drept să solicite autorizarea măsurilor speciale înainte de a avea la îndemână raportul de expertiză ce arată că decesul a survenit subit.

Cât privește temeiul identificării persoanelor dispărute fără urmă, ar trebui să vedem, înainte de toate dacă este aceeași instituție reglementată de Codul civil la art. 165 pentru că aici norma este intitulată: *declararea persoanei dispărute fără veste* și nu *fără urmă*, după cum se exprimă legiuitorul în textul legii speciale.

În aparență, sub aspect semantic, ambele expresii ar reda același înțeles, însă dacă analizăm în detaliu conținutul normei Codului civil și norma de la pct. 1.3 din Regulamentul aprobat prin Ordinul MAI nr. 265 din 12.08.2010, constatăm că acestea sunt instituții diferite, deși au unele tangențe. Deci, potrivit Codului civil, „*persoana fizică poate fi declarată dispărută fără veste dacă lipsește de la domiciliu și a trecut cel puțin un an din ziua primirii ultimelor știri*

despre locul aflării ei. Dispariția se declară de instanța de judecată la cererea persoanei interesate” [22, art.165].

Pe de altă parte, în pct. 1.3 din Regulamentul aprobat prin Ordinul MAI nr. 265 se definește instituția **dispărut fără urmă** ca fiind „persoana care a plecat în direcție necunoscută fără anunțarea rudelor, în cazul în care s-a pierdut sau a întrerupt relațiile brusc, vădit neîntemeiat (nu a ajuns la/de la locul de muncă ori domiciliu, alt loc de destinație), în circumstanțe necunoscute, fără a se cunoaște locul aflării ei și în legătură cu acest fapt s-a înaintat o cerere sau o declarație oficială la organul de poliție teritorial. Nu se consideră dispărută fără urmă persoana, care a părăsit familia (rudele, persoanele apropiate) din motive personale”.

Așadar, deși vorbeam de tangența dintre aceste două instituții: în ambele cazuri persoana lipsește de la domiciliu, nu se cunoaște locul aflării ei, s-au întrerupt relațiile brusc, vădit neîntemeiat, totuși între ele există și diferențe: în prima situație este cunoscută direcția unde s-a îndreptat persoana, locul aflării ei, însă nu există vești de la ea o anumită perioadă de timp.

Cu toate acestea, deși instituția dispariției fără veste aparține dreptului civil, considerăm că aceasta ar constitui și ea un temei al efectuării măsurilor speciale de investigații menite să clarifice, să adeverească situația invocată de cel în interesul cui se cere declararea persoanei dispărute fără veste (administrarea patrimoniului ei), mai ales în cazul în care se va cere declararea decesului ei în temeiul art. 168 din Codul civil. Pentru argumentarea poziției noastre, vom descrie o singură situație. Să admitem că într-o bună zi, în fața instanței se înfățișează o persoană care cere judecătorului să declare decesul fiicei sale despre care nu mai are nici o veste deja de 3 ani de zile, evident, urmărind scopul dobândirii dreptului de proprietate asupra bunurilor ei prin instituția moștenirii legale. În aceste împrejurări, credeți că judecătorul va emite o hotărâre de declarare a decesului fără a avea la îndemână o bază probatoare legală care să demonstreze lipsa știrii despre locul aflării persoanei dispărute, pentru că trebuie constatat și data ultimei vești pentru calcularea termenului de 3 ani, considerăm că nu. Prin urmare, în acest caz, găsim de cuviință că instanța ar putea să dispună intentarea unui dosar special de identificare a persoanei și, respectiv, va solicita efectuarea investigațiilor în vederea identificării ei (spre ex: colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice, identificarea abonatului, proprietarului sau utilizatorului unui sistem de comunicații electronice etc.) în vederea acumulării probelor ce vor dovedi realitatea și veridicitatea celor invocate de solicitant. Or, în sens procedural, instanța poate cere subiecților activității speciale de investigații punerea la dispoziție a informației despre cel care urmează a fi declarat dispărut fără veste sau decedat, iar aceștia o pot obține anume prin efectuarea unor măsuri speciale de investigație. Potrivit art. 299, alin. (1) al Codului de procedură civilă, *judecătorul, în cadrul pregătirii cauzei spre judecare, stabilește persoanele (rude, prieteni, foști colaboratori), organele și organizațiile*

(organe de exploatare a locuințelor, **poliția**, instituții militare, primării etc.) care pot comunica informații despre cel dispărut fără veste, **reclamându-le informații** despre acesta.

Din considerentele descrise, propunem ca norma art. 19 alin. (1), pct. 2, lit. c) din Legea nr. 59/2012 să fie redactată conform următorului text: **„privind persoanele dispărute fără urmă sau fără veste și cadavrele cu identitatea necunoscută”** sau așa cum se exprimă legiuitorul în Proiectul de modificare și completare a Legii nr. 59/2012 **„persoanele dispărute și cadavrele neidentificate”** lăsându-se loc deschis pentru situațiile necesare a fi clarificate în legătură cu emiterea unei hotărâri privind declararea persoanei dispărute fără veste în temeiul Codului civil. Or, în ambele cazuri este vorba de *persoane dispărute*.

Informațiile, devenite cunoscute ofițerului de investigații, privind circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului

Spre marele nostru regret, astăzi am ajuns să constatăm că trăim într-o societate în care riscurile se simt la ele acasă, deci trăim într-o lume a riscurilor, a nesiguranței în ziua de mâine, când nimeni nu este în stare a ne garanta că nu vom fi vreodată victime ale atentatelor criminale, a infracțiunilor de orice gen. În aceste condiții, statele, îndeosebi cele democratice, ar trebui să recurgă la măsuri, începând de la cele de ordin legislativ, ce ar intensifica lupta cu criminalitatea. Or, după cum se spune și în Nota informativă la Proiectul de modificare a Legii nr. 59/2012, actualmente, societățile democratice sunt amenințate de noi forme sensibile de spionaj și terorism și statul trebuie să aibă posibilități de a reacționa efectiv împotriva amenințărilor date, să întreprindă, în limitele jurisdicției sale, măsuri de efectuare a urmăririi ascunse a elementelor subversive [87, p.8]. De aceea CEDO recunoaște că existența legislației ce oferă împuterniciri de a efectua urmărirea corespondenței, trimerilor poștale și comunicărilor telefonice este necesară într-o societate democratică, chiar și dacă nu există intentată o cauză penală, credem noi.

De asemenea, în cauza „Klass și alții versus Republica Federativă Germania” (pct.48), CEDO, apreciind posibilitățile de protecție acordată în limitele art. 8, nu poate să nu ia în considerație doi factori importanți: primul- nivelul dezvoltării tehnice în domeniul mijloacelor de spionaj și, respectiv, a mijloacelor de urmărire; și al doilea- evoluțiile periculoase din ultimii ani ale terorismului în Europa.

Toate aceste considerente ar trebui să determine legiuitorul autohton să dea frâu liber activității speciale de investigație, extinzând câmpul de aplicare a măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal, având la bază un temei comun- garantarea securității statului sub toate aspectele (economic, social, militar, ecologic etc.), cu supravegherea strictă, în același timp, a tuturor activităților speciale pentru a nu se admite unele abuzuri prin depășirea limitelor ingerinței în viața privată.

Astfel, informațiile devenite cunoscute ofițerilor de investigații ce ar atenta la securitatea statului constituie un temei ce s-ar bucura de cea mai mare aplicabilitate în procesul dispunerii

măsurilor speciale de investigații, fiind invocat de toți subiecții activității speciale de investigație, din toate subdiviziunile specializate, cu preponderență de către ofițerii SIS.

Informațiile, devenite cunoscute ofițerului de investigații, privind circumstanțele ce pun în pericol securitatea sa, a investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestora

După cum se observă din titlul temeiului examinat, în fraza: „*circumstanțele ce pun în pericol securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestora*” a fost adăugată sintagma: „***ofițerului de investigații***”, fiind necesară în acest context, excluderea pct. 5 al alin. (1) din art. 19 (raportul ofițerului de investigații privind circumstanțele ce pun în pericol securitatea proprie, a familiei sale și a persoanelor apropiate lui) pentru a se evita dublarea temeiului dat. Or, în cazul în care se pune în pericol securitatea ofițerului de investigații în timp ce realizează activitate specială de investigații sub acoperire se recurge anume la temeiul indicat la lit. e), pct. 2, alin. (1), al art. 19. Da, există și cazuri când în calitate de investigator sub acoperire apare o altă persoană decât ofițerul de investigații, de aceea într-o singură normă am cuprins ambii subiecți (ofițerul de investigații și investigatorul).

De fapt, această modificare se cere în condițiile în care textul legii speciale, ca și alte legi, trebuie să fie cât mai lacunare, respectând principiul accesibilității în înțelegerea sensului ei, fără a crea confuzii în aplicare, având în vedere că investigatorul sub acoperire, indiferent de personalitatea lui, trebuie să beneficieze de același grad de protecție care i se garantează ofițerului de investigații în timpul realizării activității speciale de investigații, ba chiar unul mai sporit, având în vedere că primul poate să nu aibă o pregătire profesională în acest domeniu.

Mai mult, cele două norme au în comun aceleași circumstanțe (care pun în pericol securitatea cuiva, în prima – a investigatorului sub acoperire și familiei acestuia, iar în cea de a doua – a ofițerului de investigații și familiei sale). Deci sunt aceleași circumstanțe, doar că subiecții sunt diferiți, cu toate că ambii realizează MSI. Prin urmare, ar trebui ca într-o singură normă să se prevadă drept temei a dispunerii MSI circumstanțele care pun în pericol viața diferitor subiecți ce realizează MSI (ofițerul de investigație, investigatorul sub acoperire și membrii familiilor acestora).

Interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte

Am considerat necesar să analizăm în compartimentul de față temeiul efectuării MSI– *interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte*, din următoarele considerente:

În primul rând, și la art. 132³, alin. (1), pct. 2 din CPP- *interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state...*, se spune clar că temei al efectuării măsurilor speciale de investigații sunt „*interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept*”, fără a se preciza care anume organe de drept. Altfel ar fi situația dacă în textul normei se făcea mențiune: „*organului de urmărire penală al altor state*”.

De fapt, acest lucru nici nu era posibil, deoarece urma să dubleze norma de la pct. 3, alin. (1) al art. 132³ din CPP, care reprezintă un temei al efectuării măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal – „*cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte*”, cererea de comisie rogatorie fiind un act procesual, o instituție a dreptului procesual penal, reglementată la art. 536 al CPP.

Prin urmare, *interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept*, în calitate de temei al efectuării măsurilor speciale de investigații urmează a fi examinată și, respectiv, atribuită la compartimentul de temeuri ale MSI efectuate în afara procesului penal.

***Din considerentele menționate mai sus, propunem excluderea pct. 2, alin. (1) al art. 132³ din CPP, deoarece se suprapune cu cel de la pct. 3, alin. (1) al art. 132³ din CPP , dar și cu pct. 4 al alin. (1) al art. 19 din Legea 59/2012, fiind vorba de unul și același temei-
interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.***

Astfel, *interpelările organizațiilor internaționale* pot fi adresate și altor organe de drept ale Republicii Moldova, altele decât cele de urmărire penală, care își exercită atribuțiile și în afara procesului penal, printre care se numără și subdiviziunile din cadrul MAI, SIS, CNA ce desfășoară activitate specială de investigație. Respectiv, aceste *interpelări* pot veni din partea subdiviziunilor specializate ale altor state în vederea colaborării sau înștiințării despre pregătirea unei infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova, fapt care încă nu are nimic cu procesul penal.

Anume prin faptul că *interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state* constituie un temei al autorizării MSI prevăzut de CPP al RM, se leagă într-un fel mâinile organului de investigație atunci când primesc *interpelări* de la organele de investigații ale altor state, fiind respins orice demers de efectuare a MSI pe motivul că nu există un proces penal în desfășurare. Or, în cazul când fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, măsurile speciale de investigații urmăresc deja scopul soluționării problemelor privind investigarea infracțiunii, depistarea persoanelor care au comis-o sau căutarea lor în cazul în care sunt identificate, dar se ascund de urmărirea penală și nu la pregătirea ei.

Așadar, în toate cazurile, autorii infracțiunilor, precum și cei care le plănuiesc a le săvârși se dovedesc a fi greu de identificat și de arestat, până sau în timpul săvârșirii faptei. Numai cooperarea internațională și schimbul de informații între instituțiile polițienești ale țărilor interesate vor contribui la deconspirarea legăturilor criminale și aducerea infractorilor în fața justiției. Noțiunea de „frontieră” nu mai are același înțeles. Frontierele între țări nu mai sunt bariere de netrecut ce separau o țară de alta, iar tot ce face ușoară și confortabilă viața cetățenilor, favorizează, în același timp, și activitatea infractorilor.

La ora când restricțiile în călătoriile internaționale au fost simplificate și când mijloacele de transport și comunicare s-au modernizat, posibilitățile oferite reprezentanților criminalității internaționale au crescut considerabil. Dezvoltarea economică și socială a societății moderne, implementarea elementelor noi de structură deschid încontinuu posibilități noi criminalității internaționale.

Expresia „criminalitate internațională” nu înseamnă o categorie de infracțiuni delimitate juridic. Ea se aplică totuși la un număr mare de infracțiuni, cum ar fi falsul de monedă, comerțul cu ființe umane, proxenetismul, traficul de droguri, spălarea banilor etc., când sunt implicați a două și mai multe state.

Astăzi, cooperarea internațională în domeniul combaterii criminalității, astăzi nu mai este o noutate, ea datează încă din secolul al XIX-lea, deși interesul pentru realizarea acesteia era unul politic și mai puțin generat de necesitatea reducerii criminalității [105, p.11]. Cu această ocazie, au fost dezvoltate instituții de cooperare, constituite în funcție de problematica pe care o abordau sau de teritoriul pe care aveau competențe. Construcția politică a unei Europe Unite a avut pe agenda sa și facilitarea capacităților de cooperare polițienească la nivel european, care, în prezent, se regăsesc într-un concept mai larg- un spațiu european al libertății, securității și justiției.

Strategia de Securitate a Uniunii Europene, adoptată în decembrie 2003, prevede o întărire a capacităților interne de asigurare a securității cetățenilor din spațiul comunitar, printr-o mai bună colaborare polițienească pe plan european; colectarea centralizată a datelor prin intermediul Sistemului de Informații Schengen; o politică transversală de combatere a drogurilor și a traficului de ființe umane; managementul integrat al frontierelor externe ale Uniunii Europene; luptă puternică împotriva terorismului internațional și o strânsă cooperare cu statele nemembre [110, p.14].

Numeroase acorduri și înțelegeri de cooperare au urmărit realizarea unei colaborări cât mai eficiente, în principal, prin înființarea unor mecanisme de schimb de informații și de date, care să permită combaterea promptă și eficientă a activităților ilicite. În această direcție,

optimizarea normelor de drept internațional este chemată să stabilească noi condiții de cooperare între organele de drept ale diferitor state, inclusiv în cadrul activității polițienești [105, p.15].

În procesul realizării activității de contracarare a fenomenului criminalității, nu pot fi obținute rezultate remarcabile decât printr-o colaborare pe principii corecte și în spiritul legii pe plan intern între organele de stat cu atribuții în prevenirea și combaterea criminalității, iar în plan internațional, printr-o cooperare viabilă în cadrul unor organizații și organisme internaționale sau în baza unor convenții bilaterale.

Din ce în ce mai mult, inițiativele de cooperare polițienească implică crearea unor rețele informatice dezvoltate precum și a bazelor de date, acestea fiind capabile să faciliteze schimbul de informații și să pună bazele pentru analiză și informare, iar statele membre au acces la informația furnizată de Interpol, Europol Sistemul de informații al vămilor, Eurodac, precum și la o bază de date ADN [61, p.335].

În acest context, un loc aparte în consolidarea eforturilor comune destinate anihilării fenomenului criminalității se atribuie efectuării MSI în ***temeiul** interpelărilor organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.*

În condițiile în care grupările criminale au construit întregi rețele internaționale, amenințarea din partea criminalității organizate transnaționale pentru securitatea politică, economică și socială a societăților au determinat, începând cu mijlocul anilor 1990, negocierea în cadrul Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate și a Protocoalelor sale adiționale, adoptate la New York la 15 noiembrie 2000, constituind un pas istoric în contracararea acestor manifestări.

Convenția a oferit cadrul normativ și orientarea pentru un Program Global împotriva Criminalității Transnaționale Organizate, lansat în octombrie 1999, pentru o durată de cinci ani. Programul a urmărit să garanteze ratificarea de către state a convenției și luarea unor măsuri eficiente pentru a lupta împotriva criminalității organizate. În acest sens, Programul Global împotriva Criminalității Transnaționale Organizate potențialul periculos al grupărilor criminale la nivel mondial, astfel încât țările să poată desfășura acțiuni preventive ce ar da posibilitatea anihilării grupărilor teroriste. Or, terorismul constituie o amenințare la adresa păcii și securității internaționale și este contrar scopurilor și principiilor Organizației Națiunilor Unite.

Etimologic, noțiunea de terorism vine de la latinescul „terror, terroris”, care înseamnă groază, frică, spaimă provocată premeditat, prin amenințare și intimidare.

Principala problemă care se ridică în legătură cu terorismul este cea a elementului internațional. Tendința fenomenului terorist internațional este, așa cum rezultă din mai multe

aprecieri și statistici ale unor organisme oficiale ori specialiști în materie, de sporire atât sub aspect numeric și de gravitate, cât și din punctul de vedere al răspândirii sale globale, și aceasta tocmai datorită faptului că factorii care îl generează continuă să se adâncească.

Națiunile lumii au încercat să combată terorismul internațional prin condamnarea lui, prin tratarea actelor de terorism ca acte piraterești, prin condamnarea teroriștilor pe baza legilor aflate în vigoare în țările care s-au confruntat cu acest fenomen, prin stabilirea unor norme internaționale ce definesc anumite acte drept infracțiuni, indiferent de locul în care sunt comise [109, p.34].

O altă problemă ce ar constitui temei al dispunerii măsurilor speciale de investigații la solicitarea statelor o constituie contrabanda cu migranți și traficul cu ființe umane pentru prostituție și sclavie, devenite astăzi două probleme mondiale în creștere.

Traficul de ființe umane a fost denumit sclavia secolului XXI. Pană la 4 milioane de persoane sunt înregistrate că ar fi fost traficate anual, majoritatea acestora fiind femei și copii. Din aceste motive, comunitatea internațională a ajuns la un consens mai larg cu privire la faptul că este nevoie să se pună la dispoziția organelor de drept resurse suplimentare pentru investigarea mai atentă nu doar a traficului pentru exploatarea sexuală a femeilor și fetelor, dar și a altor forme ale traficului.

Potrivit datelor statistice în cazul exploatării prin muncă, „estimările Organizației Internaționale a Muncii cu privire la munca forțată raportau că circa 2,500000 de persoane sunt traficate anual, la nivel mondial” [46, p.197], iar profiturilor generate de exploatarea muncii femeilor, copiilor și bărbaților traficați fiind de 32 miliarde dolari SUA în fiecare an. Amploarea acestui flagel internațional a determinat elaborarea de către Organizația Națiunilor Unite a Programului Global împotriva Traficului de Ființe Umane, care permite țărilor de origine, de tranzit și de destinație să dezvolte strategii comune și acțiuni cu caracter practic împotriva comerțului cu ființe umane.

În economia actuală globalizată, grupările criminale generează sume enorme de bani, prin traficul de droguri, contrabandă cu arme și criminalitatea financiară. „Banii murdari” sunt totuși puțin folosiți de către crima organizată, deoarece trezesc suspiciunile agențiilor de aplicare a legii și conduc la obținerea probelor infracțiunii. Infractorii care doresc să beneficieze de profiturile unei criminalități la scară largă trebuie să ascundă profiturile lor ilegale fără a se compromite ei înșiși. Acest proces este cunoscut ca „spălarea banilor” [118, p.18].

Acționând pentru combaterea spălării banilor, Organizația Națiunilor Unite și-a adus o contribuție crucială în lupta împotriva criminalității organizate. Programul Global împotriva Spălării Banilor, lansat în 1997, constituie instrumentul cheie în acest scop, prin intermediul

căruia ONU ajută statele membre să elaboreze legislația împotriva spălării banilor, să dezvolte și să mențină mecanisme adecvate pentru combaterea acestei infracțiuni [60, p.9].

La rândul ei, Republica Moldova va promova cooperarea internațională în lupta împotriva fenomenului drogurilor, având la bază un șir de principii printre care: responsabilitatea comună a tuturor statelor implicate în combaterea acestui flagel; abordarea multilaterală, integrată, echilibrată și participativă atât la nivel conceptual, cât și la nivel instituțional direct și indirect de către autoritățile implicate în prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri și precursori, precum și a altor fapte ilicite legate de acestea; respectarea dreptului internațional, în special respectarea deplină a suveranității și integrității teritoriale a statelor, precum și a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; armonizarea legislației naționale cu standardele europene și mondiale; stabilirea și fortificarea relațiilor de lucru cu rețele internaționale care dezvoltă programe în domeniul prevenirii și combaterii consumului și abuzului de droguri; întărirea contactelor cu agențiile implicate în prevenire [115, p.164].

Anume necesitatea implementării programelor sus-numite a determinat necesitatea creării de către Organizația Națiunilor Unite a unor instituții de aplicare, cum ar fi:

- ✓ *Oficiul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate;*
- ✓ *Comisia de Stupefiante;*
- ✓ *Organul Internațional de Control al Stupefiantelor;*
- ✓ *Comisia Organizației Națiunilor Unite pentru Prevenirea Crimei și Justiției Penale;*
- ✓ *Centrul pentru Prevenirea Criminalității Internaționale;*
- ✓ *Centrul sud-est european de Aplicare a Legii – SELEC;*
- ✓ *Oficiul european de luptă împotriva fraudei;*
- ✓ *Eurojust;*
- ✓ *Convenția de cooperare polițienească pentru Europa de Sud-est;*
- ✓ *Inițiativa Centrală Europeană.*

- *Organizația Internațională a Poliției Criminale (OIPC INTERPOL)* este organizația internațională, interguvernamentală, care conform Statutului asigură și dezvoltă asistența reciprocă dintre autoritățile de poliție ale țărilor membre (peste 200 de țări), în prevenirea și reprimarea criminalității de drept comun în cadrul legilor existente în fiecare țară și în spiritul Declarației Universale a Drepturilor Omului. Instituția OIPC Interpol este „un intermediar în cooperarea Poliției Criminale a diferitor state și activează ca un centru mondial unic de elaborare a unei strategii și tactici polițienești comune de combatere a criminalității internaționale” [95, p.24].

Necesitatea creării în fiecare stat-membru a unui Birou Național Central a fost dictată de exigența „înlăturării a trei bariere importante, și anume:

- Diferența de structuri dintre polițiile naționale, care pune în poziție dificilă un solicitant extern, ce ar trebui să cunoască serviciul competent al altei țări, abilitat să rezolve cererea, furnizarea de informații sau probe;
- Diferențele lingvistice pentru învingerea cărora s-au stabilit ca limbi de lucru: engleza, franceza, spaniola și araba;
- Diferențele de sisteme juridice dintre statele-membre” [48, p.33].

Un rol deosebit de important în dispunerea și efectuarea măsurilor speciale de investigații îl au notițele internaționale care țin locul de interpelări-temeiuri ale realizării MSI, atât în cadrul unei anchete penale, cât și în afara ei. Or, sistemul notițelor internaționale reprezintă una din resursele oferite de Organizația Internațională a Poliției Criminale pentru a asista comunitatea internațională de aplicare a legii în investigarea și rezolvarea unor cazuri penale.

Informațiile conținute în notițe privesc persoane urmărite pentru infracțiuni grave, persoane dispărute, cadavre cu identitatea necunoscută, posibile amenințări și moduri de operare ale infractorilor, fapt ce, încă o dată, ne demonstrează că acestea constituie temeiuri ale efectuării măsurilor speciale de investigații atât în cadrul unei anchete penale, cât și în afara ei.

Modalitățile Notițelor Informaționale:

Notița roșie se bazează pe un mandat de arestare și este utilizată pentru a cere arestarea, în vederea extrădării, a persoanelor urmărite care fac obiectul unor mandate de arestare provizorie sau de executare a unei pedepse. Baza legală pentru o notiță roșie o constituie un mandat de arestare emis de către autoritățile judiciare din țara interesată.

Notița albastră este utilizată pentru a culege informații suplimentare despre identitatea sau activitățile ilegale ale unor persoane în cadrul unor dosare penale.

Notița verde poate fi utilizată pentru a alerta și a comunica informații despre indivizi care au comis infracțiuni și sunt bănueli întemeiate că vor repeta astfel de fapte în alte țări. În limbajul polițienesc curent mai sunt cunoscute și sub denumirea de „notițe preventive”.

Notița galbenă cere ajutor la căutarea și localizarea persoanelor dispărute, în special a minorilor, sau la stabilirea identității celor care nu se pot identifica.

Notița neagră este folosită pentru stabilirea identității unei persoane decedate al cărei cadavru nu a putut fi identificat în alt mod.

Notița portocalie este destinată pentru a preveni Poliția, autoritățile publice și alte organizații internaționale despre eventualele amenințări cu bombe artizanate, arme tănuite și alte obiecte sau materiale periculoase.

Notița specială OIPC Interpol a fost instituită pentru grupuri și persoane care sunt ținte ale sancțiunilor Organizației Națiunilor Unite împotriva organizației Al-Qaeda și talibanilor.

Deci, în ansamblul lor, notițele OIPC Interpol constituie un instrument esențial pentru cooperarea internațională și folosirea lor a cunoscut o creștere regulată odată cu utilizarea sporită a sistemului I-24/7 și a procedurii electronic de solicitare a publicării notițelor. Acest serviciu este disponibil pe un site special și prin intermediul *Sistemului mondial de comunicații polițienești I-24/7*, căruia îi revine un rol important și esențial în realizarea cooperării internaționale și care reprezintă un sistem aflat pe culmea progresului tehnic;

- **Europolul.** Oficiul european de Poliție sau, cum este denumit de la 1 ianuarie 2010, Agenția europeană de aplicare a legii, este „instituția Uniunii Europene care are sarcina de aplicare a legii în cadrul Uniunii Europene și care operează cu informațiile referitoare la criminalitate transfrontalieră organizată la nivelul continentului nostru” [60, p.59]. Obiectivul comun al statelor semnatare ale Convenției Europol îl constituie îmbunătățirea cooperării polițienești în domeniul combaterii terorismului, al traficului ilegal de droguri și al altor forme infracționale grave, ale crimei organizate transfrontaliere, pe baza unui schimb permanent și intens de informații, ținând însă cont de drepturile și libertățile omului, așa cum sunt ele prevăzute în tratate și convenții internaționale, dar și în legislația internă a fiecărui stat semnatar. Europol va interveni doar în măsura în care, în cauzele aflate în lucru, este implicată o structură a crimei organizate ori două sau mai multe state sunt afectate de acea formă de criminalitate, în asemenea măsură încât să fie necesară adoptarea unei atitudini comune pentru a reuși stăpânirea fenomenului și combaterea infracționalității [73, p.258].

- **Comunitatea Statelor Independente (CSI)** a fost înființată la 8 decembrie 1991, printr-un Acord semnat de către liderii Federației Ruse, Republicii Belarus și Ucrainei. La 21 decembrie 1991, liderii a unsprezece țări independente (cu excepția statelor baltice și a Georgiei, care a devenit membru al CSI mai târziu) au semnat Protocolul la Acord în cadrul căruia s-a statuat că Federația Rusă, Republica Belarus, Republica Kazahstan, Republica Armenia, Republica Azerbaidjan, Republica Kârgâzstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Ucraina și Republica Moldova pe bază de drepturi egale înființează Comunitatea Statelor Independente.

Astăzi Comunitatea Statelor Independente este o formă de cooperare între statele independente egale în drepturi, considerată de către comunitatea internațională ca o organizație regională interstatală. Drept urmare a creării CSI, la data de 22.01.1993 în or. Minsk a fost semnată Convenția cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală între țările membre ale Comunității Statelor Independente, care reglementează asistența juridică în cauzele penale [32, Partea IV]. Pentru satisfacerea cererii de asistență

juridică, instituția solicitată aplică legislația statului său. La rugămintea instituției de justiție solicitante, ea poate aplica și normele procesuale ale Părții Contractante solicitante, dacă acestea nu contravin legislației Părții Contractante solicitate. În cazurile când asistența juridică nu a putut fi acordată, ea va restitui cererea, concomitent, va aduce la cunoștință circumstanțele care au împiedicat îndeplinirea ei, precum și va restitui Părții Contractante solicitante documentele respective. Cererea de acordare a asistenței juridice poate fi refuzată, dacă acordarea unei astfel de asistențe poate cauza prejudicii suveranității sau securității ori contravine legislației Părții Contractante solicitate [32, art.19].

3.2. Temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal

Astăzi, unanim este recunoscut faptul că la obiectele principale cognoscibile ce determină efectuarea măsurilor speciale de investigații se atribuie faptul infracțiunii, persoanele și circumstanțele menționate în CPP.

În contextul dat, efectuarea măsurilor speciale de investigație se subordonează scopurilor procesului penal, adică protecția persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și soluționarea procesului penal ce examinează infracțiunea comisă deja.

Cu această ocazie, posibilitatea utilizării rezultatelor MSI în calitate de probe se datorează faptului că atât obiectul activității procesual-penale, cât și obiectul ASI aparțin uneia și aceleiași realități obiective – evenimentului infracțional. Or, obiectul identificării și investigării, atât în cadrul procesului penal, cât și în cadrul ASI îl formează nu altceva decât schimbările uniforme în realitatea obiectivă, cauzate de acțiunile sau inacțiunile infracționale, adică datele de fapt legate de infracțiunea investigată. Aceasta se întâmplă din cauza faptului că încălcarea legii, prin comiterea infracțiunii, produce un conflict între dispoziția legii, cuprinsă în perceptul violat, și dorința persoanei care a avut o conduită în contradicție cu norma incriminată.

Comiterea unei infracțiuni nu presupune și aplicarea imediată a unei pedepse, decât numai în urma stabilirii adevărului, fapt ce devine posibil doar în urma realizării imediate a unui complex de activități specifice de către organele judiciare împuternicite în vederea identificării făptuitorului, stabilirii vinovăției, acumulării probelor, etc., iar în final, judecarea cauzei și condamnarea făptuitorului de către instanța de judecată. Reacția promptă a statului față de încălcarea comisă trebuie să se materializeze în restabilirea grabnică a ordinii de drept și tragerea imediată la răspundere a făptuitorului [4, p.3]. Pentru aceasta, între momentul săvârșirii infracțiunii și cel al aplicării unei sancțiuni penale cu privire la autorul ei este plasat procesul

penal ca activitate organizată în scopul luării soluției corespunzătoare informațiilor concrete ale fiecărei cauze penale [85, p.19].

Profesorul Ion Neagu definește procesul penal ca fiind „activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele competente, cu participarea părților și altor persoane, în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală” [84, p.43].

De aici rezultă că procesul penal are ca sarcină primordială aflarea adevărului cu privire la infracțiune într-un proces penal, pentru a trage la răspundere penală persoana vinovată de săvârșirea ei. Prin urmare, „procesul penal se declanșează pentru constatarea faptului infracțiunii și persoanei vinovate, realizându-se sarcina tragerii la răspundere penală prin aplicarea justă a legii penale, acesta fiind considerat scopul imediat al oricărui proces penal” [90, p.43].

În același timp, în orice proces penal se pune problema de a se stabili dacă obiectul probei are sau nu corelația cu obiectul probațiunii în cauză și dacă faptele, datele și întâmplările concrete, a căror dovedire se solicită, sunt de natură a ajuta la soluționarea cauzei. Această corelație face posibilă calificarea probei ca fiind admisibilă, pertinentă, concludentă și utilă [92, p.75].

Caracterul confidențial al urmăririi penale își găsește rațiunea în faptul că unele activități de urmărire penală efectuate în scopul identificării și acumulării probelor necesare dovedirii vinovăției făptuitorului, ar fi imposibil de realizat cu succes, iar în unele cazuri chiar imposibilă, dacă persoanele vinovate ar cunoaște în amănunt întreaga tactică de realizare a urmăririi penale.

Respectivul considerent determină necesitatea efectuării în cadrul urmăririi penale, pe lângă acțiunile de urmărire penală, a măsurilor speciale de investigații, în vederea identificării și valorificării informațiilor care au importanță pentru derularea cu succes a procesului penal.

După cum a fost menționat în capitolul precedent, cadrul juridic de reglementare a modului și regulilor efectuării MSI în cadrul procesului penal în țara noastră a trecut printr-o lungă și anevoioasă perioadă. La etapa inițială (anul 1994), măsurile speciale de investigații erau prevăzute numai în Legea nr. 45/1994 privind activitatea operativă de investigații, purtând un caracter extrajudiciar [72, art.6].

Ulterior, Codul de procedură penală din 14.03.2003 prevedea la art. 303 că MSI pot fi efectuate cu autorizarea judecătorului de instrucție, însă acestea rămâneau a avea și în continuare un regim extrajudiciar, cu toate că potrivit CPP un șir de acțiuni de urmărire penală erau asemănătoare cu MSI: sechestrarea corespondenței- controlul comunicărilor telegrafice și a altor comunicări, cercetarea corespondenței condamnaților; interceptarea comunicărilor- interceptarea

convorbirilor telefonice și a altor convorbiri; experimentul- experimentul operativ; cercetarea la fața locului- cercetarea încăperilor, clădirilor, porțiunilor de teren și a mijloacelor de transport; colectarea mostrelor- colectarea mostrelor pentru cercetarea comparativă.

În pofida faptului că art. 10 al Legii nr. 45/1994 admitea ca rezultatele activității operative de investigații să fie utilizate la pregătirea și efectuarea acțiunilor de urmărire penală, precum și în calitate de probe pentru cauzele penale cercetate, CPP nu stabilea o formă procesuală concretă pentru efectuarea MSI, acceptând folosirea, conform art. 93 al CPP, a datele de fapt obținute prin ASI ca probe numai în cazurile în care ele erau administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin. (2), în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți, autorizată de către instanța de judecată. Însă printre mijloacele menționate nu se regăseau și măsurile operative de investigații, fapt care determina necesitatea efectuării acțiunii de urmărire penală în vederea consolidării procesuale a rezultatelor măsurilor de investigații. Deci în final constatăm că rezultatele măsurilor operative de investigații nu erau admise ca probe în procesul penal.

Având în vedere că activitatea specială de investigații reprezintă una din cele mai eficiente modalități de aflare a informațiilor care au importanță pentru procesul penal, legiuitorul moldav a atribuit, în conformitate cu standardele internaționale, statutul de acțiune de urmărire penală unui șir de măsuri speciale de investigații.

În acest sens, prin Legea Parlamentului nr. 66 din 05.04.2012, Codul de procedură penală a fost completat cu Secțiunea a 5-a, intitulată: „Activitatea specială de investigații”.

Totodată, a fost modificat și art. 93 al CPP, care în noua sa redacție prevede că „*în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul actelor procedurale în care se consemnează rezultatele MSI și anexele la ele, inclusiv stenograma, fotografiile, înregistrările și altele*”. În acest fel, MSI au căpătat statut de acțiuni de urmărire penală, iar rezultatele lor consemnate prin acte procedurale- statut de probă.

Prin urmare, în cadrul procesului penal, activitatea specială de investigații reprezintă activitatea ofițerilor de investigații desfășurată în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală care are drept scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, în așa fel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie neîntemeiat trasă la răspundere penală și condamnată.

În calitate de element component al urmăririi penale, activitatea specială de investigații este o acțiune dinamică, evolutivă, care se manifestă foarte complex, în cadrul ei având loc un șir

de activități menite să propulseze procesul penal spre atingerea scopului său și soluționarea sarcinilor trasate.

Așadar, ținând cont de faptul că, actualmente, marea majoritate a MSI se efectuează în cadrul urmăririi penale, în cele ce urmează ne vom referi doar la temeiurile de efectuare a MSI în cadrul urmăririi penale.

Deci potrivit art. 132³ al CPP al RM, temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații sunt:

- 1) actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora;
- 2) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;
- 3) cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Actele procesuale ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție în cauzele penale aflate în procedura acestora, în calitate de temei al efectuării MSI, este reglementat atât de Codul de procedură penală al Republicii Moldova, cât și de Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații.

Fiind o activitate complexă, procesul penal este legat de trecerea prin anumite diviziuni sau etape, acestea fiind fazele procesului penal. După cum menționează autorul N. Volonciu, „fazele procesului penal sunt diviziuni ale acestuia, în care se efectuează un complex de activități desfășurate succesiv, progresiv și coordonat, între două momente proeminente ale cauzei penale, pe bază de raporturi juridice caracteristice, în vederea realizării unor sarcini specifice” [119, p.21].

Fazele procesuale sunt subîmpărțiri ale etapelor de derulare a procesului penal, acestea au o funcție proprie, alcătuind, în cadrul activităților principale, un mănunchi unitar de activități.

Convențional, fazele procesului penal pot fi împărțite în patru categorii:

- a) faza procesului penal- sesizarea organului de urmărire penală;
- b) faza de urmărire penală- pornirea și realizarea urmăririi penale;
- c) faza judiciară- examinarea cauzei în primă instanță, în apel și recurs;
- d) faza postjudiciară- punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive.

Deci, dacă privim procesul penal în ansamblu, putem constata ca urmărirea penală este o verigă a unui lanț succesiv și coerent de activități procesual-penale și o activitate complexă ce constă în investigarea infracțiunii, identificarea și reținerea făptuitorilor, acumularea probelor în vederea întemeierii juridice a deciziei de tragere la răspundere penală.

Potrivit autorului român Crișu Anastasiu, „urmărirea penală cuprinde mai multe etape procesuale, iar fiecare etapă este compusă din stadii procesuale, prima dintre acestea fiind începerea urmăririi penale, care este un act de dispoziție al organului de urmărire penală, prin care, constatând că este legal sesizat cu privire la comiterea unei infracțiuni, începe urmărirea penală și efectuează activități procesuale și procedurale în vederea realizării obiectului urmăririi penale” [39, p.43].

În opinia autorilor români Theodoru Grigore și Moldovan Lucia, „urmărirea penală reprezintă prima fază a procesului penal prin care se înțelege activitatea desfășurată de organele de urmărire penală în scopul strângerii probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea faptuitorilor și la stabilirea răspunderii acestora pentru a se constata dacă este cazul sau nu să se dispună trimiterea lor în judecată” [111, p.194].

Cercetarea infracțiunii ca acțiune de stabilire a adevărului în cadrul cauzei penale, ca una din variantele activității umane de cunoaștere, este subordonată legităților generale ale procesului de cunoaștere a fenomenului infracțional, semnele exterioare și relațiile faptului concret spre cunoașterea relațiilor interioare, în toată profunzimea lor. Această activitate specială de cercetare a infracțiunilor, de identificare și reținere a infractorilor, de constatare prin mijloace de probă a vinovăției, ca activitate prealabilă judecătii, este necesară pentru contracararea promptă a infracțiunilor, precum și pentru prevenirea lor, fiind scopul de perspectivă al procesului penal [43, p.409].

Sub aspectul investigării infracțiunilor, efectuarea activității de cercetare trebuie concepută ca o activitate a procurorului, ofițerului de urmărire penală și a ofițerului de investigații în vederea stabilirii și reprimării infracțiunilor, care include atât organizarea activității, sistematizarea forțelor și mijloacelor, cât și realizarea procesului de stabilire a adevărului obiectiv.

Fundamentarea, succesiunea, volumul și conținutul acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații se determină pornind de la esența și exhaustivitatea informației analizate de procurori, ofițerii de urmărire penală și ofițerii de investigații cu privire la evenimentul ilicit și la persoanele suspecte sau implicate în activitatea infracțională.

Organizarea investigării începe întotdeauna cu studierea materialelor inițial acumulate, inclusiv prin intermediul forțelor și măsurilor speciale de investigații. La începutul investigării, se iau ca premisă situațiile tactice, se elaborează ipotezele de investigare și în baza lor se întocmește planul acțiunilor de urmărire penală și al măsurilor speciale de investigații.

Cu toate acestea, considerăm că un rol esențial în realizarea activității de cercetare a infracțiunilor îi revine actelor procesuale în calitate de elemente principale, materializate în

documente procesuale, fapt ce ne permite să afirmăm că ansamblul documentelor procesuale ca mijloc de fixare a acțiunilor și deciziilor reprezintă forma și conținutul fiecărei cauze penale.

Deci, în contextul subiectului examinat (acte procesuale în calitate de temei al efectuării MSI), găsim de cuviință să discutăm, înainte de toate, ***despre esența și conținutul juridic al actelor procesual-penale în calitatea lor de temeiuri ale efectuării MSI.***

Așadar, conținutul actelor procesuale penale ale organului de urmărire penală, procurorului și instanței de judecată reflectă acțiunile realizate în scopul stabilirii circumstanțelor săvârșirii infracțiunii, în luarea deciziilor necesare pentru rezolvarea justă a cauzei penale [74, p.32].

Potrivit autorului rus S.S. Alexeev „actul procesual” întruchipează: acțiunea legală; rezultatele acțiunii legale ca produs al activității individuale juridice creative; document juridic – ca înscris lexico-documentar în care se fixează acțiunea legală și rezultatul ei [120, p.192].

În viziunea autorului M.I. Bajanov, actul procesual reprezintă un document procesual al organelor de stat, care exercită urmărirea penală, este rezultatul activității organelor de urmărire penală, care se încadrează în categoria procesual-penală stabilită de lege, caracterizându-se printr-un anumit conținut și exprimă decizia în cauza penală (ordonanță, decizie, sentință) sau prezintă mersul, ordinea și rezultatele acțiunii lor (proces-verbale) [122, p.6].

Astfel, conținutul actelor procesual-penale raportate la activitatea organului de urmărire penală constă în efectuarea acțiunilor în scopul constatării circumstanțelor infracțiunii, de asemenea, de adoptare a deciziilor necesare pentru soluționarea echitabilă a chestiunilor juridice pe parcursul investigării cauzei penale și înscrierea lor în documentele corespunzătoare [74, p.34].

În ce privește subiecții emitenți ai actelor procesual-penale ce constituie temei al efectuării măsurilor speciale de investigații, începem studiul de la prezentarea statutului ofițerului de urmărire penală, persoana-cheie în dispunerea efectuării MSI.

Potrivit legislației în vigoare, ofițerul de urmărire penală este persoana cu funcții de răspundere din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Vamal, Centrului Național Anticorupție, împuternicită în numele statului să efectueze urmărirea penală în cauzele penale (art. 57, alin. (1) din CPP). În scopul lărgirii ariei atribuțiilor ofițerului de urmărire penală cu intenția de a face posibilă și dispunerea măsurilor speciale de investigații, în sprijinul soluționării prompte și juste a procesului penal, legiuitorul în art. 57 CPP al RM a prevăzut atribuții mai largi în vederea desfășurării urmăririi penale și administrării probelor pentru clarificarea tuturor aspectelor cauzei. Astfel, conform prevederilor departamentale ale IGP al MAI al RM, odată cu pornirea urmăririi penale, ofițerul de urmărire penală este obligat să-și organizeze activitatea în

așa fel încât în cel mai scurt termen posibil și în mod neîntârziat, să cerceteze obiectiv, multilateral, sub toate aspectele fiecă sesizare sau cauză penală din gestiunea sa [91, p.123].

În viziunea autorului Vasile Bercheșan, primele sarcini de organizare a investigării unei infracțiuni ar consta în:

- definirea corectă a complexului de acțiuni de urmărire penală și măsuri speciale de investigații pentru identificarea, confirmarea și ridicarea probelor infracțiunii;
- aplicarea oportună a măsurilor de contracarare, care nu ar da posibilitatea infractorilor să se eschiveze de la urmărirea penală și de judecată;
- verificarea prin mijloace de procedură și prin măsuri speciale de investigații a probelor existente;
- obținerea unor date suplimentare despre infracțiune;
- realizarea unor măsuri speciale de investigații și acțiuni de urmărire penală în scopul reținerii tuturor infractorilor participanți la infracțiune;
- stabilirea relațiilor criminale ale persoanelor implicate [4, p.22].

Astfel, pe lângă acțiunile de urmărire penală, cercetarea infracțiunilor este realizată și prin intermediul MSI. Este important de menționat că, în unele cazuri, descoperirea infracțiunii cu ajutorul doar a acțiunilor de urmărire penală este foarte dificilă și uneori chiar imposibilă.

Sarcina ofițerului de urmărire penală constă în căutarea și perceperea acestor date despre infracțiunea concretă, documentarea lor procesuală și utilizarea pe parcursul cercetării cauzei în scopul stabilirii adevărului obiectiv [51, p.55]. Din aceste considerente legea procesual-penală permite efectuarea MSI, iar ofițerul de urmărire penală, potrivit pct. 9 al alin. (2) al art. 57 din Codul de procedură penală, urmează să conducă, din momentul înregistrării faptei social periculoase, respectivele măsuri speciale de investigații pentru cercetarea infracțiunii și stabilirea persoanelor care au săvârșit-o. Or, în procesul investigării infracțiunilor, ofițerul de urmărire penală trebuie să ia multe hotărâri tactice și strategice, a căror realizare, se atinge inclusiv prin efectuarea măsurilor speciale de investigație.

Activitatea ofițerului de urmărire penală presupune realizarea unui sistem rațional de decizii procesuale, tactice și organizatorice, de acțiuni de urmărire penală și de MSI în scopul îndeplinirii cât mai eficiente a sarcinilor legislației penale, a justiției și asigurării intereselor ordinii de drept și a securității interne a statului. Deciziile în cauză sunt orientate spre îndeplinirea sarcinilor urmăririi penale și spre soluționarea altor probleme ce stau în fața organelor de drept. Printre aceste decizii se regăsește și decizia ofițerului de urmărire penală referitoare la necesitatea efectuării măsurilor speciale de investigații, în condițiile în care organizarea investigării cazului penal începe întotdeauna cu studierea faptei săvârșite:

materialele inițiale, acumulate de ofițerul de urmărire penală sau parvenite de la subdiviziunile specializate [51, p.59].

Practica raportează conlucrarea acestor două organe din momentul parvenirii informației sau sesizării cu privire la comiterea unei infracțiuni până la transmiterea cauzei penale procurorului, și chiar până în faza judecării cauzei.

Este necesar de menționat că la cercetarea cauzelor penale sunt formate grupuri de urmărire penală în care sunt incluși ofițerii de urmărire penală și, în majoritatea cazurilor, și ofițeri de investigații, ceea ce oferă un produs foarte eficient și calitativ.

Un element important al conlucrării ofițerului de urmărire penală cu ofițerii de investigații se realizează prin intermediul dispozițiilor ofițerului de urmărire penală, care sunt executate imediat și calitativ, fapt care arată importanța acordată de aceștia cercetării infracțiunilor. Decizia ofițerului de urmărire penală în vederea expedierii unui act procesual de dispoziție în adresa subdiviziunii specializate privind necesitatea efectuării unui complex de MSI este determinată de situațiile de urmărire penală, de ipotezele de urmărire penală înaintate și de planul cercetării infracțiunii investigate.

Legătura dintre acțiunile de urmărire penală și activitatea specială de investigații se realizează prin reglementarea lor atât în Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură [66, art.5], cât și în Legea nr. 59/2012, unificându-se prin legiferarea competențelor în CPP.

Astfel, procurorul coordonează, conduce și controlează efectuarea MSI sau desemnează un ofițer de urmărire penală pentru realizarea acestor acțiuni, iar potrivit art. 52 alin. (1) pct. 14 din Codul de procedură penală, la efectuarea urmăririi penale, procurorul dă indicații în scris cu privire la efectuarea MSI în vederea căutării persoanelor care au săvârșit infracțiuni. Mai mult, potrivit art. 132⁴ CPP al RM, procurorul care conduce sau exercită urmărirea penală pune, prin ordonanță motivată, măsura specială de investigații în executarea subdiviziunilor specializate.

Ofițerul de investigații care efectuează măsurile speciale de investigații informează procurorul printr-un raport, la finalizarea efectuării măsurii speciale de investigații sau în termenul stabilit în actul de dispunere, despre rezultatele obținute la efectuarea măsurilor.

Este de menționat faptul că în vederea facilitării interacțiunii dintre organul de urmărire penală și subiecții activității speciale de investigații, precum și asigurării controlului activității acestora, din anul 2003, în fiecare judecătorie din Republica Moldova, cu excepția celor specializate, a fost instituită funcția de judecător de instrucție. Acesta are atribuții speciale și anume, se ocupă de examinarea plângerilor împotriva organelor de urmărire penală, arestarea preventivă, autorizarea perchezițiilor și a măsurilor speciale de investigații etc.

Scopul creării acestei instituții a fost de a asigura o mai bună respectare a drepturilor omului pe durata urmăririi penale [75, p.8], de asemenea, de a nu admite abuzul din partea ofițerilor de investigații în timpul efectuării măsurilor speciale de investigații autorizate.

În respectiva consecutivitate a expunerii, ținem să precizăm că expedierea unui act procesual de dispoziție în adresa subdiviziunii specializate privind necesitatea efectuării unui complex de MSI sau a unei MSI în parte, reprezintă o acțiune dictată de necesitățile atingerii unor obiective concrete în procesul cercetării unei infracțiuni.

De asemenea, în soluționarea corectă a cauzelor penale, depinde foarte mult de stabilirea precisă a unor circumstanțe, adică, împrejurări în care s-a comis infracțiunea, cum ar fi: motivul, scopul, locul, persoanele implicate, metodele de comitere, consecințele etc. Pentru stabilirea circumstanțelor date, e nevoie de activitatea specială de investigații realizată în cadrul procesului penal, activitate ce nu poate fi spontană și haotică, căci este imposibil ca fără probatoriu să se realizeze sarcinile procesului penal.

Reieșind din cele expuse, susținem că expedierea de către ofițerul de urmărire penală, de procuror sau judecător a unui act procesual de dispoziție în adresa subdiviziunii specializate privind necesitatea efectuării unui complex de MSI este dictată numai de necesitățile atingerii scopurilor procesului penal și soluționarea sarcinilor urmăririi penale, pornind de la circumstanțele cauzei penale cercetate. Deci actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție pot deveni temei de efectuare a MSI numai în cazurile când aceste cauze penale se află în procedura acestora.

După cum menționează autorii ruși C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.I. Șumilov [130, p.318], „pentru ca acest temei juridic de efectuare a MSI să aibă un caracter legal, este necesar ca în actele procesuale de dispoziție ale judecătorului de instrucție să fie indicate motivele și circumstanțele care determină necesitatea efectuării MSI”.

În acest sens, art. 11, lit. c) din Legea nr. 59/2012 obligă ofițerul de investigații să execute ordonanțele ofițerului de urmărire penală, indicațiile scrise sau ordonanțele procurorului și încheierile instanței de judecată. Actele procesuale de dispoziție ale ofițerului de urmărire penală, ale procurorului sau ale judecătorului de instrucție se expediază pentru executare subdiviziunii specializate în exercitarea activității speciale de investigații.

Interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte

Pe subiectul temeiului respectiv de efectuare a MSI ne-am exprimat mai sus că împărtășim părerea că acest temei urmează a fi atribuit la compartimentul de temeuri ale

efectuării MSI în afara procesului penal și ***propunem excluderea pct. 2 al alin. (1), art. 132³ din CPP.***

Cereri de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte

Respectivul temei de efectuare a MSI este dictat, în mare măsură, de amploarea pe care a căpătat-o fenomenul criminalității la momentul actual, mai fiind determinat și de necesitatea consolidării eforturilor organelor de drept la nivel internațional în vederea contracarării acestui flagel.

În abordarea tehnică a acestei teme de analiză trebuie pornit și de la ideea că, pentru unele forme speciale de criminalitate – criminalitatea organizată, ca cea mai gravă formă de criminalitate pe care a cunoscut-o vreodată omenirea, trebuie găsite forme speciale de combatere. Statul, confruntat cu această revoluție a informației, trebuie să identifice noi tipuri de *pattern*-uri acționale, care să se plieze pe nevoia de răspuns rapid, flexibilitate și organizare ce s-au impus în lumile postmoderne [76, p.10].

În acest context, cooperarea juridică internațională în materie penală constituie un mijloc eficient de a răspunde acestui fenomen. Asistența juridică internațională în materie penală reprezintă un domeniu extrem de important în cadrul cooperării internaționale între statele lumii, fiind solicitată de autoritățile judiciare competente din statul solicitant și se acordă de autoritățile judiciare din statul solicitat.

Asistența juridică internațională în materie penală poate fi definită ca *fiind sprijinul reciproc pe care și-l acordă statele în activitatea de investigare, judecare și pedepsire a infractorilor, susținut legislativ de prevederile legii procesual-penale, a tratatelor internaționale, ratificate de Republica Moldova ori pe bază de reciprocitate.*

Cooperarea internațională a statelor nu se limitează doar la cooperarea între subdiviziunile specializate implicate în contracararea criminalității, ci vizează și obținerea de date, informații, în vederea stabilirii existenței infracțiunii, identificării făptuitorului și stabilirii vinovăției. În cursul soluționării cauzelor, organele judiciare pot constata însă că accesul la probele sau mijloacele de probă necesare stabilirii situației de fapt nu este posibil, deoarece acestea se află în afara granițelor statului și este nevoie de asistență judiciară externă [36, art.18].

Deseori, în faza urmăririi penale și în cea a judecării cauzei, examinarea probelor poate determina, de asemenea, necesitatea colaborării internaționale pe segmentul efectuării MSI, inclusiv a celor care potrivit legislației RM se efectuează numai în cadrul unui proces penal. Prin urmare, atunci când organul judiciar constată că exacta cunoaștere a adevărului depinde de anumite probe care pot fi identificate în străinătate, solicită concursul autorităților străine. În

asemenea cazuri organul judiciar se adresează autorităților străine pe cale de comisii rogatorii, cu solicitarea de a se efectua MSI necesare în vederea stabilirii adevărului în cauza examinată și tragerea vinovaților la răspunderea penală.

Deci în materie penală autoritatea judiciară a unui stat va putea, conform prevederilor legislației sale, să se adreseze, prin comisie rogatorie, autorității competente a unui alt stat pentru a-i cere să facă, în limita competenței sale, fie un act de cercetare, fie alte acte judiciare [77, p.13].

Comisia rogatorie reprezintă una dintre formele prevăzute de lege utilizate pentru realizarea asistenței juridice internaționale în materie penală, fiind folosită în relațiile dintre state, în planul asistenței juridice internaționale, încă de la sfârșitul secolului XIX.

Comisia rogatorie este menționată la art. 18 al Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate semnată la 15 noiembrie 2000 la New York. Deci, prin aceasta se are în vedere situația când organul judiciar care efectuează urmărirea sau judecarea unei cauze constată că exacta cunoaștere a adevărului depinde de anumite probe sau mijloace de probă care se găsesc în străinătate, solicitând în acest caz concursul autorităților străine. Pentru obținerea acestui sprijin, organul judiciar se adresează autorităților judiciare străine pe cale de comisii rogatorii, cu solicitarea de a se proceda la audieri de martori sau la constatări la fața locului. Uneori organele judiciare dintr-un stat pot considera necesar ca martorii domiciliați în străinătate să fie invitați înaintea acestor organe. Se poate întâmpla ca martorii unei cauze să se afle deținuți într-un alt stat, iar aducerea lor în țara care-i solicită pentru a fi audiați să fie absolut necesară. Alteori, este nevoie de comunicarea unor piese judiciare aflate într-o țară și solicitate de organele judiciare din altă țară.

În cazul în care organele de drept ale unui stat străin constată necesitatea dobândirii probelor în o cauză penală pe teritoriul Republicii Moldova, acestea pot adresa comisii rogatorii Procuraturii Generale și Ministerului Justiției, reglementate în calitate de autorități competente în domeniu în conformitate cu prevederile art. 540 alin.(2) CPP [53, p.47].

Republica Moldova a încheiat tratate multilaterale în acest domeniu cu aproximativ 30 de state, printre care: Cehia, Estonia, Belarus, Italia, Bulgaria, Turcia, Israel, Elveția și altele.

Îndeplinirea actelor și măsurilor procedurale de către organele unui stat la cererea unui stat străin are loc în executarea comisiilor rogatorii. În materie penală, comisiile rogatorii se depun în conformitate cu dispozițiile cuprinse în tratate și convenții, în dispozițiile de drept intern, iar în lipsa acestora, după uzul consacrat de dreptul penal [97, p. 1070].

Potrivit art. 1, alin. (3) din Legea Republicii Moldova nr. 371/2006, cu privire la asistența juridică internațională în materie penală, comisia rogatorie este considerată o formă de cooperare juridică internațională în materie penală.

Ce ar însemna, în esență, această instituție procesuală de nivel internațional? Conform informațiilor din dicționarul juridic, aceasta este *„o instituție folosită de organul de urmărire penală sau instanța de judecată pentru realizarea unui act procedural de către un alt organ sau instanță, de același grad, din altă localitate, atunci când nu are posibilitatea de a efectua nemijlocit actul procedural respectiv”*. Din această explicație putem evidenția anumite particularități ale acestei instituții procesual-penale care o face diferită prin aplicarea sa, față de alte instituții asemănătoare.

Principala caracteristică a comisiei rogatorii este faptul că acțiunea legii procesual-penale în spațiu își are extinderea și în afara teritoriului Republicii Moldova, deci această instituție intervine ca o excepție de la regula generală care prevede că *„legea procesual-penală este unică pe tot teritoriul Republicii Moldova”* (art. 4 al CPP RM).

O altă caracteristică este aceea că în rezolvarea cauzei penale sunt necesare anumite probe și mijloace de probă care se găsesc în străinătate [107, p.47], care pot fi adunate cu ajutorul acestei instituții. În cursul soluționării cauzelor, organele judiciare pot constata însă că accesul la probele sau mijloacele de probă necesare stabilirii situației de fapt nu este posibil, deoarece acestea se află în afara granițelor statului. Cu astfel de situații se pot confrunta atât organele judiciare din țara noastră, cât și cele din alte țări, motiv pentru care a apărut necesitatea existenței unei instituții procedurale care să faciliteze obținerea de acte procedurale necesare soluționării cauzelor, efectuate în alt stat. Astfel, Partea solicitată va urmări îndeplinirea, în formele prevăzute de legislația sa, a comisiilor rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi vor fi adresate de către autoritățile judiciare ale părții solicitante și care au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, a dosarelor sau a documentelor.

Următoarea caracteristică a acestei instituții constă în aceea că organul de urmărire penală sau instanța judecătorească transmit competența sa unui alt organ de același nivel dintr-un stat străin, precum este stipulat în Convenția europeană de asistență juridică în materie penală din 20 aprilie 1959: *„partea solicitată va face să se îndeplinească, în formele prevăzute de legislația sa, comisiile rogatorii referitoare la o cauză penală, care îi vor fi adresate de către autoritățile judiciare ale Părții solicitante și care au ca obiect îndeplinirea actelor de urmărire sau comunicarea mijloacelor materiale de probă, dosarelor sau documentelor”* [34, art.3, pct.1].

Analizând cele expuse mai sus, vom încerca să definim comisia rogatorie prin raportarea la temeiurile efectuării măsurilor speciale de investigații, dar nu înainte de a arăta și modul de definire a ei în Legea Republicii Moldova nr. 371 din 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materie penală la art. 24, alin. (1): „*Comisia rogatorie este o formă de asistență juridică internațională care constă în împuternicirea pe care un organ de urmărire penală sau o instanță judecătorească competentă dintr-un stat, sau o instanță internațională o acordă unor autorități similare din alt stat pentru a îndeplini în locul și în numele său activități procesuale referitoare la un anumit proces penal*”.

Așadar, în viziunea noastră, ***comisia rogatorie este o instituție a dreptului procesual-penal care permite/ legalizează și, în același timp, obligă la efectuarea acțiunilor procesuale, în cadrul unei cauze penale aflate în gestiunea altui stat, de către autoritățile judiciare ale statului împuternicit, având la bază prevederile tratatelor internaționale, transpuse prin Legea cu privire la asistența juridică internațională în materie penală.***

În opinia autorului român Vasile Păvăleanu, prin comisie rogatorie, în sensul art. 15 paragraful 2, alin. (2) din Tratatul încheiat cu România la 07.06.1996, se înțelege „*acel act de procedură judiciară prin care un judecător sau procuror, după caz, solicită autorităților competente din cealaltă parte contractantă să îndeplinească, în locul său, acte judiciare pe care le consideră necesare judecății sau urmăririi penale într-un anumit proces cu care este sesizat*” [94, p.577-578].

După cum se vede, comisia rogatorie este un act procedural prin care organul de urmărire penală sau instanța de judecată a unui stat ori reprezentanții unei instanțe penale internaționale solicită o intervenție a organelor statului respectiv. Această intervenție este specifică prin aceea că survine direct în urma unor înțelegeri internaționale care se clasifică în:

- Tratatate multilaterale privind acordarea unui astfel de ajutor;
- Convenții multilaterale, încheiate între state pentru lupta împotriva anumitor tipuri de infracțiuni;
- Tratatate interdepartamentale și interstatale încheiate în vederea acordării acestui gen de cooperare [149, p.202].

Reieșind din rezultatele utilizării activităților de asistență juridică internațională în materie penală, scopul comisiilor rogatorii se conturează prin următoarele:

- asigurarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor fizice și juridice, indiferent de locul unde ele au comis infracțiunea;
- consolidarea eforturilor autorităților de drept din diferite state pentru a combate criminalitatea;

- contribuirea la administrarea eficientă a justiției [53, p.36].

Legea Republicii Moldova cu privire la asistența juridică internațională în materie penală nr. 371 din 01.12.2006 ne relatează următoarele obiective ale comisiei rogatorii:

1. localizarea și identificarea persoanelor și a obiectelor;
2. audierea învinuitului sau inculpatului, părții vătămate, martorilor, experților și a celorlalte părți;
3. confruntarea, percheziția, ridicarea de obiecte sau documente, sechestrul, confiscarea specială;
4. cercetarea la fața locului și reconstituirea locului faptei;
5. expertizele, constatarea tehnico-științifică și constatarea medico-legală;
6. transmiterea de informații necesare într-un anumit proces;
7. interceptările audio și video, examinarea documentelor de arhivă și a fișierelor specializate;
8. transmiterea probelor materiale;
9. comunicarea de documente sau dosare [69, art.25].

Nu pot forma obiectul comisiei rogatorii:

- pornirea urmăririi penale – solicitarea de a porni urmărirea penală poate fi obiectul sau transferul de urmărire penală sau a denunțului în scopul urmăririi;
- luarea măsurilor preventive – în cazul necesității aplicării măsurilor preventive unei persoane care se ascunde de urmărirea penală și se află pe teritoriul unui stat străin, urmează de recurs la darea în căutare și ulterioara solicitare a extrădării persoanei;
- efectuarea acțiunilor speciale de investigații – nu pot constitui obiect al comisiei rogatorii acțiunile speciale de investigații, efectuate în afara urmăririi penale și care nu au drept scop acumularea de probe, dar numai stabilirea de circumstanțe.

Adresarea prin comisie rogatorie este reglementată, pentru prima dată, în legislația Republicii Moldova la art. 536 al CP al RM. Ulterior prin LP48-XVI din 07.03.08 în Capitolul IX Asistența juridică internațională în materie penală, a fost introdusă Secțiunea 1¹ cu titlul: Cererea de comisie rogatorie. Toate acțiunile trebuie efectuate cu garantarea drepturilor procesuale ale persoanei în privința căreia se efectuează asistența, prevăzute de legea națională [43, p.320].

Conform prevederilor art.534 CPP, Republica Moldova poate refuza executarea cerințelor comisiei rogatorii în următoarele cazuri:

- 1) cererea se referă la infracțiuni considerate în Republica Moldova ca infracțiuni politice sau infracțiuni conexe cu astfel de infracțiuni [27, art.534]. Refuzul nu se admite în cazul în care persoana este bănuită, învinuită sau a fost condamnată pentru săvârșirea unor fapte prevăzute de art.5-8 din Statutul de la Roma al Curții Internaționale Penale;

2) cererea se referă la o faptă ce constituie exclusiv o infracțiune sau o încălcare a disciplinei militare;

3) dacă executarea prevederilor comisiei rogatorii poate să aducă atingere suveranității, securității sau ordinii publice a statului;

4) există motive întemeiate de a crede că bănuitul este urmărit sau pedepsit penal pe motive de rasă, religie, cetățenie, asociere la un anumit grup, pentru împărțirea unor convingeri politice sau dacă situația lui se va agrava și mai mult din cauza unuia dintre motivele enumerate;

5) este dovedit faptul că în statul solicitant persoana nu va avea acces la un proces echitabil;

6) fapta la care se referă cererea se pedepsește cu moartea, conform legislației statului solicitant, iar statul solicitant nu oferă nici o garanție în vederea neaplicării sau neexecutării pedepsei capitale;

7) potrivit Codului penal al Republicii Moldova, fapta sau faptele invocate în cerere nu constituie infracțiune;

8) în conformitate cu legislația națională, persoana nu poate fi trasă la răspundere penală.

În baza rezervelor făcute de Republica Moldova la Convenția europeană de asistență juridică în materie penală, semnată la Strasbourg la 20.04.1959, motive de a refuza executarea comisiei rogatorii mai sunt:

- infractorul nu va fi tras la răspundere penală în temeiul amnistiei;
- s-a scurs termenul de prescripție pentru infracțiunea menționată în comisia rogatorie;
- după săvârșirea infracțiunii, infractorul a căzut într-o stare de iresponsabilitate mentală, care împiedică tragerea lui la răspundere penală;
- în Republica Moldova există o procedură penală în curs cu privire la aceeași persoană pentru aceeași infracțiune;
- există o sentință definitivă, sau o hotărâre judecătorească de încetare a cazului, cu privire la aceeași persoană și pentru aceeași infracțiune [53, p.50].

Circumstanțele care prezintă un pericol real pentru viața, sănătatea și patrimoniul participanților la procesul penal sau rudelor acestora

După cum se vede din titlul subiectului prezentat, la categoria temeiurilor de dispunere a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal, propunem completarea art. 132³ alin. (1) cu un nou punct care să prevadă următorul temei: *circumstanțelor care prezintă un pericol real pentru viața, sănătatea și patrimoniul participanților la procesul penal sau a rudelor acestora.*

Argumentăm această poziție pornind de la realitatea în care, atunci când se examinează săvârșirea unei infracțiuni în cadrul procesului penal, infractorul, de dragul eschivării de la

executarea pedepsei, poate recurge la orice acțiuni ce ar pune în pericol viața celor ce-i hotărăsc soarta. În mod evident, aceste persoane pot fi: *martorul, avocatul, expertul, ofițerul de investigație, ofițerul de urmărire penală, procurorul sau chiar judecătorul care urmează să emită sentința ori rudelor acestora*. Or, odată ce martorul, spre exemplu, ca și de fapt, expertul sau alți participanți la procesul penal, beneficiază de protecție în temeiul legislației în vigoare (Legea nr. 105/2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal), măsurile de protecție nu pot fi complete și eficiente fără utilizarea măsurilor speciale de investigații. Bunăoară, interceptarea convorbirilor telefonice ar putea folosi la ascultarea faptului amenințării victimei, martorului sau avocatului acestora, ceea ce ar face posibilă localizarea celui ce o amenință, gravitatea și iminența amenințării, precum și unele date ce ar ajuta la soluționarea procesului penal. Mai mult, unele măsuri speciale de investigații ar putea fi aplicate și în privința părților la procesul penal (victima, bănuitul- în eventualitatea stabilirii faptului amenințării lui de către complice în vederea asigurării unei protecții prompte).

Este important să mai adăugăm că în majoritatea cazurilor, chiar și în cazul Legii nr. 105/2008 cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, se pune accentul pe asigurarea integrității fizice, vieții și sănătății persoanei, fără a se ține cont și de patrimoniul acesteia, fiind pentru ea o valoare pasibilă de a fi amenințată cu distrugerea, depozitarea, limitarea accesului la el. Or, potrivit Legii cu privire la poliție și statutul polițistului, *poliția apără viața, integritatea corporală, sănătatea și libertatea persoanei, proprietatea privată și publică*.

3.3. Concluzii la capitolul 3

1. Conceptul de reglementare a activității speciale de investigații utilizat de legiuitorul nostru la elaborarea Legii nr. 59/2012, potrivit căruia s-a restrâns spectrul de MSI ce pot fi realizate în afara procesului penal prin încorporarea lor în CPP, atribuindu-le, cu această ocazie, la categoria MSI efectuate doar în cadrul procesului penal, astăzi este considerat un concept greșit, construit în urma unei interpretări eronate a principiului imixtiunii în viața privată raportat la principiul democrației. Or, astăzi corect se apreciază în cadrul Proiectului (p. 42) de modificare a Legii nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații că *„una din cele mai grave probleme constă în instituirea conceptului de dispunere a efectuării majorității măsurilor speciale de investigații exclusiv în cadrul dosarului penal. Acest fapt constituie o abordare greșită a conceptului unui act legislativ privind activitatea specială de investigații, rezultată din confundarea și, prin urmare, suprapunerea scopurilor procesului penal cu cele ale activității speciale de investigații”*. Drept consecință a acestui fapt, specialiștii în domeniu, astăzi, percep

că marea majoritate a măsurilor speciale de investigații trebuie să fie realizate doar în cadrul procesului penal, fiind urmăriți de frica de a nu încălca cumva drepturile fundamentate ale celui supus măsurii.

2. În realitatea practică a activității speciale de investigații, nu toate informațiile parvenite de la persoane, informatori sau alți colaboratori confidențial constituie temei al inițierii procesului penal, decât în urma unei verificări prealabile a tuturor circumstanțelor invocate în calitate de pretinse infracțiuni, fapt ce se realizează doar în baza unei documentări operative (speciale). Prin urmare, documentarea reprezintă un mijloc de cunoaștere a adevărului, constituie baza informațională a activității speciale de investigații menită să asigure atingerea scopurilor și sarcinilor prestabilite.

3. Circumstanțele neclare despre infracțiuni, în calitate de temei al dispunerii și efectuării măsurilor speciale de investigații sunt acele informații care, de regulă, sunt perfectate documentar, prevăzute în legislația specială de investigații sau în actul normativ al subdiviziunilor specializate, parvenite la ofițerul de investigații, care trebuie să conțină date concrete ce indică temeiurile înlăptuirii măsurilor speciale de investigații.

Caracterul confidențial al urmăririi penale își găsește rațiunea, dar și tangența cu măsurile speciale de investigații în faptul că unele activități de urmărire penală efectuate în scopul identificării și acumulării probelor în vederea dovedirii vinovăției făptuitorului ar fi imposibil de realizat cu succes, iar în unele cazuri chiar imposibil, dacă persoanele vinovate ar cunoaște în amănunt întreaga tactică de realizare a urmăririi penale. Or, în calitatea ei de element component al urmăririi penale, activitatea specială de investigații este, în primul rând, o acțiune dinamică, evolutivă, care se manifestă foarte complex, în cadrul ei având loc un șir de activități menite să propulseze procesul penal spre atingerea scopului său și soluționarea sarcinilor trasate.

4. Fundamentarea, succesiunea, volumul și conținutul MSI în oricare proces penal se determină pornind de la esența și exhaustivitatea informației analizate de ofițerul de urmărire penală cu privire la evenimentul ilicit și la persoanele suspectate sau implicate într-o anumită acțiune prejudiciabilă. În această ordine de idei, constatăm că investigarea efectivă a infracțiunilor de către organul de urmărire penală obligă la interacțiune și conlucrare cu subdiviziunile specializate și ofițerii de investigații.

5. În procesul realizării activității de contracarare a fenomenului criminalității nu pot fi obținute rezultate remarcabile decât printr-o colaborare pe principii corecte și în spiritul legii pe plan intern între organele de stat cu atribuții în prevenirea și combaterea criminalității, iar în plan internațional printr-o cooperare viabilă în cadrul unor organizații și organisme internaționale sau în baza unor convenții bilaterale.

6. După caracterul împrejurărilor în care se dispun și care urmează a le clarifica, *interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept*, în calitate de temei al efectuării măsurilor speciale de investigații pot fi efectuate doar în afara procesului penal.

IV. CONDIȚIILE DE EFECTUARE A MĂSURILOR SPECIALE DE INVESTIGAȚII

4.1. Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații – garant al respectării principiului legalității

Actualmente, trăim o perioadă de dezvoltare a omenirii, caracterizată printr-o intensificare fără precedentă a măsurilor legislative destinate respectării legalității și corectitudinii în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu de către diferiți reprezentanți ai puterii de stat. Scopul demersului respectiv este de a consolida și mai mult legătura dintre organele de stat și cetățeni, prin creșterea gradului de responsabilitate al statului, fapt ce devine posibil doar prin îndeplinirea corectă și legală a atribuțiilor acordate autorităților publice. De interesul fiecărui stat ține promovarea politicilor ce ar impune autorităților sale subordonarea și respectarea anumitor condiții în procesul realizării obiectivelor de aplicare a legii.

Este și firesc ca respectarea acestor condiții să capete amploare în perioadele de tranziție, în cazul statului nostru, de la o economie supracentralizată la o economie de piață, urmărindu-se scopul creării unui mecanism eficient de protecție a drepturilor și libertăților persoanei.

Fără îndoială, latura principală a dreptului o constituie ocrotirea personalității și această latură, reflectând fenomene sociale în continuă mișcare, dar și schimbare calitativă, va trebui să prezinte și ea, de la o etapă la alta, o anumită mobilitate. Crearea eficienței în aplicarea dreptului implică și necesitatea de cunoaștere științifică a realității, a structurilor și caracteristicilor care guvernează dezvoltarea relațiilor sociale. Pentru aceasta, instituțiile dreptului trebuie în permanență să fie regândite, confruntate, experimentate, adaptate la exigențele vieții actuale sub aspectul rolului, funcțiilor și interesului lor, în vederea identificării unor soluții juridice și posibilități aplicative care să poată răspunde prompt la toate provocările timpului.

Aceste exigențe, de fapt, sunt valabile și pentru activitatea specială de investigații care, după natura ei, implică o ingerință profundă în viața privată, riscând uneori să afecteze grav drepturile fundamentale ale omului sau să le limiteze prea mult, altfel spus, disproporțional scopului urmărit. Cu această ocazie, în vederea garantării unui control strict al respectării legalității în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații, a impus, atât prin legea specială, cât și prin legea procesual-penală, respectarea unui șir de condiții.

În contextul dat, importanța respectării condițiilor de realizare a MSI, este determinată de necesitatea asigurării respectării principiilor activității speciale de investigații în timpul îndeplinirii ei. Aceste reguli mai sunt chemate să asigure și un echilibru al intereselor cetățenilor racordate la necesitățile societății și ale statului, care are interesul de a reacționa adecvat și

eficient la manifestările criminale de orice fel. De asemenea, condițiile de îndeplinire a măsurilor speciale de investigații sunt chemate să asigure creșterea eficienței lor.

Consultând, înainte de toate, aspectul doctrinar al condițiilor efectuării măsurilor speciale de investigații, observăm că în literatura de specialitate se optează pentru divizarea lor în două categorii.

Potrivit autorului rus S.I. Zaharțev, „condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații trebuie divizate în: condiții generale și condiții speciale” [142, p.72].

Aceeași viziune este împărtășită și de către autorii O.A. Vaghin, A.P. Isicenko, G.H. Șabanov [125, p.55], C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski și A. Iu. Șumilov [129, p.334].

Așadar, chiar dacă autorii sus-numiți consideră activitatea specială de investigații doar ca activitate de stat de sine stătătoare și nu ca parte componentă a procesului penal, în timp ce legiuitorul nostru o percepe ca pe o activitate procesual-penală, considerăm că și în contextul legislației noastre este posibilă divizarea condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în *condiții generale* și *condiții speciale*.

Prin urmare, condițiile generale ale efectuării MSI rezultă din principiile generale de aplicare a normelor legislative atât în timp, cât și asupra persoanei. Având la bază un asemenea concept, putem deosebi următoarele condiții generale de îndeplinire a măsurilor speciale de investigații:

1) posibilitatea îndeplinirii măsurilor speciale de investigații pe întreg teritoriul Republicii Moldova, dacă legea nu prevede altfel;

2) posibilitatea îndeplinirii măsurilor speciale de investigații în privința oricărei persoane, indiferent de cetățenie, naționalitate și alte particularități, origine etnică, limbă, sex, religie, avere, origine socială, apartenență politică;

Având în vedere că activitatea specială de investigații se realizează în cadrul unui proces penal sau în afara lui, condițiile speciale de îndeplinire a MSI sunt prevăzute deopotrivă în Legea Republicii Moldova nr. 59/2012 și în CPP al RM.

Prin urmare, potrivit alineatului (2) al art. 132¹ din Codul de procedură penală, în cadrul urmăririi penale măsurile speciale de investigații se dispun și se efectuează dacă sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

1) pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;

2) există o bănuială rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;

3) acțiunea este necesară și proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Pe de altă parte, Legea nr. 59/2012 la art. 19 alin. (2), spune că măsurile speciale de investigații se autorizează și se desfășurează în cazul când sunt îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a) realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale ori există un pericol pentru securitatea statului; și

b) măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Dacă e să privim modul de structurare în planul reglementării condițiilor efectuării măsurilor speciale de investigații, observăm că nici în legea specială, ca și în Codul de procedură penală, acestea nu sunt reglementate separat. În primul caz se află în aceeași normă cu temeiurile efectuării măsurilor speciale de investigații, iar în cel de al doilea, adică în CPP, în norma ce se referă la dispozițiile generale privind activitatea specială de investigații.

Dacă în cazul legii speciale condițiile sunt reglementate deopotrivă cu temeiurile efectuării MSI, mai înțelegem decizia legiuitorului, odată ce temeiurile nu sunt suficiente pentru recurgerea la măsuri speciale de investigații, nu sunt întrunite și condițiile impuse de lege, deși în acest caz norma trebuia să fie intitulată: „*Temeiurile și condițiile efectuării măsurilor speciale de investigație*”, atunci nu putem înțelege de ce în CPP condițiile efectuării MSI au fost plasate la compartimentul, dispoziții generale.

Acestea fiind constatate, sugerăm legiuitorului reglementarea condițiilor efectuării măsurilor speciale de investigații într-o normă aparte, iar pentru aceasta, alin. (2) al art. 19 din Legea nr.59/2012 trebuie să devină art. 19¹ intitulat: „***Condițiile efectuării măsurilor speciale de investigație***”.

De asemenea, înainte de a trece la examinarea condițiilor de efectuare a MSI ar trebui să amintim că după noțiunea atribuită în compartimentul 2 al lucrării, acestea reprezintă *împrejurările și regulile distincte, stabilite prin lege, care trebuie cumulativ îndeplinite la autorizarea și efectuarea măsurilor speciale de investigații*.

4.2. Condițiile generale de efectuare a măsurilor speciale de investigații

Condițiile generale de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt organic legate de principiul suveranității puterii de stat și al raportului dintre stat și persoane. În temeiul principiului suveranității statului, legile sunt obligatorii pentru toți cetățenii statului și pentru

toate instituțiile, autoritățile, persoanele juridice și fizice de pe teritoriul respectiv. Aceasta ar însemna că pe teritoriul unui stat acționează legile acelui stat, determinând conduita tuturor persoanelor aflate pe acel teritoriu. În mod firesc, aceasta presupune excluderea acțiunii legilor altor state în acest teritoriu asupra persoanelor aflate pe el.

Elaborarea normelor juridice nu urmărește un scop în sine, ele fiind destinate să acționeze efectiv asupra raporturilor sociale pe care le reglementează. Expresia „acțiune a normei” are, în acest context, înțelesul juridic de „a produce efecte de drept” sau acela de „a fi aplicabilă”.

Problema acțiunii, adică a aplicabilității lor concrete este legată de câteva condiții și anume: de determinarea momentului de la care începe să-și producă efectele acea norma; de determinarea duratei în timp a acestor efecte; de determinarea limitelor teritorial-administrative (adică „spațiul”) în care își produc efectele și, respectiv, determinarea categoriilor de persoane care cad sub incidența lor sau, după caz, sunt exceptate de la efectele acestora.

De aceea norma juridică elaborată trebuie evaluată și din perspectiva celor trei situații sau ipostaze ale acțiunii sale: în timp, în spațiu și asupra persoanelor. Acest fapt ne duce la realitatea în care trebuie să recunoaștem existența celor două condiții generale de efectuare a MSI:

Prima condiție generală presupune posibilitatea efectuării măsurilor speciale de investigații pe întreg teritoriul Republicii Moldova, dacă altceva nu este prevăzut de legislație.

În acest caz este expusă poziția legislatorului asupra limitei exercitării activității speciale de investigații în spațiu, în conformitate cu principiul aplicării legilor în spațiu. Autorul Boțian Elisabeta menționează că „la baza aplicării normelor procesual-penale în spațiu se află principiul teritorialității în conformitate cu care legea procesual-penală este exclusiv teritorială și nu se poate aplica decât actelor procesuale sau măsurilor dispuse pe teritoriul țării” [16, p.14]. Acest principiu presupune obligativitatea respectării și executării de către toți subiecții activității speciale de investigații a prevederilor legislative care reglementează efectuarea activității speciale de investigații pe teritoriul cuprins între frontierele Republicii Moldova.

După cum susține autorul român Nicolae Popa, este de principiu faptul că norma juridică este teritorială și personală, în sensul că ea acționează asupra teritoriului statului și asupra cetățenilor acestui stat [98, p.168].

Caracterul teritorial reprezintă „faptul că norma juridică are efecte înăuntrul hotarelor care delimitează teritoriul statului. Între aceste hotare statice societatea se conduce după un sistem de drept numit drept intern, iar conduitele statelor în relațiile dintre ele sunt legiferate de normele de drept *inter static*, numit drept internațional public” [79, p.42].

În asemenea împrejurări, fiecare stat, prin intermediul legilor sale, este în drept să stabilească conduitele instituțiilor, autorităților, persoanelor juridice și fizice de pe teritoriul său.

Delimitarea între zonele de suveranitate a statelor este simplă: „acțiunea legilor unui stat se extinde asupra întregului său teritoriu, excluzând, totodată, acțiunea legilor altor state” [78, p.207].

Principiul teritorialității se afirmă cu o deosebită vigoare în ceea ce privește dreptul penal și dreptul procesual-penal. Or, potrivit alin. (1) al art. 11 din Codul penal al Republicii Moldova toate persoanele care au săvârșit infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova urmează a fi trase la răspundere penală în conformitate cu prevederile Codului penal al Republicii Moldova. La rândul său, alin. (5) al art.11 din Codul penal al Republicii Moldova prevede că infracțiunile comise în apele teritoriale și în spațiul aerian al Republicii Moldova se consideră săvârșite pe teritoriul Republicii Moldova. Astfel, în contextul acestei norme legale, se înțelege că „prevederile Codului penal sunt aplicabile tuturor infracțiunilor comise pe teritoriul statului, indiferent de calitatea făptuitorului: este cetățean al RM sau străin, are domiciliul în RM ori în străinătate”[3, p.21].

În acest sens, după cum susține autorul român Ion Neagu, „realizarea justiției penale în cazul săvârșirii unor fapte penale este posibilă în urma înfăptuirii unei activități din partea statului, care nu poate fi arbitrară, ci, dimpotrivă, chibzuită și amplu reglementată prin dispozițiile legii”[86, p.27]. Realizarea justiției penale este imposibilă fără o activitate premergătoare judecării prin intermediul căreia se investighează și documentează infracțiunea, are loc identificarea infractorilor și administrarea probelor, în vederea asigurării tragerii la răspundere penală a vinovaților. În acest fel, justiția penală constituie o parte componentă a unei activități mai vaste și complexe care este procesul penal [86, p.27-28].

Respectând suveranitatea altor state, Republica Moldova își exercită suveranitatea pe teritoriul său, ceea ce implică deplina și exclusivă aplicare a legii naționale asupra acestui teritoriu. La baza aplicării legii procesual-penale în spațiu se află principiul teritorialității care exprimă o dublă cerință, corespunzătoare celor trei aspecte ale suveranității de stat:

- legea procesual- penală se aplică numai în cadrul activității procesual- penale;
- desfășurate pe teritoriul țării, neavând aplicare în afara acestui teritoriu, prin respectarea suveranității celorlalte state, chiar dacă activitatea judiciară a unui stat străin s-ar răsfrânge asupra unui cetățean al Republicii Moldova, activitatea procesual- penală, respectiv, activitatea specială de investigații, se desfășoară pe teritoriul țării noastre;
- numai în temeiul legii procesual- penale, legea străină neavând aplicare pe teritoriul nostru, prin respectarea suveranității Republicii Moldova, chiar dacă activitatea procesuală se referă la un cetățean străin.

Teritorialitatea legii penale este principiul de bază în aplicarea legii penale în spațiu, legea penală fiind prin excelență teritorială, expresie a voinței suverane a statului și aplicabilă pe teritoriul țării pe care se exercită suveranitatea [18, p.103-104].

Noțiunea de teritoriu, din punct de vedere juridic are o semnificație mai largă decât noțiunea geografică de teritoriu. Astfel, în sens juridic prin teritoriu se înțeleg întinderile de uscat (solul și subsolul), apele interioare (stătătoare și curgătoare), marea teritorială și spațiul aerian corespunzător acestora, asupra cărora statul respectiv își extinde suveranitatea și deci jurisdicția.

Teritoriul Republicii Moldova include întinderea de pământ, subsolul, apele și spațiul aerian cuprinse între frontierele de stat. Frontiera de stat a RM este linia naturală sau convențională care marchează limitele externe ale teritoriului asupra căruia Republica Moldova își exercită suveranitatea exclusivă pe uscat, pe sectoarele acvatice, subterane și aeriene [68, art. 2, alin. (1)].

Astfel, toate organele care exercită ASI indiferent de identitatea infractorului, locul săvârșirii infracțiunii și alte circumstanțe, sunt obligate să aplice, în procesul efectuării activității speciale de investigații, legislația RM care reglementează această activitate. Cu toate acestea, pot exista situații derogatorii de la principiul teritorialității în aplicarea legii procesual- penale în spațiu, cum ar fi asistența juridică internațională în materie penală, realizată în temeiul art. 531-559 din CPP al RM și în baza convențiilor și tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte sau în condiții de reciprocitate.

Potrivit art. 4 din CPP, legea procesuală penală este unică pe tot teritoriul RM și obligatorie pentru toate instanțele judecătorești, procurori și organele de urmărire penală, indiferent de locul săvârșirii infracțiunii.

Însă sunt cazuri în care solidaritatea statelor predomină în raport cu suveranitatea națională. În astfel de cazuri, după cum afirmă profesorul universitar român Sofia Popescu, „nu este vorba de soluționarea conflictelor de legi, ci de asistența reciprocă a statelor care se materializează fie în convenții de extrădare, fie în convenții care reglementează acțiunea conjugată a statelor, direcționată împotriva unor forme de infracționalitate organizată” [99, p.274].

Posibilitatea înfăptuirii măsurilor speciale de investigații pe întreg teritoriul RM nu este însă absolută. Necesitatea menținerii și dezvoltării unor relații politice, economice, sociale, culturale între state au creat în decursul istoriei anumite excepții de la principiul teritorialității – excepția extrateritorialității, când, în anumite condiții, pe teritoriul unui stat pot exista anumite locuri asupra cărora nu se aplică, în anumite limite, actele normative ale statului respectiv sau

când se recunoaște aplicarea legilor străine, de asemenea, în anumite limite, pe teritoriul altui stat: reprezentanțe diplomatice, ambasade, nave etc.

Excepțiile de la ordinea aplicării legislației speciale de investigații trebuie să fie prevăzute în normele legislative care reglementează această activitate, însă pot fi stabilite și prin tratatele internaționale sau condiționate de instituțiile privind asistența juridică internațională în materie penală.

Cea de-a doua condiție generală de efectuare a măsurilor speciale de investigații rezultă din principiul aplicării actelor normative asupra persoanelor, presupune că cetățenia, naționalitatea și alte particularități nu prezintă obstacol pentru înfăptuirea măsurilor speciale de investigații, dacă altceva nu este prevăzut de legislație.

În acțiunea prevederilor Codului de procedură penală cu privire la persoane este important de subliniat că în sensul principiilor dreptului, măsurile speciale de investigații se înfăptuiesc în mod egal față de toți cetățenii fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, sex, religie, avere, origine socială, apartenență politică.

Aplicarea măsurilor speciale de investigații față de cetățenii Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizi este raportată de acțiunea legislației speciale de investigații în spațiu, respectiv pe teritoriul țării efectuarea măsurilor speciale de investigații se desfășoară în conformitate cu legislația națională. Cetățenia RM stabilește între persoana fizică și Republica Moldova o legătură juridico-politică permanentă, care generează drepturi și obligații reciproce între stat și persoană. În calitate de cetățeni străini sunt recunoscute persoanele care posedă cetățenia unui stat străin și care nu sunt cetățeni ai RM, iar apatrizii sunt persoanele care nu au cetățenia RM și nici cetățenia unui alt stat [63, art.1,3].

A doua condiție generală prevede, de asemenea, unele excepții atunci când pe teritoriul unui stat pot exista persoane, în privința cărora nu pot fi aplicate măsuri speciale de investigații.

Astfel, legea procesual-penală a Republicii Moldova nu poate fi aplicată în privința persoanelor care beneficiază de imunitate diplomatică. În acest sens, Codul penal prevede expres că: „Sub incidența legii penale nu cad infracțiunile săvârșite de reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau de alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaționale, nu sunt supuse jurisdicției penale a Republicii Moldova” [31, art.11, alin. (4)].

În acest sens, instituția imunităților și privilegiilor diplomatice ocupă un loc central în cadrul dreptului diplomatic, această poziție fiind confirmată de apariția simultană a acestuia cu dreptul diplomatic, deoarece nu a existat trimis diplomatic și deci nici diplomație, decât atunci când s-a admis că acestui reprezentant trebuie să i se acorde anumite garanții [1, p.148].

Potrivit autorului Aurel Bonciog, diplomația este privită de cele mai multe ori cu admirația pe care o dă ceremonialul desfășurării ei și sentimentul de egalitate și demnitate, pe care îl inspiră protocolul și eticheta diplomatică. În fond, ea este o activitate zilnică, tenace, migăloasă, plină de neprevăzut, la care participă diplomați, gândind mereu măsuri și acțiuni pentru a promova politica statului lor, care să se armonizeze cu cea a statului în care sunt trimiși” [6, p.133].

În sens larg prin imunitate diplomatică se înțelege tratamentul pe care, în baza dreptului internațional, statele sunt obligate să-l acorde diplomaților străini acreditați. În sens restrâns, imunitatea diplomatică reprezintă scutirea de care se bucură organele diplomatice de obligațiile pe care le au alți subiecți de drept care se află pe teritoriul statului acreditar, precum și scoaterea lor de sub jurisdicția penală și civilă a statului acreditar [83, p.96]. Astfel imunitatea apare ca o excepție de la principiul teritorialității (supunerea față de jurisdicția locală a individului aflat pe teritoriul statului).

Fundamentul imunităților diplomatice este reprezentat de tradiție. Încă din antichitate solii se bucurau de anumite imunități, însă abia în Convenția de la Viena din 1961 cu privire la relațiile diplomatice au fost incluse imunitățile diplomatice.

Potrivit dreptului diplomatic, codificat în Convenție, acordarea unui statut juridic special misiunii diplomatice și personalului acesteia constituie o obligație pentru state, de la care ele nu au dreptul să se abată, iar conținutul acestor imunități și privilegii este definit în cuprinsul Convenției menționate. În caz de nerespectare a acestui regim, statul care se consideră lezat poate recurge la retorsiuni, deci la măsuri similare contrare. Spre exemplu, art. 29 prevede că persoana agentului diplomatic este inviolabilă. De asemenea, locuința agentului diplomatic este inviolabilă. Același statut îl au corespondența și bunurile [33, art. 30], fapt care nu permite aplicarea în privința lor a măsurilor speciale de investigații.

Limitările în cauză ale aplicării legilor statelor în spațiu au ca temelie principiul reciprocității intereselor și al voinței de a-și face concesii unul altuia, renunțând la aplicabilitatea jurisdicției proprii. Astfel, în cazul în care reprezentantul diplomatic va comite o infracțiune, acesta nu poate fi în nici un caz urmărit penal, judecat sau condamnat, iar statul acreditar trebuie să se limiteze la faptul sesizării statului acreditant și a-i cere rechemarea sau tragerea lui la răspundere conform legislației sale, dar nu-l poate aduce în fața instanței de judecată.

În doctrina dreptului internațional, problema imunității de la jurisdicție penală a fost abordată în trei moduri diferite: majoritatea covârșitoare a autorilor nu admit nici cea mai mică excepție de la regula imunității de jurisdicție penală; un număr mic de autori se pronunță în favoarea desființării imunității diplomatice, susținând că „inviolabilitatea localului ambasadelor

și a persoanelor ce fac parte din cadrul ei nu au nevoie de aceste ficțiuni pentru a fi considerate legale” [17, p.221-222], iar anumiți autori au încercat să ia poziție de mijloc, recunoscând imunitatea ca o regulă, dar aducându-i anumite derogări. Exceptarea totală a agentului diplomatic de la jurisdicția penală este teza care a prevalat și pare să fie pe deplin justificată de necesitățile funcțiilor sale; astfel, inviolabilitatea persoanei sale cu greu ar putea fi garantată.

Totodată, legislația națională reglementează unele excepții la aplicarea legii procesuale penale în privința unor categorii de persoane și stabilește posibilitatea aplicării acesteia numai după efectuarea procedurii de ridicare a imunității.

În ce privește inaplicabilitatea acțiunii de urmărire penală, respectiv, a măsurilor speciale de investigații, în conformitate cu dispozițiile Legii nr. 39 din 07.04.1994 despre statutul deputatului în Parlament, imunitatea parlamentară are ca scop protejarea deputatului în Parlament împotriva urmărilor judiciare și garantarea libertății lui de gândire și de acțiune. Deputatul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, sau trimis în judecată pe cauza penală ori contravențională fără încuviințarea prealabilă a Parlamentului după ascultarea sa.

Cererea de reținere, arest, percheziție sau trimitere în judecată penală ori contravențională este adresată Președintelui Parlamentului de către Procurorul General. Acțiunea penală împotriva deputatului poate fi intentată numai de Procurorul General. Reținerea, arestul sau percheziția deputatului în alte împrejurări sau din alte motive nu se admite [70, art.9-11].

Imunitatea deputatului se răspândește și asupra domiciliului, serviciului, bagajelor, mijloacelor de transport personale și de serviciu, corespondenței, mijloacelor de legătură și documentelor personale. Datorită acestui fapt, măsurile speciale de investigații care încalcă imunitatea deputatului nu pot fi îndeplinite, ceea ce nu exclude posibilitatea îndeplinirii acelor măsuri care nu încalcă aceste drepturi. În afară de aceasta este necesar de menționat că imunitatea deputatului se răsfrânge numai asupra activității de deputat, iar acest fapt presupune posibilitatea îndeplinirii măsurilor speciale de investigații la comiterea activităților infracționale, care nu este legată de îndeplinirea atribuțiilor de deputat.

Un alt exemplu de imunitate este inviolabilitatea judecătorului, care se extinde asupra domiciliului și biroului de serviciu, vehiculelor și mijloacelor de telecomunicație folosite de el, asupra corespondenței, bunurilor și documentelor lui personale. „Urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită doar de către Procurorul General sau prim-adjunctul, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii. În cazul săvârșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale Codului penal al Republicii Moldova, acordul

Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar. Judecătorul nu poate fi reținut, supus aducerii silite, arestat, percheziționat fără acordul Consiliului Superior al Magistraturii. Acordul Consiliului Superior al Magistraturii nu este necesar în caz de infracțiune flagrantă” [67, p.19].

Reieșind din prevederile acestor norme, măsurile speciale de investigații care încalcă prevederile inviolabilității judecătorului pot fi îndeplinite numai în cadrul urmăririi penale pornite de Procurorul General și autorizate în modul corespunzător. Dacă este sesizată comiterea de către un judecător a infracțiunii în flagrant, cum ar fi cazul coruperii pasive, procurorul dispune efectuarea tuturor MSI și acțiunilor procesual-penale care nu suferă amânare, după care urmează să solicite judecătorului de instrucție confirmarea legalității.

În conformitate cu prevederile Legii cu privire la procuratură nr. 3 din 25.02.2016, „inviolabilitatea procurorului asigură garanții de protecție împotriva oricăror intervenții și imixtiuni în activitatea acestuia”. Urmărirea penală împotriva unui procuror poate fi pornită numai de către Procurorul General, iar urmărirea penală împotriva Procurorului General poate fi pornită doar de către procurorul desemnat de Consiliul Superior al Procurorilor [66, p.34].

Respectiv, la parvenirea informației privind pregătirea sau comiterea unei infracțiuni de către un procuror, aceasta este înregistrată și verificată conform legislației în vigoare cu sesizarea Procurorului General pentru pornirea urmăririi penale și, în cazul confirmării activității infracționale a procurorului, cu autorizarea întregului spectru de MSI necesare pentru acumularea probatoriului.

Un alt caz de inviolabilitate care merită a fi menționat este cel al avocatului, la executarea obligațiilor sale contractuale în raport cu clientul său. Acest drept fundamental asigură garanția și protecția avocatului împotriva acțiunilor intruzive ale reprezentanților organelor de ocrotire a normelor de drept.

În acest sens, legislatorul a reglementat expres interzicerea efectuării MSI în aceste cazuri și a garantat protecția relației avocat-client prin prevederile art. 132⁴, alin. (10) ale Legii 59/2012, care reglementează că „este interzisă dispunerea și efectuarea măsurilor speciale de investigații cu privire la raporturile legale de asistență juridică dintre avocat și clientul său”.

Aici este important a fi menționată inviolabilitatea *raporturilor legale de asistență juridică dintre avocat și clientul său*, deoarece în cazul săvârșirii unor fapte care contravin prevederilor legale în raport cu acel client, cum ar fi pretinderea sau primirea de bani, servicii sau avantaje, pentru sine sau pentru o altă persoană, susținând că are influență asupra unei persoane publice sau cu funcție de demnitate publică, MSI urmează a fi dispuse și efectuate în

conformitate cu prevederile Codului de procedură penală, după pornirea urmăririi penale în privința avocatului respectiv și autorizării lor.

4.3. Condițiile speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații

Pentru examinarea multidimensională și eficientă a condițiilor speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații trebuie să pornim de la realitatea în care literatura de specialitate raportează la acest compartiment unele divergențe de clasificare și raportare la șirul principiilor menite să asigure respectarea drepturilor fundamentale și limitarea lor cu aducerea unor atingeri minime și nesemnificative, proporționale cu scopul lor.

Astfel, autorii ruși C.C. Goreainov, V.S. Ovcinski, A.Iu. Șumilov divizează condițiile care fac abateri de la regulile generale de efectuare a MSI în două grupe.

La prima grupă ei atribuie condițiile care limitează efectuarea MSI din cauza limitării drepturilor constituționale ale cetățenilor. Prin urmare, prima grupă de condiții garantează respectarea legalității la efectuarea MSI, fiind considerate măsuri care limitează drepturile constituționale ale cetățeanului la viață personală. Nemijlocit ei determină două condiții obligatorii: obligativitatea efectuării acestor MSI în baza deciziei judecătorești și prezența informației care determină necesitatea efectuării acestor măsuri.

La a doua grupă ei atribuie condițiile de urgență: permisiunea efectuării în anumite situații a MSI care limitează drepturile constituționale ale cetățenilor în baza ordonanței motivate a conducătorului subdiviziunii specializate cu înștiințarea obligatorie a instanței de judecată în decurs de 24 de ore; efectuarea interceptării convorbirilor telefonice a persoanei, în cazul apariției pericolului pentru viața și sănătatea ei, la cerere sau cu acordul acesteia în scris, în baza ordonanței aprobate de conducătorul subdiviziunii specializate cu înștiințarea obligatorie a instanței de judecată în termen de 48 de ore; condițiile de efectuare a MSI, care asigură securitatea subdiviziunilor specializate; condițiile de efectuare a achiziției de control și livrării controlate [129, p.338-341].

Autorul rus S.I. Zahartev atribuie la categoria condițiilor speciale condițiile de efectuare a MSI ce violează drepturile ocrotite de lege: obligativitatea prezenței deciziei instanței de judecată și prezența informației despre: acțiunea în curs de pregătire, comitere sau comisă; privind persoanele care o pregătesc, o comit sau au comis-o; evenimentele care pun în pericol securitatea militară, economică sau ecologică a statului [142, p.75].

Aceeași viziune o întâlnim și în monografiile autorilor O.A. Vaghin, A.P. Isicenko, G.H. Șabanov [125, p.60], V.V. Nikoliuk [152, p.38], V.Iu. Alferov, A.I. Grișin, N.I. Iliin [121, p.72], și V.G. Bobrov [124, p.25].

Drept urmare a examinării doctrinare în planul condițiilor speciale de efectuare a MSI, constatăm că abordările doctrinare ruse pe același segment sunt influențate de reglementările legislative ale Federației Ruse în materia activității speciale de investigații, condițiile arătate și modul lor de clasificare fiind prevăzute nemijlocit în textul Legii privind ASI a Federației Ruse [158, art.8].

Același stil de abordare se regăsește și în legislația procesual-penală a României, care prevede drept condiții de efectuare a supravegherii tehnice obligativitatea dispunerii de către judecătorul de drepturi și libertăți și prezența cumulativă a următoarelor condiții:

a) există o suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni dintre cele prevăzute la alin. (2) al art. 139 din CPP al României;

b) măsura să fie proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale;

c) probele nu ar putea fi obținute în alt mod sau obținerea lor ar presupune dificultăți deosebite ce ar prejudicia ancheta ori există un pericol pentru siguranța persoanelor [27, art.139].

Analizând cele trei condiții impuse de CPP al RM în privința inițierii urmăririi penale, ne apare simpla întrebare: de ce legiuitorul a limitat înțelesul bănuiei rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni la sensul procesual- penal, când simpla suspiciune de săvârșire a unei infracțiuni, de asemenea poate da temei recurgerii la unele măsuri speciale de investigații orientate spre verificarea informației despre inițierea activității infracționale. Mai mult, ne frământă și întrebarea de ce legiuitorul la formularea textului pct. 2 al alin. (2) de la art. 132¹ din CPP a restrâns posibilitatea inițierii procesului penal doar la bănuiala rezonabilă de pregătire sau săvârșire a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, în timp ce pregătirea săvârșirii infracțiunilor mai puțin grave, chiar și cele ușoare sunt considerate deopotrivă cu cele grave, activități infracționale, deci sunt și ele infracțiuni neconsumate.

Revenind la ideea că legiuitorul odată cu reglementarea instituției bănuiei rezonabile sub pavilionul urmăririi penale, respectiv, a dreptului procesual- penal, face să se creadă că informațiile parvenite inițial către ofițerul de investigații, până a se transforma în bănuiei rezonabile, nu constituie o condiție a inițierii MSI. Prin aceasta, intenționăm a arăta că anterior existenței unei bănuiei rezonabile despre pregătirea sau săvârșirea infracțiunii, dovedită prin probe, în tot cazul poate exista și o bănuială ce dă temei ofițerilor de investigații de a acționa până și în scopul probării faptului că suspiciunea într-adevăr este rezonabilă.

De altfel, așa se procedează și în legislația României, unde se prevăd drept condiții de efectuare a supravegherii tehnice, obligativitatea verificării de către judecătorul de drepturi – a existenței unei suspiciuni rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni.

De fapt, această idee ar fundamenta și intenția noastră de a clasifica măsurile speciale de investigații nu după gradul de influență și ingerință în viața privată, de limitare a drepturilor constituționale, ci după împrejurările în care se efectuează aceste măsuri, pentru că, până la urmă, toate măsurile restrâng drepturile constituționale. Prin urmare, în plan teoretico-conceptual, am propune clasificarea condițiilor speciale de efectuare a MSI în:

Condiții speciale de efectuare a MSI în afara procesului penal

După cum am menționat anterior, existența unei bănuieli rezonabile despre pregătirea unei infracțiuni poate fi considerată o condiție suplimentară a temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, care poate avea loc și în afara procesului penal, adică până în momentul în care se săvârșește o infracțiune, iar rezultatele acestor măsuri realizate la etapa pre-procesuală pot fi utilizate cu succes în cadrul gestionării cauzei penale.

În asemenea împrejurări, nu putem nega faptul, și nici nu ar fi corect să spunem, că această condiție nu poate fi redusă numai la episoadele luptei cu criminalitatea în fază incipientă, de plănuire, care în cazul infracțiunilor fără tentativă, nici nu dau temei inițierii unui proces penal. Printre altele, măsurile speciale de investigații pot fi realizate și după executarea pedepsei penale cu scopul de a urmări stilul de viață al celor ce cândva au săvârșit infracțiuni grave, au fost liderii grupărilor criminale sau dețin așa-zisul titlu de „hoț în lege”. În același timp, rolul activității speciale de investigații nu trebuie redus doar la scopul soluționării procesului penal. Or, în procesul exercitării activității speciale de investigații, pe lângă sarcinile îndeplinite în cadrul urmăririi penale, măsurile speciale de investigații mai au și alte sarcini, cum ar fi:

- evaluarea și evidența intereselor contradictorii ale cetățenilor, ezitarea în alegerea deciziilor;
- influența pozitivă asupra multor persoane, care au fost în vizorul ofițerilor de investigații;
- schimbarea situațiilor pentru prevenirea comportamentului infracțional;
- studierea confidențială a calităților morale și de recunoaștere a colaboratorilor confidențiali;
- detronarea motivelor de tănuire a faptelor infracționale, stabilirea căroră contribuie la prevenirea și descoperirea infracțiunilor, căutarea diferitor categorii de persoane [129, p.664].

Din aceste considerente este necesar de inclus la sarcinile activității speciale de investigații următoarele obiective, care permit identificarea și documentarea activității infracționale a liderilor grupărilor și organizațiilor criminale și a hoților în lege:

- stabilirea surselor veniturilor persoanelor verificate. De regulă, hoții în lege, autoritățile criminale nu au venituri legale;
- stabilirea nivelului autorității liderului, hoțului în lege, în rândul altor lideri ai lumii interlope. El cel puțin, trebuie să fie recunoscut de alți lideri;
- documentarea cazurilor de acordare a ajutorului material formațiunilor criminale, din partea persoanei verificate. În conformitate cu „codul hoților”, hoțul în lege este obligat să ajute condamnații și familiile acestora;
- studierea calităților psihologice ale acestor categorii de persoane, stabilirea prezenței capacităților organizatorice, cunoașterea legilor hoțești, prezența informației compromițătoare privind trădarea idealurilor hoțești [133, p.246].

În ce privește severitatea acestei condiții, art. 5, pct. 1, lit. c) al CEDO prevede că temeiurile bănuiei trebuie să fie justificate în mod obiectiv. De aceea nu este suficient ca organele de urmărire penală să bănuiască o persoană. Faptul că o bănuială subiectivă nu este suficientă, potrivit cerințelor art. 5, pct. 1, lit. c) al CEDO, presupune necesitatea existenței circumstanțelor de fapt care pot fi analizate în mod obiectiv de o persoană independentă, care nu are legătură cu cauza.

Chiar dacă nu este vorba de efectuarea MSI, decizia Curții Europene în urma examinării cauzei „Stepuleac contra Moldovei”, este utilă în vederea clarificării conținutului „bănuiei rezonabile”. În contextul examinării acestei cauze, Curtea reiterează că existența unei „suspiciuni rezonabile” presupune existența faptelor ori a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana vizată ar fi putut comite infracțiunea [55].

Curtea a remarcat în speță că nici una din instanțe, examinând acțiunile procurorului și demersurile privind aplicarea arestării, nu a examinat chestiunea referitoare la existența unei suspiciuni rezonabile, singurul motiv invocat fiind declarațiile victimei că el este presupusul infractor, cu toate că în plângere nu era indicat direct numele reclamantului. Curtea Europeană a avut dubii în ce privește faptul că victima nu îl cunoștea pe directorul companiei pentru care lucra, reclamantul fiind chiar directorul companiei. Mai multe circumstanțe ale cauzei oferă consistență susținerii reclamantului că organele de drept mai curând au urmărit reținerea sa pentru pretinse interese private. CEDO a criticat decizia instanțelor din Republica Moldova în atitudinea formală a aprecierii bănuiei rezonabile la aplicarea arestării.

Într-o altă cauză, „Mușuc contra Moldovei”, CEDO a reiterat că nu este suficient ca suspiciunea să fie de bună-credință. În opinia Curții, se pare că faptele descrise nu conțineau nicio dovadă în sprijinul teoriei că a fost săvârșită o infracțiune și că reclamantul ar fi vinovat de aceasta. În acte, nu există nicio mențiune despre modul în care procuratura a adoptat concluzia că

valoarea imobilului a fost subevaluată și că a existat o înțelegere între reclamant și banca care a vândut, făcându-se referință doar la un martor, fără a se indica totul despre depozițiile acestuia [54].

Așadar, instituția „bănuielii rezonabile” în calitate de condiție obligatorie pentru inițierea activității speciale de investigație în cadrul procesului penal, nu este reglementată de Legea specială nr. 59/2012, această instituție fiind apreciată în afara procesului penal în calitate de suspiciune sau suspiciune rezonabilă. În esență, această instituție a „suspiciunii” sau „suspiciuni rezonabile” ar avea aceleași caracteristici ca cele ale instituției „bănuielii rezonabile”, doar că într-o formă mai simplificată, unde informațiile parvenite de la colaboratorul/colaboratorii confidențiali, coroborate cu circumstanțele constatate de ofițerul de investigații, ar fi suficiente pentru inițierea măsurilor speciale de investigație până la pornirea urmăririi penale.

Astfel, anume obligativitatea existenței circumstanțelor care ar putea convinge un observator obiectiv despre o situație anume, este caracteristica de bază a „bănuielii rezonabile” în cadrul urmăririi penale și a celei din afara procesului penal, coroborată cu exigențele CEDO. Doar că acele circumstanțe care pot fi analizate în mod obiectiv în cadrul urmăririi penale sunt materializate în acte procesuale, cum ar fi procesele verbale de audiere, de percheziție, de ridicare, expertize și altele, iar în afara procesului penal, în rapoartele ofițerilor de investigații și notele informative parvenite de la surse, care se anexează și păstrează în dosarele speciale.

De menționat este că prevederile Legii nr. 59/2012 reglementează condiția specială pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații când „realizarea scopului procesului penal este imposibilă pe altă cale *ori există un pericol pentru securitatea statului*”. Aici este diferența dintre condițiile de efectuare a MSI în cadrul procesului penal și cele din afara lui, care permit efectuarea măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal în condițiile investigării informațiilor despre pregătirea sau comiterea infracțiunilor contra securității statului, desigur cu respectarea cumulativ a celeilalte condiții privind proporționalitatea de restrângere a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Condiții speciale de efectuare a MSI în cadrul procesului penal

Specifică doar procesului penal, condiția necesară a fi întrunită pentru dispunerea MSI - *pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor*, deține un loc important în apărarea drepturilor persoanei contra ingerinței în viața personală.

La examinarea subiectului propus, trebuie să pornim de la realitatea în care, împotriva persoanelor care comit infracțiuni, organele specializate ale statului intervin pentru a-i sancționa, îndrepta și reda societății [89, p.8].

Activitatea complexă în cuprinsul căreia intră investigarea infracțiunilor, identificarea și reținerea infractorilor, acumularea și administrarea de probe pentru tragerea la răspundere penală se derulează de către organele judiciare ale statului.

După cum susține savantul român Vintilă Dongoroz, „procesul penal este o realitate vie, o activitate concretă în continuă devenire, un fenomen de viață juridică, care se naște, se amplifică și se stinge ori de câte ori un organ judiciar este sesizat de existența litigiului penal izvorât din săvârșirea unei infracțiuni, ordinea de drept trebuind să fie restabilită pe cale de constrângere prin aplicarea temeinică și legală a sancțiunilor de drept penal [45, p.10].

De dragul aflării adevărului, procesul penal include o întreagă gamă de acțiuni și tehnici de investigare. Chiar existența unei suspiciuni cu privire la săvârșirea infracțiunii pune în mișcare mecanismele judiciare ale statului, în scopul de a determina existența faptei și împrejurările cauzei, de a identifica făptuitorul în scopul tragerii la răspundere penală prin aplicarea normelor de drept penal [116, p.59]. Or, procesul penal urmărește, în primul rând, tragerea la răspundere penală a persoanei care a comis o infracțiune, deci rezolvarea unui conflict concret de drept penal. Legea impune ca această activitate să se desfășoare imediat și cu maximum de eficiență astfel să se apropie cât mai mult de momentul judecății și al tragerii la răspundere a celui vinovat de comiterea faptei [114, p.4].

Aceeași viziune este susținută și de autorul român Mihai Apetrei, care menționează că scopul direct sau imediat vizează constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni, în așa fel încât orice persoană care a comis o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale, iar scopul general sau mediat este acela de a realiza apărarea ordinii de drept, apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia, prevenirea infracțiunilor, precum și educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor [2, p.26]. De asemenea, autorul Alexandru Pinteă menționează că scopul general răspunde unei necesități obiective și anume aceea de apărare a ordinii de drept, de apărare a persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia și nu în ultimul rând de prevenirea faptelor antisociale și de educare a cetățenilor în spiritul legilor, iar scopul specific are în vedere constatarea la timp și în mod complet a faptelor care constituie infracțiuni [96, p.27-28].

Autorul român N. Volonciu susține și el că procesul penal este inițiat pentru constatarea faptului infracțiunii și identificarea persoanei vinovate, realizându-se sarcina tragerii la răspundere penală prin aplicarea legii penale, acesta fiind considerat scopul imediat al procesului penal [119, p.15-16].

Descifrarea realității judiciare nu se poate face însă numai prin raționamente și silogisme pe marginea interpretării și aplicării legii penale și procesuale, ci și prin intermediul MSI.

În activitatea procesual- penală, MSI constituie ingerințe ale autorității în exercițiul unor drepturi fundamentale ale individului, având, pe cale de consecință, un caracter de excepție. Introducerea acestor excepții de la inviolabilitatea convorbirilor telefonice și a comunicațiilor, de la respectarea vieții private și familiale, a domiciliului și a corespondenței, dacă măsurile sunt necesare pentru siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, este prevăzută și de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale [35, art. 8]. În schimb, în materie procesuală, măsurile speciale de investigații răspund funcțiilor și scopului procesului penal.

În calitate de sarcină primordială, realizarea scopului procesului penal prin intermediul MSI este determinată de un șir de acte normative, ce reglementează activitatea organelor de urmărire penală și a organelor care efectuează activitatea specială de investigații.

Astfel, investigarea infracțiunilor reprezintă procesul unic de efectuare de către organele împuternicite, conform competenței lor, a unui complex de acțiuni de urmărire penală, de măsuri speciale de investigații și alte activități, în vederea constatării indicilor comiterii infracțiunii, acumulării probelor, stabilirii tuturor persoanelor implicate în comiterea ei și aplicarea față de acestea a măsurilor prevăzute de lege.

Deci investigarea infracțiunii este o parte componentă a cercetării cauzei și conține măsuri și activități, care urmăresc scopul stabilirii esenței infracțiunii, persoanelor implicate în comiterea ei, colectarea probelor necesare, stabilirea tuturor circumstanțelor prevăzute de legea procesual-penală. Principalul criteriu de evaluare a rezultatelor activității de investigare îl constituie numărul cauzelor penale transmise procurorului, cu propunerea pentru a dispune una din soluțiile prevăzute în art. 291 al Codului de procedură penală. Or, în procesul penal, măsurile speciale de investigații asigură cunoașterea evenimentelor care au avut loc în trecut, celor care se află în proces de pregătire sau în prezent se desfășoară, precum și celor care datorită situației create pot să survină pe viitor. Participanții la procesele pregătite sau desfășurate au posibilitatea să urmărească nemijlocit faptul comiterii infracțiunii, devenind martori oculari, în urma cărora pot să depună declarații. Efectuarea măsurilor speciale de investigații este orientată, în primul rând, spre relevarea și realizarea informației necesare pentru soluționarea scopului procesului penal, în calitate de probă, sau pentru soluționarea sarcinilor ASI.

În cadrul activității speciale de investigații, chiar și la efectuarea unei singure măsuri speciale de investigații, poate fi soluționată o sarcină specifică a ei, cum ar fi relevarea semnelor comiterii unei infracțiuni (relevarea atentatelor criminale). Drept rezultat servește prezența informației concrete și veridice despre activitatea infracțională, care poate fi utilizată la efectuarea unor acțiuni de urmărire penală, precum și în calitate de probe.

Având în vedere faptul că atât în cadrul activității speciale de investigații, cât și în Codul de procedură penală este folosit unul și același termen: „rezultatul măsurilor speciale de investigații”, este necesar de a fi determinat conținutul final al noțiunii date, pentru a afla esența acestui termen. Astfel, prin rezultatele măsurilor speciale de investigații pot fi înțelese informațiile, datele de fapt, obținute, de către serviciile specializate, abilitate cu dreptul de a exercita ASI, în conformitate cu prevederile CPP și ale Legii nr.59/2012, referitoare la fapte, evenimente, persoane și acțiuni ce prezintă interes/ valoare pentru procesul penal sau pentru soluționarea sarcinilor activității speciale de investigații. Datele de fapt, obținute ca urmare a efectuării măsurilor speciale de investigații, trebuie să corespundă realității și nu pot crea dubii privind veridicitatea lor. Însă nu toate rezultatele măsurilor speciale de investigații și nu întotdeauna pot fi declarate veridice, deoarece deseori apare necesitatea verificării lor, inclusiv cu ajutorul altor date, și numai prin examinarea lor în cumul, se poate de afirmat cu o proporție suficientă de probabilitate, că aceste date sunt obiective și veridice.

Lipsa rezultatului real, de asemenea, constituie un rezultat, deoarece negarea informației sau neconfirmarea ei permite de a îngusta cercul ipotezelor, a persoanelor supuse verificării, a stabili noi direcții de activitate. Atât obținerea informației inițiale, cât și negarea ulterioară a ei pot fi considerate drept rezultat al măsurii speciale de investigații efectuate [125, p.82].

După cum afirmă autorul rus V.G. Samoilov, „activitatea specială de investigații contribuie la realizarea cu succes a activității procesuale, soldată cu realizarea normelor juridico-penale”. Analiza scopurilor și sarcinilor activității speciale de investigații, ne permite să tragem concluzia că ultima este îndreptată spre soluționarea cu succes a problemelor procesului penal, prin asigurarea probațiunii urmăririi penale. Din aceste considerente o importanță majoră o are perfecționarea normelor juridice, care indică legătura activității speciale de investigații și procesul penal. Astfel, autorul S.A. Șeifer atrage atenția asupra unor particularități comune dintre aceste două activități [160, p.94] . Cu toate acestea, ele nu trebuie confundate sau înlocuite unele cu altele, deoarece acțiunile de urmărire penală nu pot fi efectuate în mod secret, această activitate fiind reglementată de Codul de procedură penală.

În baza datelor dobândite ca urmare a activității speciale de investigații nu pot fi aplicate măsurile de constrângere statale, dacă aceste rezultate nu au fost introduse în sfera oficială a procesului penal, unde ele trec procedura de colectare, verificare și apreciere a probelor. În caz contrar, datele obținute în urma activității speciale de investigații nu pot fi recunoscute ca juridic semnificative în acel sens, iar în baza lor nu pot fi adoptate decizii procesuale, ce au legătură cu limitarea drepturilor constituționale ale persoanelor.

Legea privind activitatea specială de investigații nu determină o formă procesuală concretă pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații, însă în același timp acceptă folosirea datelor obținute pe această cale în calitate de probe în cauzele penale după verificarea lor în timpul urmăririi penale și procesului de judecată. De altfel, textul normei art. 24 al Legii nr.59/2012 ne demonstrează că legiuitorul folosește activ noțiunea de „Rezultatele activității speciale de investigații”, dar nu explică conținutul acesteia.

După părerea savantului rus V.L. Ilinâh, rezultatele activității speciale de investigații reprezintă informația, acumulată de către subdiviziunile specializate, în privința persoanelor și evenimentelor verificate, fapt ce urmează o anumită formă documentară, de exemplu, forma documentelor scrise, materiale – purtători de informații fotografii și/sau video [145, p.31].

În același timp, alți cercetători ruși susțin că rezultatele ASI trebuie considerat știrile, veștile obținute în timpul efectuării măsurilor speciale de investigații sau primite de la colaboratorii confidențiali și fixate în materialele dosarului special. Aceste date urmează să reflecte circumstanțele comiterii infracțiunii, precum și alte împrejurări ce au importanță pentru investigarea rapidă și completă a crimelor prin mijloacele procesului penal [132, p.20, 150, p.45].

Actualmente, doctrina noastră nu abordează problema terminologiei privind rezultatele activității speciale de investigații. Savanții și funcționarii practici în ultimul timp folosesc pe larg noțiunile de documentare, legalizare și transformare. Din păcate nici una din noțiunile date nu reflectă pe deplin esența tuturor proceselor care apar la intersecția celor două domenii de cunoaștere – procesului penal și teoriei activității speciale de investigații.

Potrivit unei teorii, astăzi unanim recunoscută, activitatea probatoare a procesului penal, în calitate de categorie de cunoaștere, poate fi corect înțeleasă în lumina teoriei reflexiei. Evenimentul ilegal se reflectă în mediu și conștiințele oamenilor sub forma amprentelor directe sau indirecte – urme ale infracțiunilor. Rezultatele activității speciale de investigații sunt consecințele realizării MSI și determină totalitatea informațiilor, datelor factice, primite în timpul efectuării lor.

Rezultatele MSI pot să conțină suplimentar și altă informație, spre exemplu, despre starea psihologică sau cercul de prieteni al persoanelor investigate, care poate fi folosită la înaintarea ipotezelor sau pregătirea altor măsuri speciale de investigații. Astfel, în timpul chestionării pot fi obținute informații non verbale, exprimate prin modalitatea de comportare, emoțiile celui chestionat, ce poate demonstra sinceritatea lui, nivelul de cunoaștere a evenimentelor investigate, constatării persoanelor care dispun de informații – potențiali martori. Rezultatele efectuării

măsurilor speciale de investigații pot fi utilizate în calitate de probe, dacă acestea nu puteau fi obținute pe alte căi și au fost efectuate în cadrul unei cauze penale, potrivit cerințelor legale.

În contextul utilizării rezultatelor MSI în calitate de probe în procesul penal, am mai menționa că legiuitorul, pe lângă obligativitatea efectuării măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal, a mai impus un șir de rigori, care rezultă din reglementările gestionării probelor în cadrul procesului penal.

Utilizarea posibilităților colaboratorilor confidențiali, a măsurilor, mijloacelor și tacticilor speciale de investigații este condiționată de fenomenul criminalității organizate, utilizarea de către lumea interlopă a noilor metode de comitere și tănuire a activității infracționale. Din aceste considerente, atenția conducerii subdiviziunilor specializate se va concentra pe perfecționarea activității speciale de investigații, ce prevede: urmărirea informativă a teritoriului, a liniilor de activitate, a obiectivelor deservite cu surse informative de încredere; excluderea formalismului în activitatea cu colaboratorii confidențiali; efectuarea regulată a întâlnirilor cu confidenții pentru educarea, instruirea și implicarea lor în îndeplinirea misiunilor concrete; utilizarea în lupta cu criminalitatea a întregului potențial al activității speciale de investigații. Pregătirea și efectuarea măsurilor speciale de investigații, pornirea și gestionarea dosarelor speciale, luarea deciziilor corespunzătoare de către subdiviziunile specializate, completarea sistemelor informaționale, toate se bazează pe informația acumulată în urma efectuării activității speciale de investigații și se realizează cu scopul relevării, acumulării și utilizării informației [125, p.93].

Rezultatele activității speciale de investigații care nu are relevanță pentru soluționarea sarcinilor curente, urmează a fi acumulate și sistematizate, fapt care creează fundal pentru utilizarea ulterioară. Aceste rezultate se pot acumula în dosarele speciale în formă de purtător de informații, materiale, documente, care conțin date despre persoane și fapte, care prezintă interes, informații care dezvăluie temeuriile și condițiile de efectuare a MSI, în scopul soluționării ulterioare a sarcinilor activității speciale de investigații. În baza acestor informații se pot înainta și verifica versiuni de investigații, se întocmesc planurile de activitate, se determină organizarea și tactica efectuării unor măsuri speciale de investigații, atât în parte, cât și în comun [125, p.95].

În conformitate cu prevederile CPP, este posibilă efectuarea MSI în condițiile „*existenței unei bănuieli rezonabile cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege*” [27, art.132¹].

În acest sens, persoana bănuită de comiterea infracțiunii poate fi persoana față de care există anumite probe că ea a săvârșit o infracțiune. Astfel, CPP nu utilizează expres noțiunea de bănuială rezonabilă decât într-un singur caz, când vorbește de o excepție de la regula generală. Totuși, în hotărârea Plenului CSJ se dă o explicație exhaustivă privind natura și elementele

caracteristice ale bănuiei rezonabile cu referință la jurisprudența CEDO, unde se arată că bănuiala trebuie să fie bazată pe criterii obiective, nu pe aprecieri subiective. Existența temeiurilor concrete, precum și justificarea de fapt și de drept a bănuiei de nivelul unei „bănuiei rezonabile”, care presupune existența faptelor sau a informației care ar putea convinge un observator obiectiv precum că persoana ar fi putut săvârși infracțiunea și regula potrivit căreia caracterul „rezonabil” va depinde de toate circumstanțele luate în ansamblu. Totuși nivelul necesar al bănuiei rezonabile pentru aplicarea MSI de către judecător sau procuror este mai mic decât gradul de convingere al judecătorului cerut pentru pronunțarea unei sentințe de condamnare, și datele de fapt care trezesc bănuială pot să nu fie de aceeași valoare cu cele necesare pentru punerea persoanei sub învinuire sau justificarea condamnării. Prin urmare, măsurile speciale de investigații pot fi aplicate doar dacă există o bănuială rezonabilă că persoana a săvârșit infracțiunea care formează obiectul urmăririi penale.

Ținem să subliniem că existența unei „bănuiei rezonabile” este o condiție principală pentru efectuarea MSI. Bănuiala trebuie să existe la momentul luării deciziei de efectuare a MSI, trebuie să existe în mod continuu pe întreaga durată a efectuării ei și trebuie apreciată în mod repetat în cazul în care se solicită efectuarea oricărei MSI.

În acest sens, jurisprudența CEDO menționează că „ceea ce poate fi considerat „rezonabil” depinde de toate circumstanțele cauzei” [58, § 32]. În aceeași ordine de idei, CEDO constată că „faptele care dau naștere suspiciunii nu trebuie să fie suficiente pentru a justifica o condamnare, și nici chiar pentru înaintarea învinuirii, ceea ce reprezintă următorul pas al procesului penal” [57, §53].

În legislația țărilor europene se observă mai multe similitudini decât diferențe la definirea bănuiei/ suspiciunii în calitate de condiție de aplicare a arestării. Nu în toate legislațiile este suficient ca bănuiala să fie rezonabilă, unele țări au ridicat acest standard în aprecierea rezonabilității la gradul de mai mult de 50%, care poate fi explicat prin convingerea despre bănuială ca fiind „mai degrabă da decât nu”.

Condiția de bază pentru aplicarea arestului preventiv, potrivit Legii de procedură penală a Norvegiei, Secțiunea 171, alin. (1), este că o persoană în justă cauză poate fi suspectată de comiterea unei infracțiuni punibile cu pedeapsă mai mare de 6 luni de închisoare. Criteriul de „justă cauză” oferă directive pentru evaluarea a două elemente centrale: fundamentul suspiciunii și forța/ soliditatea suspiciunii. În privința ultimei, Curtea Supremă a Norvegiei a statuat că „este suspectat în justă cauză” înseamnă că trebuie să fie mai probabil da decât nu că persoana a comis infracțiunea imputată, adică probabilitatea depășind 50%. Gradul bănuiei trebuie să se extindă atât la latura subiectivă a infracțiunii imputate, cât și la latura sa obiectivă. În cazul condițiilor cu

privire la fundamentul bănuielii, în Norvegia există o exigență de prezență a informației faptice concrete și obiective referitoare la caz care să constituie fundamentul bănuielii.

Suspiciunea rezonabilă în sistemul german presupune existența unor date care vor asigura cu o mare probabilitate o sentință de condamnare. Referitor la suspiciunea rezonabilă, procedura germană face o diferențiere în funcție de materialul probant. Suspiciunea esențială se constată în situația când instanța, în temeiul probelor admisibile, administrate la momentul aprecierii, constată că există o probabilitate mare că învinuitul a săvârșit fapta care-i este incriminată sau a participat la săvârșirea acesteia. Acest nivel de suspiciune trebuie diferențiat de suspiciunea inițială care se stabilește în baza unor fapte concrete și bazându-se pe analiza criminalistică, care permite a presupune probabilitatea săvârșirii unei infracțiuni.

O a treia categorie este suspiciunea suficientă, care permite a presupune în baza probelor existente și preconizate că inculpatul mai degrabă va fi condamnat decât achitat.

De gradul suspiciunii depinde care măsuri procesuale pot fi aplicate persoanei, inclusiv etapa în care se află procesul. În prezența unei suspiciuni inițiale, Procuratura sau Poliția sunt obligate să pornească urmărirea penală. Acest nivel este suficient pentru a efectua o percheziție, ridicare, examinarea corporală sau expertiza medico-legală. În cazul existenței suspiciunii suficiente poate fi întocmit un rechizitoriu sau o cerere de examinare în procedură sumară. Suspiciunea esențială este temei de a aplica măsuri procesuale mai severe, cum ar fi arestarea.

În sistemul suedez, drept temei pentru aplicarea arestării preventive servește prezența unei bănueli justificate că persoana a săvârșit fapta incriminată, pentru care legea penală stabilește pedeapsa cu închisoarea pe un termen mai mare de un an și prezența riscurilor.

Codul de procedură penală al României admite dispunerea tehnicilor de investigare dacă există indici temeinici care ar conduce la banuiala rezonabilă că o persoană a comis o infracțiune și în cazul în care ele conduc indispensabil la asigurarea cercetării complete și obiective a procesului penal.

În urma celor expuse, conchidem că în contextul acestei condiții banuiala rezonabilă urmează să fie întemeiată pe informațiile sau faptele care ar indica asupra unei legături obiective dintre persoana suspectată și fapta ilegală, exprimate prin:

- rezultatele obținute ca urmare la îndeplinirea acțiunilor de urmărire penală;
- rezultatele obținute în urma îndeplinirii măsurilor speciale de investigații;
- informațiile parvenite de la investigatorii sub acoperire și colaboratori confidențiali;
- acte sau constatări tehnico-științifice și medico-legale;
- precum și alte informații/ fapte care ar implica direct persoana suspectată în săvârșirea faptei prejudiciabile.

Condiții speciale de efectuare a MSI atât în cadrul, cât și în afara procesului penal

Proportionalitatea măsurii speciale de investigații cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului rezultă din conținutul actelor normative internaționale care reglementează posibilitatea restrângerii exercitării acestora drepturi și libertăți fundamentale. Aici vom menționa faptul că prevederile art. 29 alin. (2) din Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 4, art. 5 alin. (2) și art. 8 alin. (2) din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, art. 4 alin. (1), art. 5 alin. (2), art. 12 alin. (3), art. 18-19, art. 21, art. 22 alin. (2) din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice și art. 9 alin. (2), art. 10 alin. (2), art. 11 alin. (2) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, reglementează posibilitatea restrângerii exercitării anumitor drepturi și libertăți fundamentale, doar în condițiile prevăzute de lege.

Dacă în cadrul relațiilor sociale, noțiunea de „personalitate” exprimă posibilitățile persoanei de a da urmare deplină aspirațiilor sale firești prin dezvoltarea și punerea în valoare a tuturor capacităților sale, în viața juridică ea dobândește caracterul unor drepturi care decurg din calitatea de subiect de drept, singura limită pentru exercitarea lor fiind aceea a legii, care impune respectul datorat aceluiași drepturi recunoscute semenilor săi. Cele mai importante dintre aceste attribute sunt capacitatea de folosință, de exercițiu și drepturile subiective care, alături de calitatea de subiect de drept, configurează conceptul de personalitate în drept.

Totalitatea acestor drepturi, împreună cu obligațiile corespunzătoare, pe care societatea le stabilește sau le pretinde de la fiecare individ în parte în conformitate cu legislația în vigoare, formează statutul juridic sau situația juridică a cetățeanului.

Cele mai importante dintre aceste drepturi sunt enumerate și consacrate în Constituția Republicii Moldova, fiind în același timp și drepturi fundamentale: „dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică, la apărare, la libera circulație, la viața intimă familială și privată, libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, dreptul la informație, la învățătură, la ocrotirea sănătății, dreptul la vot, la asociere, dreptul la muncă și protecția socială a muncii, secretul corespondenței, alte drepturi și libertăți” [82, p.5]. Sunt fundamentale pentru că sunt esențiale pentru viața și libertatea omului și indispensabile pentru dezvoltarea personalității sale. Prin consacrarea și garantarea drepturilor omului, Constituția se integrează în coordonatele atenției mereu crescânde de care se bucură ideea afirmării personalității și a recunoașterii drepturilor sale fundamentale în cadrul evoluției sociale și politice.

Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor are o legătură indisolubilă cu materia procesual-penală, în general, și cu MSI, în special. Din aceste considerente se impune o analiză a posibilelor interferențe între libertatea individuală și alte

drepturi și libertăți fundamentale ale cetățenilor și necesitățile soluționării scopului procesului penal, analiză ce urmează a fi cantonată în zona de aplicabilitate a MSI în cadrul procesului penal la limitele legitime ale limitării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Potrivit art. 28 din Constituția RM, statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată. Autoritățile statului precum și ceilalți cetățeni trebuie să respecte aceste drepturi subiective cu caracter fundamental. Dreptul la viață familială presupune, de fapt, un complex de drepturi referitoare la relațiile de familie. În doctrină se consideră că dreptul la viață intimă implică și dreptul la propria imagine a persoanei fizice [38, p.79].

De asemenea, potrivit Constituției Republicii Moldova (art. 29), „domiciliul și reședința sunt inviolabile și nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul sau în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia”, iar de la aceste prevederi se poate deroga prin lege, inclusiv pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești.

În principiu, Constituția prevede inviolabilitatea domiciliului unei persoane fizice, însă în cazul efectuării măsurilor speciale de investigații cu autorizarea prevăzută de lege, se poate pătrunde și se poate rămâne în domiciliul unei persoane fizice, fără a avea consimțământul prealabil al ei.

Inviolabilitatea domiciliului nu poate constitui un drept absolut. Ea nu poate fi opusă pentru stânjenirea organelor judiciare penale sau pentru înlăturarea unei primejdii care amenință viața, integritatea corporală, fizică sau bunurile unei persoane [40, p.80].

Pe de altă parte, art. 30 din Constituție statuează că statul garantează secretul scrisorilor, comunicărilor telefonice și altor mijloace de legătură, iar de la prevederile normei în discuție se poate deroga doar prin lege în interesele securității statului și în scopul prevenirii și descoperirii infracțiunilor. În speță, acest text constituțional se referă la inviolabilitatea corespondenței. Nici o persoană nu poate reține, deschide și citi sau distruge o corespondență. Cu atât mai mult funcționarii poștali au obligația, de natură constituțională, de a păstra secretul corespondenței de care iau cunoștință în mod direct.

Reglementări care au drept scop protejarea acelorași drepturi le regăsim în art. 8 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, în art. 12 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și în art. 17 al Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice.

Drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, deși sunt distinct prevăzute în Constituția Republicii Moldova, vizează în principal viața intimă familială și privată, care se înscrie pe linia unor reglementări prezente în toate constituțiile statelor democratice.

După cum susține autorul român Mircea Criste, aceste drepturi presupun că orice persoană poate să se bucure de secretul vieții private, să-i fie respectat dreptul la propria imagine, să nu fie făcute publice, fără consimțământul său expres, datele personale, exigențe din ce în ce mai greu de respectat în condițiile unei dezvoltări fără precedent a mijloacelor de informare în masă [38, 168].

Din analiza prevederilor convenționale, constituționale și legale de mai sus, rezultă, fără putință de tăgadă, că drepturile și libertățile persoanei nu sunt absolute, existând posibilitatea de fi restrânse din rațiuni ce se impun într-o societate democratică, de necesitatea garantării securității statului, efectuării cercetărilor penale, prevenirii acestora din urmă și alte imperative publice.

De altfel, în temeiul alin. (3) al art. 1 din Constituție: „Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate”. Astfel, protejarea acestor valori prezumă, în unele condiții și cazuri strict reglementate, restrângerea exercițiului până și al unor drepturi și libertăți fundamentale.

Este știut că drepturile și libertățile persoanei nu sunt drepturi absolute, iar cazurile de limitarea drepturilor și libertăților fundamentale afectează intrinsec și modul de efectuare a MSI.

Din aceste considerente, urmează a fi analizate deopotrivă consecințele atunci când se abuzează de exercitarea drepturilor omului și atunci când se încalcă drepturile lui. Limita este destul de fragilă, deoarece legitimarea constituțională are un caracter general, neputând cuprinde toate situațiile concrete ce pot surveni în procesul efectuării MSI în procesul penal.

Important este de a respecta limitele impuse de legiuitor referitor la beneficiarii limitării posibilității de restrângere, la competența restrângerii și previzibilitatea ei, la motivele efectuării, la caracterul necesar într-o societate democratică, la proporționalitatea cu situația care a determinat-o, la aplicarea nediscriminatoare și, în sfârșit, la necesitatea inviolabilității existenței dreptului sau a libertății unei anumite persoane.

Pe drept cuvânt, menționează autorul român D.C. Dănișor, că „numai respectând aceste condiții, individul poate rămâne liber deși este supus demosului, pentru că democrația liberală este structurată pe libertate și egalitate, unde libertatea este scopul și egalitatea este mijlocul de realizare” [41, p.3-22].

Din analiza celor arătate mai sus deducem următoarele condiții necesare pentru limitarea sau restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale:

- a) este nevoie de această restrângere într-o societate democratică;
- b) trebuie să fie reglementată clar de lege;

c) este necesară pentru garantarea intereselor securității statului, a drepturilor și libertățile celorlalți membri ai societății și în scopul prevenirii și descoperirii infracțiunilor;

d) sunt impuse pentru reprezentanții autorităților de aplicare a legii și ai forțelor armate.

În această ordine de idei în procesul realizării MSI trebuie să se țină cont de respectarea principiilor activității speciale de investigații, cum ar fi:

- principiul legalității: măsura specială de investigații trebuie să fie legală, realizată în conformitate cu prevederile legislative;
- principiul deideologizării și nepărtinătății: nu trebuie să se înlăptuiască măsuri speciale de investigații pe motive de rasă, sex, religie, limbă, origine socială, orientare sexuală sau opțiune politică;
- principiul respectării drepturilor și libertăților persoanei: efectuarea MSI pentru realizarea altor scopuri și sarcini decât cele prevăzute de lege nu se admite. Măsurile speciale de investigații ce violează drepturi urmează să vizeze întotdeauna un drept determinat sau determinabil și să nu lezeze exercitarea altor drepturi sau libertăți.

4.4. Concluzii la capitolul 4

Având în vedere că activitatea specială de investigații se realizează în cadrul unui proces penal sau în afara lui, condițiile speciale de înlăptuire a măsurilor speciale de investigații sunt prevăzute deopotrivă atât în Legea Republicii Moldova nr. 59/2012, cât și în Codul de procedură penală.

1. În literatura de specialitate există mai multe idei în vederea clasificării condițiilor speciale de investigații- în condiții generale și condiții speciale. Cu toate acestea, doctrina autohtonă consideră că și în contextul legislației noastre este posibilă divizarea condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în *condiții generale* și *condiții speciale*.

2. Analizând modul de structurare a condițiilor efectuării MSI în planul reglementării, observăm că nici în Legea nr. 59/2012 și nici în Codul de procedură penală, acestea nu sunt reglementate separat.

În primul caz (Legea nr. 59/2012) se află în aceeași normă cu temeiurile efectuării măsurilor speciale de investigații la art. 19, alin. (2), iar în cel de-al doilea, adică în CPP- în norma ce se referă la dispozițiile generale privind activitatea specială de investigații la art. 132¹, alin. (2).

3. Acțiunile de urmărire penală, respectiv măsurile speciale de investigații sunt inaplicabile față de unele categorii de persoane, acestea fiind reprezentanții misiunilor diplomatice în Republica Moldova și în cazuri speciale deputații, judecătorii, procurorii și avocații.

4. Cu toate că reprezentantul corpului diplomatic nu poate fi urmărit penal, judecat sau condamnat în cazul în care va comite o infracțiune pe teritoriul Republicii Moldova, totuși statul acreditar poate cere statului acreditant rechemarea sau eventual condamnarea lui conform legislației sale, deși nu-l poate aduce în fața instanței de judecată. Drept exemplu ar fi situația în care reprezentantul corpului diplomatic a săvârșit o infracțiune contra mediului, situație în care ar exista temeiul aplicării legii noastre penale în privința sa, însă nu există posibilitatea cercetării de către organul de urmărire penală al Republicii Moldova, la fel cum nu este posibilă aplicarea în privința lui a măsurilor speciale de investigații. Cu toate acestea, făptuitorul din rândul acestor persoane nu va scăpa de răspunderea penală pe care o prevede țara noastră, ci doar de urmărirea penală exercitată de autoritățile noastre, acest fapt fiind încredințat organului de urmărire penală din statul al cărui cetățean este reprezentantul diplomatic bănuit de săvârșirea infracțiunii.

5. Inviolabilitatea sau imunitatea reglementată legislativ pentru unele persoane determină organul de urmărire penală și subdiviziunea specializată care efectuează ASI să urmeze instrucțiuni speciale la autorizarea și efectuarea MSI în cadrul cercetării infracțiunilor săvârșite de către deputați, judecători, procurori și avocați. Un exemplu este reglementarea prevăzută la art. 132⁴, alin. (10) al Legii 59/2012: „este interzisă dispunerea și efectuarea măsurilor speciale de investigații *cu privire la raporturile legale de asistență juridică dintre avocat și clientul său*”.

6. În literatura de specialitate, deși își are dedicată o mare parte expunerilor în privința condițiilor speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații, astăzi mai raportează la acest compartiment unele divergențe de clasificare și raportare la șirul principiilor menite să asigure respectarea drepturilor fundamentale și limitarea lor cu aducerea unor atingeri minime și nesemnificative, proporționale cu scopul lor.

7. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a criticat multe decizii ale instanțelor naționale de judecată în atitudinea formală a aprecierii bănuielii rezonabile la aplicarea arestării, ignorând astfel prevederile art. 5, pct. 1, lit. c) din CEDO.

8. Studiul realizat în compartimentul de față dovedește că în activitatea procesual-penală, MSI constituie ingerințe ale autorităților în exercițiul unor drepturi fundamentale ale omului, având, pe cale de consecință un caracter de excepție, urmărind scopul soluționării procesului penal. Astfel, prin efectuarea MSI putem obține răspuns la întrebările: a fost comisă infracțiunea, care sunt circumstanțele delictului, persoanele implicate, vinovăția lor etc.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza aprofundată și detaliată a cadrului normativ și al celui doctrinar cu privire la temeiurile și condițiile de efectuare a lor, dar și a opiniei subiecților ce realizează, sub aspect practic, măsuri speciale de investigație ne permite să identificăm un spectru larg de concluzii și învățăminte, și anume:

➤ În urma consultării opiniei subiecților din diferite structuri (CNA, SIS, IGP, IGPF, ANP, Serviciul Vamal și Procuratura Generală) ce practică activitate specială de investigație asupra reglementărilor în materia temeiurilor și condițiilor efectuării MSI, s-a constatat că 70% din aceștia nu sunt de acord cu actualul concept ce a stat la baza reglementării temeiurilor de efectuare a MSI. Mai mult, caracterizează cadrul legislativ printr-o limitare a acțiunilor acestora îndreptate spre atingerea scopului ASI, procedurile de autorizare a MSI sunt birocratice, grele și anevoioase, necesită mult timp și multă documentație, fapt ce zădărnicește efectuarea lor, respectiv, prevenirea și descoperirea infracțiunilor [21];

➤ Sub aspect istoric, activitatea specială de investigații particularizată prin măsurile speciale de investigații realizate, la rândul lor, doar în baza anumitor temeiuri și numai cu respectarea unor condiții, reprezintă un fenomen istoric bine pronunțat. Este o activitate care a parcurs o evoluție istorică plină de evenimente, de experimentări legislative, modificări de concepte, formularea și implementarea diferitor concepte noi, influențarea de curențe legislative străine, uneori impuse, alteori necesare și benevol transpuse. Impunerea unor reguli și restricții în efectuarea măsurilor speciale secrete are loc abia la începutul secolului al XX-lea, iar întreaga istorie a reglementării ASI, în general, și a condițiilor și temeiurilor de efectuare a lor, în special, se înscrie prin raportare la parcursul istoric al statului nostru [8, p.20-21];

➤ Istoria apariției și reglementării juridice a temeiurilor efectuării măsurilor speciale de investigații este strâns legată, chiar determinată de apariția însăși a MSI [15, p.29-30]. Or, nu puteau fi formulate, inventate altfel spus, măsurile speciale de investigații dacă în spatele lor nu ar fi existat unele motive, *juridic numite astăzi-temeiuri de efectuare* a MSI. Respectiv, de fiecare dată, mai întâi se naște un temei al realizării unor măsuri speciale (circumstanțe necunoscute sau cunoscute despre săvârșirea unei infracțiuni), iar mai apoi, în funcție de neclaritatea (care este un temei al efectuării MSI) în privința faptei în curs de pregătire sau săvârșite, apare și ideea realizării unei măsuri speciale îndreptate spre a aduce claritatea de care au nevoie organele ce înfăptuiesc justiția în vederea aplicării legii penale;

➤ Analizând la modul superficial esența și conținutul temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, reglementate până la anul 2012, atunci prin comparație cu cele

în redacția actuală nu identificăm prea multe diferențe, fiind doar extinsă categoria de informații cunoscute în calitate de temeuri ale efectuării MSI (ce pun în pericol ordinea publică, securitatea economică, ecologică, militară sau de altă natură a statului, securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestuia) [10, p.170-172];

➤ În plan științific și doctrinar, cea mai pronunțată problemă pentru Republica Moldova este cea a lipsei de literatură juridică complexă care ar aborda aspectele teoretico-practice referitoare la condițiile și temeiurile de efectuare a MSI. Reieșind din acest fapt, cercetarea condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în compartimentul de față a fost realizată prin prisma unui șir de surse științifice naționale ce abordează tangențial problema, cum ar fi manuale, cursuri didactice, compendii, monografii, articole științifice în reviste, dar și cadrul doctrinar al altor state.

În același context, ținem să amintim că în doctrina autohtonă lipsesc lucrări științifice ce ar aborda aspectul teoretic al temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații bazate anume pe legislația procesual-penală și cea specială de investigații în mod concomitent. De asemenea nu este tratată interdependența dintre aspectele procesual-penale cu cele speciale de investigații în procesul efectuării măsurilor speciale de investigații;

➤ În literatura autohtonă de specialitate nu există consens în definirea noțiunii temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, iar cea străină străduiește, în mod constant de ceva ani, a formula propriile noțiuni adaptate la specificul MSI reglementate prin legislația lor [9, p.39-42]. De asemenea, nici Legea Republicii Moldova nr. 59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații, dar nici Codul de procedură penală nu definesc noțiunea de „*măsură specială de investigații*”, în timp ce determinarea conceptului de MSI are o importanță teoretică și practică covârșitoare pentru a stabili temeiurile și condițiile realizării lor. Pe cale de consecință, lipsa unei definiții privează oamenii de știință de punctul de pornire, generează diferențe în perceperea esenței măsurilor speciale de investigații de către practicieni, fapt care determină inevitabil apariția erorilor în activitate. Mai mult, formularea unei noțiuni relevante și adecvate temeiurilor și condițiilor de efectuare a MSI, nu este posibilă fără cunoașterea esenței și particularităților de realizare a măsurilor speciale de investigații. Pornind de la conținutul și esența pe care o exprimă noțiunile examinate în cadrul studiului, constatăm că în literatura străină de specialitate nu există un concept unic ce ar sta la baza definirii măsurilor speciale de investigații, iar în ce privește decizia unor doctrinari de a include în textul noțiunii elementul ce vizează obligativitatea existenței temeiurilor și necesitatea realizării lor în strictă concordanță cu rigorile impuse de lege aproape că nu este susținută [11, p.40];

➤ Majoritatea conceptelor utilizate la baza clasificării MSI atât de doctrina altor țări, cât și de către cea autohtonă urmează o direcție neclară, iar în final această clasificare devine una pur teoretică, lipsită de utilitate practică. Cu toate acestea, deși asta ar fi menirea unei clasificări, insistăm a impune ideea că utilitatea clasificării măsurilor speciale de investigație poate fi sesizată doar în procesul reglementării, atunci când sistematizarea normelor în funcție de criteriul ce indică subiecții autorizării, temeiurile și condițiile efectuării, se impune accesibilitatea înțelegerii sensului normelor ce reglementează acel domeniu;

➤ Conceptul de reglementare a activității speciale de investigații utilizat de legiuitorul nostru la elaborarea Legii nr. 59/2012, potrivit căruia a restrâns spectrul de MSI ce pot fi realizate în afara procesului penal prin încorporarea lor în CPP, atribuindu-le, cu această ocazie, la categoria MSI efectuate doar în cadrul procesului penal, astăzi este considerat un concept greșit, construit în urma unei interpretări eronate a principiului imixtiunii în viața privată raportat la principiul democrației. Or, corect se apreciază astăzi în cadrul Proiectului de modificare a Legii nr. 59/2012 că: *„una din cele mai grave probleme constă în instituirea conceptului de dispunere a efectuării majorității măsurilor speciale de investigații exclusiv în cadrul dosarului penal. Acest fapt constituie o abordare greșită a conceptului unui act legislativ privind activitatea specială de investigații, rezultată din confundarea și, prin urmare, suprapunerea scopurilor procesului penal cu cele ale activității speciale de investigații”* [87, p.8]. Drept consecință a acestui fapt, specialiștii în domeniu percep astăzi că marea majoritate a măsurilor speciale de investigații trebuie să fie realizate doar în cadrul procesului penal, fiind urmăriți de frica de a nu încălca cumva drepturile fundamentate ale celui supus măsurii.

De fapt, în realitatea practică a activității speciale de investigații, nu toate informațiile parvenite de la persoane sau colaboratorii confidențial constituie temei al inițierii procesului penal, decât în urma unei verificări prealabile a tuturor circumstanțelor invocate în calitate de preținse infracțiuni, fapt ce se realizează doar în baza unei documentări speciale (operative);

➤ În literatura de specialitate există un număr mare de idei în vederea clasificării condițiilor speciale de investigații în condiții generale și condiții speciale.

Cu toate acestea, doctrina autohtonă consideră că și în legislația noastră este posibilă divizarea condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în *condiții generale* și *condiții speciale*;

➤ Curtea Europeană a Drepturilor Omului a criticat multe decizii ale instanțelor naționale de judecată în atitudinea formală a aprecierii bănuielii rezonabile la aplicarea arestării, ignorând astfel, prevederile art. 5, pct.1, lit.c) din CEDO.

Finalul cercetărilor realizate în cadrul prezentei teze de doctorat poate fi apreciat prin

prisma următoarele **recomandări** sistematizate după menirea lor:

a) Recomandări de ordin legislativ:

1. Propunem noțiunea de măsuri speciale de investigații cu includerea ei în conținutul art. 18 din Legea nr.59/2012 în următoarea redacție: ***Măsurile speciale de investigație*** constituie *acțiuni cu caracter public și/sau secret, cifrat, efectuate de către ofițerii de investigații cu utilizarea unor metode și tactici speciale, în temeiurile și condițiile strict stabilite de lege* [14, p.66-69].

2. Propunem redenumirea art. 19 din Legea nr. 59/2002 din „*temeiurile pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații*” în „***temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații***”.

3. Propunem încorporarea în textul alin. (1) al art. 19 din Legea nr.59/2012 a noțiunii de „*temeiuri ale dispunerii măsurilor speciale de investigații*” în următoarea redacție: „(1) ***Temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații*** sunt motivele din care urmează a se recurge la ele în vederea stabilirii circumstanțelor și informațiilor despre faptele persoanelor care constituie obiectul activității speciale de investigații, precum și evenimentele ce prezintă pericol pentru securitatea statului, ordinea publică, drepturile și interesele legitime ale omului”.

4. Propunem modificarea textului pct. 1 al alin. (1) al art. 19 al Legii nr. 59/2012, din *circumstanțele neclare în legătură cu pornirea urmăririi penale* în „*circumstanțele neclare privind existența faptului infracțiunii*”.

5. Propunem redactarea normei art. 19 alin. (1), pct. 2, lit. c) din Legea nr. 59/2012 după textul ce urmează: „***privind persoanele dispărute fără urmă sau fără veste și cadavrele cu identitatea necunoscută***” sau așa cum se exprimă legiuitorul în Proiectul de modificare și completare a Legii nr. 59/2012 „***persoanele dispărute și cadavrele neidentificate***”.

6. Propunem modificarea textului normei art. 19, alin. (1), pct. 2, lit. e) din Legea nr. 59/2012, prin adăugirea în fraza: „*circumstanțele ce pun în pericol securitatea investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestora*” și a sintagmei: „***ofițerului de investigații***” și, respectiv, excluderea pct. 5) al alin. (1) din art. 19: „*raportul ofițerului de investigații privind circumstanțele ce pun în pericol securitatea proprie, a familiei sale și a persoanelor apropiate lui*”.

7. Propunem completarea textului actualei norme a art. 19, alin. (1), pct. 2 din Legea nr. 59/2012: „*informațiile, devenite cunoscute...*”, cu expresia: „***ofițerului de investigații***”.

8. Considerăm necesară redactarea textului normei expuse în art. 19 alin. (1), pct. 2, lit. a) din Legea nr. 59/2012 – „*fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori au comis-o*”, în următoarea variantă: „*fapta*”.

prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau presupusă a fi comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori se presupun că ar fi comis-o”.

9. În consecutivitatea recomandărilor anterioare, propunem legiuitorului îmbunătățirea situației în reglementarea temeiurilor de dispunere și efectuare a MSI prin amendarea articolului 19 al Legii nr.59/2012 în următoarea redacție [12, p.150-151]:

Articolul 19. Temeiurile de dispunere și efectuare a măsurilor speciale de investigații

(1) Temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații sunt motivele din care urmează a se recurge la ele în vederea stabilirii circumstanțelor și informațiilor despre faptele persoanelor care constituie obiectul activității speciale de investigații, precum și evenimentele ce prezintă pericol pentru securitatea statului, ordinea publică și drepturile și interesele legitime ale omului.

(2) Temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații sunt:

1) circumstanțele neclare privind existența faptului infracțiunii;

2) informațiile, devenite cunoscute ofițerului de investigații, privind:

a) fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere sau presupusă a fi comisă, precum și persoanele care o pregătesc, o comit ori se presupun că ar fi comis-o;

b) persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale;

c) persoanele dispărute fără urmă sau fără veste și cadavrele cu identitatea necunoscută;

d) circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului;

e) circumstanțele ce pun în pericol securitatea ofițerului de investigații, a investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestora.

(3) Temeiurile de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt:

a) actele de dispoziție ale conducătorului subdiviziunii specializate, ofițerului de urmărire penală, procurorului sau ale judecătorului de instrucție, în cauzele aflate în gestiune;

b) interpelările organizațiilor internaționale și ale autorităților de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

10. Având în vedere că în textul lucrării am optat pentru reglementarea condițiilor efectuării MSI într-o normă aparte, propunem ca alin. (2) al art. 19 din Legea nr.59/2012 să devină art. 19¹ intitulat: „*Condițiile efectuării măsurilor speciale de investigație*”.

11. Considerăm necesară definirea noțiunii de condiții de efectuare a măsurilor speciale de investigații în conținutul unei norme separate (alin. (1) al art. 19¹ din Legea nr.59/2012), în textul ce urmează: „*Condițiile de efectuare a măsurilor speciale de investigații sunt acele*

împrejurări și reguli distincte, stabilite de prezenta lege, care trebuie cumulativ îndeplinite la dispunerea, autorizarea și efectuarea măsurilor speciale de investigații”.

12. Recomandăm legiuitorului înlocuirea în textul de la art. 20 alin. (2) lit. e) a sintagmei **„motivul efectuării măsurii speciale de investigații”** cu sintagma **„temeiul dispunerii măsurii speciale de investigații”**.

13. Având aceeași cauză cu cea din recomandarea imediat precedentă, propunem excluderea din textul normei de la art. 132⁴ alin. (8) din CPP a sintagmei: **„motivele”**.

14. Propunem excluderea pct. 2 din alin. 1) al art. 132³ din CPP.

15. Propunem completarea art. 132³ alin. (1) cu un nou punct care să prevadă următorul temei: *circumstanțelor care prezintă un pericol real pentru viața, sănătatea și patrimoniul participanților la procesul penal sau rudelor acestora, cu acordul lor scris.*

16. Sugerăm legiuitorului să renunțe la ideea înlocuirii termenului de „măsură”, în textul Legii nr. 59/2012 cu privire la activitatea specială de investigații, cu cel de „metodă” specială de investigație, promovată în cadrul proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (CPP și legea ASI).

b) Recomandări de nivel teoretico-conceptual care prevăd:

17. Clasificarea măsurilor speciale de investigații în funcție de două criterii esențiale:

- subiecții ce o autorizează;
- destinația efectuării.

Având în vedere faptul că atât Legea nr. 59/2012, cât și CPP divizează cu claritate subiecții cu drept de autorizare a măsurilor speciale de investigații, ne rămâne doar să prezentăm varianta noastră de clasificare a lor în funcție de destinația efectuării, în:

• **Măsuri speciale de investigații efectuate doar în cadrul procesului penal** - cercetarea domiciliului și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură supravegherea și înregistrarea audio și video, a celor de fotografiat și de filmat; supravegherea domiciliului prin utilizarea mijloacelor tehnice ce asigură înregistrarea; interceptarea și înregistrarea comunicărilor sau a imaginilor; reținerea, cercetarea, predarea, percheziționarea sau ridicarea trimiterilor poștale; monitorizarea conexiunilor comunicațiilor telegrafice și electronice; monitorizarea sau controlul tranzacțiilor financiare și accesul la informația financiară; documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistemul de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice; controlul transmițerii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori materiale sau nemateriale pretinse, acceptate, extorcate sau oferite; supravegherea transfrontalieră; livrarea controlată.

- ***Măsuri speciale de investigații efectuate doar în afara procesului penal*** – chestionarea; culegerea informației despre persoane și fapte; identificarea persoanei.

- ***Măsurile speciale de investigații efectuate atât în cadrul procesului penal cât și în afara procesului penal (acoperirea unor necesități comune)*** – identificarea abonatului, proprietarului sau a utilizatorului unui sistem de comunicații electronice ori al unui punct de acces la un sistem informatic; urmărirea vizuală; investigația sub acoperire; colectarea mostrelor pentru cercetarea comparată; cercetarea obiectelor și documentelor; achiziția de control.

18. Având în vedere că măsurile speciale de investigații se realizează în funcție de împrejurările în care se cere a aduce claritate, securitate, prevenție etc., adică în cadrul sau în afara unui proces penal, considerăm că și temeiurile dispunerii și efectuării lor pot fi divizate după aceleași criterii, respectiv în:

➤ *temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în afara procesului penal* – circumstanțele neclare privind existența faptului infracțiunii; informațiile, devenite cunoscute pentru ofițerul de investigații, privind:

- fapta prejudiciabilă în curs de pregătire, de comitere, precum și acțiunile persoanelor care o pregătesc sau o comit;

- persoanele dispărute fără urmă și necesitatea stabilirii identității cadavrelor;

- circumstanțele care pun în pericol ordinea publică, securitatea militară, economică, ecologică sau de altă natură a statului;

- circumstanțele ce pun în pericol securitatea ofițerului de investigații, investigatorului sub acoperire sau a membrilor familiei acestora [13, p.174-179];

- executarea interpelărilor venite de la organizațiile internaționale și de la alte autorități de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

➤ *temeiurile de dispunere a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal* – cererile de comisie rogatorie ale organelor de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte; informațiile, devenite cunoscute, privind:

- fapta prejudiciabilă comisă;

- persoanele care se ascund de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată ori care se eschivează de la executarea pedepsei penale;

- circumstanțele care prezintă un pericol real pentru viața, sănătatea și patrimoniul participanților la procesul penal sau rudelor acestora.

19. Clasificarea condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații nu trebuie să se realizeze după gradul de influență și ingerință în viața privată, de limitare a drepturilor constituționale pentru că în final toate MSI restrâng drepturile constituționale, dar conform

împrejurărilor în care se efectuează aceste măsuri. Prin urmare, în plan teoretico-conceptual, am propune clasificarea condițiilor speciale de efectuare a MSI în:

➤ Condiții speciale de efectuare a MSI în afara procesului penal: *există o bănuială/suspiciune rezonabilă cu privire la pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave, cu excepțiile stabilite de lege;*

➤ Condiții speciale de efectuare a MSI în cadrul procesului penal: *pe altă cale este imposibilă realizarea scopului procesului penal și/sau poate fi prejudiciată considerabil activitatea de administrare a probelor;*

➤ Condiții speciale de efectuare a MSI atât în cadrul, cât și în afara procesului penal: *măsura specială de investigații este proporțională cu restrângerea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.*

c) Recomandări în plan aplicativ care prevăd:

Sub aspect aplicativ, temeiul: *executarea interpelărilor venite de la organizațiile internaționale și de la alte autorități de drept ale altor state în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte poate sta la baza efectuării măsurilor speciale de investigații doar în afara procesului penal.*

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea științifică a conținutului temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații, excluderea deficiențelor unor norme juridice contradictorii, care creează obstacole în procesul autorizării și efectuării MSI, asigurând, pe această cale, crearea bazei conceptuale și juridice uniforme ce respectă standardele legislative necesare a fi respectate deopotrivă de către instanțele de judecată, organele de urmărire penală și subdiviziunile specializate.

Caracterul novator și originalitatea rezultatelor științifice obținute în urma elaborării prezentului studiu constau în următoarele: analiza retrospectivă a reglementărilor normative ale condițiilor și temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigație; evaluarea conținutului temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigație prin metoda comparativă de studiere a dreptului; caracterizarea aspectelor conceptuale privind măsurile speciale de investigații; elucidarea criteriilor de clasificare și categoriilor măsurilor speciale de investigații; elucidarea și explicarea conținutului MSI; constatarea condițiilor generale de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal; constatarea condițiilor speciale de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal; elucidarea conținutului temeiurilor de efectuare a MSI în procesul penal; înaintarea recomandărilor cu titlu *de lege ferenda* care urmează să îmbunătățească substanțial cadrul legislativ vizat.

Subiecte pentru cercetare științifică de perspectivă:

- 1) Regimul juridic al măsurilor speciale de investigații autorizate de către judecătorul de instrucție;
- 2) Atribuțiile procurorului în cadrul activității speciale de investigații;
- 3) Asistența cetățenilor la desfășurarea activității speciale de investigații;
- 4) Protecția datelor cu caracter personal în procesul exercitării MSI.
- 5) Răspunderea subiecților activității speciale de investigații care au comis ilegalități la realizarea măsurilor speciale de investigații;

BIBLIOGRAFIE

1. ANGHEL I.M. *Drept diplomatic și consular*. București: Lumina Lex, 1996. 480 p. ISBN 973-918-655-6.
2. APETREI M. *Drept procesual penal. Partea generală, vol. 1*. București: Oscar Print, 1998. 459 p. ISBN 973-9264-37-9.
3. BARBĂNEAGRĂ A., BERLIBA V., GURSCHI C., HOLBAN V., POPOVICI T., ULIANOVSKI G., ULIANOVSKI X., URSU N. *Codul penal. Comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005. 656 p. ISBN 9975-79-338-X.
4. BERCHEȘAN V., *Metodologia investigării infracțiunilor: curs de criminalistică*. București: Paralela 45, 1998. 377 p. ISBN 978-973-943-328-0.
5. BOBOCESCU V. *Momente din istoria Ministerului de Interne. Vol. I. 1821-1944*. București: Ed. Ministerului de Interne, 1996. 384 p. ISBN 9739736661.
6. BONCIOG A. *Drept diplomatic*. București: Ed. Fundației „România de mâine”, 2000. 252 p. ISBN 973-582-193-1.
7. BOROI A. *Drept penal, partea generală*. București: C.H. Beck, 2010. 540 p. ISBN 978-973-115-701-6.
8. BOTNARI I. *Aspecte conceptuale privind măsurile speciale de investigații*. Chișinău: Revista științifico-practică „Legea și viața”, nr.4 (316), 2018, p.20-23. 58 p. ISSN 1810-309X.
9. BOTNARI I. *Elemente de drept comparat în domeniul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal*. Chișinău: Revista științifico-practică „Jurnalul juridic național”, nr.3 (31), 2018, p.39-42. 94 p. ISSN 2345-1130.
10. BOTNARI I. *Natura juridică a activității speciale de investigație de la proclamarea independenței Republicii Moldova și până în prezent*. Chișinău: Revista științifico-practică „Intellectus”, nr.3-4/2019, p.170-172. 198 p. ISSN 1810-7079.
11. BOTNARI I. *Nomenclatorul, criteriile de clasificare și categoriile măsurilor speciale de investigații*. Chișinău: Revista științifico-practică „Legea și viața”, nr.3 (315), 2018, p. 40-43. 58 p. ISSN 1810-309X.
12. BOTNARI I. *Probleme actuale privind identificarea temeiurilor pentru efectuarea măsurilor speciale de investigații*. Chișinău: Revista metodico-științifică trimestrială „Administrarea Publică”, nr.1 (105), 2020, p.147-151. 153 p. ISSN 1813-8489.

13. BOTNARI I. *Rolul investigatorului sub acoperire la efectuarea măsurilor speciale de investigații în cadrul procesului penal*. Chișinău: Conferința internațională științifico-practică cu genericul: „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare”, 2018, p.174-179. 324 p. ISBN 978-9975-3222-0-1.
14. BOTNARI I. *The legal framework of the normative regulation of special investigative measures*. România, Cluj-Napoca: „Fiat Iustitia”, nr.1/ 2019, p.66-69. 348 p. ISSN 1224-4015.
15. BOTNARI I. *Общие понятия о специальной следственной деятельности*. Украина, Переяслав-Хмельницкий: Актуальные научные исследования в современном мире, Iscience, nr.5 (49), часть 6, 26-27.05.2019, p.29-30, 132 p. ISSN 2524-0986.
16. BOȚIAN E. *Drept procesual penal*. Sibiu: BURG, 2016. 241 p. [citat la 24.03.2020]. Disponibil: <http://www.roger-univ.ro/studenti/avizier-virtual/note-de-curs/drept-procesual-penal-mail-2016.pdf>.
17. BRUHIS M. *Rusia, România și Basarabia: 1812. 1918. 1924. 1940*. Chișinău: Universitas, 1992. 362 p. ISBN 978-5362009649.
18. BULAI C. *Manual de drept penal, Partea generală*. București: Universul Juridic, 2007. 678 p. ISBN 978-973-8929-83-8.
19. CARP S., CHIRTOACĂ I. *Tradiția militară în edificarea normelor de drept și în formarea conștiinței naționale*. Chișinău, 2018. 510 p. ISBN 978-9975-3163-3-0.
20. CARP S., LARII I. *Formarea profesională a cadrelor pentru organele de drept și funcționarea justiției în perioada regimului totalitar comunist*. Chișinău: S.n., 2017. 200 p. ISBN 978-9975-121-40-8.
21. *Chestionar în vederea consultării opiniei subiecților activității speciale de investigație asupra reglementărilor în materia temeiurilor și condițiilor efectuării MSI*. Anexa nr. 1 la teza de doctor în drept, autor Ilie Botnari.
22. *Codul civil al Republicii Moldova* nr. 1107 din 06.06.2002.
23. *Codul de procedură penală al Estoniei* din 12.02.2003. [citat la 08.07.2020]. Disponibil: <https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016019>.
24. *Codul de procedură penală al Letoniei* din 21.04.2005. [citat la 08.07.2020]. Disponibil: <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>.
25. *Codul de procedură penală al Republicii Federale Germane* din 07.04.1987. [citat la 07.07.2020]. Disponibil: <https://www.buzer.de/StPO.htm>.
26. *Codul de procedură penală al Republicii Kazahstan* nr. 231 din 04.07.2014.
27. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova* nr.122-XV din 14.03.2003.

28. *Codul de procedură penală al României* din 01.07.2010. [citat la 07.07.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/120611>.
29. *Codul de procedură penală al Turciei* № 5271 din 04.12.2004.
30. *Codul de procedură penală al Ucrainei* nr. 4651-VI din 13.04.2012.
31. *Codul penal al Republicii Moldova* nr. 985 din 18.04.2002.
32. *Convenția cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală*, semnată la Minsk la 22.01.1993. În: *Tratate Internationale* Nr. 16 art. 262 din 01.01.1999.
33. *Convenția de la Viena cu privire la relațiile diplomatice*, semnată la Viena la 18.04.1961. [citat la 29.07.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/21262>.
34. *Convenția europeană de asistență juridică în materie penală*, semnată la Strasbourg la 20.04.1959. [citat la 04.06.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/55711>.
35. *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, semnată la Roma la 04.11.1950. [citat la 07.07.2020]. Disponibil: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf.
36. *Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate*, adoptată la New York la 15.11.2000. [citat la 04.06.2020]. Disponibil: http://www.antitrafic.gov.md/public/files/Conventia_ONU_crima_transdroguri.pdf.
37. COVALCIUC I. *Măsurile speciale de investigații autorizate de procuror în procesul penal*. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018. 175 p. C.Z.U:343.1 (043.3).
38. CRISTE M. *Instituții constituționale contemporane*. Timișoara: Universitatea de Vest, 2010. 361 p. ISBN 978-973-360-537-9.
39. CRIȘU A. *Drept procesual penal, partea specială*. București: All Beck, 2005. 401 p. ISBN 973-655-687-5.
40. CURPĂN V. S. *Analiza doctrinară a Constituției Republicii Moldova*. Bacău: Rovimed Publishers, 2010. 320 p. ISBN 978-606-583-106-3.
41. DĂNIȘOR D.C. *Considerații privind reglementarea constituțională a restrângerii exercițiului unor drepturi sau a unor libertăți*. În: *Noua revistă de drepturile omului* nr. 2/2008. 175 p. ISSN 1841-4710.
42. DIDĂC V., CĂPĂTICI M., CUȘNIR V., MORARU V. *Tactica criminalistică. Activitatea operativă de investigații*. Chișinău: Elan poligraf, 2009. 339 p. ISBN 978-9975-66-093-8.

43. DOLEA I., ROMAN D., SEDLEȚCHI I., VIZDOAGĂ T., ROTARU V., CERBU A., URSU S. *Drept procesual penal*. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 960 p. ISBN 9975-79-343-6.
44. DOLEA I. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova (Comentariu aplicativ). Ediția a 2-a*. Chișinău, 2020. 1408 p. ISBN 978-9975-3418-0-6.
45. DONGOROZ V. ș.a. *Explicații teoretice ale Codului de procedură penal română, partea generală, vol. V, ediția a II*. București: Ed. Academiei Române și C.H. Beck, 2003. 432 p. ISBN 978-973-655-356-1.
46. GAVRIȘ A.E. *Aspecte psihosociale și juridice privind traficul de ființe umane*. Cluj-Napoca, 2015. 356 p. ISBN 978-973-595-83-5.
47. GÂRBULEȚ I. *Traficul de persoane*. București: Universul juridic, 2010. 496 p. ISBN 978-973-127-385-3.
48. GÂRLEA R., DOGOTARI I., CLEFOS A. *Interpol. Istorie și actualitate*. Chișinău, 2003. 138 p. ISBN 9975-930-97-2.
49. GÂRZ F. *Ghidul spionului român*. Craiova, 2013. 182 p. ISBN 973-99881-1-3.
50. GHEORGHE C. *O istorie a internelor în date*. București: Editura Ministerului de Interne, 2001. 251 p. ISBN 978-973-926-59-97.
51. GHEORGHIȚĂ M. *Tratat de metodică criminalistică*. Chișinău, 2015. 532 p. ISBN 978-9975-71-606-2.
52. GLAVAN B., CALCAVURA Gh. *Noțiunea măsurilor speciale de investigații*. În: Revista Intellectus, nr.1-2/2020, Chișinău, 2020. 228 p. CZU 343.137.
53. GURSCHI C., NICOLAEV G., ROTUNDU D., NANI L., CAPCELEA S. *Asistența juridică internațională în materie penală. Manual pentru judecători și procurori*. Chișinău, 2012. 144 p. ISBN 978-9975-53-165-8.
54. Hotărârea CEDO din 06.11.2007. *Cauza Mușuc c. Moldovei. (nr. 42440/06)* [citată la 25.08.2019]. Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/MUSUC-RO.pdf>.
55. Hotărârea CEDO din 06.11.2007. *Cauza Stepuleac c. Moldovei. (nr. 8207/06)*. [citată la 25.08.2019]. Disponibil: [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/STEPULEAC%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/STEPULEAC%20(ro).pdf).
56. Hotărârea CEDO din 10.02.2009. *Cauza Iordachi și alții c. Moldovei (nr.25198/02)*. [citată la 30.03.2021]. Disponibil: <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2015/03/IORDACHI-SI-ALTII-RO.pdf>.

57. Hotărârea CEDO din 29.11.1988. *Cauza Brogan ș.a. contra Regatului Unit*. [citată la 07.06.2020] Disponibil: <https://jurisprudencedo.com/BROGAN-SI-ALTII-c-REGATULUI-UNIT-%E2%80%94-Arestare-si-retinere-a-unor-suspecti-in-baza-legislatiei-asupra-prevenirii-terorismului.html>.
58. Hotărârea CEDO din 20.08.1990. *Cauza Fox, Campbell și Hartley contra Regatului Unit*. [citată la 07.06.2020] Disponibil: <https://jurisprudencedo.com/Fox-Campbell-si-Hartley-contra-Marea-Britanie-Arestare-Motive-temeinice-Terrorism.html>.
59. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 100 din 09.02.2009 privind aprobarea Regulamentului cu privire la importul, exportul, proiectarea, producerea și comercializarea mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației și a Clasificatorului mijloacelor tehnice speciale destinate pentru obținerea ascunsă a informației*. Anexa nr.1. [citată la 01.08.2020] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=13391&lang=ro.
60. HURDUBAIE I. *Cadrul instituțional juridic al cooperării internaționale pentru valorificarea probelor infracțiunii*. București, 2010. ISBN 978-973-0-08281-4.
61. IACOB A. *Elemente de perspectivă privind cooperarea polițienească între state*. București: Conferința științifică internațională, Provocări și strategii în ordinea și siguranța publică, 2014. 756 p. ISBN 978-606-591-972-3.
62. *Legea Republicii Lituania privind activitatea de inteligență penală nr. XI-2234 din 02.10.2012*. [citată la 08.07.2020] Disponibil: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.434526>.
63. *Legea cetățeniei Republicii Moldova nr. 1024 din 02.06.2000*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 10.08.2000, nr. 98.
64. *Legea Republicii Moldova privind prevenirea și combaterea criminalității organizate nr. 50 din 22.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.05.2012, nr. 103
65. *Legea Republicii Moldova privind activitatea specială de investigații nr. 59 din 29.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.06.2012, nr. 113-118.
66. *Legea Republicii Moldova cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.03.2016, nr. 69-77.
67. *Legea Republicii Moldova cu privire la statutul judecătorului nr. 544 din 20.07.1995*. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.10.1995, nr. 59-60.
68. *Legea Republicii Moldova cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 215 din 04.11.2011*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.04.2012, nr. 75-80.

69. *Legea Republicii Moldova cu privire la asistența juridică internațională în materie penală* nr. 371 din 01.12.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.02.2006, nr. 14-17.
70. *Legea Republicii Moldova despre statutul deputatului în Parlament* nr. 39 din 07.04.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.05.1994, nr. 4.
71. *Legea Republicii Moldova a comunicațiilor electronice* nr.241 din 15.11.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.03.2008, nr. 51-54.
72. *Legea Republicii Moldova privind activitatea operativă de investigații* nr. 45 din 12.04.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.05.1994, nr. 11-13.
73. LUCIAN I. *Analiza informațiilor, manual*. Cooperarea interinstituțională. București: Ed. Ministerului Afacerilor Interne, 2014. 296 p. ISBN 978-973-745-129-3.
74. LUNGU V., NICOLAE A. *Unele aspecte juridico-teoretice privind actele premergătoare în procesul penal*. Chișinău: Revista Legea și viața, 12.2011. ISSN 1810-309X.
75. MACRINICI S., GRIBINCEA V., GUZUN I. *Reforma instituției judecătorului de instrucție în Republica Moldova*. Chișinău: Imprint Star, 2015. 66 p. ISBN 978-9975-3002-1-6.
76. MAIOR G. C. *Un război al minții. Intelligence, servicii de informații și cunoaștere strategică în secolul XXI*. București: Ed. RAO, 2011. 480 p. ISBN: 978-606-8255-14-91.
77. MARIAN A., MOLCEAN A., SCOBIOALĂ-SÂRCU D. *Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională*. Chișinău, 2010. 90 p. ISBN 978-9975-80-306-9;
78. MAZILU D. *Teoria generală a dreptului*, Ediția a 2-a. București: ALL BECK, 2000. 440 p. ISBN 978-973-655-053-9.
79. MIHAI G. C., MOTICA R. I., *Fundamentele dreptului: Teoria și filosofia dreptului*. București: Ed. ALL, 1997. 250 p. ISBN 973571213X.
80. MIREILLE D.- M., *Procédures pénales d'Europe*. Paris: Presses Universitaires de France, 1995. 640 p. ISBN 978-213-047-25-99.
81. MÎRZAC V., GLAVAN B. *Utilizarea mijloacelor tehnice în activitatea specială de investigații*. Chișinău, 2014. 152 p. ISBN 978-9975-121-05-7.
82. MOROIANU ZLĂTESCU I. *Drepturile omului: idealuri, realități, perspective*. București: Andre, 1993. 48p. ISBN 973-95897-1-5.
83. NĂSTASE A., AURESCU B., GÂLEA I. *Drept diplomatic și consular*. București: All Beck 2002. 224 p. ISBN 973-655-223-4.
84. NEAGU I. *Drept procesual penal. Tratat*. București: Global Lex, 2002. 885 p. ISBN 973-85116-5-8.

85. NEAGU I. *Tratat de procedură penală. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2010. 709 p. ISBN 978-973-127-224-5.
86. NEAGU I. *Drept procesual penal. Partea generală. Tratat*. București: Global Lex, 2004. 487 p. ISBN 973-86207-4-0.
87. *Nota informativă la Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative* (CPP și Legea nr. 59/2012). [citată la 30.03.2021]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/august/NF_new02082017.pdf.
88. OBADĂ D. *Interferența și dimensiunile controlului procesual penal în sfera tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare*. Chișinău: Revista Procuraturii Republicii Moldova nr.5/2020, 2020. 120 p. ISSN 2587-3601.
89. OLARIU M., MARIN C. *Drept procesual penal. Partea generală*. București: Universul Juridic, 2015. 486 p. ISBN 978-606-673-544-5.
90. ONCIOIU C. *Noțiunea de proces penal*. Chișinău: Revista Legea și viața, iulie 2013. 62 p. ISSN 1810-309X.
91. *Ordinul Inspectoratului General al Poliției al MAI al Republicii Moldova privind aprobarea instrucțiunilor referitoare la organizarea activității de urmărire penală în cadrul Inspectoratului General al Poliției al MAI nr. 138 din 11.11.2013*. [citată la 08.07.2020]. Disponibil: https://ro.scribd.com/doc/299551608/Ordin-138-din-11-11-2013-OAUP?language_settings_changed=Rom%C3%A2n%C4%83.
92. ORÎNDAȘ V. *Procedură penală*. Chișinău, 2001. 300 p. ISBN 9975-70-045-4.
93. *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*, adoptat de Adunarea generală a Națiunilor Unite la 16.12.1966. [citată la 03.06.2020]. Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/82590>.
94. PĂVĂLEANU V. *Drept procesual penal: Partea specială*. București: Lumina Lex, 2002. 635 p. ISBN 973-588-338-4.
95. PELE G., HURDUBAIE I. *Interpolul și criminalitatea internațională*. București: Ministerul de Interne – Serviciul Editorial și Cinematografic, 1983. 184 p.
96. PINTEA A. *Drept procesual penal: Partea generală și partea specială*. București: Lumina Lex, 2002. 559 p. ISBN 973-588-460-7.
97. POALELUNGI M., DOLEA I., VÎZDOAGĂ T. și alții. *Manualul judecătorului pentru cauze penale*. Chișinău, 2013. 1192 p. ISBN 978-9975-53-231-0.
98. POPA N. *Teoria generală a dreptului, Curs universitar*. București: ALL BECK, 2002. 290 p. ISBN 973-655-197-0.

99. POPESCU S. *Teoria generală a dreptului*. București: Lumina Lex, 2000. 366 p. ISBN 973-588-2892.
100. *Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (privind activitatea specială de investigație)*. 27 p. [citată la 30.03.2021]. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2017/august/PL_New_010817.pdf.
101. *Raport privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2017*. Chișinău, 2018. [citată la 02.04.2021]. 121 p. Disponibil: http://www.procuratura.md/file/2018-03-12_Raportul%20Procurorului%20General%202017.pdf.
102. *Raport privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2018*. Chișinău, 2019. [citată la 02.04.2021]. 176 p. Disponibil: http://www.procuratura.md/file/2019-03-05_Raportul%20Public%20activitatea%20Procuraturii%20Generale%20anul%202018.pdf.
103. *Raport privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2019*. Chișinău, 2020. [citată la 02.04.2021]. 185 p. Disponibil: <http://www.procuratura.md/file/Raport%20public%20Procuratura%202019%20.pdf>.
104. *Raport privind activitatea Procuraturii Republicii Moldova pentru anul 2020*. Chișinău, 2021. [citată la 02.04.2021]. 166 p. Disponibil: <http://procuratura.md/file/Raport%20de%20activitate%20a%20Procuraturii%20Republicii%20Moldova%20pentru%20anul%202020.pdf>.
105. RĂZVAN R. F. *Cooperarea judiciară internațională și europeană în materie penală*. București: Wolters Kluwer, 2009. 646 p. ISBN 978-973-1911-31-1.
106. ROMAN D. *Activitatea specială de investigații și alte activități informative*. Chișinău: CEP USM, 2019. 203 p. ISBN 978-9975-149-34-1.
107. SCĂUNAȘ S. *Răspunderea internațională pentru violarea dreptului umanitar*. București: All Beck, 2002. 280 p. ISBN 9789736551567.
108. *Serviciile secretele de pe vremea voievozilor: cine erau „ochii și urechile” lui Ștefan cel Mare și ale lui Petru Rareș*. [citată la 03.07.2020]. Disponibil: https://adevarul.ro/locale/botosani/serviciile-secretele-vremea-voievozilor-erai-ochii-urechile-Stefan-mare-petru-ares-1_562f8ddef5eaafab2c161ce1/index.html.
109. SUCEAVĂ I., COMAN F. *Criminalitatea și organizațiile internaționale*. București: Romcartexim, 1997. 262 p. ISBN 973-9142-55-9.
110. ȘTEFAN C.-E., PINTILIE L.-T. *Cooperarea internațională judiciară și polițienească*. Craiova: Ed. Sitech, 2007. 359 p. ISBN 978-973-746-61-36.

111. THEODORU G., MOLDOVAN L. *Drept procesual penal*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1979. 349 p.
112. THEODORU G. *Tratat de Drept procesual penal*. București: Hamangiu, 2008. 1080 p. ISBN 978-973-1836-86-7.
113. TOADER T. *Drept penal, partea specială*. București: ALL Beck, 2002. 555 p. ISBN 973-655-237-3.
114. TULBURE A. Ș., TATU A. M. *Tratat de drept procesual penal*. București: ALL Beck, 2001. 608 p. ISBN 9789736551130.
115. ȚICAL G.-M. *De la plante la droguri. Trecut și prezent*. București: Lucman, 2005. 208 p. ISBN 973-723-030-2.
116. UDROIU M., PREDESCU O. *Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român*. București: C.H. Beck, 2008. 1050 p. ISBN 978-973-115-359-9.
117. UDROIU M., SLĂVOIU R., PREDESCU O. *Tehnici speciale de investigații în justiția penală*. București: C.H.Beck, 2009. 240 p. ISBN 978-973-115-494-7.
118. VOICU C., VOICU A. C., GEAMĂNU I. *Criminalitatea organizată în domeniul afacerilor*. Târgoviște: Pildner, 2006. 289 p. ISBN 9737774718.
119. VOLONCIU N. *Tratat de procedură penală, partea generală. Vol. I*. București: Paideia, 1996. 510 p. ISBN 973-9131-01-8.
120. АЛЕКСЕЕВ С.С. *Общая теория права*. Москва, 1982. 360 с. ISBN 5-8354-0007-1.
121. АЛФЕРОВ В. Ю., ГРИШИН А. И., ИЛЬИН Н. И. *Правовые основы оперативно-розыскной деятельности, Учебное пособие*. Саратов, 2016. 296 с. ISBN 978-5-4345-0352-5.
122. БАЖАНОВ М.И. *Законность и обоснованность судебных актов в советском уголовном судопроизводстве*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Харьков, 1967. 40 с. ISBN X629378.
123. БАКОТИН А.С. *Оперативно-розыскная деятельность, Учебное пособие*. Москва: РИОР, 2009. 140 с. ISBN 978-5-369-00363-3.
124. БОБРОВ В.Г. *Понятие оперативно-розыскного мероприятия. Основания и условия проведения оперативно-розыскных мероприятий*. Москва: Академия управления МВД России, 2003. 64 с. ISSN 1812-7339.
125. ВАГИН О.А., ИСИЧЕНКО А.П., ШАБАНОВ Г.Х. *Оперативно-розыскные мероприятия и использование их результатов: Учебно-практическое пособие*. Москва, 2006. 119 с. ISBN 5-89784-100-4.

126. ВЫТОВТОВ А.Е. *Результаты оперативно-розыскной деятельности как средства доказывания в уголовном судопроизводстве*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск, 2020. 23 с.
127. ГОРЯИНОВ К.К., КВАША Ю.Ф., СУРКОВ К.В. *Федеральный закон об оперативно-розыскной деятельности: Комментарий*. Москва, 1997. 640 с. ISBN 5-7858-0025-X.
128. ГОРЯИНОВ К.К., ОВЧИНСКИЙ В.С., СИНИЛОВ Г.К. *Теория оперативно-розыскной деятельности: Учебник*. Москва, 2006. 832 с. ISBN 5-16-002437-9.
129. ГОРЯИНОВ К. К., ОВЧИНСКИЙ В. С., ШУМИЛОВ А. Ю. *Оперативно-розыскная деятельность: Учебник*. Москва: ИНФРА-М, 2002. 794 с. ISBN 5-16-000661-3.
130. ГОРЯИНОВ К.К., ОВЧИНСКИЙ В.С., СИНИЛОВ Г.К., ШУМИЛОВ А.Ю., *Оперативно-розыскная деятельность*. Москва: ИНФРА-М, 2004. 848 с. ISBN 5-16-001712-7.
131. ГУЩИН А.Н., ГРОМОВ Н.А., ЦАРЕВА Н.П. *Оперативно-розыскная деятельность: совершенствование форм вхождения ее результатов в уголовный процесс*. Учебно-практическое пособие. Москва, 2003. 116 с. ISBN 5-89784-066-0.
132. ДОЛЯ Е.А. *Использование в доказывании результатов оперативно-розыскной деятельности*. Москва, 1996. 111 с. ISBN 5-88914-041-8.
133. ДОЛГОВА А.И., ДЬЯКОВА С.В. *Организованная преступность*. Москва, 1989. 352 с. ISBN 5-7260-0268-7.
134. ДУБЯГИН Ю.П., ДЮБЯГИНА О.П., МИХАЙЛЫЧЕВ Е.А. *Комментарий к федеральному закону от 12 августа 1995 г. N 144-ФЗ „Об оперативно-розыскной деятельности”*. Москва, 2006. 114 с. ISBN 5-7205-0612-8.
135. ДЮКОВ В.В. *К вопросу об оперативно-розыском мероприятии. Актуальные проблемы совершенствования оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел*. Материалы конференции. Москва: ВНИИ МВД СССР, 1977. 157 с.
136. ЕЛИНСКИЙ В.И. *Основы методологии теории оперативно-розыскной деятельности: Монография*. Москва, 2001. 228 с. ISBN 5-89784-045-8.
137. *Закон об оперативно-розыскной деятельности Кыргызской Республики № 131 от 16.10.1998*.
138. *Закон об оперативно-розыскной деятельности Республики Беларусь № 307-3 от 15.07.2015*.
139. *Закон об оперативно-розыскной деятельности Республики Казахстан № 154-ХІІІ от 15.09.1994*.

140. Закон об оперативно-розыскной деятельности Республики Таджикистан № 651 от 23.05.1998.
141. Закон об оперативно-розыскной деятельности Республики Узбекистан № ЗРУ-344 от 25.12.2012.
142. ЗАХАРЦЕВ С.И. *Оперативно-розыскные мероприятия*. Санкт-Петербург, 2004. 257 с. ISBN 5-94201-342-X.
143. ЗУБОВ И.Н. *Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности»*. Научно-практический комментарий. 4-е издание. Москва: Спарк, 2000. 198 с. ISBN 5-88914-126-0.
144. ИВАНОВ Е.А. *Логика: Учебник*. 2-е издание. Москва, 2001. 368 с. ISBN 5-85639-280-9.
145. ИЛЬИНЫХ В.Л. *Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности»*. Научно-практический комментарий. Саратов, 1999. 286 с. ISBN ISBN 5-7485-0050-7.
146. КОВАЛЕВ О.Г. *Оперативно-розыскная деятельность: Историко-правовой и психологический анализ: Учебное пособие*. Владимир, 2003. 192 с. ISBN 5-93035-070-1.
147. КОЗЛОВСКИЙ Е. *Искусство позиционирования. Вокруг Света*. [citat la 10.07.2020]. Disponibil: <https://www.vokrugsveta.ru/vs/article/2941/>.
148. КОЗЫРИН А.Н. *Комментарий Закона РФ «О федеральных органах налоговой полиции»*. Москва, 2000. 671 с. ISBN5-8354-0034-9.
149. ЛУКАШУК И.И., НАУМОВ А.В.. *Международное уголовное право*. Москва, 1999. 288 с. ISBN 5-88914-129-5.
150. МЕШКОВ В.М., ПОПОВ В.Л. *Оперативно-розыскная тактика и особенности легализации полученной информации в ходе предварительного следствия. Учебно-практическое пособие*. Москва, 1999. 80 с. ISBN 5-93004-028-1.
151. МИХАЙЛОВ В.И., ФЕДОРОВ А.В. *Таможенные преступления: уголовно-правовой анализ и общие вопросы оперативно-розыскной деятельности*. Санкт-Петербург, 1999. 336 с. ISBN 5-93292-006-8.
152. НИКОЛЮК В.В. *Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности»*: научно-практический комментарий. 4-е издание, переработанное и дополненное. Москва, 2002. 200 с. ISBN 5-88914-126-0.
153. РЕМИЗОВ М.В., ЛАСТОЧКИНА Р.Н. *Оперативно-розыскная деятельность: правовое регулирование и использование результатов в уголовном судопроизводстве*. Ярославль, 2007. 156 с. ISBN 978-5-8397-0545-6.

154. РИВМАН Д.В., ХРАБРОВ И.Е. *К вопросу о сущности, видах и методах оперативно-розыскного наблюдения. Актуальные проблемы теории и практики оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел.* Красноярск: КВШ МВД России, 1997. 208 с.
155. СМИРНОВ М.П. *Комментарий оперативно-розыскного законодательство РФ и зарубежных стран: Учебное пособие.* Москва, 2002. 544 с. ISBN 5-94692-063-4.
156. *Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан № 2013-XII от 22.09.1994.*
157. *Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации № 174-ФЗ от 18.12.2001.*
158. *Федеральный закон «Об оперативно-розыскной деятельности» Российской Федерации № 144-ФЗ от 12.08.1995.*
159. ЧЕЧЕТИН А.Е. *Основы оперативно-розыскной деятельности. Учебное пособие.* 3-е издание, дополненное и переработанное. Барнаул, 2007. 237 с. ISBN 5-94552-022-5.
160. ШЕЙФЕР С.А. *Доказательственные аспекты закона об оперативно-розыскной деятельности.* В: Государство и право № 1, 1994. 131 с. ISSN 0132-0769.
161. ШУМИЛОВ А.Ю. *Комментарий к Федеральному закону «Об оперативно-розыскной деятельности»: с постатейным приложением нормативных актов и документов.* Москва, 1999. 262 с. ISBN 5-89784-016-4.
162. ШУМИЛОВ А.Ю. *Краткая сыскная энциклопедия: Деятельность оперативно-розыскная, контрразведывательная, частная сыскная (детективная).* Москва, 2000. ISBN 5-89784-024-5.
163. ШУМИЛОВ А.Ю. *Юридические основы оперативно-розыскных мероприятий.* Москва, 1999. 128 с. ISBN 5-89784-018-0.

Anexa nr. 1

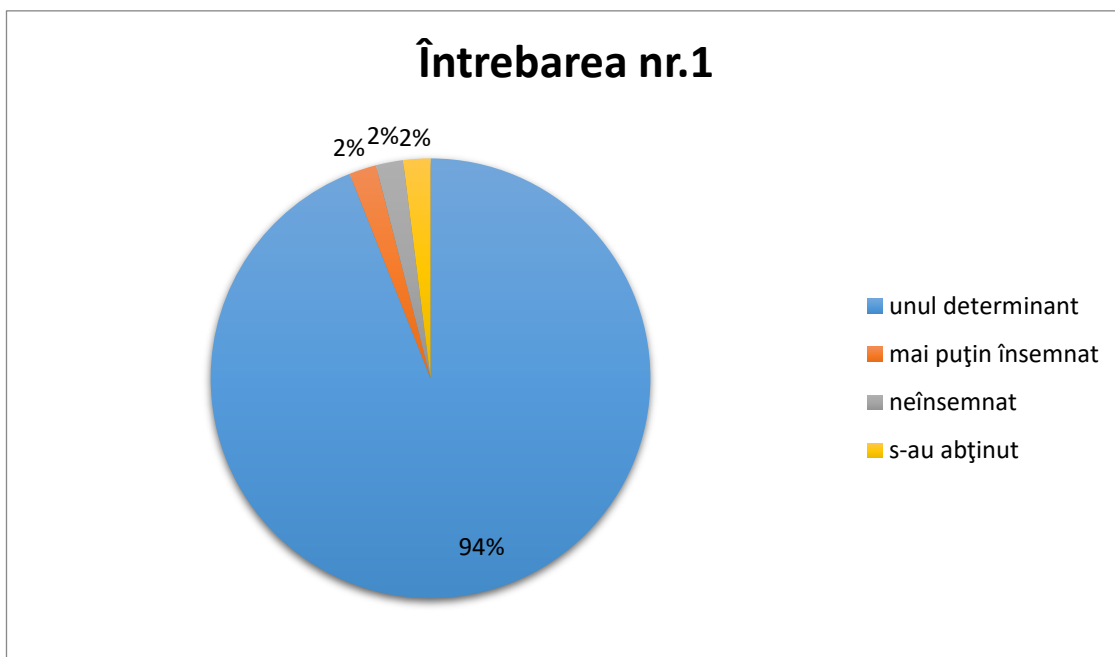
CHESTIONAR

în vederea consultării opiniei subiecților activității speciale de investigație asupra reglementărilor în materia temeiurilor și condițiilor efectuării MSI

REZULTATELE SONDAJULUI efectuat cu participarea a 50 de subiecți ai activității speciale de investigații din cadrul subdiviziunilor specializate subordonate Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Național Anticorupție, Serviciului de Informații și Securitate, Serviciului Vamal, Administrației Naționale a Penitenciarelor, precum și procurorilor din cadrul Procuraturii Generale sunt următoarele:

1. Care este rolul măsurilor speciale de investigații în atingerea scopului activității speciale?

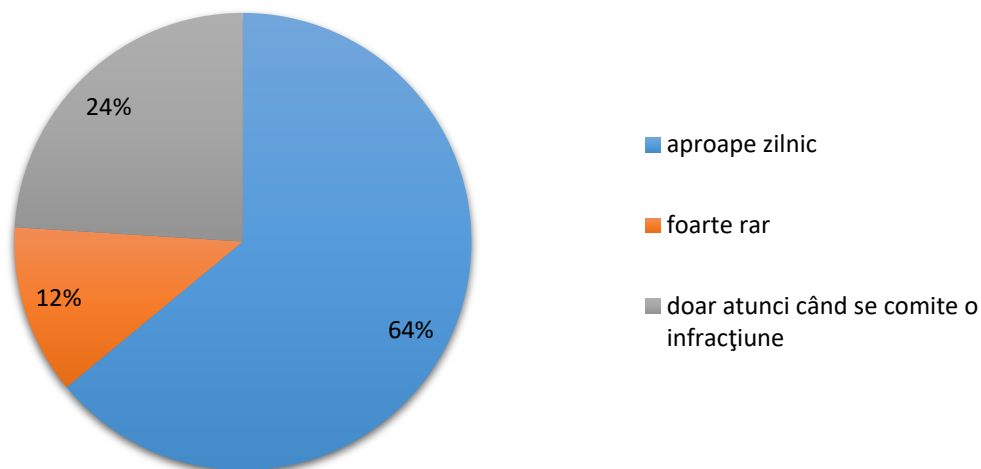
- a) unul determinant – 47 = **94 %**
- b) mai puțin însemnat – 1 = **2 %**
- c) neînsemnat – 1 = **2 %**
- d) s-au abținut de a răspunde la această întrebare – 1 = **2 %**

2. Cât de frecvent sesizați necesitatea recurgerii la măsuri speciale de investigații în realizarea misiunii de prevenire, relevarea tentativelor infracționale și descoperirea infracțiunilor?

- a) aproape zilnic – 32 = **64 %**
- b) foarte rar – 6 = **12 %**
- c) doar atunci când se comite o infracțiune – 12 = **24 %**

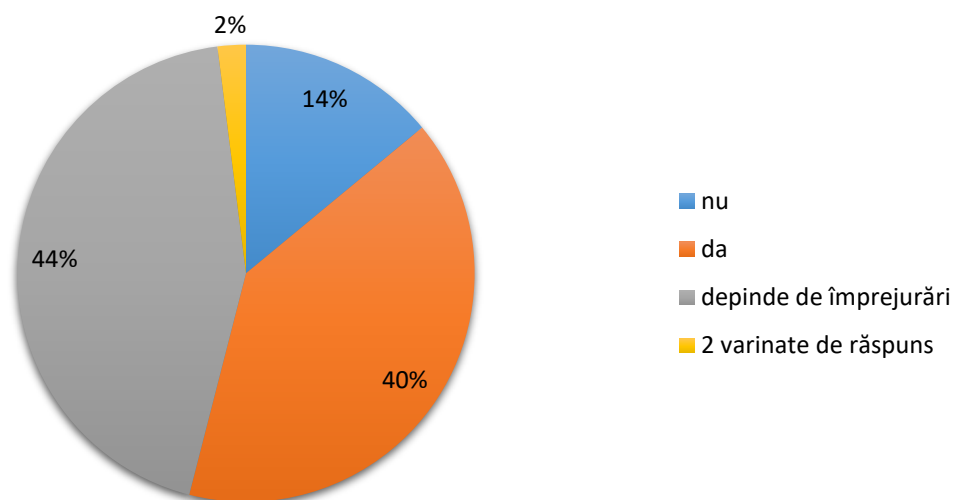
Întrebarea nr.2

3. Întâmpinați anumite obstacole din partea legii în procesul autorizării măsurilor speciale de investigații?

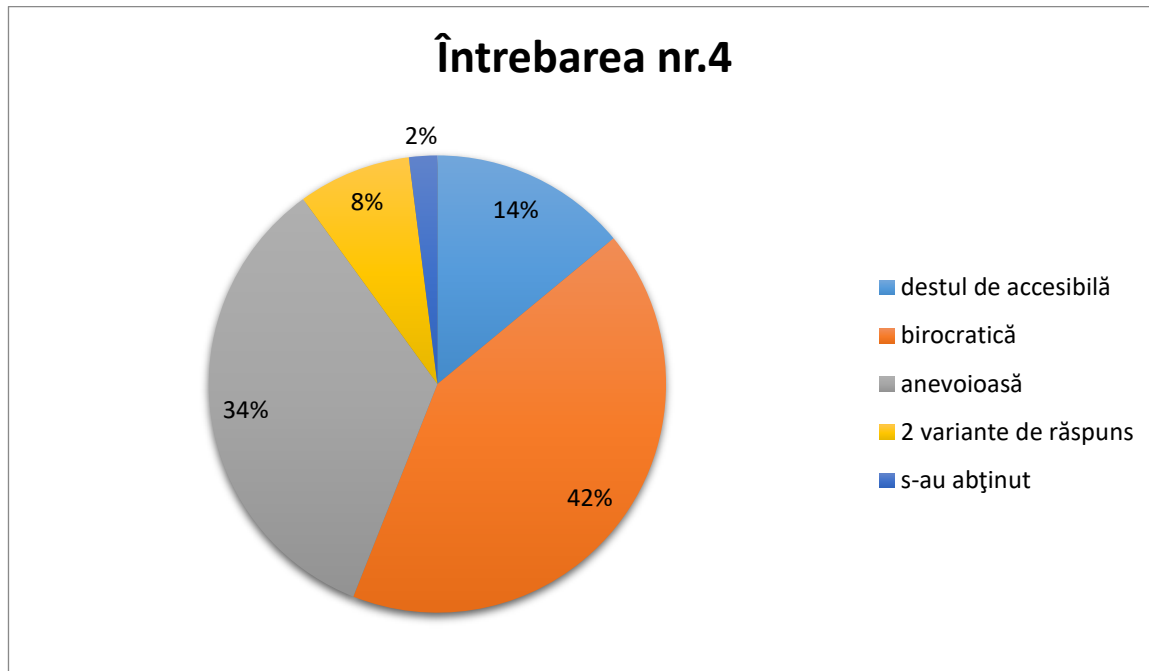
- a) nu – 7 = 14 %
- b) da – 20 = 40 %
- c) depinde de împrejurări – 22 = 44 %
- d) selectarea a două variante de răspuns din cele pre citate (b și c) – 1 = 2 %

Întrebarea nr.3

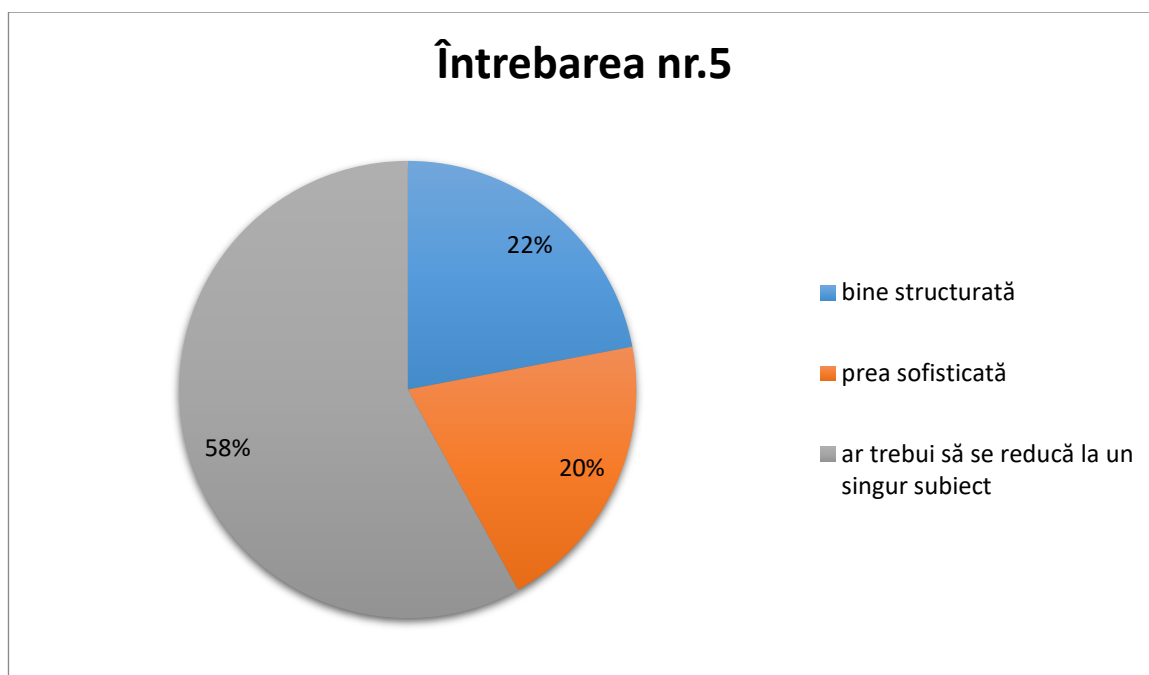
4. Cum apreciați procedura actuală de autorizare a măsurilor speciale de investigații ce urmează a fi realizate în cadrul procesului penal?

- a) destul de accesibilă – 7 = **14 %**
- b) birocratică – 21 = **42 %**
- c) anevoioasă – 17 = **34 %**
- d) selectarea a două variante de răspuns din cele prenotate – 4 = **8 %**
- e) s-au abținut de a răspunde la această întrebare – 1 = **2 %**

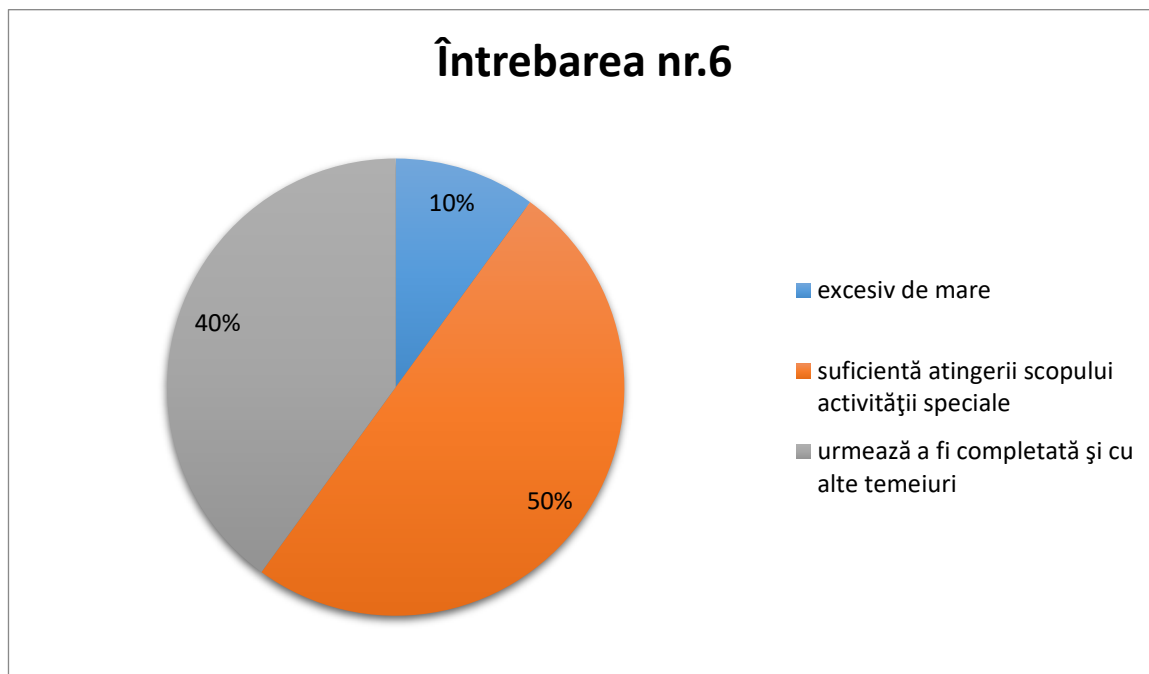
5. Ce părere aveți despre ierarhia subiecților împuterniciți în a autoriza efectuarea măsurilor speciale de investigații?

- a) bine structurată – 11 = **22 %**
- b) prea sofisticată – 10 = **20 %**
- c) ar trebui să se reducă la un singur subiect (procuror sau conducătorul subdiviziunii, după caz) – 29 = **58 %**

6. Cum percepeți lista temeiurilor efectuării măsurilor speciale de investigații conținută în art.19 din Legea nr.59/2012?

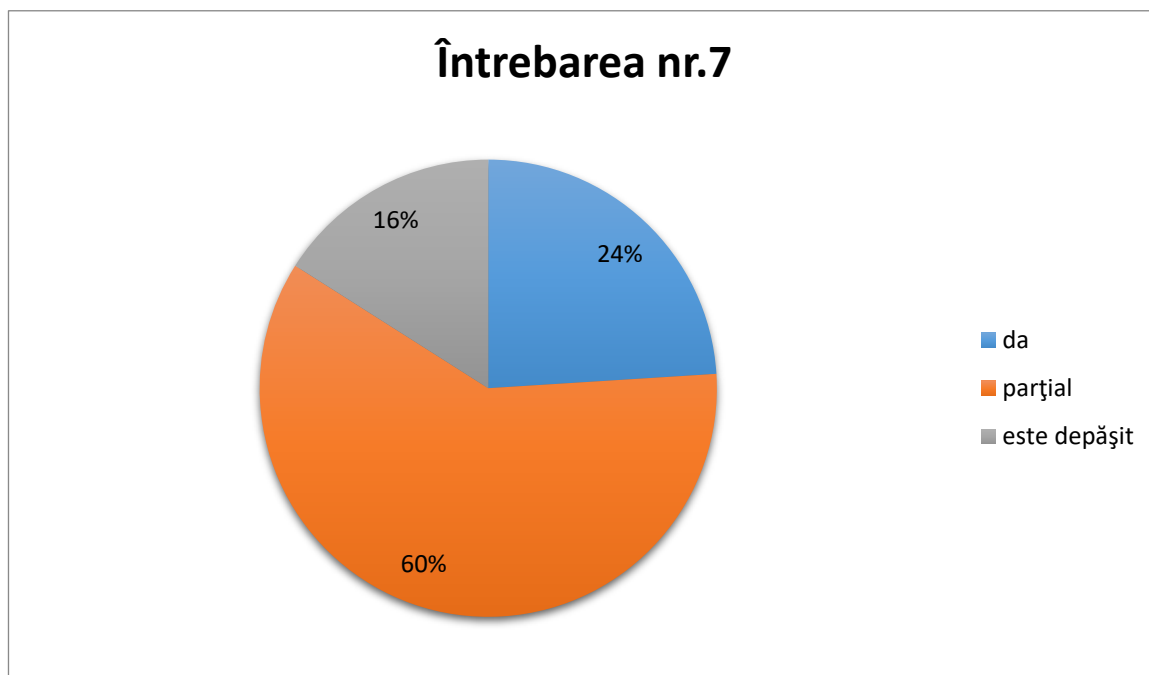
- a) excesiv de mare – 5 = **10 %**
- b) suficientă atingerii scopului activității speciale – 25 = **50 %**
- c) urmează a fi completată și cu alte temeuri – 20 = **40 %**

7. În contextul actual al dezvoltării fenomenului terorismului, corupției, criminalității organizate și a infraționalității ce atentează la securitatea economică și ecologică a statelor, considerați că mai este valabil conceptul ce a stat la baza elaborării Legii nr.59/2012?

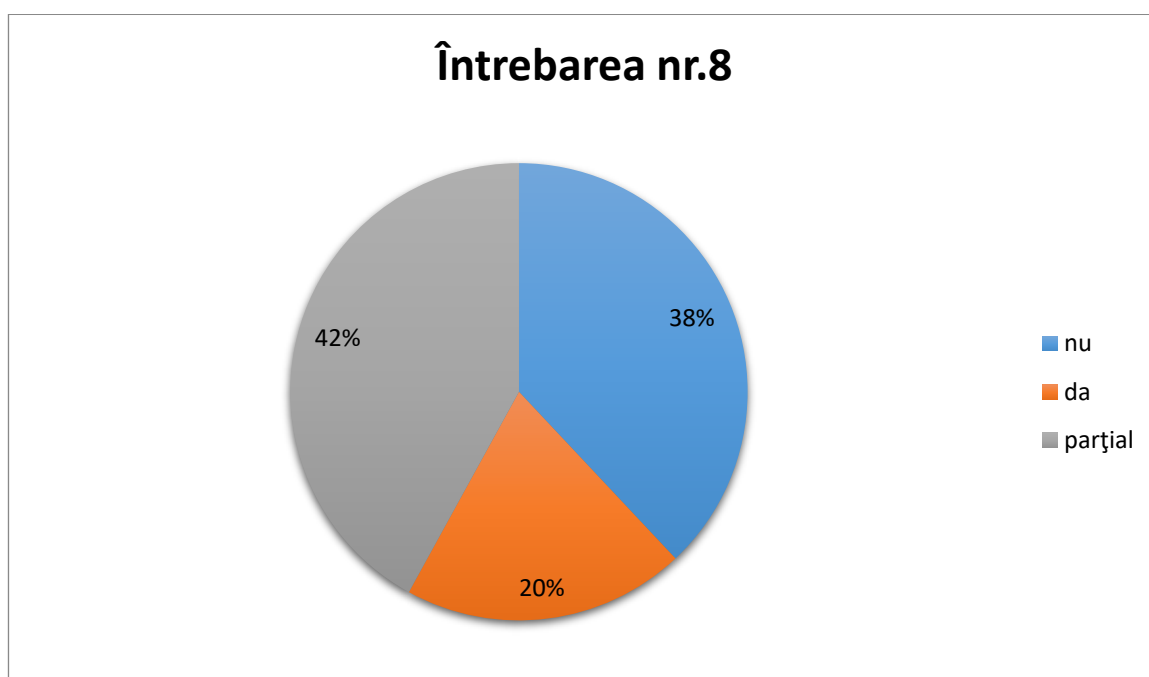
- a) da – 12 = **24 %**

- b) parțial – 30 = **60 %**
 c) este depășit – 8 = **16 %**

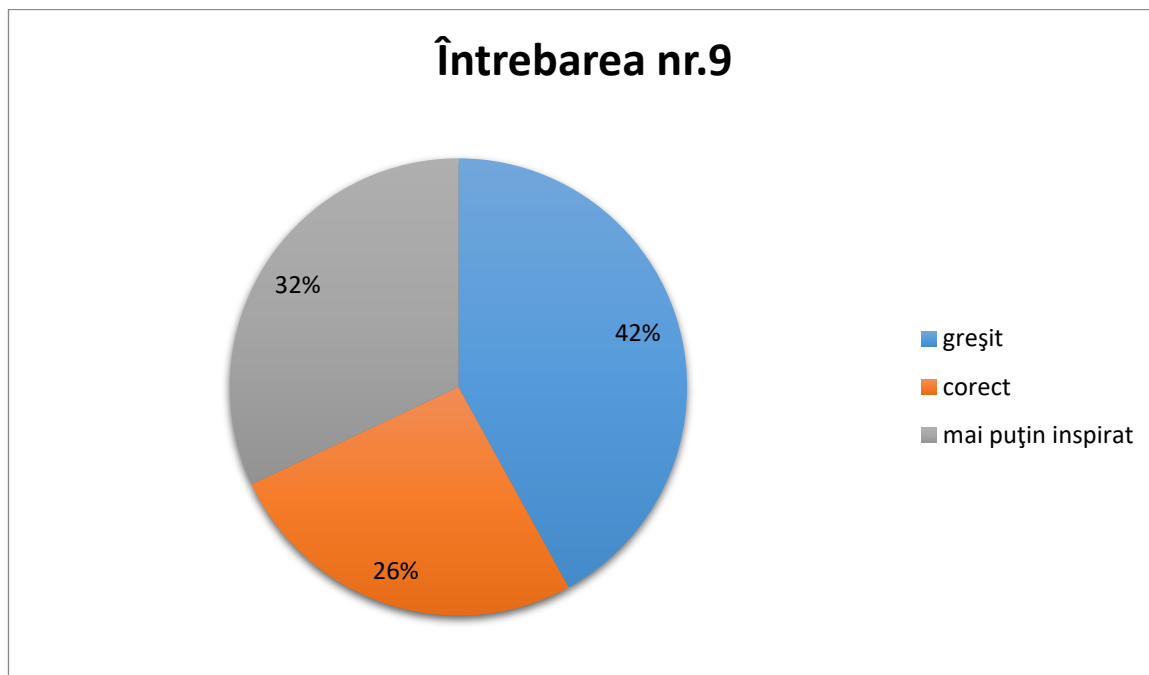
8. Credeți că temeiurile dispunerii măsurilor speciale de investigații în varianta actuală a art.19 din Legea nr.59/2012 sunt suficiente în a vă garanta securitatea personală și a familiei voastre?

- a) nu – 19 = **38 %**
 b) da – 10 = **20 %**
 c) parțial – 21 = **42 %**

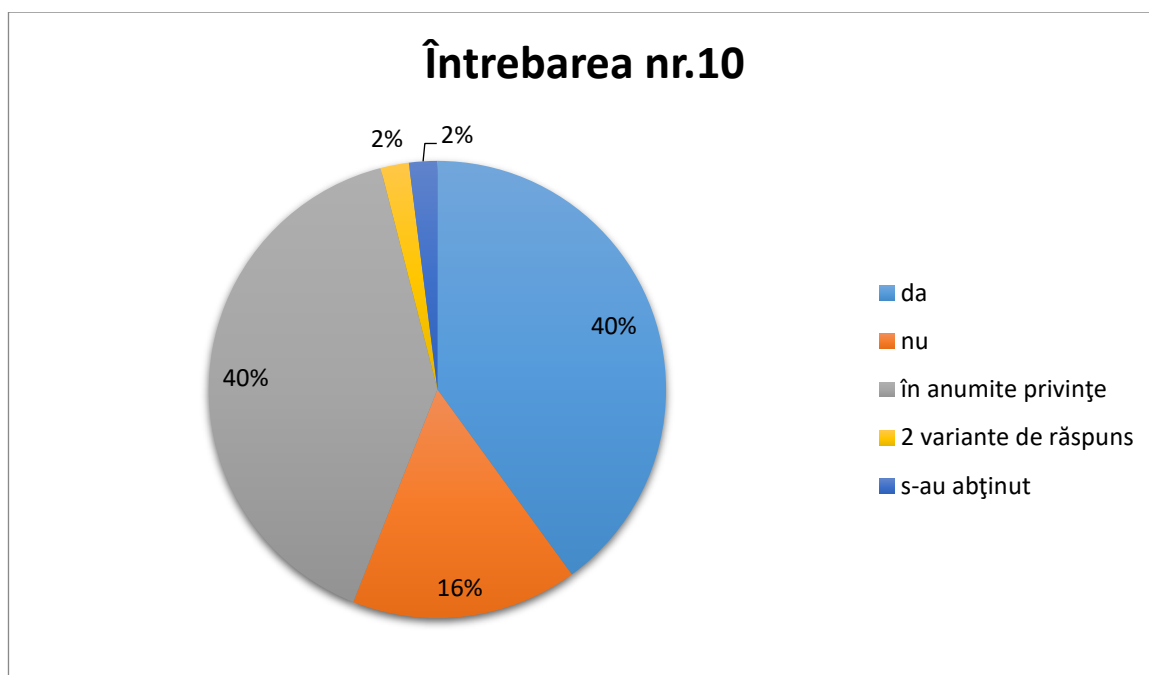
9. Cum apreciați conceptul de bază care a fost la adoptarea Legii cu privire la activitatea specială de investigații, prin care majoritatea temeiurilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații au fost legate de procesul penal?

- a) greșit – 21 = **42 %**
- b) corect – 13 = **26 %**
- c) parțial – 16 = **32 %**

10. Analizând în plan comparat temeiurile măsurilor speciale de investigații conținute în Codul de procedură penală al Republicii Moldova cu cele din cuprinsul Legii nr.59/2012, vi se creează impresia că acestea se suprapun?

- a) da – 20 = **40 %**
- b) nu – 8 = **16 %**
- c) în anumite privințe – 20 = **40%**
- d) selectarea a două variante de răspuns din cele precitate (a și c) – 1 = **2 %**
- e) s-au abținut de a răspunde la această întrebare – 1 = **2 %**

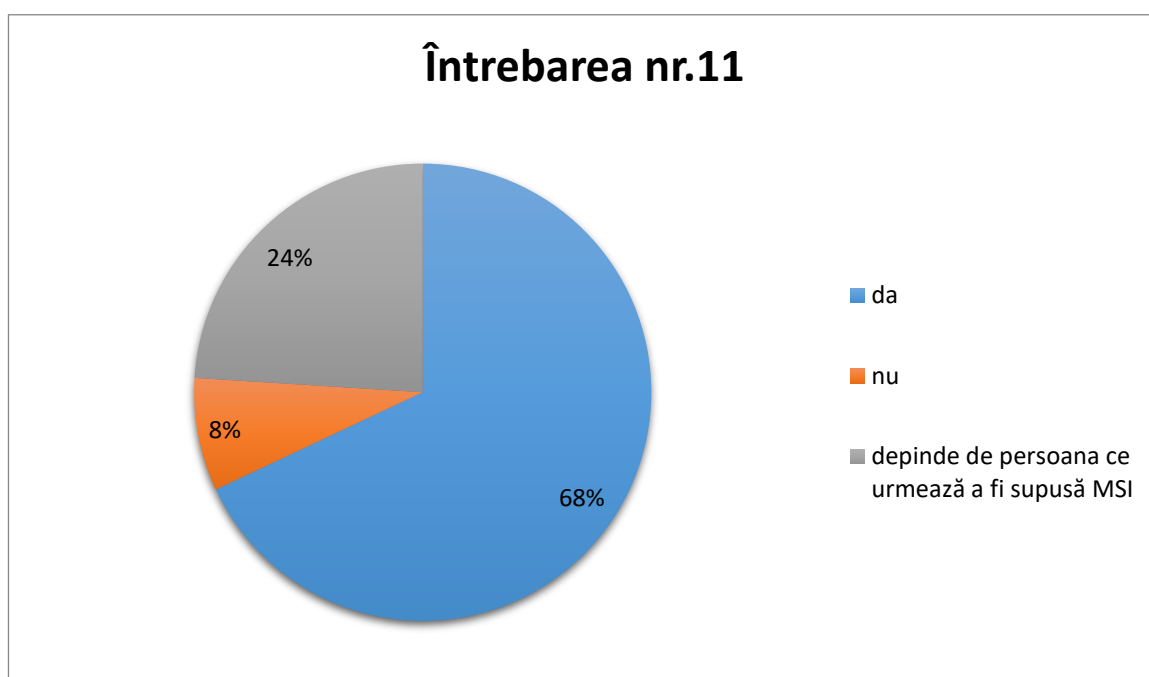

11. În procesul consacării juridice a temeiurilor efectuării MSI, trebuie să prevaleze principiul garantării ordinii de drept, protecției persoanei și securității statului în fața principiului neimixtiunii în viața privată?

a) da – 34 = **68 %**

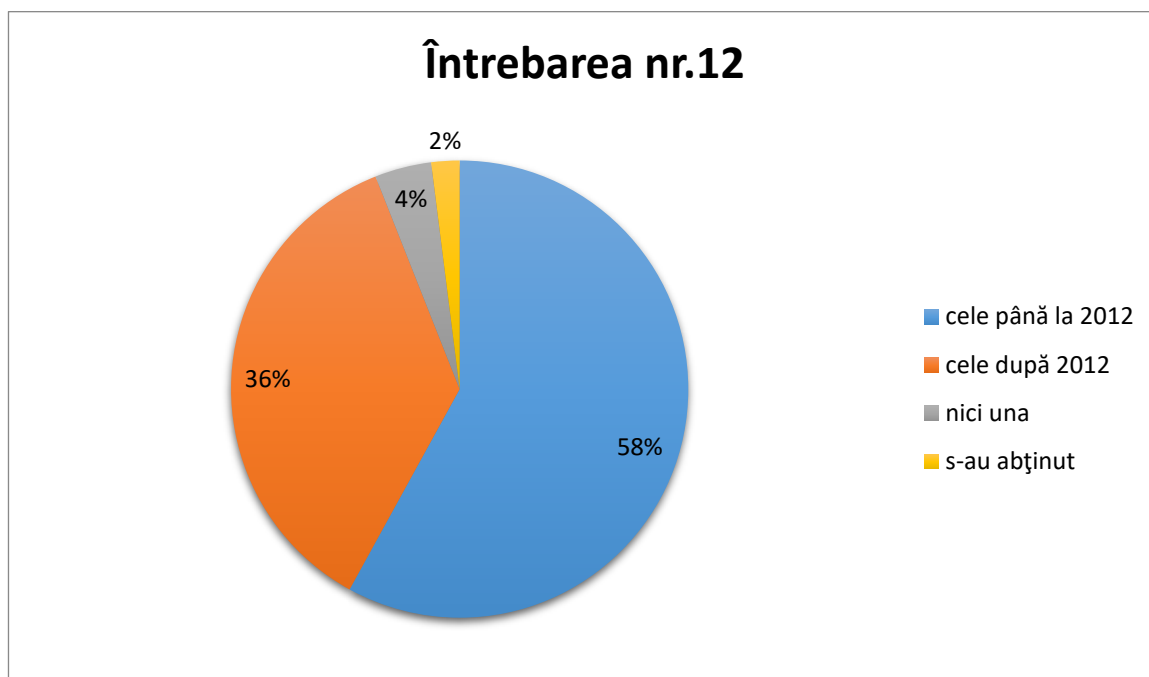
b) nu – 4 = **8 %**

c) depinde de persoana ce urmează a fi supusă MSI – 12 = **24 %**

12. Efectuând comparația între reglementările de până la anul 2012 și cele actuale, care din ele s-ar bucura de mai multă eficiență în realizarea măsurilor speciale de investigații?

- a) cele de până la 2012 – 29 = **58 %**
b) cele de după 2012 – 18 = **36 %**
c) nici una – 2 = **4 %**
d) s-au abținut de a răspunde la această întrebare – 1 = **2 %**

13. Dificultățile întâlnite în procesul autorizării și efectuării măsurilor speciale de investigații:

1) Birocrația excesivă, nedorința Procuraturii și instanțelor de judecată de a percepe necesitatea autorizării MSI, tratarea diferitor drepturi mai presus decât necesitatea documentării acțiunilor criminale – 11 = **32 %**

2) Timpul îndelungat până la autorizarea măsurilor speciale de investigații – 6 = **17 %**

3) Dificultatea/ refuzul judecătorului de instrucție de a autoriza MSI – 5 = **15 %**

4) Lipsa experienței ofițerilor de investigații – 4 = **12 %**

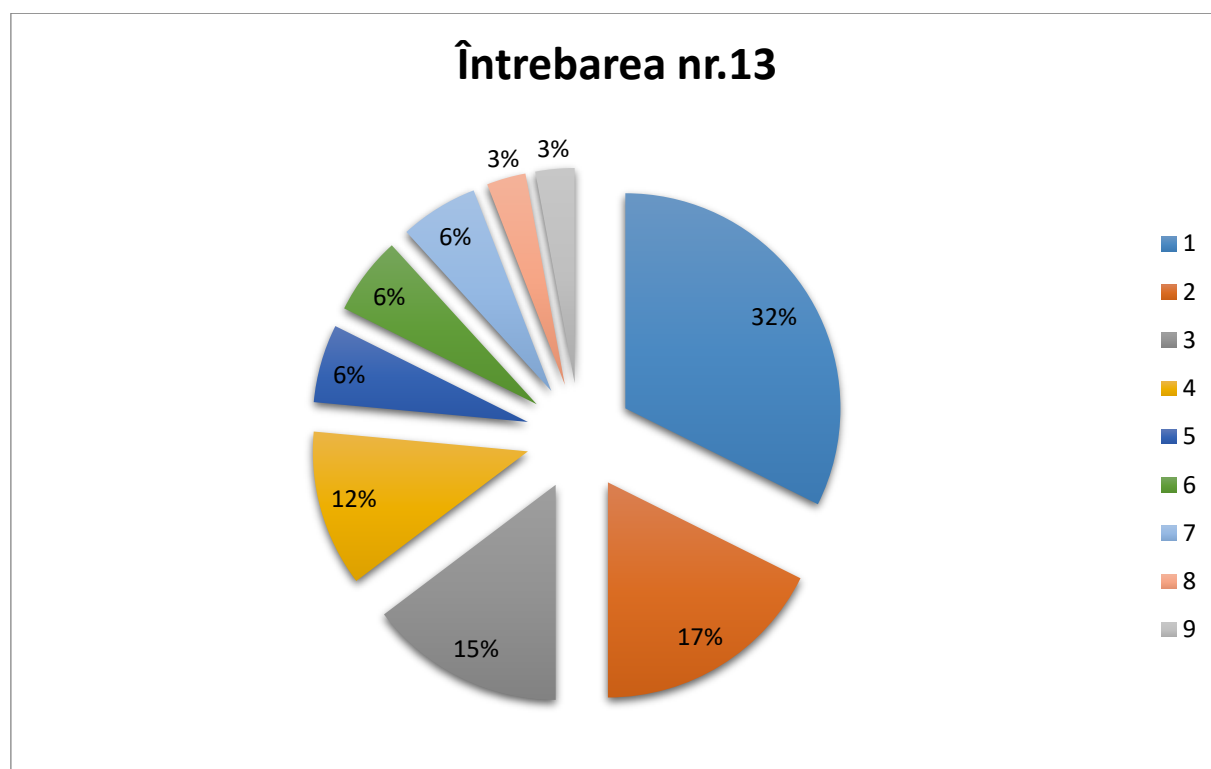
5) Reglementările actuale în domeniul de referință fiind neuniforme, insuficiente – 2 = **6 %**

6) Termenul-limită până când pot fi autorizate MSI – 2 = **6 %**

7) Contradicțiile dintre prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova și Legea nr.59/2012 la capitolul autorizării MSI – 2 = **6 %**

8) Prolungirea MSI, cu întocmirea p-v de consemnare pentru fiecare lună în parte – 1 = **3 %**

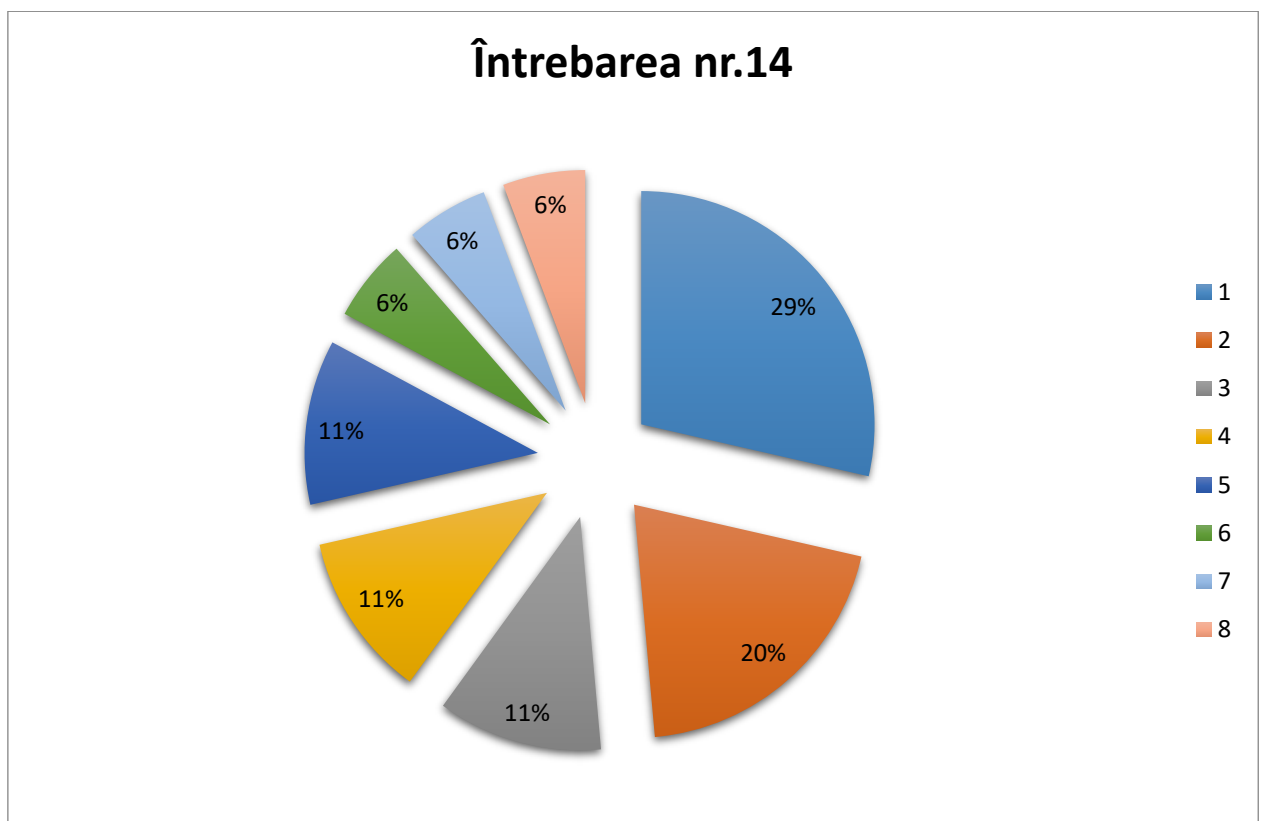
9) Scurgerea informațiilor obținute în cadrul MSI – 1 = **3 %**

14. Propuneri și sugestii pentru îmbunătățirea cadrului normativ pe segmentul temeiurilor și condițiilor de efectuare a măsurilor speciale de investigații:

1) Extinderea spectrului de efectuare a MSI în afara procesului penal – 6 = **29 %**

- 2) Simplificarea procedurii de autorizare a unor MSI, în special care necesită a fi autorizate de către judecătorul de instrucție – 4 = **20 %**
- 3) Majorarea termenelor până când pot fi autorizate MSI – 2 = **11 %**
- 4) Modificarea și ajustarea prevederilor Codului de procedură penală al Republicii Moldova și Legii nr.59/2012 la capitolul autorizării MSI, în vederea eliminării contradicțiilor – 2 = **11 %**
- 5) Articolul 132¹ să prevadă posibilitatea efectuării MSI în privința victimei, părții vătămate, martorului, cu acordul lor, în cazul în care există un pericol pentru viața, sănătatea lor, prevenirea săvârșirii unei infracțiuni sau în cazul riscului pierderii ori denaturării probelor – 2 = **11 %**
- 6) Simplificarea procedurii de consemnare a MSI – 1 = **6 %**
- 7) Autorizarea MSI în cadrul Dosarului de urmărire informativă – 1 = **6 %**
- 8) Dispunerea mai multor măsuri speciale de investigații cu autorizarea conducătorului subdiviziunii specializate – 1 = **6 %**

Sondajul a fost efectuat de către autorul tezei – Ilie Botnari, în perioada 08.07.2020 – 31.07.2020.

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, Botnari Ilie, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Botnari Ilie

14.04.2022

CV-UL AUTORULUI

Date personale: Ilie Botnari

Data și locul nașterii: 16.06.1985

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

Instituția (începând cu cea mai recentă) [anul de la până la]	gradul, diploma, specializarea:
Universitatea Liberă Internațională din Moldova 2016-2019	Studii universitare, licențiat în științe economice
Academia de Administrare Publică 2014-2017	Studii postuniversitare, Master în științe economice, specializarea Management
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI 2008-2010	Studii postuniversitare de doctorat: specializarea drept penal, doctorand
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI 2007-2008	Studii postuniversitare de masterat, Master în drept
Academia „Ștefan cel Mare” a MAI 2002-2006	Studii universitare, licențiat în drept, specializarea drept penal

Stagii:

Perioada	Instituția, adresa	Denumirea cursului	Diplomă/ certificat
25.10.2010- 06.11.2010	European Union Border Assistance Mission to Moldova EUBAM-EUROPOL	Tehnici speciale de investigații sub acoperire	Certificat din 06.11.2010
01.06.2011- 21.07.2011	International Law Enforcement Academy ILEA - Budapest	Programul de dezvoltare a aplicării legii executive. Studii practice.	Certificat nr.81 din 21.07.2011
23-29 septembrie 2015	C.B.A. Polonia	Operațiuni speciale de investigații	Vizită de perfecționare
31.10.2016 - 03.11.2016	U.S. Departament of Justice, Washington SUA	Conferința internațională anticorupție organizată de agențiile de aplicare a legii din SUA	Vizită de perfecționare și specializare
17-20 octombrie	STT Lituania	Investigarea corupției în	Vizită de

2017		Lituania	perfectiune
13-15 martie 2018	Proiectul Twinning	Operațiuni sub acoperire	Certificat din 15.03.2019
24-29 iunie 2018	HAUS Finlanda	Investigarea corupției în Finlanda	Certificat din 29.06.2019
11-15 noiembrie 2019	NATO School Oberammergau Germania	Curs de cultivare a integrității în domeniul apărării al NATO Defence	Certificat din 15.11.2020
10-11 februarie 2020	EUPIO-Europol Alicante, Spania	Curs, kick off meeting combaterea comerțului ilegal cu substanțe dopante	Vizită de perfectiune

Activitatea profesională:

De la până la	Locul de angajare	Organizația și direcția	Postul	Descrierea responsabilității
20.06.2006 - 23.08.2006	Comisariatul General de poliție al mun. Chișinău	Secția Poliției Criminale	Inspector	investigarea infracțiunilor grave și deosebit de grave
24.08.2006 - 20.02.2009	CCCEC	Direcția Generală Anticorupție	Inspector superior	prevenirea și combaterea corupției
20.02.2009 - 20.12.2012	CCCEC	Direcția Generală Combaterea Crimelor Economice	Inspector superior	prevenirea și combaterea crimelor economice și a corupției
20.12.2012 - 01.07.2015	Centrul Național Anticorupție	Direcția Asigurare Operativă	Șef Secție Misiuni Speciale	managementul resurselor umane și combaterea corupției
01.07.2015 - 03.06.2016	Centrul Național Anticorupție	Direcția Asigurare Operativă	Șef adjunct Direcție	managementul resurselor umane și combaterea corupției
03.06.2016 - 04.05.2018	Centrul Național Anticorupție	Direcția Generală Asigurare Operativă	Șef adjunct Direcție generală	managementul resurselor umane și combaterea corupției
04.05.2018 - 01.03.2022	Centrul Național Anticorupție	Direcția Generală Combaterea Corupției	Șef direcție	managementul resurselor umane și combaterea corupției

Domeniile de activitate și interes științific: Activitate specială de investigație, Bazele prevenirii și descoperirii infracțiunilor pe linia poliției judiciare; Drept penal și Criminologie.

Lucrări științifice publicate pe tema tezei: 11 articole.

Cunoașterea limbilor:

Limba maternă (română);

Limbi străine (limba rusă – bine și limba engleză – bine).

Date de contact:

Telefon mobil: 069655777; e-mail: iliebotnari777@mail.ru